

Biblia Sâdși.

Dr. Barth's Bible Stories,

Translated into the Akra-Language from
the eightieth German edition.

Printed for the German & Foreign School-
Book-Society at Calw, Württemberg.

1854.

Printer: J. F. Steinkopf.

Sádsi ni yọ mli le.

I. Pangmo momo.

No.		Pag.
1.	Dşengbo	1
2.	Eşamligbemo	2
3.	Nyemigbe	4
4.	Nu babao	5
5.	Babel mô lẹ	8
6.	Abraham tşemo	9
7.	Abraham heyeli	10
8.	Sodoma kẹ Gomora	12
9.	Işmael	13
10.	Isaak	15
11.	Sara gbele kẹ e fù	16
12.	Isaak yowie	17
13.	Jakob kẹ Esau	18
14.	Jakob gbęniemo	21
15.	A hô Josef	24
16.	Josef yẹ Egypte	25
17.	Josef nyemimei lẹ ba Egypte	28
18.	Josef nyemimei lẹ ha Egypte noni dşi şi enyo lẹ	30
19.	Jakob te Egypte	33
20.	Mose	35
21.	Mose yẹ Farao hie	37
22.	Israelbii lẹ kpodşe kędşe Egypte	40
23.	Israel yẹ nga nó	43
24.	Mlahámo	44
25.	Mang lẹ kẹ Nyongmo dşamo he mlai	47
26.	Sędi gbonyobui	49

No.	Pag.
27. Sraloì	50
28. Israel huhùhu wiemo	51
29. Bileam	54
30. Mose gbele	55
31. Joşua	55
32. Kodşoloì le	57
33. Rut	59
34. Eli ke Samuel	61
35. Samuel ke Saul	64
36. Dawid tokweło le	65
37. Dawid amanehùlu	68
38. Saul gbele. Dawid tşó mangtşe	70
39. A gbe Uria	72
40. Abşalom he sane	75
41. Hela ye Israel	77
42. Salomo	79
43. Mangtşeyeli le mligblamo	80
44. Elia gbalò le	83
45. Elişa	87
46. Akutşei nyongma le a nomngò ke ame kplamo ke Asyria ya	90
47. Jona gbalò le	91
48. Juda şekpe mangtşemei le	93
49. Gbalò le	95
50. Kplamo ke Babel ya	97
51. Daniel	99
52. Jerusalem samo	102
Hefatamo	105

II. Pangmo hē.

1. Gabriel Nyongmo bofo le ba Sakaria ke Maria ngò	107
2. Jesu fomo	109
3. Nileloì, ni dşe boka	111

No.	Page
4. Jesu ghekebiiasi	113
5. Johane baptisi Jesu ni abonsam tso e na	115
6. Jesu klengkleng kaseloi le a tşemo. Yokpemo ye Kana	116
7. Samariayo le	118
8. Petro wuoya. Onia le	119
9. Gong nõ şadşemo ke tşomo	121
10. Jesu aşuaili le	123
11. " " " (Nõtşamo)	126
12. " " " (Nõtşamo)	127
13. Yö eşafelo kpetengkple le. Kanaanyo le	129
14. Johane Baptisişio le gbele	130
15. Jesu abei	131
16. " " (Nõtşamo)	133
17. " " (Nõtşamo)	135
18. Niatşę le ke Lasaro	137
19. Ghekebii a tşemo, hi a ka	138
20. Samarianyo, ni na moşo le; ke tşulo, ni na moşo le	140
21. Heşiba	142
22. Jesu tşakemo ke e numnyamwo	144
23. Jesu ngamoi ete ye Betania	144
24. Jesu bote Jerusalem	148
25. Okwafoi ke mangtşebii yokpemo he abei	149
26. Jesu wiemoi ye nagbenii le a hewo	152
27. " " " " " " " (Nõtşamo)	153
28. Nådşi a he foşo ke Nyongmo niyenii	156
29. Jesu ye Getsemane	159
30. Jesu mómo Petro kpa e se	160
31. Jesu ye Kaifa hie	161
32. Jesu ye Pilato ke Herode hie	163
33. Jesu foşu	165
34. Jesu ye sęngmotşo nõ	166
35. Jesu fu	169
36. Jesu şite-ekong	170
37. Şişiramo ke Emao ya	172

No.		Pag.
38.	Jesu d̄sie e he kpo e t̄s̄o Tomo k̄e e kasel̄oi l̄e ye Genesaret fa l̄e na	174
39.	Jesu ngweiya	176
40.	Gbi ni d̄si gbi nyongmai enumo l̄e gbid̄sar̄o	178
41.	Anania k̄e Safira	180
42.	Stefano gbele	181
43.	Osai ni d̄s̄e meidid̄si a s̄ikpong n̄o l̄e	182
44.	Saulo t̄s̄uit̄sakemo	184
45.	Kornelio asrafoiat̄s̄e l̄e	185
46.	Petro d̄siemo ȳe t̄s̄u mli	187
47.	Paulo ȳe Lystra	188
48.	Lydia k̄e gbokl̄efoiakw̄el̄o l̄e ȳe Filipoi	190
49.	Paulo ȳe Atene	191
50.	Paulo t̄sungwo ȳe Kaisaria	192
51.	Paulo Roma ya	193
52.	Sanekpakpa l̄e gb̄e k̄e s̄uamo ȳe b̄ofoi l̄e a ȳin̄o	195
	Biblia ȳin̄o	197

I. Pangmo momo.

1. Dşengbo.

Tşutşu klengkleng lę Nyongmo bọ ngwei kę şikpong.

Ni şikpong lę bę henô ni e flo, ni dung ewo yę bu kwongkwong lę hie, ni Nyongmo Mumo lę bu nui lę a hie.

Ni Nyongmo kę: „La a ba!“ Ni la ba. Keķę ni Nyongmo gbla la lę kę dung lę mli. Ni dşę na ni dşę tşere, ni fe klengkleng gbi lę. Fe sę lę Nyongmo fe atatu, ni yọ ngwei, ni e bọle şikpong lę. Ni Nyongmo gbla nui, ni yọ atatu lę şişi kę nui, ni yọ atatu lę yi-teng lę mli. Ni Nyongmo tşę atatu lę, akę: Ngwei. No dşı gbi, ni dşı gbi enyo lę. — Gbi ni dşı gbi ete lę nô lę Nyongmo gbla şikpong kę nui a mli, ni e hã dşwei kę bai kę tşei, ni woọ yibii, kwé yę şikpong lę nô.

Gbi ni dşı gbi edşue lę nô Nyongmo fe kanei lę, ni yọ ngwei lę, koni amę tşómo okadii hã bei kę gbi kę afii; kane wulu lę, ni yeọ şuane nô lę, kę kane bibio lę, ni yeọ nyong nô lę kę ngulamii hũ. — Gbi ni dşı gbi enumo lę nô lę, Nyongmo bọ bonsoi wudşı kę no-feno, ni hie kã yę nu lę mli, kę lofôdşı srọtoi fę, ni e dşọ amę ni e kę: „Nye foa ni nye yi a fa!“ — Gbi ni dşı gbi ekpa lę nô lę Nyongmo hã şikpong lę nô wo koloı srọtoi fę.

Keķę ni Nyongmo kę, akę: „Nye hã wo fea gbomo yę wo subang mli, yę wo henô, ni amę ye loi, ni yọ nşong lę kę ngwei lofôdşı kę şiakoloji kę şikpong lę fę kę wamo-nibii, ni wamo yę şikpong lę nô lę nô!“ Ni Nyongmo bọ gbomo yę lę dietşę e subang mli. E bọ

nū kome kẹ yō kome, ni e dşo amẹ, ni e kẹ amẹ,
akẹ: „Nye fọa, ni nye yi a fa, ni nye yimoa şikpong
lẹ nò, ni nye yea e nò!“

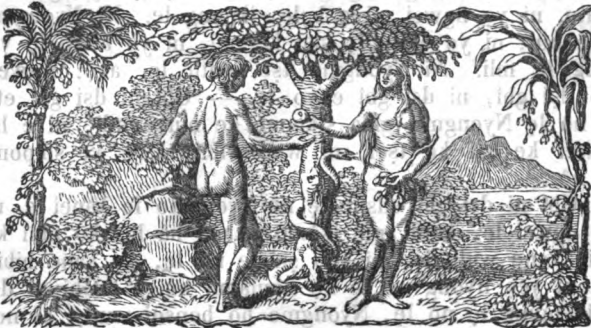
Ni Nyongmo kwẹ nibí fẹ, ni e fẹ lẹ, a nò, ni na,
e hi naakpa! —

Ni a gbe ngwei kẹ şikpong kẹ nii fẹ, ni yọ amẹ
mli lẹ, a na.

Ni Nyongmo gbe e nitşumo, ni e tşu lẹ, na, ye gbi,
ni dşu gbi kpawo lẹ nò, ni e dşo e he ye gbi, ni dşu
gbi kpawo lẹ nò, kẹdşe e nitşumo, ni e tşu lẹ, fẹ mli.

Ni Nyongmo dşo gbi, ni dşu gbi kpawo lẹ, ni e há
gbi kpawo lẹ fe krongkrong, akẹ ye no mli e dşo e he
kẹdşe e nitşumo fẹ mli.

2. Esamligbemo.

Ni Jehowa Nyongmo fe torom feşeo ni e ngó gbomo
e to dşei. Neke torom ne tşei srotó fẹ mamó mli ni
amẹ ye akonọ ni amẹ hi há yeli hú. Ni wolatşo lẹ kẹ
ekpakpa kẹ efong le tşo lẹ mamó torom lẹ teng. Ni
Jehowa Nyongmo ngó gbomo ni e kẹ lẹ ba Eden torom
lẹ mli, koni e sá mli ni e sra mli. Ni Jehowa Nyong-
mo wo gbomo kita ni e kẹ: „Ye torom lẹ mli tşei lẹ
fẹ nò yibi lẹ eke, şi ekpakpa kẹ efong le tşo lẹ nò

yibii lẹ ka ye eko; si gbi nò, ni oo ye eko lẹ, gbo oo gbo!"

Agbene onufu lẹ le ngā naakpa, ni e kẹ yō lẹ, akẹ „Leleng, akẹ Nyongmo kẹ, akẹ: „Nye ka yea torom lẹ mli tsei a yibii lẹ fẹ eko?“ Ni yō lẹ kẹ onufu lẹ, akẹ „Wọ yeọ tsei a yibii lẹ, ni yọ torom lẹ mli lẹ eko; si tso, ni ma torom lẹ teng lẹ, nò yibii lẹ Nyongmo kẹ ye hewọ, akẹ: Nye ka yea eko ni nye ka ta he tete, koni nye ka gboi!“ Ni onufu lẹ kẹ yō lẹ, akẹ: „Dsee gbo nye a gboi! — si Nyongmo le, akẹ gbi nò, ni nye a ye eko lẹ, aa gble nye hingmeil ni nye a tso mo tamo Nyongmo, ni nye a le ekpakpa kẹ efong!“ Ni yō lẹ na, akẹ tso lẹ hi há yeli, ni akẹ e feọ mo hie kò, nò akẹ tso lẹ ba mo tşine, akẹ e tşoo mo nile; ni e tşee e nò yibii lẹ eko ni e ye, ni e há e wu lẹ hú eko ni e ye. Ni amẹ hingmeil lẹ gble, ni amẹ na, akẹ amẹ nie yaiyai. Ni amẹ kẹ akwadubai, amẹ fe mamai amẹ há amẹ he.

Ni amẹ nu Jehowa Nyongmo, ni nie torom lẹ mli, beni gbekẹ koyọ tşua lẹ, gbe. Ni Adam kẹ e ngā lẹ te amẹ he ye torom tşei lẹ a teng kedşe Jehowa Nyongmo lẹ hie.

Ni Jehowa Nyongmo tşee Adam ni e kẹ lẹ, akẹ: „Nigbe o yọ?“ Ni e kẹ: „Mi nu o gbe ye torom lẹ mli ni mi şe gbeye, edsakẹ mi nie yaiyai, ni mi te mi he.“ Ni e kẹ: „Namo tşo o, akẹ o nie yaiyai? Ani o yeko tşo lẹ, ni mi wo o he kita, akẹ o ka ye e nò yibii lẹ eko?“ Ni Adam kẹ: „Yō lẹ, ni o ngó fata mi he lẹ, lẹ e há mi tşo lẹ nò yibii lẹ eko, ni mi ye.“ Ni Jehowa Nyongmo kẹ yō lẹ, akẹ: „Meba o fe ene?“ Yō lẹ kẹ: „Onufu lẹ laka mi ni mi ye.“ Ni Jehowa Nyongmo kẹ onufu lẹ, akẹ: „Edsakẹ o fe ene hewọ lẹ, a lomo o ye kotoi fẹ a teng! O musu nò oo nie ye ni siri oo ye gbi abọ, ni oo hisi! Na mi kẹ nye a ngme o kẹ yō lẹ teng kẹ o sesi kẹ e sesi teng. Lẹ lẹ ee tşua o tşo, ni bọ há oo tşua e nanetsi.“ Ni Si yō lẹ, e kẹ lẹ, akẹ: „Fa ma há o hedsiramo kẹ o

hôngò lẹ a fa; dširamo mli oo fẹ bii yẹ; ni o wu lẹ sẹgbẹ oo tao, ni lẹ ee ye o nò!“ Ni Adam lẹ, e kẹ lẹ, akẹ: „Edsake o bo o ngá lẹ toi ni o ye tso lẹ, ni mi wo o he kita, akẹ o ka ye lẹ, nò yibii lẹ.eko hewo lẹ, a lomo şikpong yẹ o hewo; yẹ dširamo mli oo ye e nò nii gbil abo, ni oo hiş! Ngmei kẹ anglenglẹ ee wo e há o ni oo ye nga nò bai. O hie latşa mli oo ye abulo yẹ keyaşi be yinò ni oo kú o sẹ kate şikpong; şı e mli a kẹ o dş; şı sù dşı o, ni sù mli o kú o sẹ kate!“

Ni Jehowa Nyongmo şue gbomo yẹ torom lẹ, ni e ngò Kerubim, ni hie klante lalilei, e to Eden torom lẹ na, koni e bu wolatşo lẹ na gbẹ lẹ he.

3. Nyemigbe.

Adam bii lẹ a teng kromobi lẹ, a tşeo lẹ, akẹ: Kain; ni moni dşı enyo lẹ, a tşeo lẹ Habel. Ni Kain tşo okwafonyo, şı Habel tşo tokwelo. Ni e bamli, akẹ beni fe sẹ lẹ Kain ngò şikpongnonü e şa afole e há Jehowa, şı Habel hú e kẹ e klengklengtoi lẹ eko ba şa afole, e há lẹ. Ni Jehowa hie so Habel kẹ e fole lẹ, şı Kain kẹ e fole lẹ e hie soş, edsake Kain tşui lẹ ewa; ni Kain mli wo la naakpa ni e hie şueşi. Ni Jehowa kẹ Kain, akẹ: Meba o mli mwo la, ni meba o hie mişueşi? Ani dşee kedşi o fe ekpakpa, ni a woş; şı kedşi o fea ekpakpa, eşa mibu şına lẹ şı? ni ee

tao o sębe; ęi bo o ye e n!“ Ni Kain ke e nyem Habel wie; ni e bamli, beni amę y nga n le, akę Kain teęi ye Habel, e nyemi le, n, ni e gbe le.

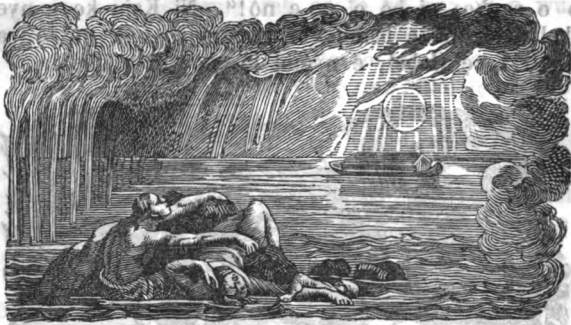

Keke le Jehowa ke Kain, akę: „Nigbe o nyemi, Habel le, y?“ E ke: „Mi lee; mi nyemi le kwelo dęi mi, lo?“ Si Jehowa ke: „Meni o fe? O nyemi le la le gbe mibolo kedę ęikpong le n ke miba mi ng. Ni agbene a lomo o kedę ęikpong le, ni egble e na ni emi o nyemi le la le ye o deng le, n. Ke o hu ęikpong le, e bang nii, e hang ye e hewale na dong. Sikpal ke kobof oo t ye ęikpong le n!“ Si Kain ke Jehowa, akę: „Mi tmo a nyeng a wo. Mofmo, ni a na mi le, ee gbe mi.“ Jehowa ke le, akę: „Dabi!“ Ni e kadi le, koni moko a ka gbe le.

Ni Kain dęe Jehowa hie e te bokgbe, ni e ya hięi ye Nod ęikpong le n ni e to mang, ni e ng e bi Hanok gbei e wo le. Ni Adam eye affi oha ke nyongmai ete, beni a fe ene le. Ni Hawa f bi ekong, ni e tęe le, akę Set (e ęii dęi ndęiangto), edsakę a ng le a to Habel ndęiang.

4. Nu babao.

Klengkleng gbomei le he wa naskpa ni amę hięi tol ab nyongma fe gbomei, ni y ngmęne ne. Adam ye

afii ohai nehù ké nyongmai ete, ni beni e gbo lẹ e yẹ sešibii kẹdşe Set nò keyasi fọmoi nehù lẹ nò, ni kẹdşe Kain nò keyasi fọmoi nyongma lẹ nò. Neke afii abọ gbomei ye yẹ no be lẹ mli. Noa ye afii ohai nehù ké nyongmai enumo ni Metusala ye afii ohai nehù ké nyongmai ekpa ké nehù tete. Beni Adam gbo lẹ, e sešibii fa naakpa. Si beni gbomei fa neke ye şikpong lẹ nò, yiwale ké efong hù fa naakpa. Keke lẹ Jehowa ké: „Mi Mumo lẹ eyeng gbomei a nò dā, edşake helo dşi amẹ; amẹ gbii a fe afii oha ké nyongmai enyo.“

Keke lẹ, beni Jehowa na, akẹ gbomei a efongfemo fa ye şikpong lẹ nò ni amẹ şşui susuọ efong dane, e ké: „Ma fite gbomei, ni mi fe lẹ, kẹdşe şikpong lẹ nò!“ Si Noa na anumnyam ye Jehowa hie, akẹ dşalọ dşi lẹ. Ni Nyongmo ké Noa, akẹ: „Femo adeka, ni ké nidşi ohai ete ni e lẹmo oo hā nidşi nyongmai enumo ni ee kwọ nidşi nyongmai ete; ni o fe şşui ye e mli. Si na, mi ké nu babao ba ba şikpong lẹ nò ké fite helo fẹ, ni yọ şikpong lẹ nò. Si bo oo bete adeka lẹ ké o bii lẹ ké o ngá ké o bii lẹ a ngamei, o fata o he. Ni o ké koloi srọtoi fẹ a ba adeka lẹ mli, enyo enyo, koni amẹ a hişii ye şikpong lẹ nò, ni o ngó ngma srọto fẹ hù ké ba adeka lẹ mli, koni nye ké koloi a ye.“ Ni Noa fe nofeno, ni Nyongmo ké lẹ.

Noa ye afii ohai ekpa, heni e bote adeka le mli; ni nu afua ba şikpong le nõ. Keke le a gble bui kwongkwõi, a hingmeii le ke ngwõi samflei le ni Nyongmo ne ahù gbii nyongmai edsue, ni nu le wo adeka le nõ, ni e nie ye nui le a hie, ni nui le wo ahù keyaşi e ha gòdşi fè, ni yo ngwei le şişì. Ni lo le fè ni wola mumo yo mli le gbo.

Ni nu le kwõ ke te ngwei nidşi nyongma ke enumo ye gòdşi le a nõ, ni e hişi ye şikpong le nõ gbii oha ke nyongmai enumo; keke le e boi şigbemo. Gbi, ni dşi gbi nyongma le, ye nyong, ni dşi nyong enyo le, nõ le Noa bote adeka le mli ni ye gbi nyongma ke kpawo le nõ le nubui le, ni yo kwõle le mli, fele.

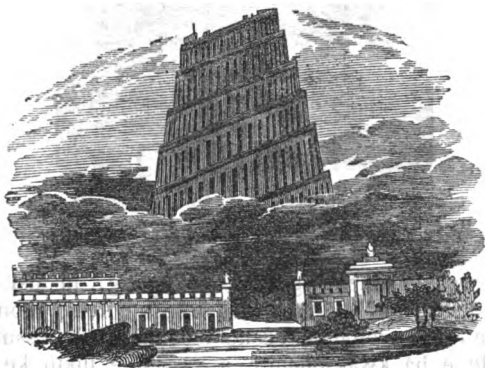
Ni ye klengkleng gbi le ye nyong, ni dşi nyong nyongma le, nõ le, a na gòdşi le a yiteng ekong. Si Noa me gbii nyongmai edsue fedà ni e gble samfle le. Keke le e há kwákwálabite a ya, şì e flikiõ ke ya ke ba ni e baa adeka le mli ekong. Gbii kpawo se le e tsu okpo ke te, ni e ba adeka le mli ekong. Asa gbii kpawo le se le e tsu okpo ekong, ni ye gbekanaşi le e ba ekong, ni na, e hie mutşoba ngeli ye e nabu. Keke le gbii kpawo se le e tsu okpo ekong, moni baa e ngò dong. A fe ene ye klengkleng gbi ye klengkleng

nyong lẹ nò; ni agbène Noa gble adeka lẹ yítong, ni e na, akẹ şikpong lẹ nò egbl. Si kẹlẹ Noa hişi yẹ adeka lẹ mli keyaşi gbl, ni dşi gbl nyongmai enyo kẹ kpawo lẹ yẹ nyong, ni dşi nyong enyo lẹ nò, keyaşi be yinò, ni şikpong lẹ gbl kura, ni e nyè e dşekpo kẹdşẹ adeka lẹ mli.

Kẹkẹ lẹ Noa kẹ şida-afọle ba hà Jehowa; ni Jehowa kẹ: „Mi lomong şikpong lẹ nò dong yẹ gbomo hewo; şi gbomo tşuing susumo lẹ efong dşi kẹdşẹ e gbeke-biiaşi. Gblt abo, ni şikpong a hişi lẹ, dumo kẹ kpamo, fèi kẹ latşa, latşabe kẹ fèibe, suane kẹ nyōng efōng.“

Ni Nyongmo dşo Noa ni e kẹ lẹ pang, ni e ngò atatui a mli kwabuẹtẹ e to pangmo lẹ he okadi. Ni Nyongmo kẹ: „Ene dşi pangmo, ni mi kẹ şikpong lẹ nò helo lẹ pang lẹ, he okadi lẹ.“

5. *Babel mó lẹ.*

Noa hişi yẹ nu babao lẹ şẹ afii. 350. Lẹ dşi şepelẹ, ni ye afii pii neke. E bi Sem hişi yẹ nu babao lẹ şẹ afii 500, ni e na asafo pii, ni dşẹ e weku mli. Si Noa nabi Arfakşad ye afii 438 kẹkẹ, ni e bi lẹ yẹ afii 433; e nabi, Eber, ye afii 464 mong; şi kẹdşẹ no nò lẹ gbomei a hewale nò gbọ oya, koni meini ba yẹ no

şę lę a teng mokomoko naa afii 250 tete. Sem na e sesibii yę fomo nyongma mli a gbele. Yę no be lę mli mangşemei boi mei lę a nõ yeli yę hewale na. Kleng-kleng hewalọ lę dşi Nimrod, Ham nabi kę Noa nanakansowa ni e mangtşeyeli lę şışidşe dşi Babel.

Yę nakai be lę mli dşeng fę wieọ wiemo kome. Yę nga lę ni benkę Fratefa lę nõ lę amę bua amę he na ni moko kę e nanyo, akę: „Nye ba, ni nye hã wọ ma mang kę mọ, ni mọ lę yiteng a şę ngwei, koni wọ wo wọ he gbęi, koni wọ ka şuã kate şikpong fia nõ!“ Ni Jehowa yişi kędşę ngwei, ni e kwę mang kę mọ, ni gbomobii lę ma. Ni Jehowa kę: „Na, asafo kome dşi amę, ni amę wieọ wiemo kome! Nye ba ni nye hã wọ yişi, ni wọ futu amę wiemo, koni moko a ka nu e nanyo wiemo!“ Kękę ni Jehowa gbę amę şuã yę şikpong fia nõ ni amę fọ mang lę ma.

6. Abraham tşemo.

Beni eşuę fio, ni Noa ba gbo lę, no mli a fọ Abram yę Sem sesibii lę a mli. No be lę mli lę gbomei gbila amę mli, amę fe wekumei pii, ni amę boi wongdşamo momo.

Kękę lę Jehowa kę Abram, ake: „Dşę o mã leng kę o wekumei a teng kę o tşę we lę, ni o ya şikpong, noni ma tşo o lę, nõ. Ni ma fe o weku kpetengklę ni ma dşọ o, ni ma hã o gbęi a da, ni oo tşo dşomo. Ni ma dşọ meini dşọ o, ni ma lomo meini lomo o, ni o mli aa dşọ şikpong lę nõ wekumei fę yę!“ Kękę ni Abram ying, e te, beni e ye afii 75, ni Lot, e nyemibi lę, kę lę te.

Si bei ba Abram koloikwęlọi lę kę Lot koloikwęlọi lę a teng yę lęhe lę hewọ, edşakę amę yi enyo lę fę amę yę koloi pii, ni amę hoo şikpong lę nõ, boni amę yi enyo lę fę, amę a hişi. Kękę lę Abram kę Lot, akę: „O fai ne, ka hã be ko mba yę mi kę o teng kę mi koloikwęlọi kę o koloikwęlọi lę a teng; şi nyemimef dşi wọ. Ani şikpong mü lę fę dşueree o hie? O fai

ne, tsi o he kędşę mi ngó! Kędşi o kọ abękugbę lę, no lę ma kọ ninedşurógbę; ni agbene hú kędşi o kę ninedşurógbę lę, no lę ma kọ abękugbę!“ Kękę ni Lot kọ nga trenę, ni ká Jordan fa lę na lę, heni Sodomakę Gomora dşure lę; şı Abram hişi yę Kanaan şıkpong lę nó.

7. Abraham heyeli.

Ni Nyongmo dşo Abram ni e kę lę, akę: „Ka şę gbeye, mi dşi o hebunó kę o nyomowo kpetengkple!“ Si Abram hao e he, edşakę e bę bi. Ni Jehowa dşie lę kpo ni e kę lę, akę: „Kwę ngwei, ni o kane ngu-lamii lę! O nyę amę o kane, lo? Bóni o sesibii a fa mel“ Ni Abram he Jehowa e ye, ni e bu ene dşale e há lę.

Ni beni Abram eye afii 99 lę, Jehowa dşie e he kpo tşó lę ni e kę: „Mi dşi Nyongmo, ni yọ hewale yę nofęno nó lę, niemo mi hie ni o ye emu! Mi kę o wa pang mi pangmo lę ni fa ma há oo fa babao. Nohewọ lę a tşeng o Abram dong; şı Abraham a tşę o gbęi lę; şı mi fe o mądşi pii a tşę.“ Ni Nyongmo ngó ketiafo e to e pangmo lę he okadi.

No şę lę Jehowa dşie e he kpo e tşó Abraham yę

Mamre tsei lẹ a şisi, beni e taşi ye; e bu lẹ şina şi ye şuane finti lẹ. Ni Abraham wọ e hie nò ni e na hi ete damo e masei, Ni beni e na amẹ lẹ, e şafọi e ya kpe amẹ, ni e ho e huşi ni e kẹ: „Mi Nuntşo, agbene

kedşi mi na anumnyam ye o hie lẹ, o fai ne, ka ho o tşulo he o ya! Nye fai ne, nye hã a ba hã nye nu fio ni a kẹ fọ nye nãdşi a he, ni nye kãmoasi ye tşo lẹ şisi.“ Kẹkẹ ni e ying kete Sara ngò oya mli ye bu lẹ mli, ni e kẹ: „O he a fe oya, kpotomo ma ni o şi tatalei!“ Si lẹ hù e te e ya mò tşinabi kpakpa, ni e hã a fe lẹ niyenii, ni e kẹ fufọ fata he kẹ ba, ni e kẹ ba mamọ amẹ hie, ni amẹ ye. Kẹkẹ ni Jehowa kẹ: Wọ sẹ afi lẹ ma ba o ngò ekong ye neke be ne mli, ni na, Sara, o ngà lẹ, a na bi. Ni beni Sara nu ene ye bu lẹ şina sẹ lẹ, e ngmọ muimui. Si Jehowa kẹ: „Meba Sara ngmọ ne? Ani noko ye, ni Jehowa nyeng a fe?“ Kẹkẹ lẹ Sara tşo ni e kẹ: „Mi ngmoko!“ Si e kẹ: „Beng, o ngmọ!“

Ni hi lẹ teşi ni amẹ tşò Sodoma gbẹ ni Abraham ya wa amẹ. Ni Jehowa kẹ: „Ma şiu Abraham noni mi ba fe ne nò, lo? Si mi le lẹ, akẹ ee-wo e bii kẹ e webii a kita, ni amẹ a nie Jehowa gbẹ lẹ nò, koni amẹ fe dşalenii kẹ edşurò, koni Jehowa a hã noni e

wo Abraham ši e to lẹ, a ba e nò.“ Kẹkẹ ni Jehowa t̄si ta t̄sò Abraham, akẹ e ya wo Sodoma kẹ Gomora bii lẹ a nyomo yẹ amẹ he eṣai lẹ a hewọ. Si Abraham kpa fai h̄a amẹ, e kẹ, akẹ: „Ekolẹ be ne d̄salọi nyongmai enumo yẹ d̄sei: Ka fe ene, akẹ oo gbe d̄salọi kẹ meifòd̄si ši kome! Ani d̄seng fẹ kod̄solọ lẹ efeng noni d̄sa?“ Jehowa kẹ: „Kẹd̄si mi na d̄salọi nyongmai enumo yẹ d̄sei lẹ, no lẹ ma ngò fa mang mu lẹ fẹ yẹ mei nyongmai enumo a hewọ.“ Abraham kẹ ekong akẹ: „Si kẹd̄si s̄uẹ mei enumo, dani a s̄ẹ nyongmai enumo lẹ: oo fite mang mu lẹ fẹ yẹ mei enumo lẹ hewọ?“ Ni e k̄a he, e kẹ lẹ ye àhù, akẹ: „Ekolẹ be ne mei nyongmai ed̄sue kẹkẹ aa na?“ — „Alo mei nyongmai ete?“ — „lo mei nyongmai enyo?“ — lo mei nyongma kẹkẹ?“ — Si Jehowa kẹ: „Mi fiteng amẹ yẹ mei nyongma hewọ!“ — Ni Jehowa ying e te; ni Abraham kù e s̄ẹ kẹ ba s̄ià.

8. Sodoma kẹ Gomora.

Beni b̄foi enyo lẹ ba Sodoma lẹ, d̄se na. Lot lẹ e bu amẹ, akẹ gb̄nielọi kẹkẹ d̄si amẹ, ni e te e ya kpe amẹ, ni e kpa amẹ fai, ni amẹ ba to e ngò ni amẹ kẹ lẹ tẹ. Si nyò leng fẹ lẹ Sodomabii lẹ nie efong-

femo, ni yò tang lẹ, sẹ àhà, ni agbène, benì-yi ya wulaṣi lẹ, bofoi lẹ sɔla amẹ hingmeii, ni amẹ ka na Lot siá lẹ nagbẹ. Ni bofoi lẹ kẹ Lot, akẹ: „Kẹṣi o yẹ meko yẹ bie lẹ, o kẹ lẹ a dṣe bie, si wẹ ba fite mang ne!“ Ni Lot kẹ meini ba wiẹ e biyei lẹ, si amẹ ngmọ lẹ.

Ni benì dṣe tṣere lẹ, bofoi lẹ tṣire Lot yi sẹ. Ni benì e hahalasi lẹ, amẹ mò lẹ kẹ e ngá kẹ e biyei lẹ a nine si, ni amẹ dṣie amẹ yẹ má leng, ni amẹ si amẹ yẹ agbo lẹ na. Kẹkẹ ni Jehowa lẹ bofo lẹ kẹ: „Dṣie-mo o susuma ni ka kwẹ o sẹ ni asa ka hiṣi yẹ bie niang he kol“ Ni hùlu edṣe, benì Lot te Soar lẹ. Kẹkẹ ni Jehowa há swọ kẹ la nẹ kẹṣe ngwei yẹ Sodomá kẹ Gomora nó ni e fite dṣei fẹ. Hegbenì nga

fẹfẹo lẹ yọ lẹ, agbène etṣò nṣọ gbonyo lo ngo — nṣọ. — Kẹbasi ngmenengmene lẹ heni etṣò olenglenò ne mibọ kọkọ, akẹ bọni Nyongmo woọ efongfemo he nyo-mo lẹ yẹ gbeye naakpa. — Si Lot ngá lẹ, ni kwẹ e sẹ lẹ, tṣò ngo-kpọ, ni maṣi.

9. *Iṣmael.*

Abraham kẹ Hagar fọ bi, ni a tṣẹọ lẹ Iṣmael; benì a fọ lẹ lẹ, Abraham eye afii 86.

Si agbène Jehowa ba sra Sara, ni e fọ binu e há Abraham, benì Abraham eye afii oha, ni e tṣẹ lẹ Iṣaak. Ni Sara ná, akẹ Iṣmael lẹ hefeyelọ dṣi lẹ, ni e kẹ

Abraham, akẹ: „Süemo nyongyo ne ke e bi le.“ Wle-
mo ne do Abraham naakpa; si Nyongmo ke le, akẹ
„Ka ha ndo o ye gbekere le ke o nyongyo le hewo;
si bo nofeno, ni Sara eke o le, toi; si Isaaq mli aa tse
o sesibii le ye; si kele ma ha o nyongyo le bi le a
fe mang kpetengkple, edşake o sesibii le a teng moto
dşi le.“

Keke le Abraham ko abulo, ni e ngò nu e wo ko-
toku mli, e fata he, ni e ngò há Hagar, e nyongyo le;
ni e ngò e ke e bi le he e ke ame. — Ni e ying ete
ni e ya du gbẹ ye nga le nõ. Nu le tá ye kotoku le
mli ni nubu ko be dsei. Ni Hagar ngò e bi le, ni ku-
mai tşeo e tşui le, e fò tşo ko şisi, ni e ya taşi ye
şong, si e ke: „Mi nyèè ma kwe gbeke le gbele.“ Ni

Nyongmo bo gbeke le gbe toi, ni Nyongmo bofo le tşo
Hagar kedşe ngwei, ni e ke: „Meni feşo o, Hagar? Ka
şe gbeyel“ Ni Nyongmo gble e hingmei ni e na nubu
ko, ni e ye eko e há gbeke le e nu.

Ni Nyongmo ke gbeke le ye ye nga nõ, ni e tşo
gaitşelo. Mene dşi Işmael, ni fo lumei nyongma ke
enyo le ni le dşi mo mli ni Işmaelbi le a wekumei le,
Mrawabii ke Turkifoı dşe kebaşi ngmenengmene le.

10. *Isaak.*

Ni ne a se le Nyongmo ka Abraham ni e ke le, ake: „Mò Isaak, o bi kome le, ni o do e he le, ni o ya Moria sikpong le nò, ni o ke le a ya sa afole ye gong, no nò ni ma tso o le!“ Keke le Abraham tesi lebi mangkpa, ni e wo e tetsi le nò nii, ni e ngo tsudsi enyo ke e bi, e fata e he, ni e ying, e te. Ni ghi, ni dsi ghi ete le, beni ame nie song ni ame na dsei

le, e ke e tsudsi le, ake ame ke tetsi le a hi se ni e ngo lai le, ni a ke ba sa afole le, e ke tire e bi Isaak le, ni e ngo la ke kakla ye e de ni ame yi enyo le fe ame te. Keke le Isaak ke e tse le, ake: „Mi tse!“ Abraham herenò ni e ke: „Na mi, mi bi!“ Ni e ke: „Na la ke lai le mong, si nigbe to ni a ke ya sa afole le yo?“ Ni Abraham herenò, ake: „Mi bi, Nyongmo dientse a ha to, ni a ke a sa afole, a ha le!“ Ni keke le ame yi enyo le fe ame te.

Agbene, beni ame ba hegbeni Nyongmo ke le le, Abraham ma afolesanò, ni e to lai ye gbedsianò, ni e fi Isaak, e bi le, ni e ke le ngme lai le, ni yo afolesanò le nò, ni e sia e nine, e ko kakla, ni e ke ba gbe e bi le. Keke le Jehowa bofo tse le kedse ngwei, ake: „Abraham! Abraham!“ Ni e ke: „Na mi!“ Ni e ke: „Ka ngo o nine o ngme gbeke le nò, ni o ka fe

lẹ noko; si agbene mi na mi le, akẹ ọ ẹ Nyongmo gbeye, akẹ noni o kamáá mi o bi kome lẹ. Kẹkẹ ni Abraham wo e hie nó, ni e na to agbo ni e klontoi elala ko yẹ e ẹ, ni e te e ya mó lẹ ni e ngó lẹ e ẹ afọle yẹ e bi Isaak náđsiang. Ni Abraham tẹ ẹ-ẹmei, akẹ: „Jehowa a na!“

Ni Jehowa bofo lẹ tẹ Abraham ekong kẹdẹ ngwei, ni e kẹ: „Mi ká mi dientẹ mi he kita,“ Jehowa kẹ, „akẹ edẹakẹ o fe ene ni o kamáá mi o bi kome lẹ hewọ lẹ, dẹmo ma dẹ o, ni fa ma há o seşibii a fa take ngulamii, ni yọ ngwei lẹ, kẹ ẹia, ni yọ nşọ na, ni o seşibii lẹ a ye amẹ henyẹlọi agboi lẹ a nó; ni o seşibii a mli a dẹ şikpong lẹ nó wekumei fẹ yẹ; edẹakẹ o bo mi gbe toi.“

11. Sara gbele kẹ e fú.

Beni Abraham eye afii 137 lẹ, nomli Sara gbo yẹ Hebron. Ni Sara ye afii 127, beni e gbo lẹ. Ni Abraham ba Sara yarafemo.

Ni Abraham tẹi kẹdẹ e gbonyo lẹ hie, ni e kẹ Hetbii lẹ wie, akẹ: „Gbọ dẹ mi yẹ nye teng; nye há mi fú-hegbẹ, ni ma fú mi gbonyo, ni ká mi hie ne!“ Ni Hetbii lẹ here Abraham nó, ni amẹ kẹ lẹ, akẹ: „Bo wọ toi, mi nuntşo! Nyongmo lumo dẹi o yẹ wọ teng: fú o gbonyo lẹ yẹ wọ bui kpakpai lẹ a mli; moko a ka tşi o gbẹ.“ Kẹkẹ ni Abraham tẹi ni e koto mangbii lẹ ni e kẹ: „Kẹdẹi nye yẹ he tşui, akẹ mi fú mi gbonyo lẹ, nye kpa Efron, Sohar bi lẹ, fai nye há mi, koni e ngó Makpela bu lẹ, ni e yeọ lẹ, e há mi; e bu na, bọni e heọ, koni e ngó há mi, ma fe fúhe yẹ nye teng.“ Ni Efron here Abraham nó, akẹ: „Dabi, mi nuntşo, bo mi toi, abọ lẹ kẹ e mli bu lẹ mi kẹ mike o yẹ mi mangbii lẹ a hie.“ Ni Abraham kotosi yẹ şikpong lẹ nó bi lẹ a hie ni e kẹ Efron, akẹ: „Mi kpa o fai, ma wo o abọ lẹ yi nyomo.“ Ni Efron here lẹ nó ni e kẹ: „Mi nuntşo, bo mi toi! Sikpong lẹ dşira dşuetei şekel oha edşue; si meni dşi nó yẹ mi kẹ o teng? fú

o gbonyo lẹ kẹkẹ.“ Ni Abraham ngmọ dṣuṣẹtei lẹ, e há lẹ. Ni a tu abọ lẹ kẹ Makpela bu lẹ kẹ tṣei fẹ, ni yọ abọ lẹ mli lẹ, a wo Abraham deng.

Ni Abraham fù Sara, e ngá lẹ, yẹ Makpela bu lẹ, ni yọ Hebron masei, yẹ Mamre hie lẹ mli.

12. *Isaak yowie.*

Beni Abraham egbọ naakpa lẹ, e tṣu e we tṣulo nukpa lẹ Mesopotamia, heni Abraham dientṣe weku yọ lẹ, koni e ya wiẹ yō yẹ dṣei, e ba há e bi Isaak.

Tṣulo lẹ ngó aflukpongoi nyongma, ni tire nibii srọ-toi fẹ, ni a kẹ ya há yō, moni Jehowa a to, a há Isaak lẹ, ṣenii.

Ni e ba Nahor mang lẹ, he ni e há e flukpongoi lẹ bumọṣi yẹ mang lẹ he, yẹ nubu ko na, yẹ gbẹkẹ mli yẹ be yinò, ni yei dṣeṣkpọ yá yẹṣ nu lẹ. Ni e ṣole, e kẹ: „O Jehowa, mi nuntṣọ Abraham Nyongmo lẹ, mi kpa o fai, na mi nuntṣọ lẹ mọbọ! Agbène, kẹṣi oblayo ko ba ni mi kẹ lẹ, akẹ: „To o gbẹ lẹ ṣi, ni o há mi nu ma nu!“ Ni e kẹ, akẹ: „Nu, ni ma há o flukpongoi lẹ hù eko amẹ nu lẹ, há lẹ nong e tṣò moni o to o há o tṣulo Isaak lẹ!“ E na naa a nyòṣi, kẹkẹ ni Rebeka, Betuel biyo lẹ, ba ni e ba yẹ nu; ni e kẹ lẹ, akẹ: „Há mi fio ma nu!“ Ni e kẹ: „Nu, mi nuntṣọ, ni ma yẹ eko ma há o flukpongoi lẹ hù!“ Ni e te e ya yẹ eko e ba há e flukpongoi lẹ fẹ. Ni nù lẹ na

kpe e he ye e hewo, ni e fe diō. Ni beni e gbe na le, e ha le şikaga kome ke şikaninesigai enyo, ni e ngō wo e nine, ni e bi le, akę: „Namo bi dşı o?“ Ni e ke: „Betuel, Nahor bi le, bi dşı mi!“ Si Nahor le Abraham nyemi dşı le. Keke le nū le buşi ni e sōle, ni e ke: „A dşo Jehowa, moni efōō e mōbonale ke e nōkwale le ye mi nuntşo Abraham hewo le, ni e tşō mi mi nuntşo nyemi le we le!“ —

Dşetşerenō le e ke: „Nye ngmea mi gbę ni ma ya mi nuntşo ngō, ni nye ka tşia mi gbę!“ Keke ni amę bi Rebeka, akę: „O ke nū ne a te, lo?“ E ke: „Ma tel!“ Ni amę dşo le, ni amę ke: „Wō nyemiyo dşı o! Tşō mei akpei toi akpei nyongma!“ Ni amę ying amę te. Ni Isaak tşe e tşui e ngme e mli ye e nye hewo.

13. Jakob ke Esau.

Isaak eye affi nyongmai edşue, beni e wię Rebeka le. Ni beni e ye affi nyongmai ekpa le, e ke le fo hādşı. Nyemime i enyo ne tamoo amę he. Klengklengmo le he ye sakasaka ye e hewulo nō ke e nifemonii a mli; ş i moni dşı enyo le he ye srāsrā. A tşe klengklengmo le Esau, ni moko le a tşe le Jakob. Ni Esau

tşò gbòbilò kẹ okwafonyo; şì Jakob tşò koloiatşẹ ni e hişì yẹ bui a mli, tamo e tşemei lẹ. Ni Isaak sumo Esau, ni e sumo e mlelo lẹ yeli; şì Rebeka sumo Jakob.

Gbiko lẹ Jakob ho akweì niyenii; ni Esau dşẹ gbò-bimo, e ba şià ni e tọ lẹ. Ni e kẹ Jakob, akẹ: „Há ma sa mi na niyenii tşuru ne, şì e tọ mi!“ Si Jakob kẹ: „Hómo o kromobifómo hegbe lẹ o há mi ngmẹn!“ Ni Esau herenò ni e kẹ: „Na, mi ba gbo, ni meni kromobifómo ne a fe a há mi?“ Ni Jakob kẹ: „Ká mi kita ngmẹn!“ Ni e ká kita, ni e hò e kromobifómo lẹ e há Jakob. Ni Jakob há lẹ abulo kẹ akweì lẹ eko, ni e ye, ni e nu noko e şue nó, ni e teşì e ying e te. Neke Esau gbe e kromobifómo lẹ he guọ. Si amẹ tşẹ be neke yibunayeli ne mli, nohewọ lẹ kulẹ e ngó dşomo lẹ, e há Esau kẹ.

Ni e ba mli, akẹ beni Isaak egbo ni e hingmeii nó e ha lẹ, e tşẹ Esau, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Mi bi!“ Ni e herenò, e kẹ, akẹ: „Na mi!“ Ni e kẹ: „Na, mi gbọ, ni mi lee mi gbele gbi; nohewọ lẹ ya nga nó ni o ya tao mlẹlo, ni o ba fe lẹ niyenii, akẹ bọni mi sumo lẹ, ni o kẹ ba há mi ma ye, koni mi susuma a dşo o, dani ma gbo!“

Ni Rebeka enu wiemoi ne fẹ. Ni beni Esau ete lẹ, e ngó to abotia bii enyo ni e ngó fe niyenii, ni e ngó há Jakob kẹte, koni e na e tşẹ dşomo lẹ. Ni Rebeka kọ Esau atade kpakpa lẹ ni e ngó wo Jakob ni e ngó tobii lẹ a wudşì lẹ e wo e nidşì kẹ e kuẹ he, heni e yọ trotro lẹ, ni e ying e te Isaak ngó. Ni e kẹ: „Mi tşẹ!“ Isaak herenò ni e kẹ: „Bo namo, mi bi?“ Jakob kẹ: „Mi Esau, o kromobi lẹng! Teşì, o taşì ni o ye mi mlẹlo lẹ eko, koni o susuma a dşo mi!“ Keke ni e tşẹ ta e he, edşakẹ Esau nidşì a he yẹ sakasaka, şì Jakob nó yẹ trotro. Ni Isaak kẹ: „Gbe lẹ Jakob gbe ni; şì nidşì lẹ Esau nidşì ni.“ Ni e bi lẹ ekong, akẹ: „Bo dşì mi bi Esau dientşẹ lo?“ Ni e herenò, e kẹ, akẹ: „Ming!“ Keke ni e ye; ni beni eye nii ni enu wein e şue nó sẹ lẹ, e kẹ Jakob, akẹ: „Tşì o ba, ni

o ba şo mi na, mi bi!“ Ni e dşo lę ni e kę: „Nyong-
mo a h a o ngwei b  lę eko kę Őikpong lę f  lę eko kę

ngma kę d  pii. Wekumei a sumo o, ni mei a koto o!
Ye o nyemimei a n  nuntşo, ni o nye bii lę a koto o!
Aa lomo moni lomo  o lę, ni aa dşo moni dşo o lę!“
Jakob dşekpo etş  k k  ni Esau h  dşę gb bimo ba
ni e ba Isaak ng , e ba h  lę niyenii, ni e kę: „TeŐi,
mi tşę, ni o ye o bi lę mlęlo lę eko!“ Ni Isaak hie
fe lę ya naakpa, ni e kę: „Namong? Nigb  gb bil  lę,
ni kę mlęlo ba h  mi, ni mi ye f , dani o ba ne, ni
mi dşo lę lę, y ? Ni aa dşo lę h  ne!“ Ni Esau bo
wa ni e kę: „Dşomo mi h , mi tşę!“ Si e kę lę, akę:
„O nyemi lę ba nga mli, ni e ba ng  o dşomo lę kę
te!“ Ni Esau fo ah , ni Isaak kę: „Na, Őikpong lę n ,
heni f  y  lę kę ngwei b  lę mli o hiŐi ye! Ni o
klante na o kę a hiŐi ni oo sumo o nyemi lę! Ni aa
ba mli, akę beni o Őa o he lę, o dşie e gblamotşo lę
ye o ku !“

Si Esau mli blema Edombii lę kę Beduifoi lę; ni y 
k baŐi ngm nengm ne lę, dşę.

Si Esau nye Jakob ye dşomo le hewo ni e ke: „E suę fio, ni mi tşę a ye nkomo, şı ma gbe mi nyemi Jakob le!“ Nohewo le Jakob nye wo le nga, akę e dşofoi e ya e nyemi Laban ngö, ye Haran ma leng. Ye neke foidşe ne mli le Jakob na le ye gbei srotai a mli no awureho, ni ka mo, kedşi moko tao dşomo ye lakamo mli le.

Gbekebi! nye ka susua, akę Jakob ke Rebeka lakamo le Nyongmo na he tşui. Kule Nyongmo a ha e şı, ni e wo ame le, a ba mli ye be, ni sa mli! —

14. Jakob gbeniemo.

☞ Ni Jakob şę e tşę; ni e tşę wo le kita e ke: „Ka wię Kanaan biyei le eko, şı ya Mesopotamia, ni o ya wię Laban biyei le a teng mokome.“

Beni dşe na le ye gbe le no le, e wo te e fo e yi şı, ni e tşöle. Ni beni e wo le, e la; ni na, atşuele kpaşai, ni e yiteng ya şı ngwei, ni Nyongmo bofoi le miya, miba ye no. Ni na, Jehowa damo yiteng, ni e ke: „Mi dşi Abraham ke Isaak Nyongmo le; bo ke o seşibi a mli a dşo şikpong le no wekumei fe ye! Na, mi ke o ye, ni mi şing o!“ Ni beni Jakob hie tşę le, e ke, akę: „Me' gbeye bie yo ne! Bie ne dşee heko

heko, akẹ Nyongmo we kẹ ngwei agbo lẹ!“ Ni e te tẹ lẹ e damoši, e ngò to kadi, ni e tşę dşemei, akẹ: „Betel;“ e şiši dşi: „Nyongmo we!“ —

Ni beni Jakob enie gbẹ ahù lẹ, e ba Haran, heni Laban yọ lẹ. Ni sa bõni Elieser kẹ Rebeka kpe lẹ, nakai nong Jakob kẹ Rahel, Laban biyo fẹfẹo lẹ, kpe ye nubu lẹ he. Ni e tşui mò Rahel; ni e sumo Laban afii kpawo ye e hewọ. Si Laban laka Jakob ni e ngò Lea, e hà lẹ ye Rahel nàdşiang; ni e kẹ, akẹ: „Suomo mi afii kpawo ekong ye Rahel hù hewọ.“

Nẹkẹ ngámei enyo ne e kẹ na bihi nyongma kẹ enyo, ni dşi Israel wekumei nyongma kẹ enyo lẹ a tşemei nukpai. Amẹ gbẹi dşi: Reuben, Simeon, Lewi, Juda, Dan, Naftali, Gad, Aşer, Isakar, Sebulon, Josef kẹ Beniamin.

Beni Jakob gbe afii nyongma kẹ edşue suomo lẹ na lẹ, e kẹ Laban hişi afii ekpa hù e fata he. Ni Nyongmo dşo lẹ, ni e na wehí kẹ weyei, kẹ aflukpongoi kẹ tedşii, kẹ tşinai kẹ toi. Ni Laban ye awungá ye e şanu nii lẹ a hewọ. Nohewọ lẹ Jakob tşu a ya tşę e ngámei enyo lẹ kẹ e bií lẹ kẹ ba e ngò ye nga nô, ni e kẹ e koloi kẹ e nii lẹ ying, e te, ni e kẹkẹ Laban noko. Kẹkẹ lẹ, beni Laban nu gbí, ni dşi gbí ete lẹ, akẹ Jakob edşofoi lẹ, e tu lẹ, ni beni e nie ahù gbí kpwawo lẹ, e ya nina lẹ. Si Nyongmo dşie e he kpo tşò Laban ye lamo mli, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Kwewo, ni a hi, ni o kẹ Jakob a ka wie wiemo ko wiemo ko, akẹ dşa mlihile wiemo!“ Kẹkẹ ni Laban kẹ Jakob pang ye Gilead gòdşi lẹ a nô ni amẹ şę amẹ he diò.

Kẹkẹ ni Jakob tşu bõfoi kẹ te Esau, e nyemi lẹ, ngò, ni e kẹ amẹ, akẹ: „Nẹkẹ nye ya kẹa mi nuntşo Esau, akẹ: „O tşulo Jakob kẹ: Ee ba, koni e na anumnyam ye o hie!“ Kẹkẹ lẹ Esau dşekpo kẹ hi ohai edşue, koni e kẹ Jakob a ba kpe. Ni Jakob şę gbeyei naakpa ni e dşa e weku lẹ kẹ e safoi kẹ koloi lẹ a mli enyo; şi e kẹ: „Kẹdşi Esau ba ni e ba asafoku kome lẹ nô ni e ba gbe amẹ lẹ; belẹ asafoku krokro lẹ a dşofoi. Ni Jakob sọle ni e kẹ: „O mi tşemei lẹ

a Nyongmo! bo moni o kẹ mi, akẹ: „Ku o sẹ kẹ ya o mang kẹ o wekumei a ngò, ni mi kẹ o wa ye dşogba: mi saa moḃo, ni o na, kẹ anokwale, ni o tşo o tşulo lẹ kura; şi mi bẹ noko, akẹ dşa mi tşo ne, beni mi fo Jordan ne, ni agbẹnẹ mi fe asafokui enyo: dşie-mo mi, mi kpa o fai, kẹdşẹ mi nyemi, Esau lẹ, deng; şi bo lẹ o kẹ, akẹ: Mi kẹ o wa ye dşogba!“ Ni e ngò e koloi lẹ a teng ekpakpai, e há ni a kẹ a ya e nyemi, Esau lẹ, ngò ni a kẹ lẹ, akẹ: Enemei o tşulo Jakob mi ke e nuntşo Esau!“ Kẹkẹ lẹ e ngò e safo lẹ kẹ fo Jabok fa lẹ; ni ye nyong lẹ e şue ekome.

Kẹkẹ lẹ nū ko kẹ lẹ ba nò keyaşı dşetşeremo. Ni beni dşe tşere lẹ, nū lẹ kẹ lẹ, akẹ: „Há ma ya, şi dşeng mi tşere!“ Si Jakob kẹ: „Mi háá o ya, dşa o dşo mi!“ Kẹkẹ lẹ nū lẹ kẹ: „A ka tşẹ o Jakob dong, şi Israel (Nyongmo nòyelilo) a tşẹ o gbẹi lẹ; şi Nyongmo kẹ gbomei o kẹ nò ni o ye nò!“ Ni Jakob na e nyemi Esau miba, ni e ba e he şi şii kpawo ye şikpong lẹ nò e há lẹ. Si Esau şafoi ni e kẹ lẹ a ya kpe, ni

e gbẹ e kuẹ nò ni e fo. Ni Jakob ngámei kẹ e bii lẹ ba, ni amẹ hú amẹ ba amẹ he şi amẹ há Esau. Nike-

nii lẹ Esau kplèè hemo tşutşu lẹ; şì Jakob nyè e nò, ni e he. Kẹkẹ lẹ Esau te e gbẹ; şì Jakob te e tşẹ lẹ ngò yẹ Kanaan şikpong lẹ nò.

15. A hó Josef.

Jakob bii, ni a fọ yẹ Mesopotamia lẹ, a teng gbeke dşì Josef, Rahel bi lẹ. Si Benjamin lẹ, moni dşì nyongma kẹ enyo lẹ, a fọ lẹ yẹ Kanaan. Ni Israel sumo Josef fe e bii krokomei lẹ, ni e há lẹ flaka fẹfẹo. No-hewọ lẹ e nyemimei lẹ ye he awunga ni amẹ nyẹ lẹ ahù po, ni amẹ nyèè amẹ kẹ lẹ a wie yẹ hedşole mli. Ni asang Josef la lamo, akẹ amẹ mifimo able dşatşui lẹ yẹ nga nò, ni e nyemimei lẹ a dşatşui lẹ koto e dşatşu lẹ. Beni e dşadşe neke lamò ne e tşò amẹ lẹ, amẹ nyẹ lẹ fe tşutşu lẹ. Fe sẹ lẹ e la ekong, ni e gba e nyemimei lẹ e kẹ: „Na, mi la lamo, ni na, hùlu kẹ nyongşire kẹ ngulamii nyongma kẹ ekome lẹ koto mi.“ Ni e tşẹ dşẹ lẹ yẹ ene hewọ, ni e kẹ: „Ani mi kẹ o nye kẹ o nyemimei lẹ a ba wọ ba koto o?“ Si e tşẹ ngò wiemoi ne fè e to.

Gbiko Jakob tşu lẹ, akẹ e ya sra e nyemimei lẹ, ni lẹọ amẹ toi lẹ yẹ he ko, ni kẹ Hebron, heni Jakob yọ lẹ, dşẹkẹ gbii enyo lo ete niemo. Ni e ba na amẹ yẹ Dotan. Ni beni amẹ na lẹ yẹ şong, amẹ kẹ: „Na, lalọ lẹ ba! Nye há wọ gbea lẹ ni wọ kwẹ, noni a ba yẹ e lamoi lẹ a sẹ!“ Si Reuben, nyemimei lẹ a teng onukpa lẹ, kẹ, akẹ: „Nye ka há la mışueaşı, şì nye ngòla lẹ, nye woa bu ne mli mong!“ Si e tao ni kẹ fe sẹ lẹ, ni e dşuşi e ba ni e ba dşie lẹ.

Si beni amẹ ngò lẹ, amẹ wo bu lẹ mli lẹ, amẹ na Işmaelbii guoyelọi asafo, ni ya Egypte. Kẹkẹ lẹ Juda kẹ e nyemimei lẹ, akẹ: „Nye há wọ hũa lẹ!“ Ni amẹ dşie lẹ kpo, ni amẹ hò lẹ amẹ há Işmaelbii lẹ, amẹ he dşuetei kukudşì nyongmai enyo. Ni amẹ kọ e flaka lẹ, ni amẹ gbe to agbo, ni amẹ ngò flaka lẹ, amẹ tşọ la lẹ mli, ni amẹ kẹ ba há amẹ tşẹ, ni amẹ kẹ: „Noni wọ na ne: kwẹmo agbẹne, akẹ o bi lẹ flaka lẹ ne lo

dşee nong.“ Si Jakob bo ni e ke: „Mi bi le fiaka leng!
Kolo fong ko eye le! kolo awuyelo etsere le!“ Ni e
bii fe ba ame ba le kpatamo; si e kplée kpatamo ni e
ke: „Ke nkomyeli le ma te mi bi le ngo ye bu mli!“

16. Josef ye Egypte.

Ni İshmaelbi le ngo Josef ke te Egypte ni ame ya
ho le, ame ha Potifaro, Farao, mangtşe le, tşulo nukpa
le. Si beni e nuntşo le yo e nile ke e dşale le, ni e
na hu, akę Nyongmo ha e şuereq ye nibii fla, ni e feq.

mli lẹ, e wo lẹ onukpa yẹ e we lẹ Nakai Josef na hedşole gbii yẹ nyongyeli tete mli.

Agbẹne Potifaro yẹ ngá, ni feọ aşıfoianii lẹ, ni e ka Josef kẹ efong kpetengkple kẹ nii, ni edşaa gbẹ mli; şi Josef herenò ni e kẹ lẹ, akẹ: „Te a fe teng, ni ma fe efong kpetengkple, ni tamo neke, ni ma fe eşa ma şi Nyongmong?“

Agbẹne, beni yō lẹ na, akẹ e nyèè e ye Josef nò, ni e fe eşa lẹ, e nyẹ lẹ, ni e flo e na e há e wu, akẹ Josef ka lẹ keya eşafemo mli. Keke lẹ Potifaro wo lẹ tşung. Si Jehowa kẹ Josef yẹ, ni e na lẹ moşo, ni e wo e hie nyam yẹ tşu lẹ kwelo lẹ hie, ni e wo lẹ onukpa yẹ gboklefoi krokomei a nò. Nakai Josef na hedşo gbii ekong yẹ tşung tete. — Yẹ neke be ne mli a kẹ mangtşẹ lẹ tşudşi lẹ a teng mei enyo, e buloşalo kẹ moni há lẹ weinkpulu lẹ yẹ e deng lẹ, wo tşung; ni Josef kwe amẹ hù. Gbiko lebi lẹ e na amẹ, ni amẹ fe amẹ nii moşomşo; ni amẹ kẹ lẹ, akẹ nyong lẹ amẹ yi enyo lẹ fè amẹ la lamoi, ni he dşara, ni moko be, ni a tşo şişi. Josef kẹ: „Ani şiştşomo lẹ dşee Nyongmo nong? Si nye dşadşea nye lamoi lẹ nye tşoa mi kè.“ Ni moni há Farao wein lẹ kẹ, akẹ: „Mi la, akẹ mi na weintşo kẹ nidşi ete lẹ yẹ mi hie, ni e gba afro, ni e wo yibii, ni e tşu, ni Farao kpulu yẹ mi deng, ni mi tşere yibii ni mi ngá amẹ mi wq Farao kpulu lẹ mli, ni mi tu kpulu lẹ mi wo Farao deng.“ Josef herenò ni e kẹ lẹ, akẹ: „Nidşi ete lẹ gbii ete dşi no; bie gbii ete lẹ Farao a wo o itşo nò, ni e kẹ o wa to o gbẹhe ekong, ni oo ngò Farao kpulu lẹ o wo e deng ekong! Si o hie a hi mi nò, beni aa hi a há o lẹ, ni o tşi mi ta o tşo Farao, akẹ a dşie mi yẹ şia ne!“

Keke lẹ, beni abuloşalo nukpa lẹ na, akẹ e nanyo lamo şiştşomo lẹ hi há lẹ neke lẹ, e na tşui dşurò, ni e kẹ Josef, akẹ: „Mi hù mi la, ni na, mi tite kpanyai yedşi ete yẹ mi yiteng; ni kpanya, nomi ma nò lẹ, ngma sroto, ni a şa, yẹ mli há Farao; ni lofòdşi yẹ yẹ kpanya lẹ mli yẹ mi yiteng.“ Ni Josef herenò:

ni e ke: „Kpanyai ete le gbl̄i ete d̄si no; bie gbl̄i ete le Farao a d̄sie o it̄so le ye o n̄o; ni ee s̄eng o ye t̄so n̄o; ni lof̄oḍ̄si a ye o helo ye o n̄o!“

Ni gbl̄i, ni d̄si gbl̄i ete le, e bamli, ak̄e beni Farao yeo gbl̄i d̄sur̄o ye e fomogbl̄i le n̄o le, e hie ba gbokle² foi enyo le n̄o, ni moni h̄a le wein le, e ke le to e nit̄sumo na ekong; si abuloḣ̄alo nukpa le, e s̄eng le, tak̄e boni Josef ke le. Si k̄ele moni h̄a Farao wein le hie kpa Josef n̄o ni e hiṣi affi enyo ekong ye t̄sul̄eng. Nyongmo le d̄siemo be, ni sa le!

No se affi enyo le Farao la lamo, ni a naa moko ni a nȳe ṣiṣi a t̄ṣo. Agbene moni ke weinkputu woḣ Farao deng le kai Josef, ni e gba Farao Josef he sane; ni amr̄o le a t̄ṣu a ke a ya t̄ṣe Josef ye t̄ṣu leng ke ba; ni a ke le ba mangt̄ṣe le hie. Ni mangt̄ṣe le ke le, ak̄e: „Mi la lamo, ni moko be, ni a nȳe ṣiṣi a t̄ṣo mi; si mi nu ye o hewo, ak̄e amr̄o pe, ni o nu lamo le, o le e ṣiṣi.“ Ni Josef heren̄o e ke, ak̄e: „E be mi mli; si Nyongmo a h̄a Farao hed̄ṣole het̄o.“ Ni mangt̄ṣe le ke, ak̄e: „Ye mi lamo le mli le, na, mi damo fa (Nil) le na. Ni na, t̄ṣinai kpawo, ni ewo fo ni am̄e he yo feo, d̄ṣe fa le mli, ni am̄e miye nī ye le he. Ni na, t̄ṣinai kpawo krokomei h̄u ba ye am̄e se, am̄e tar̄a lo ni am̄e he yo tang, ak̄e mi nako nek̄emei ye Egypte-ṣikpong mu le f̄e n̄o! — ni t̄ṣinai le, ni etara lo le, ye klengkleng t̄ṣinai le, ni ewo fo le; ni beni am̄e eye am̄e le, am̄e tara lo k̄e, tak̄e t̄ṣutsu le. K̄ek̄e ni mi hie t̄ṣe. Ni mi la ekong, ni na, ngmat̄ṣei kpawo ba t̄ṣo kome n̄o, ob̄o to ni e hi h̄u; ni na, t̄ṣei kpawo h̄u, ni engala, ni noko be he, ba kw̄e ye am̄e se; ni t̄ṣei, ni noko be he le, ye t̄ṣei kpakpa le.“ Ni Josef heren̄o ni e ke Farao, ak̄e: „Lamoi enyo le f̄e le eko-meng; Nyongmo et̄ṣo Farao, noni e ba fe. T̄ṣinai kpakpai kpawo le ke ngmat̄ṣei kpakpai kpawo le h̄u le, affi kpawo kpakpai d̄si no. Ni t̄ṣinai, ni etara lo, ni ngmat̄ṣei, ni engala le, h̄omo affi kpawo d̄si no. Na, affi kpawo kpakpai miba ye Egypte-ṣikpong f̄e n̄o; ni am̄e

sę lę hōmo afii kpawo a ba. Ni akę noni Farao la la-
moi enyo lę, edşakę Nyongmo a hā nii nę a bamli kpitio
kpitio lęlęng!“ —

Ni Josef sa kę ekong, akę: „Nohewo lę hā, ni Fa-
rao a tao nū nilelo ko, koni e ngō lę e to Egypte şik-
pong lę nō; ni ee ngō ngma mlidşa, ni dşi enumo lę,
yę mofemo deng, yę afii kpakpai kpawo lę mli; ni aa
bua ngma ne fę na, ni a kę ba abongoi lę, ni yō madşi
lę a nō lę a mli; koni şikpong lę a ka fite yę hōmo
afii lę a mli.“ Ni Farao na şisitsōmo kę ngawo kpakpa
ne he tşui. Ni e kę: „Nigbę wō nyę wō na nū ko,
ni tamo bo, mo mli ni Nyongmo Mumo lę yō?“ Kękę
ni Farao ngō Josef e to e şikpong mu lę fę nō, ni e
kę lę, akę: „Sęi lę nō kękę mi fe o yę!“ Ni e dşie
e ga yę e nine, ni e kę wo Josef nine, ni e wo lę
atade yęng, ni yō fęo, ni e ngō şikakosongkosing e
wo e kuę; ni e hā e ta e mangtşęşuili lę mali, ni amę
blō kę nie e hie, akę: „Nye kuąşı!“ Ni Farao kę Josef,
akę: „Akę nō kę, ni mi dşi Farao ne, kę a dşee o sę
lę moko wong e nine lo e nane nō yę Egypte şikpong
lę fę nō!“

Nękę Nyongmo hie Josef kędşę e tşę we lę kęte
bu lę mli; kędşę bu lę mli hū kęte nyongyeli kę tşu
mli; ni kędşę tşu lęng kęte mangtşę we. Josef eye a
fe afii nyongma kę kpawo, beni a hō lę kęte Egypte
lę, ni eye afii nyongmai ete, beni e ya damo mangtşę
lę hie lę.

17. Josef nyemimei lę ba Egypte.

Take hōni Nyongmo eķę eto lę, nakai e ba mli.
Afii kpakpai kpawo lę ba, ni Josef bua Egypte şikpong
lę fę nō ngma lę fę mlidşa, noni dşi enumo lę, na;
ni e bua ahū pō, ni fale na song hewo lę amę fō su-
sumo. Si hōmo-afii kpawo lę hū efōō ba. Ni hōmo
afi klengkleng lę hōmo lę na ewa ahū momo yę dşemei
niiang şikpōdşi lę a nō, ni mei lę fę ba Egypte ngma-
hemo yę Josef ngō.

Agbene hómo ye yé Kanaan şikpong lẹ nò hù. Kẹkẹ lẹ Israel kẹ e bihi lẹ, akẹ: „Mẹba nye kweọ nye he mo? Na, mi nu, akẹ ngma ye Egypte: nye ya dşemei, ni nye ya hea eko ye dşemei nye ba há wọ, koni hómo a ka gbe wo!“ Ni nyemimei nyongma lẹ ying, amẹ te Egypte, ni Benjamin kome kẹkẹ kẹ e tşę hişi. Ni amẹ ba Josef hie ni amẹ kuąşi ye e hie. Si lẹ lẹ e le amẹ amrò lẹ nong; şi e tşò e he gbọ ye amẹ hie, ni e kẹ amẹ wie dengdedeng ye Egypte wiemo mli, ni nadşielọ dşie e na, ni e bi amẹ, akẹ: „Nigbẹ nye dşę?“ Amẹ

herenó, akẹ: „Wọ dşę Kanaan şikpong lẹ nò, wọ ba ngma hemo.“ Josef kẹ: „Sralọi dşi nye; şikpong lẹ yaiyaiang kwemo nye ba!“ Amẹ herenó, akẹ: „Dabi, mi nuntşọ, anọkwafoi dşi wọ, ni dşee sralọi; wọ fẹ lẹ nù kome bfi dşi wọ; gbeke lẹ ye e tşę lẹ ngó; şi mo-kóme ebe.“ Josef kẹ: „Ene a ngó kpa nye, şi kẹdşl anọkwa nye wieọ lẹ: Nyé tşua nye teng mókome, ni

nye há e ya ngò nye nyemi gbeke lẹ kẹba, ni nye teng meini esue lẹ, a hişi ye bie ye tsung.

Ni e wo amẹ fẹ kwa tsung, ni e há amẹ hişi gbii ete ye dşemei. Gbi, ni dşi gbi ete lẹ, e há a ya dşie amẹ kẹ ba e hie ekong, ni e kẹ amẹ, akẹ: „Mi şeq Nyongmo gbeye ni mi sumoo, akẹ mi feq moko efong ko, nohewo lẹ ene nye fea: Nye há nye teng mokome a hişi ye bie tsu neng, ni nye teng meini esue lẹ, nye ya, ni nye ya tire ngma, ni nye he lẹ keya şia; şi nye kẹ nye nyemi gbeke lẹ a ba mi ngò ekong, koni a na nye wiemoi lẹ, akẹ anokwang, ni nye gboing.“ Kẹkẹ ni nyemime lẹ wie ye amẹ dientşe amẹ teng ye Hebr-wiemo lẹ mli, amẹ kẹ: „Leleng, ene dşi wo nótomo, ni wo tó ye wo nyemi lẹ hewo, akẹ noni wo na e susuma haomo lẹ, beni e kpa wo fai, ni wo boo lẹ toi lẹ; nohewo ni neke amanehulu ne eba wo nó ne. Agbene a bi e la lẹ ye wo deng!“ Si amẹ lee, akẹ Josef minu, noni amẹ keo lẹ; si lẹ lẹ e tşi e he kedşe amẹ ngò, ni e ya fe. Kẹkẹ ni e há a fi Simeon ye amẹ hie, ni a kẹ lẹ ku se kẹ te tsu leng ekong; ni meini esue lẹ, te şia ekong. Si beni amẹ tşe, ni egbo lẹ, nu enemei fẹ lẹ, e do lẹ naakpa ni e kẹ: „Nye şoşo mi bii lẹ ye mi deng! Josef be, ni Simeon be, ni nye ba ngò Benjamin hu kẹ ya. Enemei fẹ ká mi nó! Mi bi lẹ kẹ nye a ka ya Egypte!“ —

18. Josef nyemime lẹ ba Egypte noni dşi sii enyo lẹ.

Si homo lẹ na ewa ye şikpong lẹ nó naakpa, ni dşa Jakob bii lẹ te Egypte ekong ye afi, ni dşi homo afi enyo lẹ, mli. Jakob sumoo kura, akẹ Benjamin kẹ amẹ a te, şi a nye e nó ni e kplé. Ni e ngò Kanaan şikpong lẹ nó yibii kpakpai kẹ tşufa kẹ ngmai e há amẹ, koni amẹ kẹ a kẹ Egypte lumo lẹ, ni e kẹ: „Nyongmo, hewalo lẹ, a wo nye hie nyam ye nu lẹ hie, koni e há nye nyemi mokome lẹ kẹ Benjamin kẹ nye a ba ekong. Si mi lẹ, kedşi mi be bii lẹ, mi be bii!“

Beni a tsua Josef adafi, akẹ amẹ bá lẹ, e há a kẹ amẹ ba e hie, ni e kẹ amẹ wie blẹo. E bi amẹ, akẹ: „Ani nye tşę, ndmo lẹ, yẹ dşogba? — Nye nyemi gbeke lẹ ne, lo? — Nyongmo a dşo o, mi bi!“ Si beni e na Benjamin, e nyemi lẹ, e musung tşo lẹ yẹ e hewẹ, ni e ying kẹte e sẹtsung, ni e ya fo.

Kẹkẹ lẹ, beni e fọ e hie lẹ, e dşekpo e ba amẹ ngọ ekong, ni e tşę e hie, e kpe amẹ niyeli, ni e há a kẹ niyemi ba miamosi. Ni e kẹ amẹ ye nii, tşebelẹ yẹ má lẹng kusum na lẹ amẹ tarasi yimuyimu yẹ okplól a he. Ni nyemime lẹ a na kpe amẹ he naakpa, beni amẹ na, akẹ a to amẹ fẹ yẹ amẹ dale na lẹ, ni amẹ na tşui dşuró.

Kẹkẹ ni Josef fá, akẹ a wo amẹ kotokui lẹ a mli ngma ebábó, ni akẹ amẹ teng mofemo siha a fọ e kótoku lẹ nó, ni Benjamin kotoku lẹ a ngọ ledientşę e dşuętei kpulu lẹ hú a wo mli. Amẹ ying etşę; kẹkẹ ni Josef há e sẹmo lẹ tu amẹ, ni e ya kẹ amẹ, akẹ: „Menihewọ nye ngọ efong nye to ekpakpa nádşiang nekẹ?“ Nyemime lẹ kwẹkwẹ amẹ hieiang kẹ kpe, ni amẹ naa e wtemo lẹ şişí. Si sẹmo lẹ kẹ amẹ, akẹ: „Nye lee, noni mi kẹ lẹ şişí, lo? Ani dşee noni mi nuntşo kẹ nuọ wein lẹ? Namo edşu kpulu lẹ?“ Amẹ kẹ, akẹ: „Menihewọ, ni mi nuntşo wieọ nekẹ wiemoi ne? Anọkwafoi dşí wọ! Mofemo dẹ, ni a na kpulu lẹ yẹ lẹ, há ee gbo, ni wo fia hú, wọ tşómo mi nuntşo nyódsi.“ Si beni a gble kotokui lẹ fẹ na lẹ, a na kpulu lẹ yẹ Benjamin kotoku lẹ mli. Kẹkẹ ni amẹ gbla amẹ tadej lẹ, ni mei lẹ fẹ ku amẹ sẹ kẹ te má lẹng ekong. Si Josef dşę amẹ, akẹ ni amẹ fe ene lẹ. Kẹkẹ ni Juda wo fọ e nó, ni e boi wiemo, akẹ: „Meni wọ kẹ mi nuntşo? Meni wọ wie? Alo te wọ fe teng, wọ dşie wọ na? Nyongmo ena e tşudşí a nótómo lẹ! Na, mi nuntşo tşudşí dşí wẹ, kẹ mo hú, ni a na kpulu lẹ yẹ e deng lẹ!“ Josef herenó, akẹ: „Dahida! şí nń lẹ, ni a na kpulu lẹ yẹ e deng lẹ, lẹ ee tşo mi tşulo, şí nye lẹ nye ya nye tşę lẹ ngọ yẹ hedsola mi!“

Kẹkẹ ni Juda tẹsi, ni e kẹ: „Mi nuntşo, mi kpa o fai, hà o tşulo a wié wiemo kome yé o toii a mli, ni o ka na mli yé o tşulo hewo! — Kẹ mi ba mi tşę, o tşulo lę, ngò, ni gbeke lę bę wọ ngò lę, wọ kẹ wọ tşę wadşı a te bu lę mli yę awuręho mli. Si mi, o tşulo lę, ye akadşıram yę gbeke lę hewo, yę mi tşę ngò, ni mi kẹ: „Kęđsi mi kẹ lę ba hàà o lę dong lę, nó lę ma tiré sò lę ma hà mi tşę kate nanó.“ Nohewo lę, agbene, mi kpa o fai, hà o tşulo a hişı yę gbeke lę nądşıang, ni ma tşò mi nuntşo nyong; şı o hà gbeke lę kẹ e nyemimeı lę a ya. Si te ma fe teng, ni ma te mi tşę ngò, ni gbeke lę bę? ni ma na awuręho, ni a ba mi tşę nó lę?“ —

Kẹkẹ lę Josef nyèè e tşimo e he nó dong, ni e bo, akẹ Egyptemeı fè a dşekpo. Gbọ ko bę dşemeı, beni Josef dşie e he kpo e tşò e nyemimeı lę. Kẹkẹ ni e dşua yafo, ni e bo e kẹ, akẹ: „Mi dşı Josef! Ani mi

tşę hie kà lolo?“ Si e nyemimeı lę nyèè a hà lę heto, şı amę tşui fà, ni amę şe lę gbeye. Kẹkẹ ni e kẹ e nyemimeı lę, akẹ: „Nye tşia ko nye ba mi ngò!“ ni amę tşı amę ba, şı kèlę amę nyèko amę wie lolo. Ni e kẹ amę ekong, akẹ: „Mi dşı Josef, nye nyemi lę, ni nye hò kete Egypte lę. Nohewo lę, nye ka hà midọa nye, akẹ ni nye hò mi kẹ ba bie ne lę; şı Nyongmo

t̄su mi k̄e t̄sò nye h̄amo, kont̄ mi ba here nye k̄e mei pii a wola!“ — Ni e sa e k̄e am̄e, ak̄e: „Nye ya k̄e mi t̄s̄e no anumnyam f̄e, ni mi na ȳe Egypte l̄e, k̄e nibii fia, ni nye na l̄e; ni nye he a fe oya, ni nye ya ngò mi t̄s̄e k̄e ba bie!“

K̄e k̄e ni e gbe e nyemi Benjamin kūe nò, ni e fo; ni Benjamin h̄u fo ȳe e kūe nò; ni Josef s̄o e nyemimei l̄e f̄e na, ni e fo ȳe am̄e nò. Ni no s̄e l̄e e nyemimei k̄e l̄e wie. Mangt̄s̄e l̄edient̄s̄e h̄a a k̄e a ya kpe numo Jakob k̄eba Egypte; ni Josef h̄a a k̄e s̄ulii k̄e nikenii f̄e f̄eo h̄a e t̄s̄e ȳe gb̄eniemo l̄e hewo.

Beni e nyemimei l̄e s̄e l̄e, ni am̄e ying, am̄e te l̄e, Josef k̄e am̄e, ak̄e: „Nye kw̄e ni nye ka bea ȳe gb̄e l̄e nò!“ Ni am̄e ying, am̄e te Kanaan k̄e t̄s̄ui d̄surò.

19. Jakob te Egypte.

Beni Jakob bii l̄e ba e ngò l̄e, am̄e bo am̄e k̄e, ak̄e: „Josef hie k̄a lolo, ni lumo d̄si l̄e ȳe Egypte s̄ikpong l̄e nò f̄e!“ Si Jakob susu nek̄e ȳe e t̄s̄uing, nohewo l̄e e hee am̄e e yee. Si beni am̄e k̄e l̄e wiemoi fe, ni Josef wie l̄e; ni beni e na s̄ulii l̄e, ni Josef h̄a a k̄e ba l̄e, k̄e k̄e l̄e Jakob mumo t̄si ȳe e mli ni e bo e k̄e: „Ene fa h̄a mi, ak̄e mi bi Josef hie k̄a lolo; mi ba ya; ni ma ya kw̄e e hie f̄eda, ni ma gbo!“

K̄e k̄e ni Jakob k̄e e bii k̄e e nabii (am̄e yi b̄o d̄si nyongma ekpa k̄e ekpa), k̄e e nii fia kwa, k̄e e t̄sud̄si, h̄i k̄e yei babao l̄e, ying ket̄e Egypte. Ni Josef d̄sekp̄o k̄e e s̄ulii ni e k̄e ya kpe e t̄s̄e; ni beni e na l̄e l̄e, e ho e gbe e kūe nò, ni e fo k̄piang dient̄s̄e ȳe e kūe nò.

Ni Israel k̄e Josef, ak̄e: „Agbene h̄a ma gbo, ni ma na e hie ne nek̄e l̄e, edsak̄e o hie k̄a lolo!“ Ni Josef k̄e e t̄s̄e ya t̄s̄o Farao h̄u. Ni mangt̄s̄e l̄e bi l̄e ak̄e: „Afi enie o ye?“ Ni Jakob k̄e Farao, ak̄e: „Mi gb̄eniemo afii abo l̄e d̄si afii 130; mi fi abo fio k̄e k̄e ni efong song, ni am̄e s̄e mi t̄s̄emei a afii abo l̄e, ni am̄e ye ȳe am̄e gb̄eniemo l̄e mli l̄e.“

Ni Jakob, numo l̄e, ye afii nyongma k̄e kpawo l̄e

ye Egypte. Ni beni e gbele be eșe età le, Josef ke Efraim ke Manase, e bii enyo le, ba ni amę ba ngà e tșe, ni egbo le. Ni Israel ke Josef, akę: „Mi susuko, akę kulę ma na o hie; ni na, Nyongmo há, ni mi na o bii ne tete!“ Ni Josef ke e bii le ba damo e tșe hie, koni e ngò e nidși e șue amę nò, ni e dșo amę. Ni Israel ngò e nine dșurò e fò Efraim, ni dși gbeke le, nò, ni e ngò e beku e fò Manase, moni dși kro-mobi le yiteng, ni e dșo amę e ke: Nyongmo, mo hie ni mi tșemei le, Abraham ke Isaak, nie le, Nyongmo le, ni dși mi kwelọ kebași ngmenengmene le, bofo le, ni dșie mi ye efong fè mli le, — le le e dșo gbekebii le, ni há ni a ngò mi ke mi tșemei, Abraham ke Isaak le, gbei le a tșe amę!“ Beni fe ni e há amę na hegbe tamo ledientșe e bii le dși ne; ni Efraim ke Manase hù tșò Israelbii le a wekumei le a teng enyo. Ni e sa e ke ekong, akę: „Mofèmo, ni yo Israel, ni e ba dșo moko le, há e ke, akę: „Nyongmo a fe o tamo Efraim ke Manase!“

Keke ni Jakob bua e bii fè a na ye e gbele sa le he, ni e dșo amę ekome kome ke dșomoi sròtoi. Ni noni e na nii, ni ba ba le, e dșadșe e nagbe suomò-nanii le e tșò amę; ni fe se le e kași, ni e ngò e mumò e há.

Ni beni Jakób egbo lẹ, Josef kẹ e nyemimeí kẹ Eg ptemei lẹ a teng onukpaí pii, kẹ şullii kẹ okpongoi pii, ngó amẹ tşę gbonyo lẹ kẹ te Kanaan şikpong lẹ nò, ni amẹ ya fú lẹ yẹ Abraham fúhe lẹ, yẹ Makpela bu lẹ, mli; take bõni e kẹ e to, dani e gbo lẹ. Si beni amẹ kú amẹ sẹ kẹ ba Egypte ekong lẹ, Josef nyemimeí lẹ şe gbeye, akẹ agbẹné, ni amẹ tşę egbo ne, Josef a wo amẹ efong, ni amẹ fe lẹ lẹ, he nyomo. Si Josef kẹ amẹ, akẹ: „Nye ka şea gbeye, şi mi yẹ Nyongmo şiši. Nye lẹ nye susu efong yẹ mi he, şi Nyongmo tşò lẹ ekpakpa, koni e há ba mli, take bõni wọ ná ngmenengmene he, koni e kẹ here mei pii a yi wola.“

Ni Josef kẹ e nyemimeí lẹ hişí yẹ Egypte yẹ he-dşole mli; ni e na e nabii kẹ e nanakansowai.

20. Mose.

Ni beni Josef kẹ e nyemimeí egboi lẹ, Israelbii lẹ fọ bii pii; ni amẹ yi fa ni amẹ fe wekumei lo akutşei nyongma kẹ enyo; ni e ba mli, noni Nyongmo kẹ Israel lẹ, beni e te Egypte lẹ, akẹ: „Ma fe o mangku babao yẹ dşei!“ Si beni mangtşę hẹ, ni lee Josef lẹ, teşá yẹ Egypte lẹ, e şeş Israelbii lẹ a gbeye yẹ amẹ yi fale hewọ, ni e kẹ e webii lẹ, akẹ: „Nye há wọ yea amẹ nò yẹ nga mli!“ Kẹkẹ ni e hiş Israelbii lẹ, take nyò-

d̄si, ni e ye am̄e n̄o k̄e yiwale, ni e h̄a am̄e n̄its̄umo, ni wa, edsak̄e e ma m̄ad̄si h̄ei enyo, ni e h̄a Israelb̄il̄ l̄e a fe mustei. Si b̄oni am̄e wa Israelb̄ii l̄e a yi l̄e, nakai nong k̄e am̄e s̄uá ni am̄e yi fa naakpa. Nohew̄o l̄e mangt̄s̄e l̄e to e ying, ak̄e e ya gbe Hebrifoi a gbe-kebii h̄i l̄e, ni aa f̄o l̄e, f̄e kwa, koni yei k̄ek̄e a s̄ūe. Nohew̄o l̄e e wo Israelb̄ii l̄e a f̄omoyei l̄e a kita, ak̄e am̄e gbe gbekebii h̄i l̄e fe; s̄i nek̄e yei l̄e m̄ise Nyongmo gbeye, ni am̄e h̄a bih̄i l̄e a his̄i. Fe s̄e l̄e e wo Egyptemei f̄e kita, ak̄e am̄e s̄o bih̄i f̄e, ni a f̄o l̄e, ye Hebriyei l̄e a deng, ni a s̄er̄e am̄e a s̄ūe fa leng.

Nek̄e be ne mli l̄e Israelyo ko f̄o binu f̄ef̄e; ni e k̄e l̄e te nȳod̄si et̄e k̄e haomo kpetengkle. Si beni e nȳēe l̄e e te dong l̄e, e fe kpanya, ni e k̄e ama wo he, ni e k̄e gbeke l̄e wo mli, ni e k̄e l̄e ya ma ḡala, ni ȳo Nil fa l̄e na mli. E t̄s̄ē k̄ek̄e ni Farao biyo l̄e ba ba d̄su e he ȳe fa l̄e mli, ni e na kpanya fio l̄e, ni e t̄su e blayei l̄e a teng mokome, ni e ya wo k̄e ba. Ni beni a gble na l̄e, na, gbekebinu f̄ef̄e k̄a mli, m̄ifo. Ni mangt̄s̄ebiyo l̄e k̄e, ak̄e: „Hebribii l̄e a teng mokom̄e ni!“ ni e musung t̄s̄o l̄e ȳe e hew̄o. K̄ek̄e l̄e gbeke l̄e nyemiyo, ni damōsi ȳe s̄e l̄e, ba ba k̄e, ak̄e: „Mi ya, ni ma t̄s̄e Hebriyo l̄e eko, koni e h̄a gbeke l̄e fuf̄o, e h̄a o, lo?“ Farao bi l̄e k̄e, ak̄e: „Ya, ni oo ba!“ Ni oblayo l̄e d̄sofoi, ni e te ya t̄s̄e gbeke l̄e nye k̄e ba. Ni mangt̄s̄ebiyo l̄e k̄e l̄e, ak̄e: „Wo nek̄e gbeke l̄e, ni o h̄a l̄e fuf̄o o h̄a mi, ni ma wo o nyomo!“ Ni beni gbeke l̄e eda l̄e, e nye k̄e l̄e te Farao biyo l̄e nḡo, ni e t̄s̄o e bi, ni e t̄s̄e l̄e, ak̄e: Mose; s̄i e k̄e: „Mi d̄sie l̄e k̄ed̄s̄e nu mli!“ ni e h̄a a t̄s̄o l̄e Egyptemei a nile f̄e.

No mli l̄e Israelb̄ii l̄e a yiwale k̄e amaneh̄ulu l̄e k̄a n̄o lolo. Ni Mose da, s̄i a bu l̄e, ak̄e Farao biyo l̄e bi; s̄i k̄el̄e e ye nk̄omo ȳe e nyemimei a maneh̄ulu k̄e yiwale, ni a k̄e wa am̄e yi l̄e, hew̄o. Gbiko e d̄sekpo, ni e na, ak̄e Egyptenyo ko m̄iyi Israelnyo ko; ni e fata moni a t̄o e n̄o l̄e he, ni e gbe Egyptenyo l̄e. Si e susu, ak̄e e nyemimei l̄e a le, b̄oni Nyongmo k̄e e nine

ba dsie amę, si amę lee. Si beni mangtşę lę nu ene lę; Mose dşofoi, ni e te Midianbii lę a şikpong lę nō, meini dşi Abraham seşibii lę a teng hū, ni amę hięşi ye Nşo tşuru lę na nga lę nō. Gblko lę, beni e ye dşei lę ye nubu ko na lę, e dsie oblayei kpawo ye tokwęłoi, ni tşi amę gbę keya bu lę na lę, a deng. Nohewo lę Mose ba neķę oblayei a tşę lę, Midianbii lę a lumo ke Nyongmo osofo lę, ni a tşęo lę Jetro lę, ngō; moni há lę e biyo Sipora lę, ni e wię lę; ni e kwę e şanu lę koloi lę. Nakai Mose tşō tokwęło ye gbomang, take e tşęmei lę fe lę; ni e dii Egypte mangtşęwe anumnyam ke nii a se.

21. *Mose ye Farao hie.*

Mose eye afii nyongmai edsue, beni e dşofoi keđşę Egypte lę, ni asang hū afii nyongmai edsue e kwę toi ye Midianbii lę a teng, ni kęle Israelbii a manehului lę a gbeko na. Keķę lę gbl ko, beni e kwęo e toi lę ye nga, ni yo Horeb gong lę masei lę, nō, e na kō, ni şa lę, si kęle e fitee. Si beni e tşi e he, ni e ya kwę lę, gbe ko dşę kō lę mli, ni ke, aķę: „Mose, Mose!“ E herenō, aķę: „Na mi!“ Ni gbę lę ke: „Ka tşi o ba bie, si dşimo o tokotai ye o nādşi a şi, şi he ni o damo lę, şikpong krongkronɡ ni!“ Ni asang e ke: „Mi dşi o tşę Nyongmo lę, Abraham Nyongmo lę, ke Isaak Nyongmo lę, ke Jakob Nyongmo lę!“ — Keķę ni Mose bu e hie lę, si e se Nyongmo kwęmo lę gbeye. Ni Jehowa ke: „Mi na mi webii amanehului ye Egypte, ni mi kplekeşi mi ba, koni mi ba dsie amę keđşę Egyptemei a deng, ni mi ke amę a te şikpong ko nō, heni fufo ke wuo hoq mli ye. Ni bo lę, ya mi tşu o ke ya Farao ngō, koni o ya dsie mi webii, Israelbii lę keđşę Egypte!“ Ene dşi nitşumo kpeteng-kple. Nohewo lę Mose herenō ni e ke: „Namo dşi mi, koni ma te Farao ngō, ni ma dsie Israelbii lę keđşę Egypte?“ Ni Nyongmo ke: „Ma fata o he!“ Si Mose ke: „Beni ma ba Israelbii lę a ngō lę, ni ma ke amę,

ake: „Nye tşemei a Nyongmo lę etsu mi nye ngó,“ ni amę bi mi: „Te a tşę lę teng? Tei ma kę amę teng?“ Ni Nyongmo kę Mose, akę: „Kęmo amę, ake: „„Mi yę,“ lę e tşu mi.“ Si Mose kę: „Amę heng mi amę yeng, akę Jehowa tşu mi.“ Ni Jehowa kę: „Meni yọ o deng lę?“ E kę: „Tşo ni.“ Jehowa kę: „Şę o fọ şikpong!“ Ni Mose şę fọ, ni tşo lę tşó onufá, ni Mose dşofoi yę e na. Ni Jehowa kę: „Mó e lei!“ Ni e şia e nine ni e mó e lei lę, ni e tşó tşo ekong yę e deng. Ni Jehowa kę lę ekong, akę: „Ngó o nine o wo o mlisi!“ Ni e fe nakai, ni e nine lę he fe adsatọ. Ni e kę to dşei ekong, ni e tşó tamo e helo kroko lę. Ni Nyongmo kę: „Kę amę hee neķę okadii enyo ne amę yee lę, nọ lę o ngó fa lę mli nu lę eko, ni o kę şųe şikpong lę nọ, ni nu lę a tşó la!“ Si Mose kę Jehowa lę, akę: „O mi Nuntşo! mi na tşę ko, ni asang mi libei tşii!“ Jehowa kę lę, akę: „Namo fe gbomo nabu? lo namo fe mumui lo toimulo: lę ninalo lo şulafo? Dşee mi, Jehowa lę, mi fe amę? Nohewọ lę agbẹnę ya, ma fala o nabu lę he, ni ma tşó o, noni oo kę!“ Ni asang Jehowa kę lę, akę: „Na, o nyemi, Aaron lę, mba, ni e kę o wa ba kpe; ni o kę wiemoi lę a wo e dang, ni ee wie yę o nádsiang.“

Ni e bamli, akę Mose kę Aaron bua Israel onukpaí lę fe na, mi amę kę amę, akę Nyongmo ba dşie amę kędşę Egypte. Keķę ni amę ying kę fe mangtşę lę ngó, ni amę kę: „Neķę Jehowa, Israel Nyongmo lę, kę: „Há mi webii lę a ya, ni amę ya yę gbidşuró yę nga lę nọ amę há mi!“ Si mangtşę lę kę: „Namo dşii Jehowa lę, koni ma bo e gbe toi? Mi lee Jehowa lę, ni asang mi háá Israel a ya!“ Ni kędşę nakai gbi lę nọ lę Farao há Israelbii lę a nitşumo, ni na wa fe tşu-tşu lę; şii e kę: „Hebribii lę mife anihao; nye ka há amę song deng, ni amę kę fe mustei lę; nye há amę-dientşę amę bua song lę na, şii kęle nye há amę a fe mustei lę a yi bọ, tate bọni amę feq tşutşu lę!“ Mose fe nakpenibii kę e tşo lę yę Farao híe mong, şii edsakę

Egypte nkungayeloi lẹ hù fe nii, ni tamo enemei, Farao dşuēng nò. Agbene, beni Farao boo toi lẹ, Nyongmo hà Mose tşu gbeye-aşuài ye Egypte şikpong lẹ nò, ni amanehùlu nie amanehùlu se ye Egyptemei lẹ a nò.

Klengkleng lẹ Aaron şia e tşo lẹ ye Nil fa lẹ nò, ni e mli nu lẹ tşo la, ni neke fa kpetengkple ne ho la gbii kpawo song, ni moko nyèè a nu nu lẹ eko, ni fa lẹ mli loi lẹ fè gboi. No dşi klengkleng amanehùlu lẹ.

Keke lẹ Aaron şia e tşo lẹ e fò Egypte fai lẹ a nò, ni koğodenei ba, ni amẹ ha Egypte şikpong lẹ nò fè; ni amẹ bote amẹ wei, ke amẹ tşuiang, ni amẹ ba amẹ sai lẹ a nò ke amẹ matşesei lẹ a mli. Keke ni Farao ha Mose, ni e ke:

„Nye kpa Jehowa fai, koni e dşie koğodenei lẹ kedşe mi nò, ni ma hà Israelbii lẹ a ya!“ Ni Mose kpa Jehowa fai, ni koğodenei lẹ fè gboi ye gbii kome nò; ni amẹ bua amẹ na kui kui, şi şikpong lẹ fè dşe fù. Si Farao hà e tşui mli wa, ni e hátu mei lẹ a ya.

Keke lẹ Aaron şia e tşo lẹ, ni şikpong su lẹ fè tşo tongtò, ni hao gbomei ke koloi. Ni nkuniayeloi lẹ ke: „Nyongmo wao dşi ene!“ Si Farao wadşe e tşui mli.

Ni tongtò se lẹ koloi bibii krokomei pii ba şikpong lẹ nò.

Ni ye neke amanehulu ne se le, gbele ba ame koloi le a no, ni aflukpongoi ke tsinai ke toi ke tedsii ke okpongoi gboi babao; si kele mangtse le wadse e tsui mli lolo.

Keke le Mose wo e deng lamlu koko obo, ni e gbe mli e sua koyo le mli ye mangtse le hie; ni asane ding ba gbomei ke koloi le a no. Amanehulu fe amanehulu mli le Mose tso ngmlatsua no, ni ee boi, ni ke beni ee ta. Si kele Farao wadse e tsui mli dane.

Ene se le Mose ngo e tso le tso ngwei, ni Jehowa ha ahum, ni na wa, ke Nyongmo simo ke srawai ke Nyongmo tei susei kedse ngwei, noni a nako ye Egypte sikpong le no da. Ni tsei kumo, ni gbomei ke koloi gboi ye nga le no, ye Nyongmo tei le na. Keke le Farao tse Mose ke Aaron oya ke ha e ngo, ni e ke ame, ake: „Mi fe esa ye be ne mali; nohewo le nye kpa Nyongmo fai, koni e ha neke ahum le a kpa!“ Ni Mose dse ma leng, ni e gbe e nidsiang e wo Jehowa le, ni ahum le fo. — Si Farao wadse e tsui mli, take tsutsu le.

Keke le a ke boka koyo ngo balabii, ni ha sikpong le no fe, ni ame ye, noni tei le esue le, fe. Ni Farao kpa Mose ke Aaron fai, ake: „Mi kpa nye fai, ni nye ngo si kome notomo ne, nye fa mi!“ Keke ni Nyongmo ha anai koyo tsua, ni e ngo balabii le e wo Nso tsuru le mli. Si Farao ka tsuingwadsemo le he lolo.

Ni Mose sia e nine e tso ngwei, ni dung kpi wo ye Egypte sikpong le no ghit ete, ni moko nyee mokreko a na, ni moko nyee a tesi kedse hegbe, ni e yo le; si Gosen, heni Israelbii le yo le, mli e tse. Si kele Farao tsui le ka he wa lolo, ne e ke Mose, ake: „Dse mi ngo ni kwemo o he dsogba, koni o ka ba mi hie le dong, si ekole oo gbo!“

22. *Israelbii kpodse kedse Egypte.*

Agbene Farao bewo le efe nine. Keke le Jehowa ke Mose, ake: „Ma ngo amanehulu kome ma fata he“

kẹ a ba Farao kẹ Egypte nò. kẹ fe ẹ ẹ ee há nye a ya, ni ee ẹ nye tete; ẹ mi ba ẹ mi bofo fitelo kẹsò Egypte, moni a gbe amẹ kromobii ẹ!“

Ni Jehowa fá Israelbii ẹ, akẹ amẹ sa amẹ he, amẹ há amẹ gbefá ẹ; ni amẹ fe gbidsurò kẹ niyenii, ni weku fẹ weku a gbe tobi, ni eye afi kome, ni amẹ ye. Ni Nyongmo wo amẹ kíta e kẹ: „Kẹ nye ye e lo ẹ, nye fimoa nye hej kẹ nye tokotai ye nye náđsi a ẹsi, ni nye hiea nye tsei ye nye deng; ẹ nye yea e lo ẹ takẹ boni meini yeọ oya kẹ ya. Si tobi ẹ la ẹ nye ẹsua nye ẹinatsei enyo ẹ he, koni mi bofo fitelo ẹ a ho nye he nò, kẹ e na la ẹ! — Ene ẹsi Jehowa Henóho ẹ.“

Agbene, beni gbi, ni a to ẹ, ẹ ẹ, Israelbii ẹ fẹ esa amẹ he amẹ há amẹ gbefá ẹ. Ni ye nyong teng ẹ fitemo bofo ẹ te, ni e ya gbe Egypte kromobii ẹ fẹ, kedse Farao bi ẹ nò keyasi nyongyo ẹ bi ẹ nò, kẹ koloi a kromobii ẹ fẹ hù. Kẹkẹ ẹ Egyptemei boi yarafemo kẹ nkómoyeli; ni Farao kẹ e webii ẹ se gbe-yei naakpa; nohewo ẹ ye neke nyò ẹ mli nong Farao fá Mose kẹ Aaron, akẹ: „Nye ya mramra, nye kẹ nye bii kẹ nye koloi hù!“ Ni Egyptemei ẹ ẹ Israelbii

lẹ kẹdẹ Egypte ọkpong lẹ mli; si amẹ kẹ: „Wo fẹ
kwa wo gboi!“ Nẹkẹ Israelbii lẹ dẹ amẹ nyongyeli
sikpong lẹ nò, ni amẹ tire dşuetei kẹ sika babao, kẹ
kpudsi, ni dşara wa, kẹ atadei, ni Egyptemei ngó há
amẹ. Ni ma, ni amẹ kẹ sá amẹ bulo lẹ, akpiti ni, si
amẹ naa deká, ni amẹ ngó sá, dani amẹ ying amẹ tẹ.

Si Farao nu, akẹ Israelbii lẹ ete, ni amẹ te gbí
kome gbeniemo yẹ nga lẹ nò e tşee, kẹkẹ ni e şua e
he momo, akẹ ni e há amẹ gbẹ, ni amẹ te tẹ. Ni e
tşe e tabiloí oya, ni e tu amẹ; ni e nina amẹ yẹ gbẹ
fintó, ni yó gódşi a teng, yẹ Nşo tşuru lẹ na. Beni
Israelbii lẹ na Egypte asafoi lẹ, gbeye kẹ ngmingmi mó
amẹ; si Mose há amẹ tşui, ni e kẹ: „Nye ka şea gbeye,
nye fiashi ni nye kwea Jehowa dşiemo, ni e ba dşie nye
ngmené ne. Si Jehowa a wu a há nye, si nye lẹ nye
a fe ding!“ Si kẹlẹ heni amẹ yọ lẹ, yẹ gbeye naakpa;
nşo yẹ amẹ hiegbẹ; amẹ ngmawuiang lẹ gódşi kwong-
kwói lẹ, ni amẹ segbẹ lẹ hù Egypte asafo lẹ! Kẹkẹ
ni Jehowa kẹ Mose, akẹ: „Meba o blo o há mi? Kemo
Israelbii lẹ, akẹ amẹ ya amẹ hie!“ „Nigbe? Keya
nşo lẹ mli, lo?“ „A; si agbene Egyptemei lẹ a lẹ,
akẹ mi dşi Jehowa lẹ, si ma wo mi hie nyam yẹ Farao
kẹ e şulii kẹ e kpongoi lẹ a hewo!“

Kẹkẹ ni Jehowa há koyọ tşua nakai nyó leng fẹ,
ni e gbila nui lẹ ketẹ şe, ni nşo lẹ şişí gbí. Ni e ngó
atatu e fo asafokui enyo lẹ a teng; ni atatu lẹ kpeọ há
Israelbii lẹ, ni e há amẹ nsra lẹ mli tşeo, si e te amẹ
yẹ Egyptemei lẹ a hie. Kẹkẹ ni amẹ tẹ nşo lẹ teng
nyó leng, ni nui lẹ tşó gbogbo yẹ ninedşuró kẹ abẹku.
Si Farao tu amẹ, ni beni dşe tşere lẹ, Israelbii lẹ efo
nşo lẹ momo; si Egyptemei yẹ teng. Kẹkẹ ni Jehowa
kẹ la dşe atatu lẹ mli wo Egyptemei lẹ a he gbeye,
ni amẹ blo kẹ ngmingmi, amẹ kẹ: „Nye há wo dşoa-
foi; si Jehowa kẹ Egyptemei lẹ miwu, mihá Israel!“
Si Jehowa kẹ Mose, akẹ: „Siámo o nine yẹ nşo lẹ nò!“
Kẹkẹ ni nui lẹ ku amẹ şe kẹ ba Egyptemei lẹ a nò, ni
nşokei lẹ tşimo amẹ nò, ni e şuẹ amẹ teng mokomefió.

23. Israel ye nga nó.

Si gbe, ni dse Egypte keya Kanaan le, ka nga olengle nó. Ablengmó lo fa be dsemei, tamo Egypte; si gbii abo gbeniemo fé le nokonoko be, ake dsa sia keke; nubu ko be, dšwei be, nanemahe be ni gbono hilehe ko hú be. Beni amé dse Nşo tşuru le he ni amé nie gbii ete le, amé ba bu ko he; si nu le mđşo, ni amé nyéé amé nu. Keke ni mei le wie huhuhu ye Mose hewo. Si Mose bo há Jehowa, ni Nyongmo tşó le tşo kó, noni e ke fô nu le mli, ni e tşó nu ngma. Ni Nyongmo ke Israel, ake: „Mi dsi Jehowa, o tşaló le!“

E tşee pe keke ni amé boi huhuhu wiemo ekong, ake amé be abulo ke lo. Keke ni Nyongmo há trakokó kui pii ba; ni dsetşerenó le noko bibii kási ye şikpong

le nó, kutruku pempeobii tamo wuei lo Nyongmo tei. Ni Israelbii le bi, ake: „Man hu?“ („me' ne?“) si amé lee, noni dsi. Nohewo le a tşeo le Man. Ni Mose ke, ake: „Ene dsi abulo, ni Nyongmo le engó há nye kedşe ngwei.“ Si e tamo wui koklobii ni e ngómo tamo wuo, ni e hi há yeli, tamo şikişang kpakpa. Ni asang e tşee le ni amé be nu ekong. Ni amé boi huhuhuwie mo le ekong. Si Mose bo há Jehowa;

ni Jehowa kẹ: „Kọ o t̄so lẹ, ni o t̄sua t̄esa lẹ nò!“
Ni Mose t̄sua t̄esa lẹ, ni nu ho k̄ed̄s̄e t̄esa lẹ mli.

Fe se lẹ Amaleki-od̄s̄ots̄ual̄o lẹ kẹ Israelbii lẹ ba wu.
Ni Mose t̄su Josua kẹ amẹ ya kpe, si l̄ed̄ient̄s̄e lẹ e
te gong lẹ yiteng, ni e siá e nid̄si e t̄s̄o Nyongmo.
Ni kẹ Mose hole e nid̄si a nò t̄e, Israel yeo kunim; si
kẹ e há e nid̄si ba si lẹ, Amalek yeo kunim lẹ. K̄ek̄e
ni Aaron kẹ Hur m̄omo e nid̄si a mli, ni amẹ wa amẹ.
Ni beni fe ni Israel ye Amalek nò kunim ne.

Si noni d̄si titri lẹ, yẹ s̄e. Te Mose fe teng ni e
na gb̄e yẹ nga kplene lẹ mling? — Atatu lẹ kẹ da lẹ,
ni t̄s̄o amẹ gb̄e kẹ t̄s̄o N̄so t̄suru lẹ mli lẹ, si amẹ;
ni gb̄e lẹ nò f̄e lẹ Nyongmo t̄s̄o e webii lẹ a gb̄e;
suane lẹ e kẹ atalukutu lẹ t̄s̄o amẹ hámo, ni nyong h̄u
kẹ lakutu lẹ.

24. Mlahámo.

Beni Israelbii lẹ d̄se Egypte s̄e nyong ni d̄si ete lẹ,
amẹ ba gong Sinai nga lẹ nò. Agb̄ene d̄s̄oi f̄ef̄eoi kẹ
amẹ mli d̄s̄wei pii, ni yọ neke t̄esa ḡod̄si lẹ a he lẹ,
nomei a mli amẹ kẹ amẹ koloi hi afi nakpl̄o s̄ong. Ni
afi, ni he d̄s̄ara, d̄si nakai afi lẹ. Bie a to akut̄sei lẹ
kẹ wekui lẹ gb̄ed̄si a nò yẹ, ni a kane Israel mangku
lẹ f̄e, ni a wo asafoat̄s̄emei kẹ onukpai kẹ kod̄sol̄o a
to amẹ nò. Israel-hi lẹ a yib̄o a fe 600,000, ni Israel-
bii lẹ f̄e a fe 3,000,000. Ni bīe ne h̄u Nyongmo wo
amẹ mla lẹ, ni amẹ a nḡo to amẹ sihile kẹ amẹ d̄se-
ngba h̄e lẹ yẹ; ni Nyongmo sa e s̄o amẹ, e nḡo fe
l̄ed̄ient̄s̄e e webii. Amr̄o p̄e, ni amẹ to nsra lẹ, Mose
kw̄o Sinai gong lẹ. Ni Jehowa kẹ lẹ, akẹ: „Samo asafo
lẹ, o to gbi, ni d̄si gbi ete lẹ; si Jehowa a kplek̄esi a
ba gong lẹ nò. Ni o fo aklabats̄a o wo gong lẹ he;
si mof̄emo, ni a ta gong lẹ he lẹ, gbo ee gbo!“

Agb̄ene, beni gbi ete lẹ s̄e lẹ, atatu titri wo yẹ
gong lẹ nò, ni Nyongmo simo, ni srawai gbla, ni a nu
t̄et̄remantr̄e gb̄emo, ni na wa nakpa; ni gong m̄u lẹ
f̄e wo lasu. Ni Mose damo Nyongmo hie yẹ gong lẹ

nô; ni asafo mu lẹ fè wo atadei farefare kẹ damo gong
lẹ şisi, ni gbeye kẹ ngmingmi emo amẹ.

Ni Nyongmo wie neke wiemoi ne fè, akẹ:

„Mi dşi Jehowa, o Nyongmo lẹ, ni edşie o
kẹdşẹ Egypte-şikpong lẹ nô kẹ nyongyeli
şia lẹ.

Ka na Nyongmoi krokomei ye mi hiel

Ka fe amagá ko, o há bodientşẹ o he, ni o
dşá lẹ!

Ka tşi Jehowa, o Nyongmo lẹ, gbẹi a ta ya-
kayaka!

O hie a hi Sabat gbí lẹ nô, ni o to lẹ krong-
krong. Gbí ekpa lẹ o tşu nii, ni o fe o nii
fia; şi gbí kpawo lẹ Jehowa, o Nyongmo lẹ,
Sabat ni; ka tşu nitşumo ko ye no mli!

Wo o tşẹ kẹ o nye, ni o gbí lẹ a tşẹ ye şik-
pong lẹ, ni Jehowa, o Nyongmo lẹ, há o
lẹ nô!

Ka gbe gbomol!

Ka bo adşuamang!

Ka dşu!

Ka ye amalel odasel.

O hie a ka kò o nahyo sàà nò, alo éngà nò,
alo noko, ni e yò nò!

Ni beni asafo lẹ na srawai lẹ, ni amẹ nu Nyongmo simo lẹ, amẹ dsofoi, ni amẹ kẹ Mose, akẹ: „Bo lẹ o kẹ wọ a wie, ni ka há Nyongmo kẹ wọ wie, koni wọ ka gboi. Si wiemoi fẹ, ni Nyongmo kẹ o wa wie lẹ, wọọ bo toi ni wọọ ye nò!“ Kẹkẹ lẹ Jehowa kẹ Mose, akẹ: „O, kule amẹ na neke tşui, ni amẹ kẹ şe mi gbeye, ni amẹ kẹ to mi kitai lẹ, koni a hi a há amẹ kẹ amẹ bii keya nanò!“

Si Mose bote atatu lẹ, ni yọ gong lẹ nò lẹ mli, ni e ya ye dşetşeremo kẹ dşenamo gbl nyongmai edşue ye dşemei. Ni beni Jehowa kẹ Mose ewie etá lẹ, e ngó pangmo tẹi tẹtẹ enyo lẹ, ni Nyongmo kẹ e wao ngma lẹ, e há lẹ. Kẹkẹ ni Mose kpleke gong lẹ, ni e hie odase tẹi enyo lẹ, ni Nyongmo fe lẹ, ye e deng. Si meni Mose na, beni e benke nsra lẹ! — Amẹ efẹ tşinabi amagá, ni amẹ kẹ sanku kẹ lala dşoo kẹ boleq lẹ. Kẹkẹ ni Mose mli fu naakpa, ni e ngmẹ tẹi lẹ a be ye e deng e tşuasi ye mlifu na, ni amẹ kumo ye gong lẹ şisi.

Si Mose kẹ Aaron, akẹ: „Meni asafo ne fe o, ni o kẹ eşa kpetengkple, ni tamo neke, engmẹ amẹ nò ne?“ Ni Aaron kẹ, akẹ: Mi nuntşo mlifu lẹ na a ka wa: şi o le asafo lẹ, akẹ amẹ hii. Amẹ kẹ mi, akẹ: „Femo nyongmoi o há wọ, ni amẹ nie wọ hie, şi Mose ne, ni dşie wọ kedşe Egypte şikpong lẹ nò lẹ, wọ lee, noni efẹ lẹ! Ni mi kẹ amẹ, akẹ: „Mei fẹ ni ye şika lẹ, há amẹ kplọ kẹ ba.“ Kẹkẹ ni amẹ kẹ amẹ yei kẹ bii a gai kẹ dşuinel ba há mi; ni mi ngó wo la mli, kẹkẹ ni e tşo neke tşinabi ne.“ Si Mose ngó tşinabi lẹ, ni e şá ye la mli, ni e gbele lẹ bọdọbọdọ, ni e şuá nu hie, ni e há Israel bii lẹ nu.

Ni Mose kẹ Nyongmo, akẹ: O asafo ne efẹ eşa kpetengkple! Kẹlẹ agbene ngó amẹ he eşa lẹ o fa amẹ; ni kẹ dşee nakai lẹ, gbe mi hú mi gbei ye o wulo lẹ, ni o ngma lẹ, mli!“ Ni Jehowa kẹ Mose,

akẹ: „Ya, ni o ya tşò mangku ne gbẹ keya hení mí kẹ o ewie he lẹ. Na, mi befo lẹ a tşò o hámó. Si gbi nó, ni ma ba sra lẹ, ma wo amẹ he esa lẹ he nyomo ye amẹ nó!“ Kẹkẹ lẹ e kẹ Mose, akẹ: „Temo tẹi enyo, ni tamo tşutşuní lẹ, ni ma ngma wiemoi, ni yo tşutşuní lẹ a nó lẹ, ma wo enemei a nó; ni wẹ lebi lẹ o kẹ a ba gong lẹ nó o há mi.“ Beni fe ni Mose kẹ Jehowa ye dşetşeremo kẹ dşenamo gbi nyongmai edşue ekong ye gong lẹ nó, ne; ni e yee noko lẹ, asang e nuu noko hú. Ni Jehowa ngma pangmo wiemoi lẹ, ni dşí kitai nyongma lẹ, ye tẹi enyo lẹ nó.

25. Mang kẹ Nyongmo dşamo he mlai.

Si kitai lẹ, ni Nyongmo wo e webii lẹ, tşiq şihile kẹ dşengba fẹ ta. A wo amẹ kitai ye ngma kẹ atade kẹ şíai kẹ nga he. A to amẹ yokpemoi kẹ gboşiniyeli, amẹ şikponghumo kẹ kololẹ kẹ nii fẹ gbęđşianđ pepepe. Ni asang a wo amẹ kitai ye dşu kẹ awuyeli kẹ efongfemó srotó fẹ hewo. A tşò ta gbena, ni asang a tşò tşemei kẹ bii, okulafó kẹ awisai, ohiafó kẹ gbó, şulafó kẹ toimuló, kẹ tşudşí kẹ nyódşí a gbena fitşofitşo. Lofodşí a tşui, tşei kpakpai, tşinai kẹ nitşumokoló tete lẹ mla lẹ hie kpaa amẹ nó. A kẹ, akẹ: „Ka tşimo tşina, ni gbeo ngma lẹ, na!“ „Ka fite tşei kpakpai lẹ!“ „Kẹ o na loflo tşu lẹ, ka mó nye kẹ e bii lẹ fẹ; şí ngmẹmo nye lẹ he, ni e ya, koni a he, a há o, ni o gbi a tşei!“ „Kẹ o na tedşí lo tşina, ni e dşatşu efe lẹ lẹ, heremo lẹ!“ „Ka lomo toimuló ni ka tşò şulafó tşone; şí şe o Nyongmo lẹ gbeyel!“

Lewi akutşo lẹ, ni Mose dşe mli lẹ, a dşie amẹ kędşe akutşei krokomei lẹ a mli, ni a há amẹ amẹ yi ma amẹ nitşumoi kẹ amẹ gbenań. Mose bii lẹ na noko fe Lewińi krokomei lẹ mong; şí e nyemi Aaron kẹ e bii lẹ a ngó osofóyeli lẹ a há, ni a dşie tşolól kẹ tşufatşemei kẹ wulongmaló kẹ Nyongmo we lẹ tşudşí kẹ mii kędşe Lewińi, ni esue lẹ, mli. Kẹkẹ ni a wo Aaron osofomala ye ma, ni a dşu

le le, ke atade krongkrong, ni yo feo naakpa le, wo
 mdi; ni a sa bu fefo a ha Nyongmo dšamo. Sika adeka
 le, ni maši ye bu le setšu, ni a tšeo dsei krongkronghe
 fe fe le, mli le, nomli a to tei enyo le, ni Nyongmo
 dientšeo ngma mla le ye amē nò le ye. Ni bu le asa
 le, ni a tšeo dsei krongkronghe le, no nò osofonukpa
 le ša tšufa ke ngma, e ngò soleo, e ha Nyongmo ye

dane. Kpo kpetengkple bole bu le, ni dšemei afolesanò
 le, ni osofoi le ša mangku le afole le ye nò le, ma.
 Ni dšemei keke amē yo hegbe, akē amē ša afolei le
 ye. Ngmenemē Judafoi, ni yo ne, amē šaa afolei dong.
 Da aš le amē yeo gbii dšudši šii ete, ni gbidsurò
 kome le a yeo le otši song. Henòho gbidsurò le tšutsu
 amē yeo, ni amē ngò kaię Egypte dšē; no se gbii 50
 le amē yeo Pentekoste gbidsurò le, ni amē ngò kaię
 mla le hame ye Siniš gong le utò, ni nagbe le amē

yeo bui a gbldşurò lẹ, takẹ bõni Mose kẹ amẹ lẹ, akẹ: „Gbii kpawo lẹ nye hiasì yẹ tşeianidşi bui lẹ a mli, ni nye na tşui dşurò yẹ Jehowa, nye Nyongmo lẹ, hie, koni nye seşibii, ni a ba ye nye se iẹ, a le, bõni mi há Israelbii lẹ hişì yẹ bui a mli, beni mi dşie amẹ kẹdşẹ Egypte şikpong lẹ nõ lẹ.“

26. Sedi gbonyobui.

Boni e şuşẹ flo, ni Israelbii lẹ yeo afi nakplo yẹ Sinai gong lẹ he lẹ, ni amẹ ye gbldşurò, amẹ ngò kai amẹ Egypte dşẹ lẹ; gbiko lẹ atatukutu lẹ wo e hẹ nõ kẹdşẹ odase şihilehe lẹ, ni amrò lẹ mangku lẹ fò sa amẹ he, ni amẹ fá. Agbẹne amẹ mĩ şẹ amẹ he, edşakẹ agbẹne amẹ miya şikpong nõ, heni fufo kẹ wuo hoọ yẹ lẹ. Si nibii pii ba gbẹ te leng. Amẹ naa amẹ nie gbii ete gbẹ, kẹkẹ ni amẹ modengbo lẹ na başi. Ni amẹ teng kobofoi lẹ lo ba amẹ tşine ni amẹ fofoi ni amẹ yeye nkomo ni amẹ kẹ: „Namo a há wọ lo, ni wọ ye? Wọ kai lo kẹ agorgo kẹ waterei kẹ sabolai kẹ nii, ni wọ yeo yakatsua yẹ Egypte lẹ, şì agbẹne wọ hingmeii enaa nokonoko, akẹ dşa mana ne kẹkẹ!“ Kẹkẹ ni Jehowa kẹ: „Nye sa nye he nye toa wọ, ni nye a ye lo. Si nye huhúhuwiemo lẹ hewọ lẹ Jehowa a há nye lo; dşee gbì kome, lo gbii enyo, lo gbii enumo, lo gbii nyongma, lo gbii nyongmai enyo kẹkẹ, nye a ye, şì nyong mu song, kate gbii abọ, ni ee dşẹ nye gugong fù, ni nye a hí hie tete, edşakẹ nye gbe Jehowa, ni kẹ nye yọ lẹ, he guo, ni nye kẹ, akẹ: „Meba wọ dşẹ Egypte?“ Ni Mose kẹ: „Mei a teng, ni mi yọ lẹ, amẹ yi bo dşì 600,000, hí nanenónielọi song, ni o kẹo, akẹ: „Ma há amẹ lo, koni amẹ ye keyaşi nyong mu, lo?“ Ni Jehowa kẹ: „Ani Jehowa nine şẹe?“ Ni Mose bu onukpai lẹ a na; ni Jehowa há kọyo gbila trakokoi kẹdşẹ nşọ leng kẹ ba, ni amẹ nsra lẹ nõ gbì kome gbèniemo yẹ bie, gbẹ ni gbì kome gbèniemo hú yẹ bie gbẹ, ni amẹ kẹ şikpong dşekemo a fe nidşi enyo; ni mei lẹ bua trakokoi lẹ a na gbii enyo song. Si amẹ naa amẹ

ye a tá, gbele bote amẹ mli, ni amẹ teng mei pii gboi;
ni a fù: sẹdiloì lẹ ye dsei. Nohewo lẹ a tşẹ dşemei,
akẹ: „Sẹdi gbonyobui.“

27. Sraloì.

Beni amẹ ba Paran nga lẹ nó lẹ, Mose tşu mei
nyongma ke enyo kẹdşẹ akutşei nyongma ke enyo lẹ
mli, akẹ amẹ ya sra Kanaan şikpong lẹ. Menemei kpa
şikpong mu lẹ fẹ nó, ni amẹ sra lẹ amẹ kwe. Ni kpa
ko, dani weinyibii etşu, ni amẹ fo weintşonine kome
ke e nó yibii şao, ni mei enyo tşre ye tşó nó; ni amẹ
ke akutui ke agbamii ke şikpong lẹ nó tşeiayibii kroko-
mei hù fata he ke ba. Gbil nyongmai edşue sẹ lẹ amẹ

ba nsra leng ekong, ni amē ba kē, akē: „Wō bā' si kpong nō, heni nye t̄sū wō lē, ni ē yē mli lēleng, akē fufō kē wuo hoq yē nō, ni ē nō yibii ne. Si gbomei, ni yō s̄ikpong lē nō lē, he wa, ni a t̄sua gbogbo, nī wa, a bolē mād̄si lē, ni amē dara hū naakpa. Ni wō na oblai lē a teng meikomei hū, ni kē wō kwē wō-dient̄sē wō hiē lē, wō tamo balabil, ni nakai nong amē buq wō!“ Kēkē ni gbeye mō mangku mu lē fē, ni amē tēsi, ni amē kē yē amē teng, akē: „Nye hā wō woa asafoat̄sē, ni wō ku wō sē keya Egypte ekong!“ Kēkē ni Mose kē Aaron ngō amē hie amē bumosi yē Israelbii asafo lē fē hiē. Si Josua kē Kaleb, sral̄oi lē a teng mei enyo lē, kē mangku lē, akē: „Kēd̄si Jehowa na wō he t̄sui lē, nō lē ēē ngō neke s̄ikpong k̄pakpa ne ē hā wō. Jehowa nō kēkē ni nye k̄a t̄oa!“ Kēkē ni asafo lē fē bl̄o, akē: „A t̄sua amē tēi!“ Si agbene Jehowa anumnyam lē pue yē atatu kē la kutu lē mli yē mei lē fē hiē, ni Nyongmo kē: „Me' beyinō nong neke mangku ne a lomo mi, ni amē a d̄se mi, ni mi fe okadii pii yē amē teng lē, ngwane keyasi! Si bōni nye wie yē mi toing lē, nakai nong ma fe nye. Nye bii, ni nye kē, aa t̄sua amē od̄so lē, amē mi kē a te s̄ikpong lē, ni nye gbeq he guq lē, nō; s̄i nye gbomot̄sei lē aa fite yē nga ne nō!“ Beni ba fe, ni Nyongmo lomo asafo lē fē, ni eye afii nyongmai enyo lē, beni amē d̄sē Egypte lē, akē amē a gboi yē nga lē nō, ni ē ba d̄sie Josua kē Kaleb kēkē yē mli ne; ni Israelbii yē afii 39 yē nga lē nō lolo. Heni amē to nsra yē titri, yē Sinai kē Kades̄ kē Padan nga lē nō. Afii nyongmai ed̄sue gbē song, ni amē nie ne, mli lē, nsrai sr̄ot̄oi nyongmai enyo amē bō.

28. *Israel huhūhu wiemo.*

Si Israelbii lē fōko amē nōt̄omoi lē. Onukpai, ni yō wekui, ni d̄sē Lewi akut̄so lē mli lē, a teng mokome, ni a t̄sēq lē Kora, ni kē Mose d̄si hi enyo bi lē, ē kē ē he ya fata Datan kē Abiram, Reuben akut̄so

le mli onukpai le, ke Israel-odehei le 250 krokomei le he, ni ame to Mose ke Aaron no. Ni ame ke ame, ake: „E fa to ha nye! Si asafu mu le fe ye krong-krong, ni Jehowa ye ame teng; meni hewo nye woo nye he no ye Jehowa webii le a no?“ Si Mose ke, ake: „Wo le nye ke nye tsufa ke ngma le a ba Jehowa hie, ni ee to moni ee ngo?“ Ni Kora bua mangku le fe na ye odase bu le na. Keke ni Jehowa ke: „Nye dsea Kora, Datan ke Abiram bui le a he, koni ma fite ame hingmeitsua!“ Ni sikpong gble e na, ni e mi ame ke ame nibii fe. Ni la de Jehowa ngo, ni e ba sa mei ohai enyo ke nyongmai enumo le. Kele asafu mu le fe wie huhuhu ye Mose ke Aaron hewo, ni ame ke, ake ame ame ha gbomei ne gboi ne. Keke ni gbele dse. Jehowa ngo ba, ni e ba gbe ame teng mei 14,700. Ni beni a ba Kades hu le, ame naa nu, ni ame ke Mose be. Si Jehowa ke: „Ko o to le, ni o ke Aaron

a bua asafo lẹ na kẹ kpe, ni o kẹ tesa lẹ a wie yẹ amẹ hie, ni tesa lẹ a há e nu lẹ a ba.“ Ni Mose kẹ Aaron bua asafo lẹ na kẹ kpe, ni amẹ kẹ amẹ, akẹ: „Toigboloi! nye boa toi agbene: Ani wọ nyẹ wọ há nye nu kẹdşẹ tesa ne mli?“ Si Mose kẹ tesa lẹ ewiee, şi e wo e nine nô, ni e kẹ e tşo lẹ tşua tesa lẹ şii enyo, ni nu babao ba, ni asafo lẹ nu ni amẹ koloi lẹ hú nu eko. Si Jehowa kẹ Mose kẹ Aaron, akẹ: „Edşake nye hee mi nye yee, ni nye fee mi krongkrong yẹ Israel-bii lẹ a hie hewo lẹ, nye kẹ asafo ne eyang şikpong, ni ma há amẹ lẹ nô!“ Ni a tşẹ dşei, akẹ „Meriba“; e şişi dşi bėnu.

Afi, noni dşi 40 lẹ mli lẹ, beni amẹ boleo Edom şikpong lẹ, amẹ wie huhuhu ekong, ni amẹ kẹ: „Abulo kẹ nu bẹ bie ne, ni wọ susuma hlo neke yaka ngma (mana lẹ) ne hú ne!“ Kẹkẹ ni Jehowa há la onufui ba amẹ teng, ni amẹ kómo amẹ, ni amẹ teng mei pii gboi. Kẹkẹ ni amẹ ba Mose ngó ni amẹ ba kẹ, akẹ: „Wọ fe eşa; kpa Jehowa fai, koni e dşie onufui lẹ yẹ wọ nô!“ Ni Mose kpa fai há amẹ. Ni Jehowa kẹ Mose, akẹ: „Femo la onufu ni o ngó ma aflanga tşo, ni a ba mli, akẹ kẹdşi a kó moko lẹ, kẹ e kwẹ ayawa onufu lẹ, e yi na wola.“ Joh. 3, 14. 15.

29. Bileam.

Agbene amẹ boi şikpong lẹ nọ kunimyeli. Amẹ gbe Sihon, Amorifoi lẹ a mangtşe lẹ, ke Og, Başan mangtşe lẹ; ni amẹ ba bọ nsra ye Moab nga lẹ nọ ye Jordan na. Si Balak, Moabbii lẹ a mangtşe lẹ, tşu bofoi ke te gbalọ ko, ni yo Mesopotamia, ni a tşeq lẹ Bileam lẹ, ngó, ni a ya ke lẹ, akẹ: „Ba, ni o ba lomo mangku ne, ni e bọ nsra ye mi hewo lẹ!“ Si Nyongmo ke Bileam, akẹ: „O ke amẹ a ka ya, ni o ka lomo mangku lẹ, şi a dşo amẹ!“ Kẹlẹ Balak tşu lumei, ni amẹ hie ye nyam fe tşutşumei lẹ, ni amẹ tşo Bileam ke nadokomo, ni e ke amẹ te.

Kẹke ni Jehowa bofo lẹ ba damo e gbẹ lẹ nọ, ni Bileam tedşi lẹ na bofo lẹ, ni e gbila klante, ni e hie ye e deng, ni tedşi lẹ tşo e he kedşe gbẹ lẹ nọ. Si Bileam enaa bofo lẹ, ni e yi tedşi lẹ; kẹke ni e kulaşi, ni Bileam ka he e yi lẹ lolo. Ni Jehowa gble tedşi lẹ nabu, ni e ke gbomogbe wie e ke, akẹ: „Meni mi fe, ni o yi mi ne?“ Kẹke ni Jehowa gble Bileam hingmeii,

ni e na bofo lẹ. Ni bofo lẹ ke lẹ, ake: „Ya keke; si no wiemo, ni ma ke o lẹ, no keke dsi, noni o wiew!“

Ni Bileam ba Balak ngò, ni e ke lẹ ya sà afole ye gong ko nò; keke ni e wo e bebua lẹ nò, ni e ke, ake: „Te a fe teng, ni ma lomo, moni Nyongmo lomoko lẹ? alo ma dse moni Nyongmo dseko lẹ? — Na, mi ba bie, koni mi ba dso, ni dso mo ma dso, ni mi nyèè hie ma tsake!“ Ni e dso sii ete. Si Balak ke Bileam, ake: „Meni o fe mi ne? Mi ba tse o, ni o ba lomo mi henyeloi lẹ, ni na, o dso amè sii ete song ne. Mi susu, ake ma wo o nò naakpa, si na, Jehowa etsi o wò lẹ gbè!“ Ni Bileam ku e se, e te e mà leng ekong. Si Israelbii ye Moabbii lẹ a nò kunim, ni amè gbe hi fè, ni yo amè teng lẹ.

30. *Mose gbele.*

Mei fè, ni Mose ya dsie kedse Egypte lẹ, Josua ke Kaleb keke dsi mei enyo, ni suè; meikrokomei lẹ fè egboi. Beni ya wulasi lẹ Nyongmo ke Mose, ake: „Ei o he, ni o ya kwò Nebo gong lẹ; dsemei ma tso o Kanaan sikpong lẹ, ni mi ke ba há Israelbii lẹ, ye. O hingmeii flo o ke a na, si o yang mli!“ Keke ni Mose se e mangku lẹ. Ni e kai amè edsurò fè, ni Nyongmo efe amè lẹ, e ke e kitai lẹ fè e tso amè ekong, e ngò dso mo ke lomo e suè amè hie, ni noni e kai amè titri, dsi si kpetengkple, ni Nyongmo wo amè dseengmò ye Sinai lẹ, ake: „Gbalò, ni tamo mi, si Jehowa, nye Nyongmo a te ke a dse nye nyemime lẹ a teng a há nye; lẹ toi nye a bo!“ Keke ni e ying kete gong lẹ nò, ni e ya gbo ye dsei; ni Jehowa fù lẹ, ni moko lee e bu lẹ kebaşi ngmenengmene. Mose eye afii 120, beni e gbo lẹ. E hingmeii a nò ehako, ni e hewale hú nò gboko.

31. *Josua.*

Boni Nyongmo ke Mose ehisi lẹ, nakai nong e ke Josua hisi, beni fe se lẹ. Boni Mose ke Israelbii lẹ

ya fo Nşo tşuru lę, nakai nong Joşua hũ kę amę fo Jordan fa lę. Nu lę mli gbla; şişigbę lę ho e te, şı e yitenggbę sę fo, ni e maşı tamo gbogbo, keyaşı beyinò, ni asafo lę fong lę. Mang ni wa, ni amę şę nõ tşutşu dşı Jeriko. Ni Jehowa kę: „Na, mi ngò Jeriko kę e mli mangtşę lę mi wo o deng!“ Ye Jehowa wiewo na lę osofoi lę tire pangmo adeka lę kę bõle mang lę, ni tabilõı lę nie amę hie, ni asafo, ni eşue lę, nie amę şę. Nakai amę bõle mang lę gbli kpawo. Ni gbı, ni dşı gbı kpawo lę, osofoi lę kpá tętremantreı lę, ni Joşua kę asafo lę, akę: „Nye bõa oşę! Jehowa kę mang lę ehá nye!“ Ni e ba mli, akę beni asafo lę nu tętremantre gbemo lę ni amę bõ oşę lę, Jeriko gbogbo lę ku gbeşı, ni amę tşę kę te mã leng. Ni a gbe mã leng bii lę, ni a şá mã lę. — Neķę Nyongmo ye ebua Joşua ahũ keyaşı beyinò, ni e ye kunim ye mangtşemei 31, ni eye mangtşę ye Kanaan lę, a nõ, ni e gbe amę. Beni a wuõ ta kpetengkple ye Ajalon dşõ lę mli lę, Joşua fá hũlu kę nyongtşire yi, ni amę wa amę damosi; ni Nyongmo kę ahum kę Nyongmo teı gbe Amorifoi lę. Afii fiõ ko sę keķę lę, amę ye şikpong babao nõ momo, ni Joşua nyè e dşá şikpong lę mli, e há akutşei nyong-

ma ke enyo le. Reuben ke Gad akutsei, ke Manase akutso fa le hisi ye Jordan se le (ye bokagbe), ni akutsei krokomei nehú ke fa le hisi ye Jordan ke nsó le teng (ye yitenggbe); si Lewi akutso le naa sikpong ko, ni dsi ledientsé e nó le; si a há Lewifoi amé madsí ye akutsei krokomei a madsai le a mli. Nyongmo bu le ke pangmo adeka le a ke ya ma Silo.

Agbene, beni Josua ye affi 110, ni e gbe nii ne fé na le, e bua Israel fé na keba Sikem, koni e se amé. E kai amé edsuró fé, ni Nyongmo fe amé, ni e wie e tsó amé, aké amé fe anokwafoi ke toiboloi amé há Nyongmo. Ni e ke: „Nye sea Jehowa gbeye, ni nye yea nii, ni a ngma ye Mose mlawulo le mli, fé nó pepepe. Nye ka sumoa mangkui krokomei a nyongmoi, si nye hiasi ye Jehowa ngó. Si ke nye le, moni hi fé Jehowa le, no le ngmenengmene nye tsóa, moni nye a sumo. Si mi le mi ke mi wé le, woó sumo Jehowa!“ Kéke le asafo le fé kwa herenó amé ke: „A ka fe nakai, aké woó dse Jehowa se, ni woó ya sumo nyongmoi krokomei!“

32. *Kodsoloi le.*

Si Josua gbele se le Israelii le yee noni amé ke le nó. Amé nie nyongmoi krokomei a se kpitiokpitio. Kéke ni Jehowa hú ngó amé woó amé henyeloi le a deng. Si beni amé ku amé se ke ba Jehowa ngó ekong le, e ngó asafoatsemei agboi ke kodsoloi le e dsie amé. Fe se le neke kodsoloi yeo akutso kome lo akutsei komei le a nó; si Israel mangku mu le eyeko egbo.

Be ko mli le Midianii le dse nga nó gbe, amé ba Kanaan sikpong le nó, ni amé fite nibii fé, ni yo aboi a mli, ni amé kpla tsinai ke toi le ke te. Affi kpawo song amé ka he amé tua neke tuamoi ne, ni moko nyéé amé na a ku. Kéke ni Nyongmo te oblanyo ko si kedse Manase akutso le mli. Jehowa bofo le dsie e he kpo e tsó le, ni e ke: „Jehowa ke o ye, bo ekálo agbo le!“ Si Gideon ke: „Mi Nuntso! kedsi Jehowa ke woó

yẹ lẹ; męba mọ; ni, eme eba wọ nọ ne? Ni nigbẹ e şuti lẹ fẹ, ni wọ tşemei lẹ gba wọ lẹ, yọ?" Si Jehowa kwẹ lẹ, ni e kẹ: „Ya yẹ o hewale ne nong mli, ni oo dşie Israel kadşę Midianbii lẹ a deng; ani dşee mi mi tşu o lẹ?" Gideon herenọ, akẹ: „Meni mi kẹ a dşie Israel? Na, mi weku lẹ he waa yẹ Manase, ni mi dşi bibio fe fẹ yẹ mi tşę we lẹ!" Si Jehowa kẹ lẹ, akẹ: „Mi kẹ o wa hihi, ni oo gbe Midianbii, take gbomo kome!"

Ni noni Jehowa kẹ lẹ lẹ, e fite Baal afoleşanọ lẹ, ni dşi e tşę nọ lẹ, ni e fiọ aklabatşa lẹ, ni yọ he lẹ; ni e ma afoleşanọ, e há Jehowa. Si lebi lẹ mangbii lẹ ba lẹ gbe. Si Gideon tşę kẹ amẹ, akẹ: „Nye ba fá Baal he, lo? Kędşi Nyongmo dşi lẹ lẹ, lędientşę ee fá e he!" Si kẹlẹ Gideon bi Nyongmo okadi, koni e kẹ na krede, akẹ Nyongmo dientşę dşi, moni tşę lẹ kẹ ba neke nitşumo ne mli, lo dşee leng. Ni e kẹ, akẹ: „Na, mi kẹ towulo a fọ şikpong; ni kędşi bọ nyọ towulo lẹ kẹkẹ nọ, ni şikpong lẹ gbí lẹ, bele mi na mi le, akẹ oo ngọ mi oo dşie Israel." Ni beni e teşi lebi mangkpa lẹ, e ngá towulo lẹ mli nu lẹ, ni e yi kákutu obọ. Si kẹlẹ Gideon bi Nyongmo ekong, akẹ: „Mi kpa o fai, há ni mi kẹ towulo lẹ a ka a kwẹ şi kome ne

pe! Agb ne há ni towulo le nó kẹkẹ a gbi, ni bọ a nyò ọkpong le nó fẹ. Ni Nyongmo fe nakai ye nakai nyò leng; si towulo le kẹkẹ gbi, ni bọ nyò ọkpong le nó fẹ. Kẹkẹ ni Gideon teši ni e bua asafo, ni hie hi 32,000 na; ni amẹ fẹ amẹ dşẹ koyigbẹ akutşei le a mli. Ni ye Nyongmo wiemo na le e şie, akẹ: „Mofemo, ni şeo gbeye le, há e ku e se, koni e ka há meini eşue le hú tşui mfa!“ (5 Mos. 20, 8.) kẹkẹ ni mei 22,000 şi le. Si Jehowa ke Gideon, akẹ: „Gbomei le fa tşo lolo. Ma ka amẹ, ma kwẹ; koni Israel a ka ke, akẹ: Midientşe mi nine edsie mi.“ Beni ba fe, ni Gideon ba şue mei le fẹ, ni e ba şue mei ohai ete pe ne.

Ni Gideon gbla e gbomei 300 le mli asafokui ete, ni e há mofemo há, ni tşoq, ni yo sukpuulu mli, ni e ngó tetremantre hú e wo mofemo deng. Ni beni amẹ sa amẹ he neke le, amẹ dşuşi kedşe hei ete kẹba Midianbii le a nsra le mli. Kẹkẹ ni trukā le amẹ bọ oşe, akẹ: „Jehowa ke Gideon klante!“ ni amẹ ke amẹ hai le, ni tşoq plamplamplam kẹya ngwei, ke tetremantrei le ke kpudşi le, ni dşura le, a gbemo le tşie amẹ henyelei le a hie, ni amẹ wo amẹ he gbeye. Kẹkẹ ni Midianbii le heleşi, ni amẹ fe gidigidi, ni amẹ yoo amẹ he dong; nohewo le amẹ gbe amedientşe amẹ nanemei le; ni asafo mu le fẹ hie blomo ke foidşe. Ni Efraim gódşu le a nó bii le kplekeşi, ni amẹ hú amẹ nie Midianbii le a se, ni amẹ gbe amẹ teng mei pii, ni amẹ ngó koloi pii nom.

Beni Gideon ye nakai kunim le ni e ku e se, e ba şia se le, mei le mi tao le mangtşe a wo, şie e kwa, ni e ke, akẹ: „Dabi, Jehowa kẹkẹ a ye nye nó nun-tşo!“

33. Rut.

Agbene tai a he şadşi pii a se le, wo ba gba weku ko, ni yo kpõ, he sane. Kodşoloi le a yinò le homo ba şikpong le nó. Ni nũ ko, ni dşe Betlehem, ke e ngá Naomi ke e bihi enyo fa te Moab şikpong le nó;

ni amẹ ya hişi ye dsei. Bii lẹ wiẹ Moab yei enyo, ni a tşeq amẹ Arpa kẹ Rut. Ni tşeq lẹ ba gbo, ni bii enyo lẹ hù gboi. Kẹkẹ ni Naomi, okulafo lẹ, ngò şue nò, ni e ku e se keya Israel şikpong lẹ nò; ni e şayei enyo lẹ kẹ lẹ te. Ni ye gbẹ te leng lẹ e kẹ e şayei lẹ, akẹ: „Agbene, mi bii, nye kua nye se keya nye nyemei a we! Jehowa a na nye mobọ, take boni nye na mi kẹ gbohì lẹ a mobọ lẹ!“ Ni e şo amẹ na. Kẹkẹ lẹ amẹ fo naakpa. Ni Arpa ku e se kẹ te; şi Rut lẹ, e kẹ, akẹ: „Ka gba mi na, akẹ mi şi o, ni mi ku mi se; si heni o ya lẹ, ma te! O mangku lẹ dşi mi mangku, ni o Nyongmo hù dşi mi Nyongmo. Heni oo gbo ye lẹ, dşei ma gbo ye, ni dşei hù aa fù mi ye!“

Beni Naomi ba Bettlehem lẹ, mà leng bii lẹ, engò fee ampa dşikule, amẹ yong lẹ dong. Ni amẹ kẹ, akẹ: „Naomi ne lo?“ Ni e kẹ: „Nye ka tşea mi Naomi (moni na tşui dşurò); şi nye tşea mi Mara (moni yeq nkomo) lẹ; şi mi dşekpo obò, ni Jehowa kẹ mi eba şia effo. Si barle kpamọ be ni, ni Rut ying, e te ngmò şi, e ya ye kpekpeo. Ni Nyongmo há e ba dşe hiiatşeq ko, ni a tşeq lẹ Boas, ni dşi e wu, ni e gbo lẹ, we-kunyo lẹ, niikpalqi a ngò. Ni Boas ba amẹ ngò ye

ngmò lẹ mli, ni e kẹ amẹ, akẹ: „Jehowa a fata nye he!“ Ni amẹ herenò, akẹ: „Jehowa a dşo o!“ Ni e bi amẹ nukpa lẹ, akẹ: „Namo dşi neke yò ne?“ Ni e kẹ lẹ. Ni e ba, ni e kẹ Rut ba wie tsui dşurò na, ni e kẹ, akẹ: „Mi le nii fẹ, ni o fe ọ há ọ şayo lẹ kẹdşẹ be yinò. ni o wu gbo ne. Jehowa, Israel Nyongmo lẹ, mo ngò ni o ba lẹ, a wo o nitşumo lẹ nyomo pepepe!“ Ni e kẹ e blahi lẹ, akẹ amẹ fe lẹ dşogba ni amẹ şi ngma kọkọi fio ko hù amẹ há lẹ. Ni Rut gba e şayo lẹ nibii fẹ, ni eho lẹ. Ni Naomi kẹ, akẹ: „Wo wekunyò dşi lẹ. Jehowa, moni efòko mọbọnale ye hiekáloi kẹ gbohí a nó lẹ, a dşo lẹ!“

Beni Boas ena Rut, ohiafo lẹ, dşengba kpakpa lẹ, e sumo lẹ. Si mla ye Israel, akẹ, kẹ nù ko, ni ewię yò, gbo, ni e be bii lẹ, e nyemi lẹ gbena dşi, akẹ e więọ okulafo lẹ; ni e woo okulafo lẹ higble, kẹ e bi nù lẹ ye neke sane hewọ lẹ. Nohewọ lẹ, noni Naomi edşadşẹ nakai sane lẹ, e tşò Rut lẹ, e kẹ Boas ya wie ye má leng kusum na, ni niikpamo se lẹ e wię lẹ.

Neke Moabyo ohiafo ne tşò mangtşẹ kpetengkple ko, ni wọ ba wie e he pii amró ne nong lẹ, nanakansowa, Nyongmo dşo lẹ, ni e fọ bi, ni a tşęọ lẹ Obed lẹ. Ni Obed fọ Isai, ni Isai fọ Dawid, mangtşẹ lẹ.

34. *Eli ke Samuel.*

Kodşolọi, ni ye Israel henyelọi lẹ a nó kunim lẹ, se lẹ, Eli, osqfonukpa lẹ, dşi kodşolọ ye Israel. Pangmo bu lẹ ma Silo, ni dşei Israelbii lẹ bua amẹ he na ye ye amẹ gbii dşudşu lẹ a nó. Gbi ko lẹ Eli na yò ko, ni e şole ye bu lẹ kpo lẹ nó. Si e wie ye e tsui mli keke, ni a nuu e gba. Nohewọ lẹ Eli susu, akẹ yò lẹ etọ dá, edşake e dşę niyenii a şi. Si ye no mli e susu efong ye yò, ni e nii yọ mọbọ lẹ, hewọ. Dşee dá e tọ; şi e ye nkomo, edşake a wię lẹ etşę naakpa, şi e nako e fọ bi ko; nohewọ lẹ e kpa Jehowa fai ye bi hewọ. Beni Eli nu ene lẹ, e kẹ lẹ, akẹ: „Ya ye hedşole mli; Israel Nyongmo lẹ a há o noni o bi lẹ

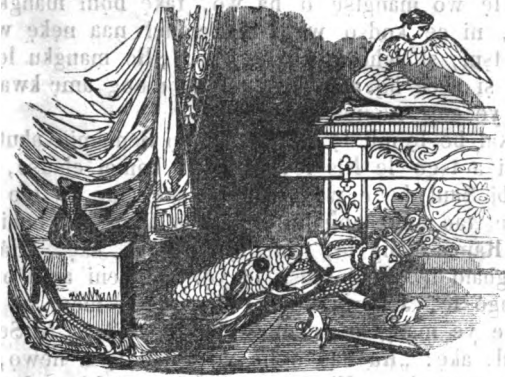
le!“ Ni Hana ying, e te; ni e hie efee tototo dong, edŕake e dŕadŕe sane, ni yo e tŕui mli fe, e tŕo Nyongmo. Ni Nyongmo hã e faikpamo le ba mli, ni e hã le binu, ni e tŕe le Samuel (moni Nyongmo nu le), ŕi e ke: „Mi bi le keđŕe Jehowa ngò!“

Ni beni a tŕe le ye fufo na le, e tŕe ke e nye ke le ba Silo amẽ ba ye gbidsurò, ni e nye tu le e wo osofo le deng. Dã afi le, beni amẽ ba ye gbidsurò le, amẽ nuò e he sane kpakpa. Ni se etŕee, keke ni Nyongmo dientŕe ke gbeke le wie, ni e wo le e gbalò. Osofonukpa le bii le, ni a tŕee amẽ Hofni ke Pinehas le, gbomei fòdŕi ke yakayakagbomei dŕi amẽ, ni amẽ ke amẽ dŕengba fong le bule Nyongmo we le. Eli tŕo e bii le, ake amẽ mfe eŕa kpetengkple, amẽ miŕi Nyongmo ke gbomei; ŕi kele e mli hi tŕo ye amẽ nõ, nohewo le e woo amẽ nyomo, tamo boni sa amẽ. Gbiko nyong le Jehowa tŕe Samuel, ake: „Semuel, Semuel!“ Ni oblanyo le teŕi, ni e te Eli ngò, edŕake e susu, ake Eli tŕee le. A fe ene ŕii enyo ke ŕii ete fe. Keke ni Eli yo se, ake Jehowa ni. Ni e ke le, ake: „Keđŕi a tŕe o ekong le, kemo, ake: Wiemo, Jehowa; ŕi o tŕulo mibo toi.“ Ni Jehowa ba ni e ba tŕe le ekong, ni e ke, ake: „Semuel, Semuel!“ Ni Semuel ke: „Wiemo; ŕi o tŕulo mibo toi.“ Keke ni Jehowa ke: „Na, ma fe noko ye Israel, ni mofemo ni a nu le, e toiiang a fe le hẽng. Si ye gbi kome nõ ma wo Eli ke e bii le a he nyomo; edŕake e le higbedŕianii, ni amẽ feo le, ni e kuu amẽ na.“

E nõ lebi le Eli bi Semuel, ake: „Meni Jehowa ke o le? Ka ŕiu mi noko nõ!“ Nohewo le Semuel ke Eli fe, tŕe e wa hã le. Ni Eli ke: „Jehowa ni; hã ni e fe noni hi ye e hie!“ Kodŕomo le, ni a tŕi ta le, e tŕee ni e ba. Yee gbiko ni ta ba. Ni Filistifoi le ye Israelbii le a nõ kunim. Keke ni Israel asafoatŕemei le tŕu, ake a ya ngò pangmo adeka le ke ba nsra le mli, koni mei le a na hewale ekong. Osofoi oblahi enyo le tire adeka le. Si Eli, numo, ni eye afii 98

lê, tasi e me adafisua ye ta lê hewo. Ni bofo ko kê e hie mōbō mōbō ni e gbla e tade, ba; ni Eli bi lê, akê: „Te nsra lê mli, yo teng?“ Ni bofo lê to he, akê: „Israel edsofoi ye Filistifoi lê a na; ni o bihi enyo lê egboi; ni a wō Nyongmo adeka lê hū kê te!“ Si beni Eli nu ene lê, e kpa kēdse ablogwa lê nō, e ya gbe e se, ni e kuē ku.

Ni Filistifoi kê Nyongmo adeka lê ba Aşdod ni amē kê ma amē wong Dagon tsu lê mli. Ni dsetserenō lê

Dagon kasi ye adeka lê hie mli e kumo. Kêkê ni amē ngō adeka lê kê ba Ekron, ni dsei hū amē na amane-hūlu pii ye e hewo. Nohewo lê nyōdsi kpawo se lê amē kê adeka lê ku se kê ba hā Israelii lê ekong. Si kêlê Filistifoi lê ye Israelii lê a nō afi 20; ni amē nū fe mōbō ye nakai be lê mli.

Si beni Semuēl kê amē ku se kê ba amē tşemei a Nyongmo lê ngō lê, e hā amē ye Filistifoi lê a nō kunim, ni amē şō mādşı, ni Filistifoi lê engō lê, ekong.

Ni Semuēl ma tē ye Filistifoi lê a kpokpai a nō ni e ngma ye nō akê: Eben-Eser (Dşiemō-tē), şı e kê: „Bie tōng Nyongmo fata wō he kêbaşı.“ Ni Semuēl ye

Israel nõ ye nile ke dšale na; ni le dšl amę kodšološ le a teng mokpakpa.

35. *Semuel ke Saul.*

Si beni Semuel egbọ le, e tu e kodšomo-nitšumo le fá, e wo e bii le a deng. Si meinemei le hikóloš dšl amę, ni amę niee amę tšę, ni dšl dšalo le, nádšiang. Keke le gbiko le Israel akutšeiang onukpai le fé bua amę he na, ni amę ba Semuel ngó ye Rama, ni amę ke: „Na, o gbọ, ni o bii le eniee o nádšiang; no-hewọ le wo mangtšę o há wọ, take bõni mangkui fé yọ le, ni ee kodšo wọ. Si Semuel naa neke wiemo ne he tšui; ši Jehowa ke le, ake: „Bo mangku le gbe le toi, ši dsee bo amę kwa, ši mi mong amę kwa, ake mi ka ye amę nõ mangtšę.“

Nakai be le mli le nū ko, ni yọ Benjamin akutšo le mli, ni a tšę le Kiš le, e tedšii komei eladše, ni e tšu e bi Saul ke e wenu kome, ake amę ya tao amę. Ni amę tao amę ahú ni amę naa amę. Si beni amę benke Rama mang le, tšulo le ke Saul, ake: „Há, wọ ya bi gbalọ le, heni tedšii le yọ. Si beni amę ba Semuel ngó le, Jehowa ke le, ake: „Na, moni mi ke o le, le e ye mangtšę ye mi webii le a nõ.“ Ni Semuel ke Saul, ake: „Ka hao o he ye tedšii le a hewọ, ši a na amę momo! — Ni namo nõ dšl noni hi ye Israel?“ Si Saul enaa wiemo le na. Ni e nõ lebi le gbalọ le ya dšie le gbę, ni e ngó le ke te afá, ni e dšie e muke tọ le, ni e fọse e šue e yiteng, ni e šọ e na ni e ke: „Ani dsee mu, ni Jehowa efọ o, koni o ye lumọ ye e gbenanij le a nõ le hewong?“ Keke ni Saul te šiá ni e gbaa mokomoko ene, keyaši bayinó, ni Semuel dientšę há a le. No se le e tšę keke ni gbalọ le bua mangku le fé na, ni e dšie amę mangtšę hę le e tšó amę. Si Saul he ye feo ni mei le fé ta e kong na. Ni mei fé bo, ake: „Mangtšę yi a na wola!“ Fe se fio keke le e bõl tawu, ni e dšie Gilead ye Amon-bii le a deng; ni e na sida ye mangku le fé deng ye

ekà, ni e fe lẹ, hewo. Si beni e ye Amalekbii lẹ a nò sẹ lẹ, e tò Nyongmo kita lẹ nò. Nyongmo ewo lẹ kita, akẹ e fitẹ gbomei kẹ koloi lẹ fẹ; si Saul ba amẹ yi, ni e ya sà koloi lẹ eko afole. Ni Samuel ba lẹ kpemo ni e kẹ: „Ani Jehowa na afolesà he tsui fe toibo? Na, toibo hi fe afolesà, ni toigbele tamo nkunya kẹ wongd̄samo!“ Kẹd̄sẹ nakai be lẹ mli lẹ Saul

tsò toigbolo, ni e naa hed̄sọle, ni Jehowa Mumó lẹ d̄sẹ e mli kura.

36. *David tokwelo lẹ.*

Ni Samuel ying e te Bethlehem ye Isai, ni d̄si Rut nabi lẹ, ngò; si Jehowa kẹ lẹ, akẹ: „Mi na mangt̄sẹ, ni sa mi, ye Isai bii lẹ a teng!“ Ni Samuel nginẹb̄ afolesà okpló ni e kpe Isai kẹ e bii lẹ kẹ ba, koni e na, moni Jehowa a hala, ni e fọ lẹ miu ye afa. Ni Isai kẹ e bii kpawó lẹ ba; ni e bii lẹ ba tsò Samuel hiẹ, ni e na amẹ he tsui naakpa, si ye amẹ teng mofemo hewo lẹ e nu wiemo ko ye e tsui mli, akẹ: „Jehowa halako mone!“ Ni Samuel bi Isai, akẹ: „O b̄i lẹ fẹ niè ló?“ Si Isai kẹ, akẹ: „E s̄uẹ amẹ teng gbekẹ lẹ, ni na, e kwe tō ye nga nò.“ Kẹkẹ lẹ Samuel kẹ

Isai, akẹ: „Tsu, ni a ya tse le ke ba!“ Ni a tsu a ya tse le, ni e ba. Oblanyo ke e hingmei fefeo ni hie tsuo dsi le. Ni Jehowa ke: „Tesi, ni o fo le mu; si le nel“ Keke ni Samuel ngó e mu ke to le, ni e ngó fo le ye e nyemimej le a teng. Kedse nakai gbi le nó le Jehowa Mumo le ba e nó, ni e ba hi e nó. Si Saul le Jehowa Mumo le edse e nó, ni e tsui miye naakpa. Ni Dawid hisi ye e toi le a he keyasi beyinó, ni mangtse le tsu a ya tse le. Ni ke mumo fong le ba mangtse le nó le, be le e tao sankutsualo ke lala-tse, ni e ba sedse e mi. Ni e tsudsi le ya tsi Dawid ta ame tso le, akẹ le dsi oblanyo ko, ni feo eká ni e le sankutsua hú. Ni mangtse le tsu a ya tse le ke ba; ni e sumo le naakpa ni e ngó le e fe e tsihielo.

E tsee keke ni ta ba Israel ke Filistifoi le a teng. Ni Dawid ku e se e te Betlehem; si e nyemimej nukpai le ke Saul te ta leng. Ni Dawid tse tsu le nara leng, akẹ e ya sra e nyemimej le. Ni beni e ba nara le na le, e na, akẹ tabiloj le egba ta le; ni oblang ko dse Filistifoi le a teng, ni e wo dade-dama, ni e tsu Israel-bii le mpoa, ni e ke, akẹ moni dsi ekalo ye ame teng le, e ba ni e ke le a wu. Ni Dawid nu, akẹ mangtse le ewosi eto, akẹ mofemo, ni a gbe oblang le, se há le e biyo, ni e wie, ni a tzung e tse we onia dong ye Israel. Ni e do Dawid naakpa, akẹ moko be ye Israel, ni ngó e hie e fo Nyongho nó, koni e ke Filistifonyo le a wu le. Nohewo le e há mangtse le le, akẹ e ke oblang le a wu. Si mangtse le ka le gbetsi, ni e ke, akẹ: „Bo le oblanyo keke dsi o; si le le tawulo dsi le kedse e blabiang.“ Ni Dawid herenó ni e ke: „O tsulo mikwe e tse toi le, ni ke dsata lo osisibrisi ha, ni e ba mó toi le eko ke te, mi tu le ni mi ya tsua le, ni mi dsie le kedse e nabu, ni beni e tesi ke mba mi nó le, mi mó e tsei ni mi gbe le. Neke o tsulo gbe dsata ke osisibrisi le, ni nakai nong Filistifonyo le a tso tamo ame teng mokome. Jehowa, ni dsie mi kedse dsata le ke osisibrisi le deng le, ee dsie mi kedse

neke Filistifonyo ne hù dengi“ Ni Saul ke Dawid, ake: „Ya, ni Jehowa a fata o hel!“ Ni e ngò ledientse e tawunii e wo le. Si Dawid dsie ekong, ni e ke e tokwelo flaka le eflo te, take boni e yo le pe, ni e kolq fobitei enumo ye fa leng, ni e ko e tso ke ekromia le ke te, ni e ke oblang le ya kpe.

Ni beni oblang le na gbeke tokwelo le, ni e ba le, e lomo le ni e ke, ake: „Ani gbe dsi mi, ni o hie tso ke ba mi ngò? Ba bie, ni ma ngò o helo ma hà ngwei lofodsi ni amè ye!“ Si Dawid ke: „Bo le, o ke klante ke akplo miba mi ngò; si mi le mi ba o ngò, ye Jehowa gbei a nò, moni dsi Israel Nyongmo le, mo asafò he guo ni o gbeo le!“ Ni beni Filistifonyo le tsiò ba Dawid ngò le, e he fe oyá ni e fò e kromia le, ni e mli te le ya tsua e hina, ni e ya busi. Ni Dawid dsie Filistifonyo le klante le nong ni e ngò fo e yi.

Ni gbye mò Filistifoi le ni amè ku amè se ke fo ni Israelbi, le tu amè ahù kete amedientse amè klotial le. Agbene Saul bi Dawid e wekumei. Ni Dawid ke, ake: „O tsulo Isai, Betlehemnyo le, bi dsi mi.“ Ni beni Dawid ke Saul wieg le, Jonatan, Saul bi le, tsui mò Dawid, ni Jonatan sumo le take ledientse e susuma

Ni mangtşebi lę ngó e klante kę e gâi kę e mlitengbong lę e fe tokwelo ekálo lę nanyo. Si Saul háá Dawid a ya şia dong, şı e ngó lę e wo ledientşę e safoatşemei lę a teng.

37. *Dawid amanehulu.*

Si Dawid hedşole, ni e na lę, e tşęę. Beni Israel-bii lę eya ye kunim ye Filistifoi lę a nó, ni amę ba şia lę, yei, ni dşoo lę, la, akę: „Saul egbe e kpei lę, şı Dawid egbe e kpei nyongma lę!“ Kękę ni Saul na mlifu naakpa nie wiemo lę engóó e na, ni e kę, akę: „Bele meni eşuę lę dong ni e ba na, akę mangtşeyeli lę kękę?“ Nohewo lę babao, ni mangtşę lę na, akę mangbii lę sumo Dawid lę, babao, ni e nyęo lę dşı nó; ni beni yi ya wulaşı lę, e tao lę e gbe. Beni Dawid tşua sanku lę ye e hie lę, e fó lę akplo. Kękę ni e tşu bofoi, akę amę ya gbe lę ye ledientşę e we lę; şı Mikal, e ngá lę, ni dşı Saul bi lę, e wo lę e yi samfle şę ni e dşofoi.

Jonatan, ni eka e tşę dşuengmotşakemo peng ni e ho lę, agbene e ka lę kpatamo ekong, şı fę lę yaka. Saul kę e bi lę, akę e kę e to momo, akę Dawid a gbo. Kęle Jonatan kę Dawid pang nanyobo-pangmo lę ekong, ni e wo lę nga, akę e dşofoi. Ni Dawid dşofoi kę te Filistifoi lę a mangtşę, Akis lę, ngó, ni e hie Goliat klante lę; kęle Akis fe lę gbonii; şı Filistifoi lę a lumei lę kę hingmei-sa kwe lę, ni etsęę kękę lę e dşofoi ekong. No şę lę Dawid ya hişı ye Juda gódsi lę a tesai kę bui lę a mli, ni ekome kome tabiloı 600 song kę medşi kę medşi kę gbekebii pii, ni Saul wa amę yi lę, ba Dawid ngó, ni amę teng mei pii dşı Dawid nanemei kę e wekumei. Si Saul oweletę lę na wa neke, akę e fá, ni a gbe osofoiukpa lę tete, edsakę e há Dawid abulo kę Goliat klante lę, ni e lee mli, akę Dawid edsfoi kedşę Saul ngó, ni a gbe osofoi 84, ni efeko noko fong ko, a fata he. Ni dşęę ene kękę e fe, şı e há a lile osofoi lę a má leng, ni a gbe hi kę

yei ke bii. Mokome pe, Abiatar, moni fe se ni e ye osofonukpa le, dsofoi, ni e ba Dawid ngo.

Agbene Dawid midsofoi mong, si kele Jonatan dsi e nanyo kpakpa; ni asang Dawid dientse buo Saul ke tshui kpakpa, ni e hie kpaano, ake e mangtse ke e sanu ke e nanyo tse hu dsi le. Osofoi le a gbe se le Saul ke e tabilo 3000 ying, e te Dawid momo ye Juda godsi le a mli. Ni e ba mli, ake Saul te bu ko mli, ni e ya dso e he; bele Dawid ke e mei le amete amete he momo ye bu le segebe le. Ni Dawid webii le ke le, ake: „Na, ngmene dsi gbi, ni Jehowa ke o henyelo le ewo o deng!“ Si beni Saul ewo le, Dawid tesi ni e ya fo e tade le na bleo. Ni beni Saul tesi kedse bu le mli le, Dawid blo e yi se, ake: „Mi nuntso mangtse! Kwe boni Jehowa ke o wo mi deng ngmene, si

a ba o yi. Mi tse! agbene kwemo o tade na le ye mi deng. Keke ni Saul fo ni e ke Dawid, ake: „Bo dsi dshalo kredde fe mi. Ye no be le mli le Saul hie gbo ye noni e fe le hewo; si e tsee keke ni e te Dawid momo ekong. Ni Dawid ke Abisar dsusi ba Saul nra leng nyong; ni Dawid fa Saul akplo le ni e ngo nu kpulu fe kedse Saul sunle le he, ni amete ying amete te:

Keke ni Dawid ya dse se le gbe, ni e te tesa le yiteng ye song, ni e bo, ake: „Abner, Abner!“ Ni Saul asafoatse le tesi ye e wo leng ni e ke: „Bo namo o blo o woo mangtse le?“ Dawid ke le, ake: „Ani dsee nu dsi o? ni namo ke o ye gbo ye Israel? Meba mo, ni o buu o mangtse le he? Si na, moko ba o nuntso, mangtse le gbe. Ni agbene hu, kwemo, heni mangtse le akplo le ke e nukpulu le, ni ma e suna le he le, yo?“ Keke ni Saul ke: „O gbe ne, mi bi Dawid?“ Ni Dawid ke: „A! mi gbe ni, mi nuntso mangtse! Meba o nie mi se neke? Si meni mi fe? alo me' efong yo mi deng? Israel mangtse le ke e safoi pii le edsekpo, e ba lopo momo, take moko ya gboyo afi ye godsi a no!“ Keke ni Saul ke: „Mi fe esa! Ku o se, mi bi Dawid; si mi feng o noko fong ko dong!“ Si Dawid le dsogba, ake mlilatse dsee moni a ngo hie a fo e no. Nohewo le e ke, ake: „Na, mangtse akplo le ke e nukpulu le; ha oblahi le a teng moko a ba, a ba ko!“ Boni Dawid ke Saul wie ke wula nong dsi no. No se le Saul etsese tutu ko dong.

38. *Saul gbele. Dawid tso mangtse.*

Keke ni Dawid ke e gbomei 600 le dse Israel sikpong le no ni e ying e te Filistifoi le a ngo; edsake si e se e he gbeye, ake wo se ko ahu le ee te e ya nyo Saul de. Ni Akis, Gat mangtse le, ngo Siklag mang le, e ha Dawid, ni e ke e webii ke e ngamei ke e bii hisi ye dsei aa fe afi ke fa. Si agbene le Filistilumei le bua ame safoi le a na, koni ame ke Israel ya wu; ni Akis ke Dawid, ake: „O ke mi a te ta leng.“ Si Filistifoi a lumei krokomei edsue le beni ame na le, ame naa e he tsui; nohewo le Dawid ku e se e ba Siklag ekong. Si me' gbeye mo ame, beni ame ba dsei gbi ni dsi gbi ete le, ni ame naa mang dong, si amangfo le! Amalekbii le efite mang le ke la ni ame ngo yei ke bii ke nii fe ke te. Gbeniemo eto Dawid ke e webii, ake noko; si kele ame ngo sue odsotsualo le a se ni

ame tu ame shù nyò leng fè ye nga lè nò, ni ame ya nina ame, dani dse ba tsere. Ame ho ame sua trasi nr ame miyeye nii ni ame minunu dai ni ame midso-dsoi hù ye nom babao, ni ame engò le hewo. Ni Dawid tua ame trukā, ni e ye ame nò kunim, ni dsee sò keke e ya sò nibii fia, ni ame lo ke ya lè, si e sa e ngò, nom babao ye sè. Si meni a feo ye neke be ne mli ye Gilboa gòdsi lè a nò? Filistifoi lè ye Israelbii lè a nò kunim; a gbe Jonatan ke Saul bii lè a teng meikrokomei enyo hù ni Saul gbe ledientse e klante nò. Ni Dawid ku e se kedse Amalekbii lè a ta lè mli keba Siklag amangfò lè a nò lè, e naa e sesi, keke ni e nu ye Amaleknyo ko na, ake a ye Saul nò kunim ni e gbò hù. Neke nu ne edsie gbòhi atadei ye tahe lè, ni e na mangtse lè gbonyo lè hù, ni e dsie e mangtsewulamonii lè ni e kpa e mangtsefai lè hù ye e yi-

teng koni e ke ba hà Dawid. Si e susu, ake e ke amale a na nyomowo kpetengkple, nohewo lè e ngò fe, ake ledientse e gbe mangtse lè. Si e do Dawid na-akpa, ni e gbà e tade ni e ke le, ake: „Te fe teng, ni o see o he gbeye fio flo, ake oo sia o nine ye moni Jehowa efo lè mu lè nò ne? — O la a hi o yiteng;

ṣi bodientṣe o naba eye o he odase! Nye ba ni nye ba gbe le!" Ni a gbe Amaleknyo le amro.

Agbene Dawid ke e senieloi le ku amẹ se ke Ba sia ni amẹ ba Hebron. Ni Dawid ngò Amalekbi le a ni, ni e ngò nom le, eko e ya ke Juda ṣikpong le nõ onukupai le fè. Ni Judahi le ngò le wo amẹ mangtṣe. Si Abner wo Iṣboṣet, Saul bi le, Israel mangtṣe. Beni fe ni mangku le na mangtṣemei enyo song ne; ṣi se etṣe ko. No se afii ekpa le Iṣboṣet dientṣe tṣudṣi gbe le ni a wo Dawid mangtṣe ye Israel fè nõ.

Nakai wo nã, akẹ tokweḷo gbeke le e tṣò mangtṣe. Si kẹle e tṣua e sanku le, take boni e feo, beni e kweo e toi le, ni kebasi ngmenengmene le wo nyè wo na tṣuidṣurò ye e lalai le a mli.

Agbene e sò Jerusalem ekong ye Jebusifoi le a deng ni e ngò fe e mangtṣemang, ni e sa e ma le ke Sion mò le, ni e hà e he wa naakpa. Fe se le e ke Nyongmo adeka le ba Jerusalem ke miṣe babao ni a ma e bu le ye dsei, ni Dawid sa Nyongmo dṣamo ni e to solemonii fè ye gbẹṣianò.

Ni Dawid wu tai pii ni e le e mangtṣeyelihe le kẹṣe Atengenṣo keyasi Frate fa le na, ni kẹṣe Damasko keyasi Egypte. Si kẹle mangku le na hedṣole babao ye Dawid yinò le fe noni amẹ na ye kodṣoloi le a yinò; ni mangku le, ni e ye amẹ nõ kunim le tete, Syriamei le ke Edombii le ke Moabbii le ke Filistifoi le, amẹ a bu amẹ he, akẹ amẹ ye hedṣole ye e mangtṣetṣo le ṣiṣi. Amonbii le keke e ke yee, take mangtṣe ni na meini e ye amẹ nõ kunim le a moḃo le; ṣi e yi wa ye amẹ nõ, edṣake ye nakai be le mli le eṣa ko wadṣe e tṣui mli, take wo ba nu biane.

30. A gbe Uria.

Ye neke be ne mli le mangtṣe le sumo Batseba, ni dṣi Uria, e safoiatṣemei, ni yo ta le mli le, a teng mòmome le, ni ekalo ke anokwafo dṣi le le, figa le, ke eṣa-suomo ni e ke le fe eṣa kpatengkle. Nohewo le

e ngma wulo (e ya há Joab, e safoiatsenukpa lẹ, ni e ke Uria a to tá lẹ asafokang, koni henyeloi lẹ a gbe lẹ. E sa, akẹ Dawid a kai lẹleng, akẹ Saul etao nekẹ gbele nong, e há lẹ peng, si Nyongmo tsi na. Si e dsueng ene hewo kura, edşakẹ eşa lẹ estula lẹ, ni Nyongmo ngme gbe, ni a nia a gbe Uria. Si no sẹ lẹ e sşę flo, ni e sşę afi makplọ, fedá Dawid he eşa lẹ dọ lẹ lẹleng.

Keke lẹ Jehowa tşu Natan, gbalọ lẹ, ke ba e ngó; ni Natan ke: „Hi enyo ye mang kome mli; ni mokome lẹ niatşę ni mokroko lẹ ohiafo dşi. Niatşę lẹ ye toi ke tşinai babao naakpa; şi ohiafo lẹ e be nokoy dşo toyo bibio kome pe. Ni e yeọ ledientşę e niyenli, ni e nuọ ledientşę e kpulu na nu, ni e wọ e mlişi, ni e tamo biyo há lẹ. Si beni gbọ ko ba niatşę lẹ ngó lẹ, e ba ledientşę e toi ke e tşinai lẹ a yi, ni e şo ohiafo lẹ togbanting lẹ ni e ho e há e gbọ lẹ.“

Si Dawid susuọ, akẹ Natan ke nekẹ sane ne ba e ngó, koni e kodşo hewo, ni e bo ke mliła, akẹ: „Akẹ noni Jehowa yo ne, nũ lẹ gbele bi ni!“ Keke ni Natan ke Dawid, akẹ: „Bo dşi nakai nũ lẹ! Si nekẹ Je-

howa, Israel Nyongmo lẹ ke: „Mi lẹ mi fo o mu, ni mi ngó wo o mangtşę, ni mi hũ mi dşie o kedşę Saul deng: meba mọ, ni o gbeọ Jehowa wiemo lẹ he guo

ni o feo neke efong ne ye e hie? O gbe Uria ke Amonbi le a klante mi o ngó e ngá le o fe o ngá! Keke le Dawid yo e he esa le ni e hienile hie tse ni e dsadse ke tsuido le, ake: „Mi fe esa mi si Jehowa!“ Natan ke le, ake Jehowa ke e he esa le efa le mong, si kele noni nie e he esa le se le, a ba le ke e weku le no. E ke ye Jehowa gbei a mó, ake: „Ma te amane si kedse bodientse o we le keba o nó. O g bong mong, si edsake o ke neke sane ne há Jehowa henyeloi le a bo masu hewo le binu, ni aa fo, aa há o le, gbo ee gbo!“ Ni Natan ying, e te e we.

Ni Jehowa há hela mó gbeke le, ni Dawid ke Uria ngá le fo le. Ni Dawid kpa Jehowa fai e há abifao le ahú ni e ká sikpong ni e ye buada ni e fo.

Ye neke be ne mli e fe e he esai do lalai, ye no mli ni e ke (Lal. 51), ake: „Nyongmo, na mi mobo ye o hienyam na, ni o gbe mi he esai le ye o mbonale na. Fo mi he kura kedse mi notomo le a mli ni o tsumo mi he kedse mi he efong le mli. Si mi yo mi notomo le, ni mi fong le ye mi hie dá. Bo o kome pe mi fe esa mi si, ni mi fe efong ye o hie. Bo tsi, ni he tse, o há mi, o Nyongmo! ni o há mi mumo he, ni dsal!“

Si e se gbi kpawo le abifao le gbo. Keke ni Dawid tesi ni e dsu e he, ni e kpa e he mu ni e yee nkomo dong; si e te Nyongmo we le ke yidsiemo ke sida, ni e ke (Lal. 103), ake: „Dso mo Jehowa, mi susuma, ni mi mlinii fia hú a dso e gbei krongkong le! Dso mo Jehowa, mi susuma, ni o hie a ka kpa e edsurofemo le nó! Moni ngó o he esai fia, e fa o le; moni tsa o hedširamoi le fe le. Moni hereo o wola kedseo fitemo mli le; moni woq o hie nyam ke mbonale le! Gbomo le, e gbi tamo dswei, e gba, take fofoi ye nga nó. Si koyo tšua ke tšdo nó, ni e ya, ni e gbehe le le dong. Si Jehowa anumnyam le e hioši kedseo nanó keyasio nanó ye meini se le gbeye le a nó, ni e dsalo le há hii a hii; ye meini toq e pangmo le ke meini kate

e kitai, lẹ, kont amẹ feo lẹ, a nọ!" Kẹdşę no bẹ lẹ mli, ni Dawid la neke lala ne, tşemei ke nyemei akpei abọ na mişedşemo ye neke lala ne mli, beni amẹ bi bibii a gbele dọ amẹ lẹ.

40. *Abşalom he sane.*

Dawid bi abifao lẹ gbele lẹ dşı e manehului a boimo keke. Noni dşara fe ene, nie se. Abşalom, Dawid bi lẹ a teng mokome lẹ, gbe Amnon, e nyemi nukpa lẹ. Ni Dawid hā Abşalom na, akẹ e naa e he tşui; nohewo lẹ Abşalom to e ying, akẹ ẽ kpa e tşę kẹdşę mangtşęşei lẹ nọ. A tşua e susumo lẹ ye nga mli. Abi-tofel, Dawid adşinafoi lẹ a teng onukpa ko, ke e he kpete Abşalom, ni mangku lẹ a mli mei pii fata e he, edsake Abşalom he ye feo fe Israelbi lẹ fe, ni e ke nga laka mei lẹ, akẹ amẹ tşui mọ e mli. Gbiko lẹ a ba ke ye Jerusalem, akẹ: „A wo Abşalom mangtşę ye Hebron!“ Ene hewo lẹ Dawid, ekalo lẹ, tşui fa, ni e bo, akẹ: „Nye teasi, nye hā wo dşoafai; şı kẹdşee nakai lẹ, wo dşeng Abşalom deng!“ Ni mangtşę lẹ dşę ma leng, ni e nie e nane nọ, ni e ya fo Kedron fa lẹ ni e kwọ Mugong lẹ, ni e ha e itşo lẹ he, ni ẽ fo ni meini ke lẹ nie lẹ hu, amẹ mifo. Ni Saul wekunyo ko, ni a tşę lẹ Simeı lẹ, dşekpo, ni beni Dawid ya lẹ, e tşua lẹ teı ni e lomo lẹ, ni e ke: „Awuyelo, ya ya!“ Ni Abisai, Seruia bi lẹ, mitao, akẹ e ya fo e yi.

Si Dawid ke: „Hâ ni e lomo, edŕake Jehowa okê le; akê: „Lomo Dawid!“ Ni Dawid te Mahanaimi mô le mli; si Abŕalom ngô mangtŕesêi le ye Jerusatem, ni e susu, akê amane ko bę e nô dong, ni akê Israel akpei abo ne fê mibo le toi momo. Si anokwafoi, ni yô ŕikpong le nô le, bua amę he na amrô le ke bole mangtŕe le; ni Joab ke tabiloï pii le te, ni e ke toigbolô le a ya wu. Amę ngmeę mangtŕe numo le gbę, ni e ke amę a ya; ŕi amę ke, akê: „O na ŕio wô teng mei akpei nyongma, nohewô le, e hi, akê o ye o bua wô ye mâ leng. Si beni amę dŕekpo le, Dawid wo asafoiatŕemei le a kita, akê: „Nye ba oblanyo Abŕalom le yi nye hâ mi!“ A ye atuatselo le tabiloï le a nô kura; ni Abŕalom dŕofoi ni e yitŕoi kakadâdŕi fefeo le lala tŕo wulu ko nidŕi, ni e tŕotŕoroŕi ye e nâdŕiang, ni e ngangtedŕi le dŕofoi kędŕe e ŕiŕi. Si asrafoi le a teng mokome, ni na le ntŕotŕoroŕi le, ba ke Joab, asafoia-

tŕenukpa le. Ni Joab ke: „Meba o tŕuaa le ke mô ŕikpong?“ Nũ le ke, akê: „Kędŕi o hâ mi dŕuetei kudŕi akpe tete le, mi nyęng ma wo mi nine nô ye mangtŕebi le nô; ŕi mi nu, akê mangtŕe ke, akê: Nye kwęa dŕogba, koni moko“ — — Joab ke: „Mi bę deka,

ƙomi ma mo o toi! Ni ę ngó akplọi ete, ni e ke ya tšuró Abšalom tšui mli, beni e hie ká lolo ye tše kpe-tengkple le nó le. — Ene dši bi toigboló gbele! —

Neke kunimyeli ne háá Dawid mişe tšutšu le, edsake e bi le egbo. E fo, ni e, hlo ekong ke ekong, akę: „O Abšalom, mi bi! mi bi! dšikule Nyongmo a há ma gbo, ma há o!“ Si Jerusalem le nofeno tšake ye dsei amró pe, ni kunimyeli le be sane le şe dsei le. Judahl le ba wa Dawid ye nyamo mli ke ba ekong. Si Simei hú ba ke kotomo ni e ba kpa fai. —

Ni Israel fe mangtšeyeli kome, ni mli wa, ye gbit abó, ni Dawid yó le.

41. Hela ye Israel.

A ke Abšalom gbele le ekuko atuatsemo mumo le na. Klengkleng le nū ko, ni dše Benjamin akutšo le mli, ni a tšeó le Seba le, kpá tetremantre ni e ke, akę: „Wó gbefang noko be Dawid ngó, ni asang wó gbena noko hú be ye Isai bi le ngó!“ Si Joab ye atuatseloi le a nó oya.

Keke le agbene toigbele mumo ba teši ekong ye Dawid dientše weku mli. Joab tao, akę e wo Adonia mangtše ye Dawid, e tše le, nádšiang; ši Dawid bó modeng ni e ku neke yingto ne na, ni a wo Salomo, Dawid bii bibii le a teng mokome le, mangtše. Si efong, ni yó gbeye ba, dani Salomo ba ta sei le nó le.

Ekole bene neke atuai, ni a tšeó kpitiokpitio ne hewó le, Dawid tao, akę ee le Israel yibo; tše neke sane ne e ke Mose mla le eyaanó kura. Ni Dawid ke e safoiatšenukpa Joab, akę e ya kane Israelbii le fè. Joab ke mangtše le kodšo, take boni sa, ye ene hewó; ši mangtše le wiemo le bó asafoiatšenukpa le wiemo le nó. Ni teke nyódsi nehú song le Joab ke asafoiatšemei krokomei le nie akutsei le fè mli, ni amę nkane mei le. Si beni Joab ke amę yikule le ba tšó mangtše Dawid le, e tšui fá ni e boi e he šuamo ke nakai ni e fe le. Keke ni Nyongmo tšu Gad gbaló le Dawid ngó, ni e

ya ke le ye Jehowa gbei a no le, ake: „Mi hie nibii ete mi ha o: ko mli ekome, koni ma fe ma ha o. O sumo, ake affi kpawo a ba ni a ye homo ye mli, alo o sumo, ake oo dsofoi nyodsi ete ye o henyeloi a hie, alo o sumo, ake hela a ba o sikpong le no gbii ete?“ Dawid ke, ake: „Mi ye amanehulu kpetengkple mli, si ha wo gbe Jehowa deng, si dsee gbomei a deng; si le ni e mobo fa!“ Keke ni Jenowa ha hela ba Israel no, ni gbomei 70,000 gboi kedse Dan keyasi Beerseba. Ni beni bofo le wo e nine no keba Jerusalem no le, e do Jehowa, ni e ke bofo le, ni ekpata mangku le hie le, ake: „E fa, agbene su o nine, o wong!“ Ni Dawid na Jehowa bofo le, ni e damo Arafna, Jebusifoi a mangtse le, ableshahe le. Ni Dawid te e ya ma afolesano ye dsei ni e sa kpatamo afole; ni hela le se fo.

Ni Dawid hala oblafoi ke kodsoloi k n. kedse Lewifoi le a mli ye mla le na, ni 6000 dsi ameyibo. Le-

wifoi, meini esue le, a gbla amey mli asafokui 24, ni ku kome hu hie gbomei 1000, ni a ngo amey a to Nyongmo we le nitsumo le he. Ni e to lalatsemei 6000, ni e gbla amey mli asafokui 24; ni a ngo Asaf ke Jedutum, lalatsemei le, ke Heman, sankutsualo agbo le, a to amey no.

42. *Salomo.*

Take bõni Nyongmo dšamo he gbędšianõto lę dšĩ Dawid klęngklęng nitšumoi, ni beni e ya ta sęi lę nõ, ni e tšũ lę, a teng ekome lę, nakai nong e dšũemo kã nõ nong nõ kęte nagbe. Ye asafoiatšemei lę kę onukpai lę fę hie e tu mangtšeyeli lę e wo e bi Salomo deng, ni e wo lę kita, akę e ma Nyongmo tšũ lę, ni kulę lędientšę e ba ma lę. E ngõ tšũ lę nõ, bõni e ba ma lę e hã lę, e tšõ lę, ni e ngõ šika kę dšũetei kę ayawa kę dade pii, ni e bua na, ni e kę ba tšũ he nil lę, e hã lę; ni e sa e ngõ šika kę dšũetei nibii, ni e hã a fe lę, kę tšei kę tęi babao, ni a sa a to momo

lę, e hã lę, ni e tšę mangku lę fę, ši gbomei agboi kę niatšemei dšĩ titri, ni amę ba kę šika kę dšũetei kę tęi, ni dšara wa lę, koni a kę tšũ nii lę. — Salomo dšĩ niatšę, ni fe mangtšemei fę ye e yinõ lę; e webii lę na hedšole ye e mangtšeyeli lę mli, ni mofęmo hiši suešuešue ye e weintšo šiši kę e gbamitšo šiši. Ši Salomo nile lę fa fe e nii. E tšęę sę, ni e ta sęi lę nõ lę, Nyongmo dšie e he kpo tšõ lę ye lamo mli, ni e kę lę, akę: „Bi mi, noni ma hã o.“ Ni Salomo kę: „Gbeke kękę dšĩ mi, ni mi lee bõni ma fe ni ma ye

manku kpetengkple ne nò; nohewo lẹ, há o tşulo nile ke toibotsui, ni ma ye neke o webii ne a nò, ni ma na noni dşı ekpakpa ke efong!“ Ni Jehowa na neke wiemo ne he tşui, ni e ke lẹ, ake: „Ake noni o bi neke nii ne, ni o bii wola, ni tşeq, alo şika, alo kunima ye o henyeloı lẹ a nò, o há o he ne, na, mi fe ye o wiemoi lẹ a na, ni mi há o nile, ni akeşi moko tamong bo ye dşe ueng; ni asang noni o biko lẹ, mi há o, nii ke anumnyam fe fe mangtşemei lẹ fe ye o yinò ne mli.“ Lamo dşı ene mong; şı kèle noni nie se lẹ tşò, ake lamo lẹ dşe Nyongmo ngò. A dşie Salomo yi babao ye e nile ke e nii ke e punnyam lẹ hewo fe mangtşemei, ni yo lẹ, fe. E ledşi lẹ te Ofir ye Nşo-tşuru, ke Tarsiş, ni dşı Spania, ye Atengenşo lẹ nò ni ame ke Afrika nii lẹ ba. Mangtşemei dşe şong ba lẹ kwemo, ni ame ba bo e nile lẹ toi. E bei lẹ eyi obò ke anokwa, ni e ngò naakpa, ni e há kwaşia a le nii, ni e tşò nileıo nile.

Ni Salomo ma solemotşu lẹ ye Jerusalem, take boni Nyongmo ke lẹ. Tşu, ni yo feo naakpa, ni eko be dşeneng, ni a ke a to he. Beni a gbe na ni a gble na lẹ, osqfoi lẹ ke pangmo adeka lẹ ba ni a ke ma heni dşı krongkronk fe fe; ni beni Salomo sole lẹ, Jehowa anumnyam lẹ yi şia lẹ obò, ni la dşe ngwei ba şa afolei, ni dşure afoleşanò lẹ nò lẹ.

Si kèle nile babao lẹ nyèè a dşie Salomo kedşe eşa mli. Mangnyemei ohai abo ye e mò lẹ mli, ye mei a teng ni Kanaan ke Sidon ke Tyro ke Egipte mangtşebiyei yo, meini ngò ame dientşe ame amale dşamo ke ba Jerusalem, ni ame há Salomon tşui du gbẹ ketè wongdşamo mli lẹ. Neke nileıo, ni fe mangtşemei lẹ fe dientşe tşò hie ku pangmo, ni Nyongmo ke Israel pang lẹ, mli.

48. *Mangtşeyeli le mligblamo.*

Salomo gbele se lẹ Israelbii lẹ ya bua ame he na ye Sikem, koni ame wo Rehabeam, Salomo kromobi

lẹ, mangtseyi. Ni Rehabeam hù ba Sikem. Ni amẹ ba e ngò ni amẹ ba hẹ lẹ, akẹ: „O tsey há wọ dşatsu kẹ tsimo; nohewọ lẹ tsey wọ nitşumo ni wa lẹ nò fi, ni wọ sumo o!“ Ni Rehabeam kẹ, akẹ: „Nye ya, bie gbii ete lẹ ma há nye heto.“ Ni Rehabeam ya bi onukpat; ni dsi e tsey Salomo adşinafoi lẹ, akẹ: „Meni dsi nye uga ni nye a wo mi, ni mi kẹ a to mangku ne he?“ Ni amẹ to he, ni amẹ kẹ lẹ, akẹ: „Kẹ ngntene gbii ne o fe o he tşulo, o há neke mangku ne, ni o wio amẹ wiemo kpakpa lẹ, no lẹ amẹ hù, amẹ a sumo o ye o wolagbii fè!“ Si e kwa onukpat lẹ a dşina lẹ, ni e bi oblahi lẹ, ni tamo e tipèi lẹ. Ni amẹ kẹ lẹ, akẹ: „Kemo amẹ, akẹ: Kedsii mi tsey há nye dşatsu kẹ tsimo lẹ, ma fata he ma há nye! Mi wao şekpelọ lẹ a ti fe mi tsey hẹ! Mi tsey yi nye kẹ kpai, şi mi lẹ, ma yi nye kẹ nyongmongkrakroi!“ Salomo bi kwaşia lẹ susu, akẹ e kẹ wiemoi ne a wo mei lẹ a he gbeye; şi amẹ kpe mli momo, noni amẹ ba fe. Amẹ kẹ: „Me' gbefang wọ yọ ye Dawid ngò? alo me' gbena wọ yọ ye Isai bi lẹ mli? Ni akutşei nyongma dşe Juda ngò, ni amẹ fe mangtşeyeli kroko, ni a tşeo lẹ Israel mangtşeyeli lẹ. Ni amẹ ngò asafoiatşe ko, Jerobeam lẹ, amẹ wo amẹ mangtşeyi; ni Nyongmo dientşeyi kplè amẹ.

Si beni Rehabeam kẹ Israelwe lẹ ya wu lẹ, Nyongmo tşu gbalọ ko, ni e ya kẹ mangtşeyi lẹ kẹ e webii lẹ fè, akẹ: „Neke Jehowa kẹ: Nye kẹ nye nyemime, Israelbii lẹ, a ka wua, há ni mofemo a ya e we; şi neke sane ne edşeyi mi ngò.“ Ni mofemo te e we, take bõni Jehowa eke lẹ.

Si Jerobeam kẹ e he kaa Israel Nyongmo lẹ; şi e fe şikatşinabii enyo, ni e kẹ ekome to Betel ni e kẹ ekroko lẹ to Dan; ni e ngmeş Israelbii lẹ a gbeyi dong, koni amẹ ya Jerusalem gbii dşud i a yeli lẹ. Kẹkẹ ni Nyongmo tşu nù ko kedsy Juda kete Betel, ni e biọ ye afolesanò, ni Jerobeam ema lẹ, hewọ, akẹ: „O, afolesanò, afolesanò! neke Jehowa kẹ: „Na, bi ko, ni aa tşey a há Dawid we lẹ, ni aa tşey lẹ Joşia lẹ, a ba, ni e

há ngó a'zofoi lẹ e e sá yé o nó inting, ni aa a'gbo-
 mei a wni yé o nó!" — Ni ene dsi kadi, akẹ Jehowa,
 ni wie neke wiemo ne, akẹ: Na, afolesanó lẹ mli a gbla
 ni lamlu a şuşi!" Ni beni Jerobeam nu neke wiemo
 ne lẹ, e şia e nine ni e ke: „Nye móa lẹ!“ Si amró
 pe e nine lẹ ka nakai ni afolesanó lẹ mli gbla ni e nó
 lamlu şuşi. Keke lẹ mangtşe lẹ ke Nyongmo wenu lẹ,
 akẹ: „Agbene kpa Jehowa fai, o há m'!“ Ni e kpa
 Jehowa fai, ni mangtşe lẹ nine lẹ tşa ekong. Ni beni
 Nyongmo wenu lẹ gbe e nitsume lẹ na lẹ, e kọ şit
 gbe amró ekong, takẹ boni Jehowa ekẹ lẹ. Si gbalọ
 numo ko, ni dşę Betel, nie e se, ni e ke apasa wie-
 moi ba laka lẹ, akẹ e ke lẹ a ku se a ya e we, ni e
 ke lẹ a ye nii, noni ke Jehowa mla lẹ kpa lẹ. Si no
 se lẹ, beni e ya şia lẹ, dsata tşua lẹ ni e gbe lẹ; ni
 e yee lẹ; şi e damoşi yé e gbomyo lẹ masei, ni e tedşi

lẹ hú damoşi keyaşi beyinó, ni gbalọ numo lẹ dşę Betel
 ba, ni e ba fú gbalọ, ni e laka lẹ. Si moni Jehowa
 efe neke kadii ne fè, tşe bele Jerobeam edşee e gbe
 fong lẹ nó. Keşę nakai be lẹ mli lẹ hedşole ko be
 yé Israel. Atwatşemo nie atwatşemo se. Keşşi a wo
 mangtşe hē lẹ, e tşę ni mokroko ba kpa lẹ yé sei lẹ
 nó, ni e gbe lẹ ke e wekumel fè; ni lẹ hú, ke e ta
 nó lẹ, a fe lẹ nakai pong, ni moni fe e fong fe lẹ lẹ.

ba ye e se. Dɔɔ Jerobeam esafemo, ni a dɔa tsɔnabii
 lɛ kɛkɛ amɛ se; si amɛ boi wongdɔtɔi a wongdɔnɔ
 kɛ hile niifemo kɛ higbedɔi a niifemo hɔ amɛ fata hɛ;
 ni fitemɔ ba mrahra.

44. *Elia gbalɔ le.*

Ahab, mangtɔɔ lɛ, fe efong ni e tɔu wong fe mang-
 tɔɔmei lɛ fɛ, ni nie e hie lɛ; ni e ngɔ Isabel, Sidon
 mangtɔɔbiyo lɛ, laka lɛ, ni e ya dɔa Baal kɛ Astarot,
 Sidon wɔdɔi lɛ. Ni Isabel ma tɔu fɛfɛo, ni e to osofoi
 450 e hɔ Baal, ni mei 400 hɔ e hɔ Astarot, moni a
 dɔa lɛ ye akrabatsai, ni mli yo dung lɛ, mli kɛ adɔua-
 mangbɔ kɛ higbedɔianii lɛ. A wa meini dɔa Israel
 Nyongmo lɛ, a yi, ni a gbɛ e gbalɔi lɛ; si kɛlɛ moko
 ye Ahab tsudɔi lɛ a mli, ni seɔ Jehowa gbeye, ni a
 tseɔ lɛ Obadia, Ahab semo lɛ, moni ngɔ Nyongmo gba-
 lɔi oha e te ye bui a mli ni e hɔ amɛ abulo kɛ na.
 No be lɛ mli lɛ Elia, gbalɔi lɛ ba mangtɔɔ lɛ hie, ni
 e kɛ, akɛ: „Mi na Jehowa, ni hie ka lɛ, mo hie ni
 mi damo ne, akɛ bo enyong ni Nyongmo hɔ eneng ye
 affi ne a mli, dɔa mi kɛ lɛ!“ Kɛkɛ ni hiomɔ ba sikpong
 lɛ nɔ; si gbalɔi lɛ ya te e he ye Krit fa lɛ na, ni kwa-
 kwɔlabitei ba hɔ lɛ abulo kɛ lo, ni e nuɔ fa leng nɔ
 lɛ eko.

„Si beni fe se ni fa le etá le, Jehowa ke le, aké: „Teši, ni o ya Sarefat; si na, mi to okulafoyo ye dsei, aké e le o!“ Ni beni e ba ma leng agbo le na le, na okulafoyo ko ye dsei ni e le lai. Gbaló le bi yó le nu fio, ni beni yó le ya nu le ye le, e tu le ni e ke: „Mi kpa o fai ni o ke abulo átróma ko a fata he a ba há mi.“ Ohiafoyo le herenó ni e ke: „Mi na Jehowa, aké mi be noko, dsa ma koko kome ke mu fio ye gbe mli keke; ni na, mi ya ho ene ma há mi he ke mi

binu le, ni wo ye, koni wo gboi.“ Elia ke le, aké: „Ka se gbeye! ya ni o ya fe, take boni o ke le; si femo kao fio, o há mi klengkleng, fedá koni o fe bo ke o bi le nó. Si neke Jehowa, Israel Nyongmo le, ke: Ma, ni yo tsele le mli le, e tang, ni mu ni yo gbe le mli le, e tang keyasi beyinó, ni Jehowa a ne ye sikpong le nó!“ Ni Elia ke okulafoyo ohiafo le ye nii, ni e ke le hisi fe afi. Ni ma ni yo tsele le mli le, e táá, ni mu le hú, ni yo gbe le mli le, e táá. Ni beni ngwei le na enga afi ete ke nyódsi ekpa song le, Jehowa ke Elia, aké: „Ya, ni o ke o he a ya tso Ahab, ni ma há Nyongmo a ba ne ye sikpong le nó.“ Ni beni Ahab na, aké e ba le, e blo, e wo le, aké: „Nso bo dsi moni haoq Israel le?“ Elia ke le, aké:

„Dşee mi dşî moni baoo Israel lę, şî bo kę e tşę we lę, akę noni nye kwa Jehowa kitai lę ni nye nie Baal sę lę. Ni agbene tşu ni a ya bua Israel fę nã yę Karmel gong lę nõ, ni o kę Baal osofoi 450 kę Astarot osofoi 400 lę hũ a fata he a hã mi!“ Ni Ahab fe nakai.

Ni gbalọ lę kę meini bọ nkulo lę, akę: „Me' beyinõ nong nye a dida yę sãdşî enyo teng keyaşî? Kę Jehowa dşî Nyongmo lę, nye niea e sę, şî kę Baal dşî lę, nye niea e sę!“ Ni mei lę etoo he wiemo ko: Kękę ni Elia kę amę, akę: „Mi lę mi kome eşuę yę Jehowa gbalọi lę a teng, şî Baal gbalọi lę amę yi 450 song ne. Nohewọ lę agbene nye hã wọ tşinai enyo. Amę ngõ ekome amę ngmę lai nõ yę afolesanõ lę nõ, ni amę kę la a ka wo şîşî; ni mi hũ ma fe nakai; koni nye tşę nye Nyongmo lę gbęi a nõ, şî mi lę, ma tşę Jehowa gbęi a nõ: ni Nyongmo, ni a herenõ kę la lę, lę dşî Nyongmo!“ Ni mei lę fę herenõ: ni amę kę, akę: „Wiemo kpakpa ne!“ Kękę lę Baal osofoi lę gbe amę tşina lę, ni amę kę lę fõ afolesanõ lę nõ, ni amę dşo amę bole afolesanõ lę klangma, takę beni amę gbena yọ, ni amę blọ kędşę lebi keyaşî şuane, akę: „Baal, bo wọ toi! Baal, bo wọ toi!“ Si kranã. Ni Elia ye amę he feo, akę: „Nye boa ni a wa, şî Nyongmo ni; ekole e şusu noko he, lo e te ni a sę, lo e te mangşę, lo bene e wọ, ni e hie a tşę!“ Kękę lę amę blọ kę amę hewale fę, ni amę flo amę he kę kaklai, ni amę la a dşe amę he; — şî kęle kranã. Ni beni gbękę afoleşã be lę eşę, takę beni dşî gbena yę solemotşu lę mi lę, Elia ma afoleşanõ, ni e tşã bu, e bole afoleşanõ lę, ni e kę, akę a yę nu a şuę afoleş lę nõ keyaşî beyinõ, ni bu lę a yi obõ. Kękę ni Elia solesani e kę, akę: „Jehowa, Abraham kę Isaac kę Israel Nyongmo lę! Hã, ni a le ngmęne: gbã ne, akę bo dşî Nyongmo yę Israel, ni akę mi dşî o tşulo ni mi fe ni ne fę kwa yę o wiemo na!“ Kękę ni Jehowa la lę ba ni e ba şã afoleş lę kę lai lę kę tei lę kę su lę, ni enlęmo nu lę, ni yọ bu

lẹ mli lẹ hù. Ni mei lẹ fẹ! kẹ amẹ. his bumoşi ni amẹ biq, akẹ: „Jehowa dsi Nyongmo! Jehowa dsi Nyongmo!“ Ni Elia kẹ, akẹ: „Nye mómoa Baal gbalẹi. lẹ ni nye ka há amẹ teng mokomeflo midsofoi!“ Ni amẹ mómo amẹ, ni e kẹ amẹ te: Kişon fa lẹ na, ni e ya gbe amẹ yẹ dşei. Ni Elia te Karmel gong lẹ yiteng ni e kpa Nyongmo fai şii kpawo, koni e há Nyongmo a ne. Ni e kẹ e tsulo lẹ, akẹ e ya kwe, akẹ Nyongmone mba lo. Noni dsi şi kpawo lẹ e kẹ, akẹ: „Na, atatu miteşi kedşş nşş lẹ mli, ni tamo gbomo nize. Ni Elia tsu bofo kete Ahab ngó, akẹ: „Samo o şili ni o ya, koni Nyongmo a ka yi o!“ Ni amró pe lẹ atatu hie wó afua ni Nyongmo ne ahú.

Fe se lẹ mangtşş Ahasia, Ahab bi lẹ, he miye ni e tsu bofoi, ni a ya bi Baalsebub, Filistifoi lẹ a wong lẹ, akẹ e he a wa lẹ lo? Ni Elia kẹ bofoi lẹ ya kpe, ni e kẹ amẹ, akẹ: „Ani Nyongmo ko be ye Israel, ni nye ya bi Baalsebub, Ekron Nyongmo lẹ? Nohewo lẹ Jehowa kẹ, akẹ: „Gbo oo gbo!“ Ni bofoi lẹ ku amẹ se kẹ ba, ni amẹ kẹ mangtşş lẹ, akẹ: „Nu tşiatşş ko kẹ wo kpe ni e kẹ wo, akẹ: Nye ya kea mangtşş, akẹ: „Gbo oo gbo!“ Mangtşş lẹ kẹ, akẹ: „Elia, Tishbinyo lẹ ni.“ Ni e tsu asafoiatşş ko kẹ e mei 50, koni e ya mó lẹ. Ni Elia taşi ye gong ko nó. Ni asafoiatşş lẹ kẹ gbalq lẹ, akẹ: „Bo Nyongmo gbomo! mangtşş kẹ, akẹ: „Kplekemoşi!“ Ni Elia kẹ, akẹ: „Kẹ Nyongmo gbomo dsi mi lẹ, la a dşş ngwei ni e ba şa bo kẹ o 50 lẹ!“ Ni e ba mli nakai. Ni mangtşş lẹ tsu asafoiatşş kroko kẹ mei 50 ekong ni la dşş ngwei ekong ni e ba şa amẹ hù. Ni meni dsi ete hù ba ni e ba knaş. ye Elia hie ni e kẹ, akẹ: „O Nyongmo gbomo! mi kpa e fai, há mi şusuma kẹ mei 50 ne a şusumai lẹ dştra a wa ye o hie!“ Kẹkẹ lẹ Elia kplekeşi ni e kẹ lẹ te mangtşş lẹ ngó, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Nakai Jehowa kẹ: „Akẹ bofi e tsu bofoi ni a ya bi Baalsebub, Ekron Nyongmo lẹ, take noni Nyongmo ko be Israel, ni o te e ya hie wiemo lẹ kedşş e na lẹ; hewo lẹ o

tengsi ye o sa le no, si gbo oo gbe!" Ni Ahasia gbo ni e sii bii ye e se.

45. *Elisa.*

Take boni Nyongmo tso le le, Elia ngò Elisa fe e semo. Ni Elisa na, ake boni Nyongmo ngò Elia, gbalo le, ye ahum ke lasuili mli ke ya ngwei; ni Elia mumo le ke e hewale le ba Elisa no. Beni Elisa ku e se ke ba Betel, heni sikatsinabi le yo le, gbekebii komei ye e ho feo, ni amè tse e yi se, amè ke: „Ya ngwei, yikpatatse! ya ngwei, yikpatatse!“ Elisa, moni le be krede ha tsuisingme ke be, ni sa ha nyomowo le, lomo amè ye Jehowa gbei a no. Ni osisibrišii enyo dse ko mli ni amè ba tšere amè teng mei 42.

He ko, ni gbalo le a kpehe le yo dsei, gbalo ko ngà okulafo bo le, ake: „Mi wu egbo, ni nyomotse ba, ni e ba ngò mi bihi enyo le e fe e wofafei. Elisa ke le, ake: „Meni o yo ye sia le?“ Ni e ke: „Mi be moko ye sia le, ake dsa mugbe kome pe.“ Ni e ke le, ake: „Ya, ni o ya ma gbei, ni o ka ma fio. Ni ke o ba sia le, ngà sina le o wo bo ke o bii a yi; ni o tso o wo gbei le fe mli obobo!“ E fe nakai ni e

wo gbei pii obobobo. Keke ni e ke e bi le, ake: „Ba ha mi gbe krog hu.“ Ni e ke le, ake: „Gbe le eko be dong.“ Ni mu le se fo. Ni e ba e ba ke Elisha; ni e ke: „Ya ni o ya ho mu le, ni o ke wo o nyomo le; ni o ke o bii le a ye boni sue le.“

Naeman, Syria mangtse le asafiatse nukpa le, ya adato. Aghene Naeman nga le yo weyo fio, ni a nga le nom kedse Israel sikpong le no. Ni gbeke le ke e ura le, ake: „O, ake mi nuntso ya gbalo le, ni yo Samaria le, ngo kulel ee tsa e dsato le, e ha le.“ Na Naeman fa gbe ke te Israel sikpong le no ni e ke e kpongoi ke suili ke nii pii ba damo Elisha agbo le na. Ni Elisha ha a ba ke le, ake: „Ya, gbe Jordan mli sia kpawo ni o helo a ba o no ekong, ni o be a tse.“ Yo ene hewo Naeman mli, fa ni e ke, ake: „Mi suas, ake e dsekpo, e ba mi ngo ni e tse Jehowa e Nyongmo

lẹ, gbẹi a nò, ni e kẹ e nine a fa heni e yọ lẹ, ni e
 tsa adsato lẹ. Ani Damasko fai lẹ ehii fe Israel nui lẹ
 fẹ?" Ni e tsudsi lẹ kpa lẹ fai ni amẹ kẹ, akẹ: „Wọ
 tşę, kẹ gbalọ lẹ kẹ o, akẹ o ya fe noko wulu lẹ, o
 feng, lo? enie nong mo, kẹdsi e kẹ o mong, akẹ: Dşu
 ni o he a tşę lẹ?" Kẹkẹ lẹ e kplekesi ni e ya gbe
 Jordan fa lẹ mli şii kpawo, ni e hewulo nò tşę take
 gbeke bibio helo. Kẹkẹ ni e ku e sẹ kẹ ba Nyongmo
 gbomo lẹ ngò, ni e ba da lẹ şi ni e ke lẹ nii. Ni e
 kẹ lẹ, akẹ: „Na, agbẹne mi le, akẹ Nyongmo ko be
 şikpong lẹ nò, dşa yẹ Israel mli kẹkẹ; nohewọ lẹ agbẹne
 ngò o tşulo dşomo lẹ!“ Si Elişa kẹ: „Mi na Jehowa,
 mo hie, ni mi damo ne, mi ngóng eko. Ya yẹ hedşole
 mli!“ Si Gehasi, Elişa tşulo lẹ, sumo şika kẹ dşuetei
 kẹ atade fẹfẹo lẹ, ni e nuntşo lẹ kwa lẹ, ni e ngò sųe
 Naeman sẹ ni e kẹ: „Mi nuntşo tşu mi o ngò, akẹ:
 Na, agbẹne gbalọi ohiafoi enyo eba mi ngò; hẹ amẹ
 dşuetei talanto kome kẹ atade he tşakemo srotai enyo.“
 Naeman kẹ: „Mi kpa o fai, kolomo talantoi enyo!“ Ni
 Gehasi ba e nuntşo Elişa ngò ekong, ni Elişa bi lẹ,
 akẹ: „Nigbẹ o dşę, Gehasi?“ Ni e kẹ: „O tşulo dşęę
 heko.“ Si gbalọ lẹ kẹ: „Ani mi mumo enaa, beni nń

lẹ tşò e he ekong kẹdşe e şılı lẹ mli ni e ke o ba kpe lẹ? Ani be, ni a ke heq dsuetei ke atadei ke weintiomi ke nutromi ne, lo? Nohowo lẹ, Naeman adsato lẹ a kpete o ke o sesibii kete namò! Ni e dşe e hie ke adsato, ni yo take Nyongmo lẹ.

Ye ta ko, ni Israel mangtşe ke Syriafoi lẹ wu lẹ, mli lẹ, Elişa, gbalọ lẹ dşadşe noni a fe ye Syriafoi lẹ nsra lẹ mli fè e tşò mangtşe lẹ. Kẹkẹ lẹ Syria mangtşe lẹ tşu tabiloı kete Dotan ma leng, heni gbalọ lẹ yo lẹ, ni amẹ ya bole ma leng ni amẹ tua lẹ. Syriafoi lẹ ba nyong ni amẹ ba bole mang lẹ. Ni beni Nyongmo gbomo lẹ tşulo lẹ teşi lebi mangkpa lẹ, na tabiloı ebọle mang lẹ ke okpongoi ke şılıii, ni tşulo lẹ bo, ake: „Ao! mi nuntşo, te wo fe teng?“ Ni e to he, ni e ke: „Ka şe gbeye, şi meini ke wo yo fa fe meini ke amẹ yo lẹ.“ Ni Elişa sole ni e ke: „Jehowa, gblemo mene hingmeii ni e na nii!“ Kẹkẹ ni Jehowa gble oblanyo lẹ hingmeii, ni e na, ni na, gong lẹ he e yi ke lakpongoi ke şılıii obò ke bole Elişa.

„Ani amẹ fè lẹ dşee suomo mumoi dşi amẹ, ni a tşu amẹ meini a na wolaheremo lẹ a suomo?“ Hebr. 1, 14.

46. Akutşei nyongma lẹ a nonngò ke amẹ kplamo ke Asyria ya.

Ahab se lẹ mangtşemei 12 ye mangtşe ye akutşei 10 lẹ nò, şi amẹ tşee ye sei lẹ nò. Moko gbeq e nanyo nòtonòto, ni e ye mangtşe ye e nadsiang. Must a ba şikpong, heni a tşakeq nòyeli kpitiokpitio ye lẹ, nò! Syriatşemei lẹ ba kpitiokpitio, ni amẹ ba yeq ofò ye şikpong lẹ nò ni amẹ fite lẹ. Si mei lẹ ekplèè kọkọbọ. Gbalọ lẹ a gbe hù, ni amẹ woq lẹ, he ba gbeye. Si mei lẹ a ying ebote wongdsamo ke efongfemo mli kura. Beni yi ya wulaşi lẹ, Asyriamei, ni dşi tawuloı, ni he wa lẹ, ba ni amẹ ba ye şikpong lẹ nò ni amẹ tşu amẹ onia. Hoşea, Israel mangtşe lẹ, ka anqkwale kita e ha Salmahaser, Asyria mangtşe lẹ; şi

fe se le e ku e kita le mli. Keke le Salmanaser ba Israel no, tamo ahum, ni kpata nii a hie; ni e fite Samaria, ni e ngo akutsei 10 le ke te Armenia ke hei krokomei ye e mangtseyelihe kpetengkple le mli. Ene a tseo kplamo ke Asyria ya le. Mei le a mli fio gbe a ngme, ni amehi. Si Salmanaser ngo Syriamei ke Mesopotamiamei ke wongdaloj krokomei, ni e tsu amehi ke ba, ni amehi ba hi amangfo le mli; ni osofo ko ba ni e ba tso amehi Jehowa gbeyesemo le. Akutsei 10 le mangtseyeli le nagbe ne. Ni Israelbii fio, ni a si le, ke wongdaloj, ni ba hi dsei le, futu, ni amehi mli Samaria mangku le dse.

47. Jona gbalole.

Asyriamei a ngo tete Nyongmo tsu gbalole kedse Israelbii le a teng e ha. Niniwe, Asyria mangtse le mang wulu le, ye feo ni nii a mang dsi; gbii ete a ke bolele le. Ni Jehowa ke Jona, ake: „Tesi, ya Niniwe, mang wulu le, mli, ni o ya dsadse ye dsei, o tso amehi; si amehi nifodsianii ekwo keba mi hie. Si Jona bo Nyongmo wiemo le toi, si e tso gbe kroko no kete nsong. Keke le Jehowa ha ahum kpetengkple fa ye nso le mli, koni amehi misehe gbeye, ake lele le ba ladse. Ye amehi dsiramo mli le mei le fe blo ha amehi Nyongmoi, ni amehi hole guonii le, ni yo lele le mli le, amehi wo nsong, ni e fe flefle; si Jona ewo ye lele le sisi. Keke le leletshe le ba ni e ba ke le, ake: „Meni feo o, o wo, lo?“ Tesi ni o tse o Nyongmo!“ Ni amehi ke amehi he, ake: „Nye ba, ni wo foa abisai, koni wo na, mohewo ni efong ne yo wo no ne.“ Ni abisai le gbe Jona no. Ni e ke amehi, ake: „Nye ngo mi ni nye sea nye foa nso leng, ni nso le he a dso a ha nye.“ Keke le amehi sole amehi ha Nyongmo, ake: „Jehowa, ka ha wo fite ye neke gbomo ne susuma hewo, ni o ke la, ni efeko noko le, a ka ngme wo no!“ Ni amehi wo Jona ni amehi ke le ngme nso leng, ni nso le he dso. Keke le mei le se Jehowa gbeye naakpa, ni

amẹ sá afolei, amẹ há lẹ, ni amẹ wo lẹ si. Si Jehowa esa nşonglo kple ko, ni e mi Jona, ni Jehowa bu e hẹ ye wola mli. Ni gbii ete kẹ nyongnyong ete sẹ lẹ

nşonglo lẹ ya sşẹ lẹ e ngmẹ şikpong ekong. Keke lẹ Jehowa kẹ Jona noni dşii lenyo lẹ, akẹ: „Ya Niniwe, mang wulu lẹ mli, ni o ya dşadşẹ wiemo, ni mi kẹ o lẹ, o tşo amẹ!“ Keke ni Jona ying e te Niniwe, ni e blo ye blohui lẹ a mli, akẹ: „Bie gbii 40 pẹ lẹ ni Niniwe a butu!“ Ni mei lẹ he gbalọ lẹ wiemo lẹ amẹ ye, ni amẹ sẹ gbeye naakpa, ni amẹ ye buada ni amẹ bumo kpekpei. Ni mangtşẹ lẹ kpọ e mangtşeyeli atade lẹ eifó şi, ni e há a şię, akẹ gbomo dşio, kolo dşio, a ka ye nokonoko; şi mofémó a bo, ni a wa, a há Jehowá, ni mofémó a dşẹ e gbẹ fong lẹ nó, ateno Jehowa a tşo kędşẹ e mlifu lẹ mli, ni amẹ ka fite. Ni Nyongmo na amẹ mọbọ ni e kẹ fitemo lẹ baa amẹ nó. Si Jona na Nyongmo mlihile lẹ he mlifu, ni e kẹ, akẹ: „E hi há mi, akẹ ma gbo mong fe noni ma hişii lẹ!“ Ni e dşẹ má lęng ni e fe agba fio ko, ni e ho e ta hò lẹ mli, koni ee kwẹ, noni a ba mang lẹ nó. Ni Jehowa há nakpetşo kwè nyõng ye e nó, ni lebi lẹ e fe hò e há Jona. Ni Jona na nakpetşo lẹ he tşui na akpa; şi dşetşerenó lẹ Nyongmo há gógomi ha fite tşo lẹ, ni heni húlu na wa lẹ, e bai lẹ ngala. Ni húlu sá

Jona yiteng, ni e tao gbele e gbo ekong. Keke le Jehowa ke Jona, ake: „Ani ekpakpa ne, ake ni o mli efu le?“ Ni e ke, ake: „Mi fe ekpakpa, ake mi mli fu kate gbele mli tete!“ Ni Jehowa ke, ake: „Bo le o na nakpetso le mobo, noni o teoko le, noni ba nyong kome ni e fite nyong kome mli le; si ani mi le, mi nang Niniwe, mang wulu le, mobo, heni meini lee amē nine-dsurō ke amē bekuang yi bo dsi 120,000, ke koloi pii hu le?“ —

48. *Juda sekpe mangtsemei le.*

Mangtseyeli mligblamo le se le mangtsemei 20 ba tara Dawid sei le no ye Jerusalem, ye afii 372 mli; ni Juda mangtseyeli le ka no ahū keyasi afii 100 ye akutsei nyongma le no le se. Si Dawid sesibii le a teng tete le mangtsemei fōdsi fa ye mli fe meikpakpai. Gbomei a gbēii, ni tamo Josafat, Hiskia ke Josia neke le, amē kpeo ye neke sane mli mong, si tamo lai, ni ekaa ye dung kpitikpiti mli.

Ahas ma afōlesanō e hā Baal ye Jerusalem blohui le a mli, ni e hā a ngamo Jehowa we šinai le; ni e tso tamo šia ko, ni tse egbo, ni a so na ni a ba ho le. Si Hiskia, Ahas, gbomo fong le, bi le, sumo Jehowa, ni e gble Nyongmo we šinai le ekong, ni e dšie wodsi ye Jerusalem e šue. Ayawa onufu le hu, ni Mose wo no ye nga le no le, ye enemei a mli. Ni Hiskia kpa akutsei 10 le a mli bu le hu fai, ake amē ku amē se keba amē tsemei le a Nyongmo le ngō ni amē ba Henōho le gbidsurōyeli le. E yinō Asyriamei le ba ngō akutsei 10 le kete Asyria le, ni Israelii le akpei abo, ni ya ba abo ye Juda šikpong le, hā e mangtseyeli le mli wa. Si Sanherib, Asyria mangtse le, ni dsi Salmanaser semo le, tšu e safoiatsenukpa le ke tahilo; ni e ba ngō Juda mādsi, ni hewa le, fē; ni amē we Jerusalem ka. Si beni e wite e gbe Jehowa, hie kolo le, he guo le, Hiskia gbla e tadei ni e kpa Israel Nyongmo le fai; keke ni Jehowa bofo le dšekpo, ni gbl

kome nyōng lẹ e gbe mei 185,000 yẹ Asyriamei lẹ nsra lẹng; ni na, dšetserenò lebi lẹ gbohì song kâmoši. Keke lẹ Sanherib ying e te Niniwe. A fe nakai be lẹ mli lẹ, Hiskia he miye gbele hela; ni Ješaia, gbalọ lẹ, ba e ngò ni e ke lẹ, akẹ: „Samo o we lẹ o to, ši gbo oo gbo!“ Ni Hiskia kpa Jehowa fai ke e hie yafonui, koni a hâ e wola sẹ a tşę. Keke ni, beni Ješaia dşę mang-tşewe lẹ e ya lẹ, Jehowa ke lẹ, akẹ: „Ku o sẹ ekong ni o ya ke Hiskia, akẹ: Nakai Jehowa ke: Mi nu o faikpamo lẹ ni mi na o hie yafonui lẹ; na, ma fata o

gbli lẹ a he afii 15.“ Keke ni Ješaia tşò lẹ, akẹ e ngò aghami kuku lẹ; e bu e sane lẹ nò, ni gbli ete pe lẹ mangtşọ lẹ he wa lẹ, ni e ying kete Nyongmo we lẹ ni e ya da lẹ ši. Si Hiskia bi fong, Manase lẹ, ba ye e semo, ni e fite ekpakpa, ni e tşę efe lẹ, ni e kpla mangku lẹ e wo wongdsamo mli ekong, yẹ e mangtşeyeli, ni ma nò ahù keyasi afii 50 song lẹ, mli. Kebe e gbele mli lẹ a ngò lẹ nom kete Babel, ni a wo lẹ tşung. Dşemei e ba e he ši yẹ, ni Nyongmo bo e faikpamo lẹ toi, ni a ke lẹ ba e mangtşeyelihe lẹ ekong, ni e dşie wòdşi lẹ yẹ Jerusalem! Si Amon, e bi lẹ, fe efong fe mei fè, ni nie e hie lẹ; ši e tşę tutu ko;

ʃi afii enyo ʃe pe le, e tʃadʃi gbe le; ni Joʃia, ni eye
 affi 8 keke le, ta sei le no. Ni Joʃia fe noni dʃa ye
 Jehowa hie, ni e nie e tʃe Dawid gbei le a no; ni e
 dʃie wodʃi ye Jerusalem ke Juda fe, ni e ha a sa
 Nyongmo we le ekong. Ni na, beni ame sa Nyongmo
 we le, ame na wulo ko, ni ladʃe ye Manase yino, ni
 hie edʃe no le. Mla le wulo leng. A ke ba ni a ba
 kane ye mangtʃe le hie; ni beni e nu le, e fe le gbeye
 ke nakpe, ni e gbla e he atadei. Si Nyongmo ha a ba
 ke le ye Hulda, gbaloye le, na, ake: „Edʃake o tʃui
 he dʃo ni o ba o he ʃi ye Nyongmo hie, beni o nu
 noni mi ke ye bie ne he hewo le, a bua o na a wo
 o bu mli ye hedʃole mli, ni o hingmeii gbang efong fe,
 ni mi ke a ba bie ne le, no.“ Kpako Joʃia bo modeng
 naakpa fe tʃutʃu le, ni e sa nii fe ye Israel ye Mose
 mla le na. A* bo gooa, ni a kane wulo le mli wiemoi
 le fe ye ame hie; ni mangtʃe le ke mangku le pang
 ye Jehowa hie. E bo modeng ahũ ke teke Juda huũ
 le kete se; ʃi e kumo afolesano, ni yo Betel le; ni e
 ha a dʃie wai ye gbohi a bui le a mli, ni a sa ame
 ye afolesano le no ye Jehowa wiemo le, ni e wie ye
 gbalo le na le hewo. Si beni Joʃia gbo le, samo ni
 tʃumo le se fo. E bi le a teng mei enyo ke e nabii
 le a teng mei enyo ya tara Jerusalem sei le no ekome
 kome, ʃi ame tʃe, ni a na fang ye okadii babao le
 mli, ake kodʃomobe le eʃe eta.

49. Gbaloi le.

Kadii ne a dʃadʃeloi ke ʃisitsoloi dʃi gbaloi le. Ame
 sadʃi, ni ame dʃadʃe ame tʃo mei le, kpoto ye Biblia
 mli. Ame nitʃumo dʃi, ake ame gbeyo Nyongmo he nile
 le ame suã mei le a teng, ni ame tʃio fitemo le, ni
 dʃe mangtʃemei le ke osofoi le dientʃe a ngo kpitio-
 kpitio le, na. Nyongmo te nekemei a ʃi kedʃe akutʃei
 10 le ke Juda le, ni kedʃe ʃiʃibii le a mli take odehei
 le ha. Jeʃaia ke Daniel dʃe mangtʃe weku mli; Jere-
 mia ke Hesekiel dʃe osofoi a mli. Elia ke Eliʃa, ke

Jona ke Mika dsi mangbii akpai; si Amos le tsinakwelo ni. Beni Babylonia mangtseyeli fe bibio lolo le, Jesaia, gbalo le, gba e dale, ni e ba da, ke e kunimyeli le hewo; si asang e gba ye e fitemo hu hewo, ni e tsi moni ba fite le gbei tete a ta, akẹ Kores. Jeremia gba Jerusalem fitemo, ni Kaldeamei a ba fite le le, hewo, ni e gba afii abo tete, ni Jerusalem ba ka amangfo le. Afii 23 song le e dsadse tsuitsakemo e tso mei le; si no se le Nyongmo tso le, akẹ agbene kodomo le a ba; ni aa ngo Judafoi le aa kpla kate Babel; si afii 70 se le ame a ku ame se keba Kanaan sikpong le no ekong. Ame kplamo ke Babel ya le boi afii 12, dani a fite Jerusalem. Meini a kpla ke te le susu, akẹ e suẹ fio, ni aa fite Babel ni ame a ku ame se ke ba ekong. Si Hesekiel, moni ke ame yo le, gba e tso ame, akẹ ame sekube le seko, si mong e suẹ fio, ni meini esue ye Judea le hu, aa kpla ame ke ba Babel. Si ame hee le ame yee.

Gbaloi le abei, ni ame buo le, he midira. Gbiko le Jeremia ke, akẹ: „Boni a feo ka ni mli e wo mudsi le, ni a fo mli ni a tsoo le a buo si le; nakai nong aa tso Jerusalem aa bu si!“ Gbiko hu e ke, akẹ: „Mi ying mi te gbesolo we, ni na, e tso nii ye tsoe mli; ni gbe le, ni e soo le, koto ye e deng; ke ni e

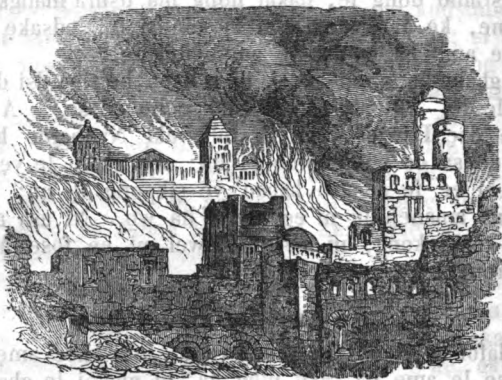
sa e bọ lẹ kokrō, ni e ngò fe gbẹ kroko. Jehowa kẹ; O Israel we lẹ, ani mi nyèng ma fe nye, takẹ gbẹ̀sòlo ne fe lẹ? Na, bọni su lẹ yọ yẹ gbẹ̀sòlo lẹ deng lẹ, nakai nong kẹ nye hù nye yọ yẹ mi deng!“ Be kroko mli lẹ Jeremia he kpulu yẹ gbẹ̀sòlo lẹ ngò, ni yẹ Israel onukpai lẹ kẹ osòfonukpai lẹ a hie ni e ngò kpulu lẹ e tşua şi ni e dşura dukuduku, ni e kẹ, akẹ: „Bọni tabiloi a Jehowa kẹ ne: Takẹ bọni moko dşua gbẹ, ni e hii tşramo dong lẹ, nakai nong ma dşura mangku kẹ mang ne, kẹ Jerusalem şiai kẹ mòdşi lẹ, edşakẹ amẹ şá afòle amẹ há wòdşi yẹ amẹ yiteiang!“

Si gbalei lẹ a mli sàdşi, ni a wieọ he titri dşi dşielọ lẹ ba lẹ lẹ. „Gbalọi lẹ fẹ yeọ e he odase.“ A gba, akẹ ee dşẹ Dawid weku lẹ mli; akẹ Nyongmo bi dşi lẹ, şi ee sa ee tşò gbomo bi hù; akẹ aa fọ lẹ yẹ Betlehem ni ee fe edşurò babao yẹ şikpong lẹ nò; şi ee sa ee na amanehùlu ni ee gbo e há wọ. Ni asa a gba, akẹ e teşi ekong, ni ee te ngwei ni ee fọse Mumokrongkong lẹ e şuşe helo fè nò.

50. *Kplamo kẹ Babel ya.*

Judafoi lẹ, amẹ he amẹ ye o, amẹ hee amẹ yee o, fe şẹ lẹ amẹ na, akẹ nibii fia, ni gbalọi lẹ gba amẹ lẹ, ekomeflo e tuu kọdşọ. Kaldeamei, yiwalọi lẹ, ba, ni yẹ amẹ fite monidşi a na lẹ Jerusalem, mang feşeo lẹ, tşò amangfò. Kèlẹ agbène hù Nyongmo kodşomoi lẹ ba ekome kome. Nebukadnesar, Kaldeamei a mangtşẹ lẹ, klengkleng tşu onia yẹ Judea şikpong lẹ nò, ni e ngò Joiakim kẹ e webii lẹ a teng tabiloi 10,000 kẹ onukpai kẹ sòloi kẹ ngaloi fè kete Babel. Ni e to mangtşẹ kroko yẹ şikpong lẹ nò, ni e mangtşeyeli lẹ hişi afii nyongma. Si mangtşẹ lẹ, ni a tşeq lẹ Sedekia lẹ, tao aboba yẹ Egyptemei lẹ a ngò, ni amẹ kẹ Nebukadnesar a wu; kẹkẹ lẹ Kaldea-tabiloi lẹ ba şikpong lẹ nò takẹ fa, ni fiteọ şikpong. Si Judafoi lẹ fá amẹ má lẹ he afii enyo; ni yẹ kawo lẹ mli lẹ hòmo lẹ na wa, ni nyemei gbẹọ amẹ bii amẹ yeọ. Beni yi ya

wulaşi lẹ henyelọi lẹ gbu gbẹ kẹ bote má lẹng. Sede-
kia ya nyò henyelọi lẹ a deng yẹ e foidşe lẹ mli, ni
agbẹne Hesekiel gbale lẹ, ni e ngba yẹ e hewo, akẹ:
„E te Babel ni e ya gbo yẹ dşei, şi e nang şikpong
lẹ,“ ba mli. Kaldeamei lẹ famo e hingmeii ni noni e
na fêda ni a fe ene lẹ, dşi lẹdientşe e bii a gbe; kẹkẹ
ni a kẹ lẹ te Babel. A ye Jerusalem má lẹng kẹ şole-
motşu lẹ mli ofò ni a fite ni a şa; ni a ngò şolemotşu

lẹng nibii ni dşara wa lẹ, ni a kane, ni a kẹ te Babel
yẹ Bel şolemotşu lẹng; şi heni pangmo adeka lẹ te lẹ,
moko lee. Ni a ngò mei lẹ fè kẹ ya to Babel mangtşeyelihe
lẹ gbefai lẹ a mli heko; ni neke, take boni
gbalọi lẹ gba lẹ, a gbẹ amẹ a şua, take tutu yẹ koyong.
Dşa onukpai lẹ a teng mei fio, ni Nebukadnesar hie
ka amẹ nò, kẹ mei lẹ a mli ohiafoi lẹ kẹkẹ e şi yẹ
Juda şikpong lẹ nò. Onukpa yẹ meini a şi lẹ teng dşi
Gedalia, moni Babel mangtşe lẹ wo lẹ lumo yẹ Juda
nò lẹ. Si Judafai lẹ gbe neke anokwafo ne. Jeremia,
gbalọ lẹ, na hegbe kedşe mangtşe lẹ ngò, akẹ e hi
şikpong lẹ nò; ni e ngma e komoyeli wulo lẹ yẹ Je-
rusalem amangfò lẹ mli.

51. *Daniel.*

Wọ ka susu, akẹ Judafoi lẹ a nomngó kẹ Babel ya lẹ dsi akẹ a ye amẹ nyong. Amẹ na şikpong ye dsei ni amẹ hie amẹ he hũ, takẹ Kaldeamei nientşe. Amẹ teng mei komei tete ye agboi. Nebukadnesar dientşe hũ hala Judafoi oblahé lẹ eko ni e há a tşó amẹ nile kẹ ngai. Amẹ teng meikomei dşi Daniel kẹ Sadrak kẹ Meşak kẹ Abednego. Amẹ buọ, akẹ ye eşa, akẹ amẹ a ye nii, ni a kẹ dşeo Nebukadnesar okpló lẹ nó, a ba há amẹ lẹ, ni amẹ kpa moni kweọ amẹ lẹ fai, akẹ e ngmẹ amẹ gbẹ ni amẹ ye yoi kẹ şue k. n. ni noni amẹ kẹ a nu wein lẹ, amẹ kẹ nu nu kẹkẹ. Nyongmo dşo amẹ ye ene, ni amẹ feọ lẹ hewọ, ni amẹ na he-wale kẹ hefeọ fe meikomei lẹ; ni beni be, ni amẹ kẹ amẹ he ya tşó mangtşe lẹ, şe lẹ, a na, akẹ amẹ fe meikomei lẹ fẹ ye nile kẹ nga mli; ni amẹ tşómo mangtşe lẹ tşudşi. Fe şe lẹ mangtşe lẹ wo amẹ nó kẹ nitşumo wudşi kẹ wo; no há amẹ nyé amẹ há amẹ mangbii lẹ na hedşole, ni asang amẹ nyé amẹ gbẹ Nyongmo anokwale lẹ la lẹ amẹ şua wongdşaloi lẹ a teng. Si ka, ni wa, ba amẹ nó dá.

Nomngómi babao lẹ, ni Nebukadnesar ebua na kẹdşe mádşi srọtoi a mli lẹ, e há a ngó fe şika-amagá, ni kwọ nidşi 60. Nẹkẹ amagá ne kpodşiemó mli lẹ e gbo-meı agboi lẹ fẹ na ba kpeşi. Kẹkẹ ni şieło ko bo wá, akẹ: „Nye mangkui kẹ wiemoi srọtoi fẹ lẹ, nye boa toi! Amró pe, ni nye a nu beđşi kẹ tetremantrei kẹ sankui kẹ ngongoi kẹ midşi kẹ nii a gbemo lẹ, nye kuáşi ni nye dşa şika-amagá, ni Nebukadnesar, mangtşe lẹ, ema lẹ; ni mofemo, ni kuáşi ni e dşaa lẹ lẹ, amró lẹ nong lẹ aa şe lẹ a fó la kẹ fińno mli. Ye nẹkẹ kpodşiemó ne mli lẹ Sadrak kẹ Meşak kẹ Abednego ye nitşumo, ni amẹ hie lẹ hewọ lẹ, a tao amẹ hũ ye dşemei, ni amẹ ba. Ni amró ni a gbe dşamo lẹ na lẹ, a ya fiọ amẹ na, a há mangtşe lẹ, akẹ beni mei lẹ fẹ kẹ amẹ hie ebumoşi lẹ, belẹ amẹ lẹ amẹ damoşi. Ne-

bukadnesar ke amẹ, akẹ: „Ani e ye mli leleṅ, akẹ nye ke, nye dṣaa mi Nyongmo le? — Namo dṣi Nyongmo, moni a nyẹ a dṣie nye ye mi deng?“ Ni amẹ to he, amẹ há mangtṣe le, akẹ: „Na, wọ Nyongmo, moni wọ sumo le, e ye hewale, boni e ke a dṣie wọ ye la ke flono le mli, ni ee nyẹ wọ e dṣie ye bo hú o deng, mangtṣe! Si ke dṣee nakai, no le na o le kẹ, akẹ wọ dṣang o ṣika-amagá le.“ Kẹkẹ le Nebukadnesar mli fu naakpa ni e fá, akẹ a há flono le a dọ ṣii kpawo fe tṣutṣu le. Ni a fimo mei ete ne ke amẹ tadei ke amẹ tokotai ke amẹ fai ni a ṣere amẹ a ṣue la ke flono le mli. Ni la le miṣo giligili naakpa, ni meini hole amẹ amẹ wo la le mli le, lalilei le ṣá amẹ, ni mei ete le, ni a fimo amẹ le, ya gbe la le teng.

Kẹkẹ le mangtṣe le teṣi ke nakpe ni e ke e dṣina-foi le, akẹ: „Ani dṣee mei ete wọ fimo wọ wo la le mli le? ni na, mi na mei edṣue, ni a fene amẹ, nie la le teng; ni amẹ ṣáá ni moni dṣi edṣue le su tamo Nyongmo bi ko!“ Kẹkẹ le Nebukadnesar tṣi ke te flono le na, ni e wie ni e ke, akẹ: „Sadrak, Meṣak ke Abednego, nye Nyongmo, ni dṣi onukpa le, tṣudṣi, nye dṣeakpo!“ Kẹkẹ le amẹ dṣekpo, ni amẹ yiteng tṣoi komeflo eṣáá. Kẹkẹ le Nebukadnesar ke, akẹ: „Dṣomo a há Sadrak, Meṣak ke Abednego Nyongmo le, moni tṣu e bofo ni e dṣie e tṣudṣi, ni ngó amẹ hie amẹ fò e nó le!“ Ni e há a ṣie ye e mangtṣeyelihe le fè, akẹ: „Mofèmo, ni a wie Sadrak, Meṣak ke Abednego he efong le, gbo ee gbo!“ Ni mangtṣe le há nẹkẹ mei ete ne hewale babao ye e mangtṣeyeli le mli.

Babao ni Nebukadnesar wo Daniel ye e blahtang le, e seṃo Belṣasar sa wo e nó fe le; ṣi moni wo e nó titri dṣi Dario, Mediano le, ni wo le lumo ye e mangtṣeyeli le mlidṣa noni dṣi ete le mli, ni e susu, akẹ kulẹ ee ngó le ee to mangtṣeyeli le fè nó le. Si onukpai le nye Daniel ye e wo le hewọ ni amẹ tao, akẹ amẹ kpata e hie. Si amẹ naa e he sane ko amẹ tá, akẹ dṣa e Nyongmo le dṣamo hewọ kẹkẹ. Nohewọ le

e henyeloi le wo mangtse le ying, koni e wo mla, ake „bie gblɔ 30 le mofemo, ni a bi noko ye Nyongno ko lo gbomo adesá ko deng, ni e bii mangtse le, no le a se le a fo dšatai a bu mli.“ Si kèle Daniel soleo e tseo Nyongmo ši ete dane ye e samfle, ni e gble e sŕue Jerusalem gbę le, na. Ene hewo le e henyeloi le ya flo e na há mangtse le amrò le nong. Kulę mangtse le a dsie le ye tsuidšurò na; ši mla le, ni e wo le hewo le, amę wo e ying, beni a fe ni e há a se le a fò dšatai a bu le mli. Ni mangtse le ke le, ake: „O Nyongmo le, ni o dša dane le, e dsie o!“ Mangtse le ke ledientse e kpotia soę bu le šina le na; keke ni e ying e te e mó leng; ši e yee nokonoko le, e sa e woę kura nakai nyò leng. Ni e teši lebi mangkpa, ni e ying e te dšatai a bu le na oya mli ni e bo ni e ke, ake: „Daniel, Nyongmo hiekálo le tšulo! ani o Nyongmo le enyè e dsie o ye dšatai le a na?“ Ni Daniel herenò, ake: „Mi Nyongmo le etšu e bofo le, ni e ba ngamo dšatai le a na, ni amę feko mi eřong ko!“ Keke ni agbene mangtse le tšui nyo e mli nakpa, ni e ke a ya dsie Daniel ye bu leng ni a seře meini flo Daniel na le a sŕue bu leng. Ni a seře amę a sŕue mli, ni amę le amę seře ši tete ni dšatai le tseře amę mli. Keke ni mangtse Dario há a šię, ake: „Mi

mangtseyelihe lẹ fẹ lẹ mei a ọ Daniel Nyongmo lẹ gbe; si dsielo kẹ hefatalo dsi lẹ, ni e feọ asuai ye ngwei kẹ sikpong.

52. Jerusalem samo.

Jerusalem fitemo se afi 70 lẹ Kores, Persia mangtsebi lẹ, ye mangtse ye Asyria kẹ Media kẹ Babylonia. Afii no, ni e ye mangtse lẹ, e siye e tso Israelii lẹ fe, ni yo e mangtseyelihe lẹ, akẹ amẹ ye hegbe, akẹ amẹ kuọ amẹ se keya amedientse amẹ sikpong lẹ no ni amẹ ya sa amẹ mang lẹ kẹ Nyongmo tsu lẹ. E siye, akẹ: „Jehowa, Nyongmo lẹ, ni yo ngwei lẹ, ewo mi mla, akẹ mi ma tsu mi ha lẹ ye Jerusalem. Nohewe lẹ mofemo, ni yo e webii lẹ a teng lẹ, ha ni e ya, ni Nyongmo hu a fata e he!“ Ni e sa e ngo sikanibii 5400, ni a ya dsie ye Nyongmo we lẹ kẹba Babel lẹ, e ha amẹ ekong. Agbene mofemo, ni hie kpako Jerusalem no lẹ, e ngo sue no kẹ nya sia ekong. Si Judafoi lẹ fa kpoto dientse eya hisi ye Asyria kẹ Babylonia, edsake amẹ tsomo niatsemei ye dsei; ni mei a be, ni Jesua, osofonukpa lẹ, kẹ Serubabel, Dawid sešibii lẹ eko lẹ, kpla kete Jerusalem amangfo lẹ mli ekong, dsi wekui a no onukpai 42,000.

Amẹ klengkeng nitsumo, ni amẹ tsu, dsi Jehowa afolesano lẹ ma ekong kẹ e tsu lẹ sisito. Osfoi lẹ kẹ tetremantrei dame si midsie Jehowa yi; ni mei lẹ fa blo ahu, beni amẹ dsieọ Jehowa yi lẹ, edsake a to Jehowa tsu he lẹ sisi. Si hi medsi lẹ, ni ena tsutsuno lẹ, amẹ boi yafu, beni amẹ na ehe ne sisidse biblio lẹ. Ni oblahi lẹ a blo mo lẹ kẹ hi medsi lẹ a yafu lẹ efutu.

No babao, ni amẹ na ye nitsumo lẹ mli ne fe lẹ, Hagai kẹ Sakaria, gbaloi lẹ, dsi meini wa amẹ ye amẹ ngawo kẹ amẹ tsuihamo mli. Dario kẹ Artasasta, Kores semei lẹ, a yino a fe ene lẹ. Dario tsu Esra, wulongmalọ lẹ, Jerusalem. E ngo Nyongmo we lẹ nibii, ni esue lẹ, fe e hie e de, kedse Babel kete Jerusalem. Ni e to Nyongmo dsamo kẹ osfofyeli kẹ amẹ tsemei

lẹ a mla lẹ gbẹdşianò ekong yẹ Jerusalem. Ene sẹ lẹ Artasasta tşu Nehemia, e tşulo, ni sa e na dá e há lẹ lẹ, Jerusalem, takẹ bõni lẹdientşẹ ebi lẹ lẹ, ni e ya ye lumo yẹ dşei. E tşua Jerusalem gbogbo kukudşı lẹ ekong. Kulẹ Samariamei lẹ mitao, akẹ amẹ ba wa amẹ ni amẹ tşua; şı Judafõi lẹ ekplèè. Nohewo lẹ agbẹne amẹ ka he eko femo, akẹ amẹ a nyè Judafõi a gbẹ amẹ tşı lo. Ni amẹ flo amẹ na amẹ há mangtşẹ lẹ, ni amẹ dşẹ gbẹ kpetekplè amẹ ba tua amẹ tete. Nohewo lẹ hí lẹ fá hie amẹ tawunii yẹ amẹ deng ni amẹ nsra; ni meini tşua gbogbo lẹ tete, ngmongmo amẹ klan-tei, beni amẹ hie amẹ nganii yẹ amẹ deng lẹ.

Nehemia lẹ, be mli, ni e yeo lumo yẹ Jerusalem lẹ, e hee e nitşumo he nyomowo ko; şı mong, e leo mei 150 tete dane yẹ lẹdientşẹ e kplò he. E ngòo nikei kẹ nifa e feneo meini efi amẹ, takẹ bõni e nyè. E tşii e he yẹ nitşumo ko lo haomo na. Lẹdientşẹ e webii fata mei lẹ a he, ni a tşua Jerusalem gbogbo lẹ. Lẹdientşẹ e kadi, ni e to mangku lẹ hewo lẹ, amẹ teng onukpai kẹ niitşemei lẹ ngò nibii, ni ohiafoi, ni hie amẹ nyomo lẹ kẹba to amẹ awoba lẹ, amẹ há amẹ ekong, ni amẹ ngò nyòdşı lẹ hú amẹ keke.

Persia mangtşemei lę a teng mei pii mısumo Judafoi lę. Amę fę amę teng hewolọ titri lę, ni dşi Ahaşweroş (Kserkses) lę, e wię Juda oblayo ko, ni a tşę lę Ester lę, ni e hewọ lę a fe Judafoi lę, ni yọ Persia mangtşeyelihe lę, edşurọ babao. Beni Mardekai, e tşękwę lę, ya dşie apam, ni a pam, akę a ba gbe Ahaşweroş lę, kpo, ni e ba tşua mangnye lę adafi lę, klengkleng lę a ngma a wo yinọsądşi wulo lę mli dą; şi affi fio ko şę lę a ya kai mangtşę lę, ni a wo Madekai tşulo nukpa yę Persia mangtşeyeli lę mli, ni e mangbil lę na dşogba yę e hewọ.

Gbomei, ni tamo Esra kę Nehemia mei neķę lę, amę hi amę hą Judafoi lę yę amę gbędşianọto lę mli mong. Si moni dşi anọkwa salọ lę, Jehowa wie e he yę Malaki, gbalọ lę, na (Itşo 3, 1.), akę: „Na, mi tşu mi bofo lę ni e ba sa gbę lę yę mi hie. Ni Nuntşọ lę, moni nye taoọ lę, a ba e we lę truką; ni pangmo bofo lę, ni nye na e he tşui lę, na, ee ba! asafoi a Jehowa lę kę.“

Pangmo momo sàdsi hefatamo.

Afi 483, také bõni Daniel egba lẹ, ba ho yẹ sọle-
motsu lẹ samo ké Kristo ba lẹ teng. Yẹ nẹkẹ be ne
mli hù gbikomei lẹ Judafoi lẹ na amanehùlu ni gbiko-
mei hù amẹ na hedşole.

Aleksander, Agbo lẹ, e wo anọkwale Nyongmo lẹ
we lẹ ké osofoi lẹ a nò babao, ni e fe e safoiatşemei
lẹ nakpẹ; ni asang e mli hi babao yẹ Nyongmo webii
lẹ a nò. E gbele sẹ lẹ Ptolemeo, e safoiatşemei onu-
kpai lẹ a teng mokome, ni tşò Egypte mangtşẹ lẹ, ba
ye Judea şikpong lẹ nò, ni e ngò Judafoi lẹ akpei abọ
nom kete Egypte. E bi, ni yọ e sẹ lẹ, wo Judafoi lẹ
a hie nyam babao, ni e há a tşò Nyongmo wiemo, ni
a ngma yẹ Hebri wiemo mli lẹ, şişì yẹ Helenifoi a
wiemo mli.

No sẹ lẹ beni amẹ hişì fe afii 100 yẹ Egypte mang-
tşemei lẹ a şişì lẹ, amẹ ba Antioko, Syria mangtşẹ lẹ
hù hewale şişì. Lẹ lẹ e ké lakamo ké hegbeyewo kpla
Judafoi lẹ a teng mei akpei abọ kete wongdşamo mli.
Si mei pii sumo, akẹ a pi amẹ keya gbele mli, koni
amẹ na şite-ekong kpakpa lẹ, fe noni amẹ dşa wong lẹ.

Makabeo weku kpetengkle, ni dşì ekáló lẹ, teşì yẹ
nakai be lẹ mli. Amẹ şò şikpong lẹ kẹdşẹ gbọ lẹ a
deng. Si kẹlẹ amẹ nyèè amẹ ye amẹ he tutu ko; şì
amẹ ké Romabii lẹ pang; şì no sẹ lẹ Romabii lẹ na
hegbẹ, ni amẹ tşu Judafoi lẹ onia, ni amẹ wo lumo
yẹ şikpong lẹ nò. Herode, Edomnyo lẹ, ye mangtşẹ
yẹ şikpong lẹ nò mong; şì e sumo Romabii lẹ. Gbomo
agbo dşì lẹ ni e he wa ni e sa e le nii; şì kẹlẹ e fe
efong tutu. E hielakalọ lẹ tşẹọ lẹ moni sa Dawid
mangtşesèi lẹ ekong; şì heyelilọ lẹ na ké awurẹho,
akẹ gbọ miye amẹ nò, ni akẹ mangtşeyelitşo lẹ edşe
Juda nò. Si amẹ na hù, akẹ okadi dşì no, akẹ dşielọ,

ni mangkui lẹ kpẹtẹ e he lẹ, takẹ bọni amẹ tşẹ Jakob gba lẹ, ba ba amrọ.

Malaki sẹ lẹ gbalọ ko, ni a şedşe msi lẹ a mi, baa dong. Nohewọ lẹ amẹ şue moni a ngọ woşi lẹ, Dawid bi lẹ babao. Amẹ susu, akẹ lẹ lẹ ee ta Dawid sẹi lẹ nọ ekong ni ee şue Romafoi lẹ kẹdşẹ şikpong lẹ nọ. Si e bang mli nakai! Jeşaia, gbalọ lẹ ekẹ momo, akẹ: „Nyongmo susumoi lẹ edşee nye susumoi, ni e gbẹi hù dşee nye gbẹi; şi takẹ bọni ngwei kwọ fe şikpong lẹ, nakai e gbẹi lẹ kwọ fe nye gbẹi, ni e susumoi hù fe nye susumoi.“ Jes. 55, 8.

II. Pangmo hē.

1. Gabriel, Nyongmo bofo lẹ, ba Sakaria kẹ Maria ngó.

Herode, Judea mangtşę lẹ, yinò lẹ osofo ko, ni a tşęq lẹ Sakaria, kẹ e ngá, ni a tşęq lẹ Elisabet yę Juda gódsi lẹ a nó. Ni amẹ yi enyo lẹ fè lẹ dşalıq dşı amẹ yę Nyongmo hie; şı amẹ gbọ ni amẹ bę bi; ni a buq ene, akẹ higble yę no be lẹ mli. Si e ba bamli, akẹ beni e tşuq e sşfonitşumo yę Nyongmo we lẹ, yę e safoku gbena lẹ, ni e şá tşufa kẹ ngma yę he krong-krong lẹ, Nuntşq lẹ bofo ko ba dşie e he kpo e tşó lẹ yę dşei, ni e kẹ lẹ, akẹ: „A nu o faikpamo lẹ ni o ngá lẹ a fş binu, a há o, ni oo tşę e gbęi akẹ Johane. Lẹ lẹ ee tşó Israelbii lẹ a teng mei pü kẹ a ba Nuntşq, amẹ Nyongmo lẹ, ngó. Ni ee tşó e hie yę Elia mumo lẹ kẹ e hewale lẹ mli.“ Si Sakaria kẹ bofo lẹ, akẹ: „Meni ma ngó le ene?“ Ni bofo lẹ to he há lẹ, akẹ: „Mi dşı Gabriel, ni damo Nyongmo hie lẹ; ni a tşu mi, ni mi kẹ o wa ba wie. Ni na, oo tşó mumui ni o nyęng o wie keyasi gbi nó, ni nekę nü ne a ba mli, edsakẹ o hee mi wiemoi lẹ o yee!“ — Ni e ba mli nakai. Kędşę nakai ba lẹ mli lẹ Sakaria nyéé wiemo ko a wie, ni beni e dşekpo e ba mei ni yq kpo lẹ nó lẹ, a ngó lẹ, e nyéé e dşq amẹ.

Ni no sę nyong, ni dşı ekpa lẹ nó lẹ, nakai bofo lẹ nong ba oblayo ko, ni a tşęq lẹ Maria lẹ, ngó, yę Nasaret, Galilea má leng. Ni e ba ngá lẹ ni e kẹ: „Hedşle a há o, bo moni a wo o hie nyam! Nuntşq lẹ kẹ o yę, bo moni a dşo o yę yei a teng!“ Ni ohiafo Maria, moni ba e he şı lẹ, he minghao lẹ yę nekę ngamo ne hewq. Si bofo lẹ kẹ lẹ, akẹ: „Ka şę

gbeye Maria; si o hie eba nyam yę Nyongmo hie. Ni na, oo fọ binu ni oo tşę e gbęi Jesu. Ni ee tşo agbo, ni aa tşę lę moni yọ nofęno nọ lę bi, ni Nuntşo Nyongmo lę a ngọ e tşę Dawid mangtşesęi lę a hą lę. Ni

ee ye mangtşę yę Jakob we lę kate nanó!“ Si Maria bi bofo lę, akę: „Te aa fe ene teng?“ Ni bofo lę tę he ni e kę lę, akę: „Mumo krongkrong lę a ba o nọ, ni moni yọ nofęno nọ lę hewale lę a ha o nọ, nohewo lę nakai krongkrongbi lę hų, ni oo fọ lę, aa tşę lę Nyongmo bi. Si Nyongmo lę, noko bę, ni wa hą lę!“ Ni Maria kę hesiba he Nuntşo lę şiwo lę. Ni bofo lę şi lę e te. Ni amró lę nong lę Maria ya ngą Elisabet, Sakaria ngą lę. Ni e ba mli, akę beni Elisabet nu Maria ngamo lę, e mli yi obó kę Mumo krongkrong lę, ni e tşę Maria akę e Nuntşo nye. Si Maria kę, akę: „Mi susuma miwo Nuntşo lę nọ; ni mi mumo mına mişę yę Nyongmo mi dşielę lę mli; akęşi e kwe e weyo hesiba lę nọ. Si na, kędşę agbene lę wekui fę a dşo mi. Si moni yọ hewale lę e fe ni wudşi e hą mi, ni krongkrong dşi e gbęi lę!“ Ni nyódsi ete şę lę Maria ku e şę ekong kęba Nasaret. Si Elisabet fọ binu, takę boni bofo lę kę Sakaria lę. Ni gbí, ni dşi gbí kpauyo lę, amę ba gbeke lę ketiafọ, ni e wekumşı

ba ngò e tşę gbęi Sakaria lę amę wo lę; şı e nye kę, akę: „Dabi, şı aa tşę lę Johane.“ Si beni amę bi e tşę lę, ni nyęko a wie lę, e bi wulo fio ni e ngma e kę: „Johane dşı e gbęi lę!“ Ni amrò lę nong e lilei fene, ni e wie ni e dşie Nyongmo yi. Ni mei fia, ni nu neķę nakpesane ne, he dşò amę he, ni amę kę: „Meni po neķę gbeke ni a tşò ne?“

Si Sakaria mli yi obò kę Mumo krongkrong lę ni e gba, e kę: „A dşò Nuntşò, Israel Nyongmo lę; şı e ngá e webii ni e fe kpomo e há amę. Take bõni e wie dşengmo ye e gbalõi krongkrõi lę a na lę; ni e kai e pangmo krongkrong kę e kita lę, ni e ka, ni e kę wọ tşę Abraham lę. Ni bo, gbeke ne, aa tşę o moni yọ nofeno nõ lę gbalõ; şı oo tşò Nuntşò lę hie, koni o ya sa e gbęi lę, ni oo há e webii lę heremo nile ye amę he eşai fa lę mli!“

Si Johane da ni e he wa ye mumo mli, ni e hişı ye nga lę nõ diõ keyaşı gbı nõ, ni a ngò lę a tşò Israel lę.

2. Jesu fomo.

Ye nakai be lę mli lę Romafoi a Kaisaro, ni a tşęq lę Augusto lę, wo akpọ, akę a ngma meini yọ e şışı lę fê a gbęi, kę amę wekumei kę amę afii kę amę nii. Nohewọ lę meini yọ Kanaan lę a teng mofemo ba mang, heni e wekumei ehi keđşę blema bębe lę. Maria dşę Dawid, mangtşę lę, weku lę mli; şı neķę weku ne mli e gbõdşọ ni amę tşomo ohiafoi. Josef, moni a tşę Maria he ba a há lę lę, dşę neķę weku ne mli nong. Ngmomlogbõlọ dşı lę ye Nasaret. Si Nyongmo bofo ba dşie e he kpo e tşò Josef ye lamo mli, ni e kę lę, akę: „Maria ba fọ binu, ni oo tşę e gbęi, akę Jesu (Herelọ), şı e ba here e webii keđşę amę he eşai lę a mli.“ Ni bofo lę kę lę hù, akę e ngò Maria keya e we lę. Nohewọ lę agbene e ngò lę ni e kę lę fa gbę kę te Betlehem, hegbe ni Dawid wekumei lę hi keđşę blema lę. Ni neķę gbalõ Mika gbale, ni e gba

lẹ, ba mli, akẹ: Betlehem mang bibio lẹng aa fọ Kristo, Israel mangtşę lẹ ye. Ni beni amẹ ba Betlehem lẹ, şiaì lẹ fia eyimo kẹ gbọi momo, ni gbọiatohe lẹ hù gbẹ bẹ há amẹ, nohewọ lẹ amẹ ya hişì ye koloi a tşung. Dşei Maria fọ e kromobi lẹ ye, ni e kẹ klala bọle e he, nì e ngó lẹ e ngmẹ koloi a niyenii a nó mli. Neķẹ ohiafo abifao ne, ni kási ye dşei lẹ, dşì moni taşì agbene ye Nyongmo mangtşesèi lẹ nó ne! Moko lee, ni moko hù dşuèng e nó, akẹ dşa Josef kẹ Maria kẹķe.

Si a ba le. Tokwẹlọi ye nga nó ni amẹ nkwe amẹ toi nyong. Ni Nuntşọ lẹ bọfo ba kẹ anumnyam, ni e kẹ amẹ, akẹ: „Nye ka şea gbeye, şì na, mi ba gba

nye mişesane kpetengkple há mangku fè. Si ngmẹne a fọ herelọ, ni dşì Kristo, Nuntşọ lẹ, a há nye, ye Dawid má lẹng. Dşei nye a na abifao lẹ, ni a ha e he mama, ni e ká koloi a nfiyenii a nó mli.“ Ni amró ni e gbe e wiemo lẹ na lẹ, ngwei asafo lẹ babao ba kpe ye dşei, ni amẹ dşie Nyongmo yi ni amẹ kẹ, akẹ: „Anumnyam a há Nyongmo ni yọ ngwei şong lẹ; nì hedşole a ba şikpong lẹ nó; ni aa na gbomei a he tşuidşuró!“ Ni beni bọfoi lẹ te ngwei ekong lẹ, tokwẹlọi lẹ te Betlehem ye nakal nyò lẹng nong, ni amẹ na, takẹ bõni Nuntşọ lẹ bọfo lẹ kẹ amẹ lẹ, ni amẹ dşadşe noni amẹ na ye nga lẹ nó lẹ amẹ tşó Josef kẹ Maria kẹ mei krokomei pii. Ni mofemo na kpe e he; şì Maria to neķẹ wiemoi ne fè, ni e tşilẹ amẹ e wo e tşui mli.

Ni gbeke lẹ fomo se gbli kpanyo lẹ a fo lẹ ketia, ni a tşẹ e gbẹi akẹ Jesu.

Ni e fomo se gbil 40 le a ke le ba solemotşu leng ye Jerusalem, take boni Mose wo kita le. Ni dşalo numo ko ye dşei, ni a tşeo e gbei ake Simeon, ni Mumo krongkrong le eke le, ake ee na Kristo feda ni ee gbo. Ni ye nakai gbi le no nong le Mumo le ke le ba solemotşu leng ni e wo gbeke le ye e kpoqoqiang, ni e ke, ake: „Nuntşo! agbene o ha o tşulo a ya ye hedşole mli, take boni o ke le; şi mi hingmeii ena o dşiemo le.“ — Ni e ke Maria, ake: „Mone kaşı ha Israelbii le a teng mei pii a şigbemo ke şite-ekong, ni a ngó le a to okadi, noni a wie a şi le; ni klante a du bodientşo o susuma, koni aa dşie mei pii a susumoi le a tşo.“

Ni gbaloyo ko hu, ni a tşeo le ake Hana le, ba dşemei ni e dşie Nuntşo le yi, ni e wie ye e hewo e ha mei fe, ni meo kpomo le ye Jerusalem le.

3. Nileloi, ni dşo boka.

Beni Josef ke Maria ke Jesu, abifao le, yo Betlehem lolo le, na, nileloi komei, ni dşo boka le ba Jerusalem, ni ame ba bi, ake: „Nigbe moni a fo le, Judafoi a mangtşo le yo; şi wo na e ngulami le ye boka le, ni wo ba le dşamo ne.“ Afii 4000 a me Mesia le; agbene a ba ke şi kome, ake a fo le. Si noni a na mişo kpe-tengkple ye ene hewo le, Herode ke Jerusalem fe hao ame he mong. Meni hewong? Edşake ame be ame henile kpakpa. Herode tşo onukpai le adşina, ni e bi ame, heni aa fo Mesia le ye. Ake ni ame le noni gbaloi le engma le hewo le amro le ame to he, ake: „Ye Betlehem, şi nakai Mika, gbalo le, engma.“ Herode, moni eto e ying ngai fodşi momo le, ha a tşo nileloi le kete se, ni e bi ame ketekete beyino ni ngulami le pue. Ni e tşu ame Betlehem, e ke: „Nye ya ni nye ya taoa abifao le fitşofitşo, ni beni nye a na le le, nye ba kea mi ekong, koni mi hu ma ba ni ma ba dşo le.“ Si e dşuemo dientşo le e ye ekroko.

Nileloi le ying gbekle le nong, ni ngulami le, ni ame

na ye boka le, tso ame ghe ke ba abifao le ngo. Ni
ame kuasi ye e hie ni ame dsa le; ni ame fene ame

nii le a na, ni ame ke le sika, ke libano ke muro. Si
ame baa Jerusalem dong; si Nyongmo tso ame, ake
ame tso ghe kroko no keya ame sikpong le no. No
hewo le Herode mli fu naakpa, edshake e tao, ake e
fiteo mangtse he, ni a fo le, ni agbene e lee, boni e
fe, ni e nine a se e no. Beni a fe ni e yingto le a
bamli le, e tsu ni a ya gbe gbekebihi le fe, ni yo Bet-
lehem ke dshemei niiang le, meini ena afii enyo ke meini
nako nakai le. E dshang hang nye, ake nye a susu no.

yafu ke nkomoyeli tutu, ni ba dsei le! Si kele Herode-
naa nagbe le; Nyongmo dientse e sa no e to. Si beni

nilelɔi lɛ eying ete lɛ, Nuntʂɔ lɛ bofo kɛ Josef yɛ lamo mli, akɛ: „Tɛʂi, ngɔ gbeke lɛ kɛ e nye lɛ, ni o dʂofoi o ya Egypte, ni o hi dʂei kɛbaʂi beyinɔ, ni ma kɛ o; ʂi Herode a tao gbeke lɛ ni e gbe lɛ.“ Ni Josef tɛʂi yɛ nakai nyɔ lɛng nong, ni e ngɔ gbeke lɛ kɛ e nye lɛ, ni e ying e te Egypte. Ni Herode gbele sɛ lɛ bofo

lɛ ba dʂie e he kpo e tʂɔ Josef ekong ni e kɛ lɛ, akɛ: „Tɛʂi, ni o ngɔ gbeke lɛ kɛ e nye lɛ ni o ya Israel ʂikpong lɛ nɔ ekong; ʂi meini taoɔ a gbe gbeke lɛ egboi.“ — Kɛkɛ ni amɛ ku amɛ sɛ ekong ni amɛ ba Nasaret ni amɛ ba hi dʂei.

4. Jesu gbekebiiaʂi.

Mi bii! mi le, akɛ nye mɛsumo, akɛ nye a nu noko kɛ a dʂɛ wɔ Nuntʂɔ Jesu gbekebiiaʂi hewɔ, bɔni e wo e tʂɛ kɛ e nye e hɔ kɛ bɔni e kase nii kɛ bɔni e ʂuɛ. Si a gbako wɔ sane pii ko yɛ ene hewɔ kɛdʂɛ Nyongmo wiemo mli. Sɔdʂi fɛ; ni wɔ nuɔ yɛ e hewɔ keyaʂi beyinɔ, ni e ye afii 12 lɛ, a na yɛ wiemo fio ne mli, akɛ: „Ni gbeke Jesu lɛ da, ni e ʂuere kɛ hewale yɛ mumo mli, ni e mli yi kɛ nile, ni Nyongmo anumnyam lɛ kɛ lɛ yɛ.“ Si a wie pii yɛ wiemo fio ne mli! O, kulɛ a nyɛ a kɛ ene yɛ gbeke fɛ gbeke hewɔ! Tʂɛ-bele Nyongmo yɛ e mli mong, ʂi kɛlɛ gbeke dʂi lɛ tamo nye. Homo kɛ kumai kɛ wɔ yeɔ lɛ ni e tɔ lɛ hɔ. E kase nii, ni nii, ni e le lɛ, e kase fio fio. Si e ba e he ʂi ni e boɔ toi, ni no hewɔ lɛ nofɛno dʂraa hɔɔ lɛ. A naa lɛ kɛ hewo lo yakayakanifemo lo efongfemo; edʂakɛʂi eʂa ko bɛ e tʂui mli, takɛ wɔ nɔ mli. Si titri lɛ e na Nyongmo wiemo he tʂuidʂurɔ; ni

dsee akẹ e kaneq fitsofitso kekẹ, si kẹ beni fe sẹ lẹ e susuq hewo pii naakpa. Ene ye fang ye sane ko, ni Luka, sanekpakpa sielo lẹ dsadse tso wo lẹ, mli.

Jesu tse ke e nye lẹ ya Jerusalem da afi, ni amẹ ya yeo Henoho gbidsuro lẹ. Ni beni Jesu eye afi 12 lẹ, amẹ ke lẹ te Jerusalem hu. Si beni a gbe gbi lẹ

a na, ni amẹ ku amẹ sẹ ke mba sia lẹ, gbeke Jesu lẹ kpe sẹ ye Jerusalem, ni e nye ke e tse lee. Si amẹ susuq, akẹ e ye meini amẹ ke nie lẹ a teng; ni amẹ nie gbi kome gbẹ, ni amẹ mintao lẹ ye amẹ wekumei ke amẹ nanemei lẹ a teng. Ni beni amẹ naa lẹ lẹ, amẹ ku amẹ sẹ keba Jerusalem ekong ni amẹ mintao lẹ.

Ni gbi ete sẹ lẹ amẹ na lẹ ye solemotsu lẹ mli, ni e taşi ye tsoloi lẹ a teng ni e boq amẹ toi ni e biq amẹ nii. Dsee akẹ lẹ e tsoq amẹ; si e biq amẹ, ni amẹ tsoq lẹ. Ni mei fe, ni boq lẹ toi lẹ, na kpe amẹ he ye e nile ke e hetoi lẹ hewo. Ni beni e tse ke e nye na lẹ lẹ, amẹ he dso amẹ he. Ni e nye bi lẹ, akẹ: „Mi bi, meba o ke wo ye neke? Na, o tse ke mi etao o ahu ke awureho!“ Ni e ke amẹ, akẹ: „Meba nye taoq mi? Ani nye lee, akẹ e sa mi, akẹ mi hişi ye nii, ni dsi mi tse no lẹ, no?“ Si Nyongmo Mumo lẹ kpla lẹ kete Nyongmo we lẹ. — Si amẹ naa wiemo, noni e wie e ke amẹ lẹ, na.

Ni e ke amẹ te Nasaret ni e ba e he si e ha amẹ. Ni e nye to neke wiemoi ne fe ye e tsui mli. Ni Jesu

şnere ye nile ke dale ke anumnyam mli ye Nyongmo ke gbomei a hie.

5. *Johane baptisi Jesu, ni abonsam tşó e na.*

Gbeke Johane le da ni e ba fe gbomo gbo. Beni e yo nga le nó le, Nyongmo tşó le, ake e ngó e he e tşó Israelii le. Ni e ba Jordan na, ni e dşadşe tşuitsakemo baptisimo há amę he eşai le fa, e tşó amę, ni e ke: „Nye tşakea nye tşuii, şi ngwei mangtşeyeli le eşeşi eta!“ Ni Johane ye aflakpongo hetşoi atade ni wulokpa fi e he, ni e ngma dşi gugonigugoi ke nganówu.

Ni amę dşe Jerusalem ke Judea fê keba e ngó; ni e baptisi amę ye Jordan mli ni amę dşadşe amę he eşai le amę tşó. Ni edşake amę teng mei pii le susuo, ake aleno le dşi Mesia, ni a ngó le a wo şi le hewo le Johane ke amę, ake: „Mi le mî baptisi nye ye nu mli há tşuingtşakemo; şi moni ba ye mi se le, e fe mi; mo tokotai a na kpá ni e saa mi, ake mi feneo le; le le e ke Mumo krongkrong le ke la a baptisi nye.“

Ni beni Jesu ye afi 30 le, e dşe Galilea e ba Jordan na ye Johane ngó, ni e baptisi le. Si Johane ekpléé le, ni e ke, ake: „Sa, ake bo mong o baptisio mi, ni bo o ba mi ngó ne?“ Jesu to he, ake: „Ngme

gbẹ agbẹne; ɔi nakai e sa, akẹ wọ feọ, koni wọ kẹ gbeọ dšalenii fẹ na.“ Keke ni Johane kplẹ lẹ.

Ni beni a baptisi Jesu lẹ, e dşekpo kẹdşẹ nu lẹ mli, ni e sołe, ni na, ngwei gble há lẹ, ni Johane na Nyongmo Mumo lẹ yiọsi, tamo okpo ni e yiọ e nó. Ni na, gbe dşẹ ngwei kẹ, akẹ: „Mone dşi mi suomo bi lẹ, ni mi yọ e he tşui lẹ!“

Ni Mumo lẹ ngọ Jesu kẹ te nga nó, koni abonsam a tşó e na gbii 40; ni e kẹ koloi hişi ni e yee noko-noko ye nakai gbii lẹ a mli; ɔi no se lẹ homo ye lẹ. Ni natsólo lẹ ba e ngọ ni e kẹ, akẹ: „Kẹdşi Nyongmo bi dşi o lẹ, fá, ni neke tei ne a tşó abulo!“ Jesu herenó ni e kẹ, akẹ: „A ngma, akẹ: „Dşee abulo keke hewọ gbomo a hişi; ɔi wiemo fẹ wiemo, ni dşẹọ Nyongmo na lẹ.“ Keke lẹ abonsam lẹ wo lẹ kẹ te mang krongkrong lẹ mli, ni e ngọ lẹ e damo solemotşu lẹ na soşóşo lẹ nó, ni e kẹ, akẹ: „Kẹ Nyongmo bi dşi o lẹ, ngọ o he o tşuaşi! Si a ngma, akẹ: „E há e bọfoi lẹ a sra o, ni amẹ deng amẹ a hie o ye, koni o ka ngọ o nane o ɔi te ko.“ Jesu kẹ lẹ: akẹ: „A ngma ekong, akẹ: Ka ka o Nuntşọ Nyongmo lẹ.“

Asang abonsam ngọ lẹ kete gong ni kwọ kpetengkple ko nó, ni e ngọ dşẹ neng mangtşeyelii fẹ kẹ amẹ numnyam lẹ, e tşó lẹ ɔi kome, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Ma ngọ enemei fẹ ma há o, kẹdşi o kulaşi ni o dşa mi lẹ; ɔi a ngọ enemei a há mi, ni mofemo, ni mi sumoọ lẹ, lẹ mi ngọ há.“ Keke lẹ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Dşẹ mi nó, Satana; ɔi a ngma, akẹ: Dşa o Nuntşọ Nyongmo lẹ, ni lẹ keke hú o sumo!“

Ni beni abonsam gbe natsó lẹ fẹ na lẹ, e ɔi lẹ fio; ni na, bọfoi ba sumo lẹ.

6. Jesu klengkleng kaseloi lẹ a tesmo.

Yokpemo ye Kana.

No se lẹ Johane damoşi ye Jordan na, ni e kaseloi lẹ enyo fata e he. Ni noni e na Jesu, akẹ e şirasi lẹ, e kẹ, akẹ: „Na, Nyongmo tobi lẹ!“ Ni kaseloi

enyo lẹ ya ni e Jesu sẹ. Si Jesu t̄sò e he ni e kẹ amẹ, akẹ: „Meni nye taoq?“ Amẹ kẹ, akẹ: „Rabi (T̄sòlo)! nigbẹ o hiq?“ E kẹ: „Nye ba kwẹal“ Ni amẹ kẹ lẹ ya hişi nakai gb lẹ. Nẹkemei enyo ne d̄şi Johane kẹ Andrea. Andrea ya na lẹdient̄sẹ e nyemi Simon t̄sut̄su, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Wọ na Mesia lẹ!“ ni e kẹ lẹ ba Jesu ngò. Beni Jesu na lẹ lẹ, e kẹ lẹ, akẹ: „Bo d̄şi Simon, Jona bi lẹ; aa t̄şẹ o Kefas (n. d̄ş. Petro, t̄şasa). D̄şet̄şerenò lẹ Jesu ba na Filipino, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Niemo mi sẹ!“ Filipino ba na Natanael ni e kẹ lẹ, akẹ: „Wọ na mohewọ ni Mose kẹ gbalọi lẹ ngma lẹ, Jesu, ni d̄şẹ Nasaret, Josef bi lẹ.“ Ni Natanael kẹ, akẹ: „Ani noko kpakpa ko a nyè a d̄şẹ Nasaret, lo?“ Filipino kẹ lẹ, akẹ: „Ba kwẹ!“ — Noni Jesu na Natanael, akẹ e ba e ngò lẹ, e kẹ yẹ e he, akẹ: „Na, anọkwa Israelnyo mo mli ni opasa bẹ!“ Natanael kẹ, akẹ: „Nigbẹ o le mi kẹd̄şẹ?“ Jesu to he, akẹ: „Dani Filipino t̄şẹ o lẹ, beni o yọ agbamit̄şo lẹ şişi lẹ, mi na o.“ Natanael bo, akẹ: „Rabi, bo d̄şi Nyongmo bi lẹ, bo d̄şi Israel mangt̄şẹ lẹ!“ Jesu herenò, akẹ: „Ed̄şakẹ mi kẹ o, akẹ mi na o yẹ agbamit̄şo lẹ şişi hewọ lẹ, o he o ye; oo na nii wud̄şi, ni fe ne.“

Ene sẹ gbil ete lẹ a kpe yọ yẹ Kanà yẹ Galilea, ni Jesu nye yẹ d̄şei, ni a kpe Jesu hù kẹ e kaselai lẹ kẹte kpemo lẹ he. Ni beni wein lẹ tá lẹ, Maria kẹ Jesu, akẹ: „Amẹ bẹ wein.“ Jesu to he há lẹ, akẹ: „Mi be lẹ şeko.“ E nye kẹ t̄sud̄şi lẹ, akẹ: „Nofenò, ni e kẹ nye lẹ, nye feal“

Agbene tenugbẹi ekpa mamọşi yẹ d̄şei. Jesu kẹ t̄sud̄şi lẹ, akẹ: „Nye woa nugbẹi lẹ a mli nu obòbo!“ Ni amẹ wo amẹ obòbo kẹbaşi naba. Ni e kẹ amẹ, akẹ: „Agbene nye yea, mi nye kẹ ya há kpemo lẹ t̄şẹ lẹ!“ Ni beni kpemo lẹ t̄şẹ lẹ sa e na nu lẹ, e t̄şò wein; şi e lee, heni d̄şẹ; ni e t̄şẹ ayeaforowu lẹ, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Mofemo lẹ klengkleng lẹ e kẹ wein kpakpa ba maşi, ni beni mei enu d̄şogba lẹ, kopi e kẹ noni engò lẹ ba; şi bo lẹ o ngò wein kpakpa lẹ o to

kébaši be ne.“ — Ene dšì klengkleng ašuai, ni Jesu fe, ni e ké dšie e numnyam lè kpo. Ni e kaselòì lè he lè ye.

7. Samariayo lè.

Jesu ete Jerusalem yè Henôho gbidsurôyeli lè he, ni beni e ku e sè lè, e ya tšò Samaria. Beni e nie gbè te lèng lè, e ba Samariamang ko, ni a tšèq lè Sikar lè, nô, heni Jakob nubu lè yò lè. Ni noni e gbèniemo lè e tò lè hewò lè e ho e ta nubu lè nô. Ni e kaselòì lè ete niyenii hemo yè má lèng. Kèkè lè Samariayo ko dšè má lèng, e ba nu yè. Ni Jesu ké lè, akè: „Hà mi eko ma nu.“ Si Judafoi lè ké Samariabii yee kura, nohewò lè yò lè na kpè e he, ni e ké: „Te teng, ni bo, ni o dšì Judanyo lè, o biò mi, ni mi dšì Samariayo lè, nu ni o nung?“ Jesu herepò ni e ké lè, akè: „Fe akè o le moni dšì moni ké o, akè: Hà mi eko ma nu lè dšikulé, oo ba lè, ni ee hà o wola nu. Mofèmo, ni nuò nu, ni ma há lè lè, kumai yeng lè àhù kate nanò.“ Yò lè e naa na. Nohewò lè e ké lè, akè: „Oura, há mi nu ne eko, koni kumai a ka ye: mí dong, koni mi ka ba bie nu yè dong.“ —

Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Ya, ni o ya tşę o wu kẹ bal“ Si yō lẹ to he ni e kẹ: „Mi bẹ wu.“ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „O kẹ dşogba. Si o gba wumei enumo, ni moni o kẹ yọ agbẹne lẹ, dşee bodientşę o wu dşi lẹ.“ — Beni yō lẹ na, akẹ Jesu le e dudşiangsádşi lẹ, e kẹ: „Oura, mi na, akẹ gbalọ dşi o. Wọ tşemei lẹ sọleọ yẹ gong (Garisim) ne nọ; ni nye Judafoi lẹ nye kẹọ, akẹ Jerusalem dşi hegbe ni mei a sọle yẹ?“ Jesu here lẹ nọ, akẹ: „Yō, he mi o ye; be miba, ni eşę etá, beni anọkwa sọleloı lẹ a dşa tşę lẹ yẹ mumo kẹ anọkwale mli. Nyongmo lẹ mumong, ni meini dşa lẹ lẹ, sa, akẹ amẹ dşa lẹ yẹ mumo kẹ anọkwale mli.“ Ni yō lẹ kẹ lẹ, akẹ: „Mi le, akẹ Mesia miba, moni a tşęọ lẹ Kristo lẹ; lẹ lẹ, kedşi e ba lẹ, ee tşó wọ nii fẹ.“ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Mi moni mi kẹ o wieọ lẹ, mi dşi lẹ.“

Beni yō lẹ nu ene lẹ, e şi e nugbe lẹ, ni e dşofoi kẹte má leng, e ya kẹ mangbii lẹ, akẹ: „Nye ba kwęa nū ko, ni ekẹ mi nibii fẹ, ni mi fe dá lẹ; ani dşee mone dşi Kristo lẹ, lo?“ Kẹkẹ lẹ amẹ dşekpo kẹdşę má leng, ni amẹ ba e ngó. Ni amẹ ba lẹ, akẹ e kẹ amẹ a hişı, ni e kẹ amẹ hişı gbfi enyo, ni e wie e tşó amẹ. Ni amẹ teng mei pii he lẹ ye, ni amẹ kẹ yō lẹ, akẹ: „Agbẹne wọ nghe wọ ngye dşee noni o kẹ lẹ hewọ kẹkẹ, şi wọdientşę wọ nu ni wọ na wọ le, akẹ mone dşi Mesia, dşe neng herelọ lẹ leleng.“

8. *Petro wuoya. Onia lẹ.*

Ni Jesu ya hişı yẹ Kapernaum, noni ká Galilea nşọ lẹ na lẹ. Ni e ba bamli, akẹ gbiko lẹ e damo nşọ lẹ na, ni mei pii lẹ tşi bole lẹ, akẹ amẹ ba bo Nyongmo wiemo toi. Kẹkẹ lẹ e te leleı mli ni e wie e tşó amẹ. Ene se lẹ e kẹ Petro, akẹ: „Tşi o ya o hie yẹ bu leng gbę; ni nye ya fọa nye yā lẹ, koni nye na lo lẹ eko!“ Ni Petro herenó, akẹ: „Nuntşọ, wọ tşu nii nyó neng fe, ni wọ móó noko, şi yẹ o wiemo lẹ hewọ lẹ ma fọ yā lẹ.“ Ni amẹ ngó lo pii dientşę, ni amẹ yā lẹ ba gbila. Kẹkẹ ni amẹ fọ amẹ nanemei, ni yọ leleı

kroko mli lẹ, nime, ni amẹ ba, ni amẹ ba fata amẹ he ni amẹ gbła yá lẹ. Ni amẹ wo lẹdşi enyó lẹ obóbo, ni şue fio ni amẹ şiu.

Si beni Simon Petro na ene lẹ, e kulaşi yẹ Jesu hie ni e ke, akẹ: „Nuntşo, dşe mi ngó; şı eşafelọ dşi mi!“ Si gbeye emó lẹ ke meini ke lẹ yọ lẹ fẹ yẹ lo, ni amẹ ngó lẹ, hewọ. Si Jesu ke amẹ, akẹ: „Nye niea mi se, ni ma há nye şa gbomei.“ Ni beni amẹ ke amẹ l dşi lẹ ba şia nó lẹ, amẹ şı nii lẹ fẹ, ni amẹ nie e se.

Gbiko lẹ Jesu ke e kaselọi lẹ ba Kapernaum. Ni meini tşuo şolemotşu lẹ he onia lẹ, ba ni amẹ bi Petro, akẹ: „Ani nye nuntşo tşuu onia lẹ lo?“ E ke, akẹ: „A, e tşu.“ Ni beni e ba şia lẹ, Jesu tşutşu bi lẹ, akẹ: „Simon, te o susuọ teng? Namei a deng ni şikpong lẹ nó mangtşemei lẹ heọ onia lo nto yẹ? yẹ amẹ bii a deng lo yẹ gbọi a deng?“ Petro ke lẹ, akẹ: „Yẹ gbọi a deng.“ Jesu ke lẹ, akẹ: „Beleş bii lẹ etsómo odehei mọ.“ (Edşakẹ Nyongmo bi dşi Jesu hewọ lẹ e yẹ hegbe, ke e tşuu Nyongmo tşu lẹ he onia lẹ.) „Si beni a fe ni wọ ka tşó amẹ na lẹ, ya nşọ lẹ na, ni o fó kpong, ni lo, ni a ba klengkleng lẹ, şa lẹ, ni ke o gbẹ e dang lẹ, o na dşuetei yẹ mli; kọ ni o ke há amẹ o há mi ke bo.“ Ni Petro fe nakai. Neķe Jesu

tşò şì kome, akẹ lẹ dşì Nuntşò yẹ nii fẹ nò, şì kẹlẹ e gbẹ mla lẹ na.

9. Gong nó dşadşemo kẹ tşómo.

Be ko ni Jesu na mei pii lẹ, e kwọ e te gong ko nó; ni beni e taşi lẹ, e dşadşe e tşò amẹ; nohewọ lẹ a tşẹọ nekẹ tşómo lẹ, akẹ gong nó dşadşemo kẹ tşómo. Ni Jesu kẹ yẹ e tşómo mli, akẹ: „A dşọ mumo lẹ mli ohiafoi; a dşọ meini yeọ nkọmo lẹ; a dşọ meini he dşọ lẹ; a dşọ meini ngò homo kẹ kumai taoq dşale lẹ; a dşọ meini na mọbọ lẹ; a dşọ meini tşui a mli tşẹ lẹ; a dşọ meini kpata lẹ; a dşọ meini dşale hewọ lẹ a wa amẹ yi lẹ; şì amẹ nó dşì ngwei mangtşeyeli lẹ!“ E tşẹ e kaselọi lẹ akẹ şikpong lẹ nó ngo kẹ dşẹ lẹ mli la. Ni e tşọ amẹ fang, akẹ: „Mi baa Nyongmo mla lẹ fenemo; şì mi ba e nagbe.“ Ni yẹ edşurófemo hewọ e kẹ, akẹ: „Nye kwẹa dşogba, koni nye ka fea nye edşurò lẹ yẹ mei a hie, ni amẹ kwẹ nye; koni a te o dşurófemo lẹ, ni o tşẹ, ni yọ ngwei lẹ, a wo o nyomo yẹ fang!“ Solemo hewọ lẹ e kẹ: „Beni o soleq lẹ, botemo o pià mli ni o sole, ni o tşẹ, ni yọ temohe mli lẹ, a wo o nyomo yẹ fang!“ Nakai rong kẹ e kẹ yẹ ngmahile hewọ hù. Ni e sa e bọ amẹ kọkọ, akẹ: „Nye ka bua nii pii a na nye hà nye he yẹ şikpong lẹ nó; şì nye bua nye he nii lẹ na yẹ ngwei; şì heni nye he nii lẹ yọ lẹ, dşei nye tşui a hi. Moko nyèè a sumo

„muntşomei enyo; nye nyèè nye suno Nyongmo kẹ ma-
mon. Nohewọ lẹ nye ka haa nye he yẹ niyenii lẹ
atade hewọ. Nye kwea ngwei lofodşi lẹ; şi amẹ duu
nii, asa amẹ kuu nii, ni asa amẹ buaana amẹ woo abo-
ngoi a mli; tşebele nye tşẹ, ni yọ ngwei lẹ, lẹọ amẹ.
Ani nye ehii babao fe amẹ?“ — „Ni meni hewọ nye
haoọ nye he yẹ atade hewọ? Nye dşuèa abọi lẹ afo-
froi lẹ a nò, boni amẹ kwèọ: amẹ tşuu nii, ni asang
amẹ tşèè. Si mi kẹ nye, akẹ Salomo tete kẹ e num-
nyam lẹ fè lẹ ewulaa kẹ enemei a teng ekome yee egbọ.
Agbène kẹ Nyongmo ha nganòdşwei, ni ngmène e ye,
ni wọ ni a ngò wo flono mli lẹ, he neke le, e feng
noni fe ene e hang nye? Nye heyeli faa!“ — „Nye
taoa Nyongmo mangtşeyeli lẹ tşutşu kẹ e dşale lẹ segbẹ,
ni a kẹ nii ne fè a fata he a há nye.“

Asang e bọ amẹ kọkọ, akẹ amẹ ka kodşo amẹ na-
nemei; amẹ ka fite Nyongmo anumnyam, ni e wo amẹ
lẹ; şi mong amẹ bi, akẹ e ngò fata he e há amẹ. E
kẹ: „Nye bia, ni a há nye; şi namo yọ nye teng, ni
kẹ e bi bi lẹ abulo, ni ee há lẹ tẹ? Alo kẹ e bi lẹ
lo, ni ee há lẹ onufu? Agbène kedşi nye, ni nye dşi
efong lẹ, nye le boni nye a ngò nii kpakpai nye a há
nye bii lẹ: te teng ni nye ngwei tşẹ lẹ háng meini biq
lẹ lẹ nii kpakpai fe nye?“ — Kẹkẹ ni Jesu bọ amẹ
kọkọ yẹ gbẹ tẹtrẹ lẹ, ni ya fitemo mli lẹ, hewọ; ni
asang hù yẹ tşoloji osatofoi a hewọ. Ni e kẹ hù, akẹ:
„Dşee mofèmo, ni kẹọ mi, akẹ: „Oura! Oura!“ a hoto
ngwei mangtşeyeli lẹ mli; şi moni feọ mi tşẹ, ni yọ
ngwei lẹ, suomonanii lẹ.“ — „Nohewọ lẹ mofèmo, ni
nuọ mi wiemol ne ni e yeọ nò lẹ, ma ngò lẹ ma to
ngalọ, ni ma e tşu yẹ tşea nò, he. Ni Nyongmo tue,
ni fai ba, ni koyoi tşua, ni amẹ şimo tşu lẹ nò, şi e
wulee, edşakẹ e ma tşea nò. Ni mofèmo, ni nuọ mi
wiemol ne ni e yee nò lẹ, aa ngò lẹ aa to nù bulu,
ni ma e tşu yẹ şia nò, he. Ni Nyongmo tue ni fai ba
ni koyoi tşua, ni amẹ şimo tşu lẹ nò, ni e wulee, ni e
wulemo yẹ gbeye.“

10. Jesu asuaiti lẹ.

A ye gbidsurò ye Jerusalem ni Jesu te dsei. Agbene kpakpo ye Jerusalem ni a tşeq lẹ akẹ Betesda, ni e yọ nagbei enumo; ni enemei a mli lẹ helatşemei pii kamo, şulafoi kẹ oşifo kẹ kòdodşi, ni meq nu lẹ mlita. Si be ko ni a to lẹ nò lẹ, bofo ya kpakpo lẹ mli, e ya ta nu lẹ mli; ni e mlita lẹ se lẹ, mofemo, ni gbeq nu lẹ mli tşutşu lẹ, na tşamo ye hela fẹ hela, ni e yeq lẹ mli. Ni nũ ko yọ dsei, ni hela hie lẹ afii 38. Ni

beni Jesu na lẹ kasi, ni e le, akẹ e tşeq lẹ, e kẹ lẹ, akẹ: „O tao, akẹ o he a wa o, lo?“ — Helatşeq lẹ here lẹ nò, akẹ: „Oura, mi be moko, ni beni a ta nu lẹ mli lẹ, ni ee wo mi e ya wo kpakpo lẹ mli; şi beni mi lẹ mi ba lẹ, mrokroko etşò mi hamo gbeq mli. Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Teşi, wo o sa lẹ nò ni o nie!“ Ni amrò lẹ nũ lẹ he wa lẹ, ni e wo e sa lẹ nò ni e nie.

Fe se lẹ Jesu ba Kapernaum. Ni Roma asafoiatşeq ko ye dsei, ni e ye wenu ko ni e buq lẹ naakpa, ni no be lẹ mli lẹ e he miye kẹ gbele hela. Ni beni asafoiatşeq lẹ nu Jesu he lẹ, e tşu Judafoi lẹ a nukpai lẹ kete e ngò, ni a ya kpa lẹ fai, koni e ba, ni e ba tşa e wenu lẹ e há lẹ. Ni beni amẹ ba Jesu ngò lẹ, amẹ kpa lẹ fai naakpa amẹ kẹ, akẹ: „E sa, akẹ o ba feq ene o há lẹ, şi e sumo wọ mangku lẹ, ni e ma kpehe e há wọ. Kẹkẹ ni Jesu: kẹ amẹ te. Si agbene, beni

e benke şia le, asafoiatşe le tşu e nanemei ke te e ngõ a ya ke le, ake: „Oura, ka gba o he na; şı e saa mi, ake o boteş mi kpata le şisi, nohewş le mi buu, ake e sa mi, ake midientşe hũ mi ba o ngõ; şı wiemo wiemo kome pe keke, ni mi wenu le he a wa le. Şı mi hũ, gbomo, ni yõ nõyelilõ a şisi, keke dşı mi; şı mi yeş asrafoi a nõ; ni ke mi ke mone, ake: „Ya!“ le, e ya, ni ke mi ke mokroko hũ, ake: „Ba!“ le, e ba, ni ke mi ke mi tşulo hũ, ake: „Femo enel!“ le, e feş.“ Bõni e taoş e ke ne: „Si bo le o hewale, ni o yõ le, fe gbomo adesã nõ, nohewş le bo, ni ke o wie wiemo flo tete, ni ee ba mli. — Beni Jesu nu ene le, e nii fe le nakpe, ni e tşõ e he, ni e ke meini nie e se le, ake: „Mi ke nye, ake mi nako neke heyeli ne peng; dabi, dşee ye Israel tete.“ — Ni beni meini a tşu ame le ba şia le ekong le, tşulo le he ewa le.

Ni Jesu te lele ko mli ni e kaselõ le fata e he. Ni e ke ame, ake: „Nye hã wõ foa nõş le ke ya se le.“ Ni beni ame ya le, e kãşi ni e wõ. Ni na, ahum babao tşua ye nõş le nõ, ni nõşkei le ku gbe lele le mli, ni e yi obõ momo. Ni e kaselõ le tşı se e ngõ ni ame

tşie e hie ni ame ke le, ake: „Nuntşõ, heremş wõ, wõ miladşe!“ Ni e ke ame, ake: „Meba nye seş gbeye neke? Nye heyeli faa!“ Ni e teşi ni e fa koyş le ke

nşo lẹ yi, ni e ngmẹ naakpa. Ni mei lẹ a hie fe ya, ni amẹ kẹ: „Meni gbomo sroto ne, ni koyọ lẹ kẹ nşo lẹ tete boq lẹ toi ne?“ — Ni beni e ba Gergesemei a şikpong lẹ nò lẹ, e fe klamoi enyo edşurò ni e fá klai pii yẹ amẹ mli. Fe sẹ lẹ e ku e sẹ kẹ ba Kapernaum ekong. Ni amẹ nu, akẹ e yẹ şia lẹ. Ni amrò lẹ mei pii bua amẹ na, ni amẹ naa gbẹ yẹ agbo lẹ na tete. Ni e wie e tşò amẹ. Ni a kẹ moko ni egbòdşo ba e ngò ni mei edşue wo lẹ tire. Ni akẹ noni amẹ naa gbẹ ni amẹ ba e ngò yẹ asafọ lẹ hewọ lẹ, amẹ fá tşu, ni e yọ mli lẹ, yiteng, ni amẹ gbu flọ, ni amẹ kẹ sa, ni moni egbòdşo lẹ ká nò lẹ, tşò dşei kẹba ngmẹ tşu lẹ mli. Ni beni Jesu na amẹ heyeli lẹ, e kẹ moni egbòdşo lẹ, akẹ: „Mi bi! a ngò o he eşai lẹ a fa o.

Teşi, wo o sa lẹ nò ni o ya o we!“ Ni amrò lẹ e teşi ni e wo e sa lẹ nò e dşekpo yẹ amẹ fẹ amẹ hie, ni amẹ fẹ amẹ na kpe amẹ he, ni amẹ dşie Nyongma yi ni amẹ kẹ: „Wọ nako neke nii ne da!“

11. Jesu asuaiti lẹ (Nòtṣamo).

Ni e ba ba mli, akẹ Jesu te mang, ni a tṣeṣo lẹ Nain lẹ mli. Ni e kaselọi lẹ a teng mei pii kẹ asafo pii kẹ lẹ nie. Agbene beni amẹ ba benkẹ mang lẹ agbo lẹ he lẹ, na, a tire gbonyo ko kẹ midsekpo, moni e nye binu kome dṣi lẹ, ni e nye lẹ okulafọ dṣi lẹ; ni má lẹng bii pii kẹ lẹ nie. Ni beni Nuntṣo lẹ na lẹ lẹ, e na lẹ mọbọ, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Ka fol!“ — Ni e ba ta gbonyo adeka lẹ he, ni meini tire lẹ lẹ wa damoṣi. Ni e kẹ: „Oblanyo, mi kẹ o, akẹ: Tesi!“ Ni moni egbo

lẹ tṣeṣi ni e boi wiemo. Ni e kẹ lẹ há e nye. Ni gbeye momo amẹ fia, ni amẹ dṣie Nyongmo yi, amẹ kẹ, akẹ: „Gbalọ kpetengkple eteṣi yẹ wọ teng, ni Nyongmo eba sra e webii lẹ.“

E sẹ etṣeṣe kekẹ lẹ nū ko, ni a tṣeṣo lẹ Jairo, ni yeṣo Judafoi lẹ a kpehe lẹ mli onukpa yẹ Kapernaum lẹ, ba Jesu ngò, ni e kulaṣi yẹ e náṣiṣi ni e kpa lẹ fai, akẹ e ba e ṣiá lẹ; ṣi e yẹ biyo kome, ni eye affi 12, ni e káṣi ẹ gbo. Ni beni Jesu ya lẹ, gbomei lẹ mímíá lẹ, edṣakẹ mofẹmọ mṣtao, ake e ba e masei pẹ. Ni yó ko yẹ amẹ teng, ni yeṣo hela fong affi 12 song ni e fite e mii fia e há tṣuṣṣemei, ni amẹ nyóṣo lẹ amẹ tṣa. Ni e ba dṣe e sẹ yẹ asafo lẹ mli, ni e ta

e tade lẹ he; si e ke, akẹ: Ke mi na mi ta e tade lẹ he keke lẹ, mi he a wa mi." Ni e he wa lẹ amró. Si Jesu ke: „Namo ta mi he lẹ?" E kaselọi lẹ ke: „O na; akẹ mei lẹ mifi o, ni o keọ, akẹ: Namo ta e he, lo?" Si Jesu ke: „Moko eta mi he, si mi nu he, akẹ hewale edşe mi mli." Beni yō lẹ nu ene lẹ, e gbeşi ye Jesu nadsiasi ke hekpokpomo, ni e ke lẹ anokwale lẹ fẹ. Si Jesu ke lẹ, akẹ: „Mi biyo, o heyeli lẹ edsie o; ya ye hedşole mli!" Beni e wieọ lolo lẹ, Jairo tsudşi lẹ ba ba ke lẹ, akẹ: „O biyo lẹ egbo; ka gba tsolo lẹ na dong." Si amró lẹ, beni Jesu nu lẹ, e ke lẹ, akẹ: „Ka şe gbeye, he o ye keke, ni e he a wa lẹ." Ni beni e ba şia lẹ, e haá moko a ba dsei, akẹ dşa Petro ke Jakobo ke Johane ke gbeke lẹ tşe ke e nye. Ni beni e ba na mei lẹ a yarafemo lẹ, e ke amẹ, akẹ: „Nye ka foa; gbeke lẹ gboko, si e wọ!" Ni amẹ ngmọ lẹ, akẹ amẹ le krede, akẹ gbo e gbo. Si e şue mei lẹ fẹ, ni e mó gbeke lẹ nine şi, ni e ke lẹ, akẹ: „Gbekeyo, mi ke o, akẹ: Teşil!" Ni e mumo ku e şe ba e mli, ni e teşi amró.

12. Jesu asuui lẹ (Nótşamo).

Gboimei pii ba bua amẹ he na ye Jesu ngó, ni amẹ nii fe lẹ mobo; edsake amẹ tamo toi, ni be kwelo. Ni e boi amẹ nibii pii tsomo. Ni beni dşe ena lẹ, e kaselọi lẹ ba e ngó ni amẹ ke lẹ, akẹ: „Nganó dşi bie, ni dşe ena; dsiemo amẹ gbe, koni amẹ ya akrowai ke madşi lẹ a mli ni amẹ ya he abulo; şi amẹ be noko, ni amẹ yeọ. Si e herenó e ke amẹ, akẹ: „Nye-dientşe nye há amẹ noko, ni amẹ ye." Ni amẹ ke lẹ, akẹ: „Ani wọ ya wọ ya he abulo denarioi ohai enyo, ni wọ ngó há amẹ, ni amẹ ye?" Si e ke amẹ, akẹ: „Abuloi enie nye yọ? Nye ya, ni nye ya kwea." Ni beni amẹ ya na lẹ, amẹ ke, akẹ: „Enumo ke lof enyo." Ni e ke amẹ, akẹ amẹ kpasasi kui kui ye dsnefo lẹ nó. Ni amẹ kpasasi ye ohai hai ke nyong-mai enumo enumo mli. Ni e ngó abuloi enumo ke lof

enyo lẹ ni e kwẹ ngwei ni e dşo nõ, ni e kumo abuloi lẹ e ngõ há e kaselọi lẹ, koni amẹ kẹ há amẹ; ni e dşa loi enyo lẹ hù mli e há amẹ fia. Ni amẹ fé amẹ ye, ni amẹ toro. Ni Jesu kẹ e kaselọi lẹ, akẹ: „Nye

bua fufudşi lẹ, ni eşuẹ lẹ, na, koni noko a ka fite.“ Ni amẹ kọlọ fufudşi lẹ flotoi 12 obóbo. Ni meini ye abuloi lẹ a fe hi 5000, soro yei kẹ gbekébi.

Ni e kaselọi lẹ te lẹlẹ mli, ni amẹ ya sẹ lẹ; şi Jesu te gong lẹ nõ ekome tó, e ya sole. Ni beni dşe ena lẹ, lẹlẹ lẹ eşe nşo lẹ teng momo, ni nşokei lẹ mikpa lẹ; şi kọyọ lẹ yẹ basabasa. Si nyõng sramobe edşue lẹ nõ lẹ (lebi mangkpa) Jesu, nie nşo lẹ nõ kẹ ba amẹ ngõ. Ni beni e kaselọi lẹ na lẹ, akẹ e nie nşo lẹ nõ lẹ, amẹ şe gbeye, ni amẹ kẹ: „Sisang!“ ni amẹ blọ kẹ gbeye lẹ. Si amró lẹ Jesu kẹ amẹ wie ni e kẹ amẹ, akẹ: „Nye tşui a nyo a nye mli, ming! nye ka şea gbeyel“ Ni Petro herenó ni e kẹ lẹ, akẹ: „Oural kẹdşi bong lẹ, fá mi, koni ma ba o ngõ yẹ nu lẹ hie!“ Ni e kẹ: „Ba!“ Ni Petro dşe lẹlẹ lẹ mli, ni e nie nu lẹ hie, koni e ba Jesu ngõ. Si beni e na, akẹ kọyọ lẹ mitsua hù lẹ, e heleşi ni e boi şiumo, ni e bo e kẹ: „Nuntşo! dşiamo mi!“ Si amró lẹ Jesu şia e nine

e sọ lẹ ni e kẹ lẹ, akẹ: „Ngwanedşelọ! męba o hee o yee?“ — Ni beni amẹ ba lẹlẹ lẹ mli lẹ, kọyo lẹ ngmẹ.

E fe akẹ wọ na gbẹ dşikule, aşuaii krokomei pii hũ yẹ, ni Jesu fe, ni wọọ gba; bọni e tşó e gble şulafoi a hingmeii kẹ toimulọi a toii; bọni e tşó e fene mumui a lileii ni e há oşifoi naşii ni e tşa adşatọfoi ni e fá klai lẹ kẹ bọni e tşó e dşie nónalọi srotọi abọ fẹ lẹ. Nye a na enemei fẹ yẹ Pangmo he lẹ mli.

13. *Yō eşafelọ kpetengkplẹ lẹ. Kanaanyo lẹ.*

Agbẹne nye boa sádsi enyo, ni amẹ teng ekome tşóọ suomo kpetengkplẹ ni eko lẹ hũ tşóọ heyeli kpetengkplẹ lẹ, toi.

Farisifonyo kọ, ni a tşẹọ lẹ Simon ba kpe Jesu, akẹ e kẹ lẹ a ba ye nii. Ni yō kọ yẹ má lẹng, ni eşafelọ dşii lẹ; lẹ lẹ, beni e nu, akẹ Jesu kpaşai yẹ okpló he yẹ Farisifonyo lẹ we lẹ, e kẹ tọ kẹ tşufá, ni dşẹọ ngma, ba ni e damoşii yẹ e nádşii a hewọ yẹ e se ni ē fo, ni e boi e nádşii a he fomo kẹ e yafonu lẹ, ni e tşumo amẹ kẹ e yişşoi lẹ, ni e şọ e nádşii lẹ a na, ni e fọ amẹ kẹ tşufá lẹ. Agbẹne, beni Farisifonyo, moni kpe

lẹ lẹ, na ene lẹ, e wie yẹ e mli, e kẹ: „Nẹkẹ gbomo ne gbalọ dşii lẹ dşikule, ē le mo kẹ no yō, ni ta e he lẹ; şii eşafelọ dşii lẹ.“ Ni Jesu herenó ni e kẹ lẹ, akẹ:

„Simon, mi ye noko ni ma ke o.“ Ni e ke: „Tşólo, kemo!“ Jesu ke: „Filio ko ye, ni yo nyomotşemeŋ enyo; mokome miwo le denarioi 500 ni mokroko le 50, ni ake ni ame be noko, ni ame ke a wo le, e ke ke ame yi enyo le fe. Agbene le kemo mi, ame teng namo a sumo le babao?“ Simon to he ni e ke: „Mi susuo; ake moni e ngó pii e ke le.“ Jesu ke le, ake: „O kodşo dşogba.“ Ni e tşó e hie e há yó le, ni e ke Simon, ake: „O na neke yó ne lo? Mi ba o we le, o háá mi nu ma fo mi nane he; şi le le e ke e yafonu efó mi nane he ni e ke e yitşof etşumo he; o şoşo mi na; şi neke yó ne, kedşe beyinó; ni mi ba bie ne, efoko mi nádşı a he şomo; o foşo mi itşo he mu; şi neke yó ne e ke tşufa le efó mi nádşı a he. Nohewo le mi ke o, ake: „E he eşai, ni fa le, a ngó fa le; şi e sumo pii; şi moni a ngó fio a fa le, le nong e sumo fio.“ Ni e ke yó le, ake: „A ngó o he eşai le a fa o; ya ye hedşole mli!“ Agbene eşue sane kome le hú.

Jesu mitao, ake e dşeq ye asafo le a fimo le na, ni e na hedşole fio. Nohewo le e ying kete Tyro ke Sidon niiang. Si e nyé e te e he ye dşemei tete. Si Foinikayo ko nu e he, moni e biyo fio yo mumo, ni hetşee le, ni e ba e ba kulaşı ye e nádşı a na, ni e ba ba le, ake e fa kla le ye e biyo le mli. Si Jesu ke le, ake: „Há bii le a toro feda; şi e be feo, ake a ngó bii le abulo le a şeo a foşo a há gbei.“ E tao, ake e ke ka le. Si e herenó, ake: „A, Oura! şi gbebi hú yeo bii a fufudşı le eko ye okpló le şışı!“ Keke le Jesu ke le, ake: „O yo! o heyeli fa; bofébó ni o taoş le, aa fe a há o!“ Ni no ngmletşua le nó nong le e biyo le he wa le.

14. *Johane, Baptisilo le, gbele.*

Johane egbe e nitşumo kpetengkle le na, ni e gbele eşe etá. E sa, ake e ke yeo anokwale he odase. Ni nakai e ba mli.

Herode, mangtşe ɽe, ngò e nyemi Filipino ngà, ni a tşeş ɽe Herodia ɽe, ni e wiş ɽe. Si Johane ke ɽe, ake: „E dşaa, ake o ngòş o nyemi ngà ɽe!“ Nohewş ɽe e ngò ɽe e wo tşung, ni e tao, ake e gbeş ɽe; şi e se ɽe gboye, ake dşalo dşi ɽe. Si beni Herode yeş gbi-dşurò yeş e fomogbi ɽe nò ɽe, Herodia ɽe nong biyo ɽe ba ni e ba dşo, ni e sa Herode ke meini ke ɽe kpasasi ɽe hie; ni mangtşe ɽe ke kitakamo ke oblayo ɽe, ake: „Bi mi nofeno, ni o taoş, ni ma há o!“ Ni noni e nye eke ɽe eto momo ɽe, e ke: „Ngò Johane, Baptisilş ɽe, itşo o há mi yeş bie yeş ká mli!“ Ni e dş mangtşe ɽe, tşebeleş yeş kita ɽe ke meini ke ɽe kpasasi ɽe hewş ɽe e fá, ake a ngò há ɽe. Ni e tşu a ya fo Johane itşo yeş tşu ɽe mli. Ni a ngò e itşo ɽe a wo ká mli ke ba, ni a ngò há oblayo ɽe, ni e keş ya há e nye. Ni e kaselş ɽe ba amş ba ngò e gbonyo ɽe amş ya fá, ni amş ba keş Jesu.

15. Jesu abei.

Jesu bu abei pii, beni e tşoş mei pii ɽe, edşake amş toii egboi. Si beni fe seş ɽe e tşoş e kaselş ɽe şiş. Nye boa ekomei toi:

„Na; dulş ying e te dumo. Ni beni e dşoş ɽe, eko nyò gbş ɽe toi, ni ngwei lofodş ba amş ba ye. Ni eko nyò tşat a mli, ni beni e kwè ɽe, e ngala, edşake e beş fá ko hewş ɽe. Ni eko nyò ngmei a mli, ni ngmei ɽe hole amş he nò ni amş gbe nomei. Si eko nyò şikpong kpakpa mli, ni e wo yibli oha.“ Ni e bo e keş: „Moni yş toii, ni e keş a nu ɽe, há e nu!“

Si e kaselqi lę bi lę neķę abę ne řiři. Ni e ķę, akę: „Wui lę dři Nyongmo wiemo lę. Si menemei dři meini yę gbę lę toi lę, meini nuę wiemo lę; ni no sę lę abonsam ba ni e ba řoę wiemo lę yę amę řuii a mli, koni amę ka he amę ye ni amę na dřiemo lę. Si meini a duę amę yę řesai a mli lę dři meini nuę wiemo lę ni amrõ lę amę ngõ ķę miřę; si amę bę řiřifã, ni amę heę amę yeę kpitio ķęķę; ři beni amanehũlu ba lę, amę gboi. Ni meini a du amę yę ngmei a teng lę dři meini nuę wiemo lę, ni be ne mli haomoi ķę nii a he lakamo ķę nii krokomei a ředii boteę mli, ni amę gbeę wiemo lę, ni e woo yibii. Ni menemei dři meini a duę yę řikpong kpakpa lę nõ lę, meini nuę wiemo lę ni amę to yę řui kpakpa mli ni amę ķę řuiřingme woo yibii lę.“

Abę kroko e bu amę, e ķę: „Nyongmo mangtřeyeli lę tamo nã ko, ni du wui kpakpai yę e bõ mli. Ni beni gbomei ewõ lę, e henyelõ ba ba du dřiwei yę ngma lę mli, ni e ying e te. Si beni ngma lę kwẽ ni e wo lę, no be lę mli lę dřiwei lę hũ dři e he kpo. Ķęķę lę řiatřę lę řudři lę ba ba bi lę, akę: „Nunřõ, ani dře wui kpakpai o du yę o bõ lę mli lę? nigbę e ķę dřiwei dři mõ?“ E ķę amę, akę: „Henyelõ lę

fe ene.“ E tsudsi le bi le, ake: „O sumo, ake wo ya wo ya famo, lo?“ Si e ke, ake: „Dabi, ake aleno beni nye famo dšwei le, nye a famo ngma le hu. Nye ha fe a kwèa keyasia ngmakpamobe le, ni ngmakpamobe le ma ke kpaloi le, ake: „Nye bua dšwei le na tsutsu ni nye fimoa kutsai nye sa; si ngma le nye bua na nye woa mi bongò le mli.“

Ni e kaseloi le ba e ngò amè ke: „Tšòmo wo abò le mli dšwei le he abebua le šisi.“ E herenò e ke amè, ake: „Moni duò wui kpakpai le ghomo bi le dš no. Abò le dš dš neng. Wui kpakpai le dš mangtšeyeli le bii le. Dšwei le, efong le bii le dš no. Henyelò le, ni du le, abonsam dš no. Ngmakpamobe le dšengnagbe le dš no. Ni kpaloi le bofoi le dš. Agbene boni a bua dšwei le na ni a sa ye la mli le, nakai nong aa fe ye dšengnagbe le. Gbomo bi le a tšu e bofoi le, ni amè a bua mii, ni tšò mo' na ye e mangtšeyeli le mli le. Ni amè a ngò nomei amè a wo laflono mli. Dšei le yafo ke nyanyòdš a šisikpemo a ye. No be le mli le dšaloi le a he a tšo ake hulu ye mi tšè mangtšeyeli le mli. Moni yo toii, ni e ke a nu le, ha e nu!“

16. Jesu abei (Nòtšamo).

Abè kroko hu e bu amè ni e ke: „Nyongmo mangtšeyeli le tamo sinape kuli, ni nu ko ko, ni e dt ye e bo mli; moni dš bibio fe wui fe; si beni e kwè le, e da fe dšwei fe, ni e feò tšo, ni ngwei lofòdš ba ba feò tšui ye e nidš le a teng.“

Ni e sa e bu amè abè kroko, e ke: Ngwei mangtšeyeli le tamo masa, ni yo ko ngò ni e ngò ho ma tšesei ete mli keyasi beyinò ni fe sa.

Asang ngwei mangtšeyeli le tamo šika, ni a ngò te ye abò mli, noni beni moko ena le, e ngò teo, ni no he mišè, ni e na, hewò le e ya ni e ya hoo ni, ni e yo le, fe, koni e heo neke abò ne.

Asang ngwei mangtšeyeli le tamo guoyelilo, ni taa

dşuinei kpakpai, Ni beni e na dşuine kome; ni darawa
 le, e te ni e ya hô nii, ni e ye le fe, ni e he.

Asang ngwei mangtşeyeli le tamo yā, ni a fô ye
 nşo mli ni e ngô srotói fe êko. Noni beni e yi le, a
 gbła kęba şia nô; ni amę traşı amę bua ekpakpai le a
 na amę wo nô mli; şı efôdşı le amę şere nomei amę fô.
 Nakai aa fe ye dşe ne nagbe le mli; bofoi le a ba ni
 amę a hala efôdşı le ye ekpakpai le a teng, ni amę ke
 nomei a wo laflono le mli; dşei yafó ke nyanyôdşı a
 şişikpemo a ye.

Abę kroko e bu amę, e ke:

„Ngwei mangtşeyeli le tamo nū şiatşę ko, ni dşekpo
 mangke mra e ya bô nitsulói apa kete e weintrom le
 mli. Ni beni e ke nitsulói le eye na denario kome
 dşenamo le; e wo amę gbę kete e weintrom le mli.
 Ni kęba ngmlę nehtú nô le e dşekpo ekong ni e ya na
 meikrokomei damoşı anihao mli ye dşá le nô. Ni e ke
 amę, akę: „Nye hú nye ya weintrom le mli ni noni
 dşale ma há nye.“ Ni amę te. Asang kęba ngmlę
 nyongma ke enyo nô ke ngmedşı ete nô le e dşekpo
 ni e ya fe nakai nong. Si kęba gbęke ngmedşı enumo
 nô le e dşekpo ni e ya na meikrokomei, ni damoşı
 yaka, ni e ke amę, akę: „Męba ni nye damoşı yaka ye
 bie dşenamo ne fe ne?“ Amę ke le, akę: „Akę ni
 moko eboko wó apa le hewo.“ E ke amę, akę: „Nye
 hú nye ya weintrom le mli, ni noni dşá le nye a na.“

— Si beni dse ena le, weintrom le tse le ke e semo le, ake; „Tse nitsuloi le ni o ha ame ame pabonii le, ni o boi kedse sekpebii le a no kebaşi tsutsubii le a no.“ Ni beni gbekę ngmedsi enumo no bii le ba le, ame fe ame na denario kome kome. Si beni tsutsubii le ba le, ame susu, ake aa ngme ame no no; si ame hu ame na denario kome kome. Si beni ame na ene le, ame wie huhuhu ye siatse le hewo, ni ame ke: „Sekpebii ne tsu nii ngmlętsua kome keke, ni o ha ame ke wo, ni wo le wo tsu nii dşenamo ni e to wo ni latşa etşa wo le, ke ame fe pe.“ Si e herenę e ke ame teng mokome, ake: „Nanyo, mi fee o efong ko; ani o ke mi yee na denario kome? Ngó noni dşi o no le ni o ya. Si mi sumo, ake ma ha sekpemo ne, ake boni mi ha o le nong. Ani mi be hegbe, ake noni dşi mi no le mi feo he noni mi sumo? Ani mi mlihile le hewo ni o hingmei e kodo ne?“ — Neke ni sebii le a tşo tsutsubii, ni tsutsubii le a tşo sebii. Edşake a tse mei pii; si mei flo a hala.“

17. *Jesu abei* (Nõtşamo).

Oniatşuloi ke eşafeloi pii ba Jesu ngó ni ame ba bo le toi. Si Farisifoi le ke wulongmaloi le wie huhuhu ni ame ke: „Mone heo eşafeloi, ni e ke ame yeo nii.“ Ni e bu abe e ke ame, ake: „Namo yo nye teng, ni yo toi oha, ni ke e ladşe ame teng mokome le, aso e şing 99 le ye nga no, ni e te e ya tao noni eladşe le kate beyinó ni e na le, lo? Ni ke e na le le, e wo e fo e kong no ke tsuidşuro. Ni ke e ba şia le, e tse e nanemei ke e hegbomei ke a kpe, ni e ke ame, ake: „Nye ke mi a na tsuidşuró; si mi na mi to, ni eladşe le!“ Mi ke nye; ake nakai nong a na mişe ye ngwei ye eşafelo kome, ni tşake e tşui mli le hewo fe dşaloi 99, ni taoo tşuingtşakemo.“ — „Alo me' yo yo, ni yo dşuetei kukudşi nyongma, ni kedşi e ladşe ekome le, ani e sung kane ni e be şia fitşofitşo kate beyinó ni e na? Ni ke e na le le, e tse e nanemei ke e

hegbornei fè ni e kẹ: „Nye kẹ mi a na tsuidsurò, sĩ mi na dşuetei kuku lẹ, ni eladşe lẹ!“ Mi kẹ nye, akẹ nakai nong Nyongmo bọfoi lẹ a mişeo amẹ he ye eşafelo kome, ni tşake e tşui mli lẹ hewo.“

Ni Jesu kẹ: „Nũ ko ye bii enyo, ni moni dşi gbeke lẹ kẹ e tşẹ, akẹ: „Ata, hã mi nii lẹ a mlidşa, noni dşi mi nõ lẹ.“ Ni tşẹ lẹ dşa nii lẹ a mli e hã amẹ. Ni e tşẹ, ni e bi fio lẹ bua e nii lẹ fè na ni e te mang şong kş nõ, ni ye dşei e fite e nii lẹ fia kẹ nyengnyengtşuibọ. Ni beni e fite fia lẹ, homo ba ye neke şikpong lẹ nõ, ni homo boi lẹ yeli. Ni e ying e te, ni e kẹ e he ya kpete neke şikpong lẹ nõ mangbi eko, moni tşu lẹ kete nga nõ, ni e ya kwe kplotoi. Ni e tao, akẹ e woq e musu obò kẹ yo, ni kplotoi lẹ yeo lẹ, ni moko hãã lẹ. Keke lẹ e to e ying ni e kẹ, akẹ: „Me' apafoi pii mi tşẹ yo, ni amẹ na abulo e tekenò, ni mi lẹ m fiteo kẹ homo ne! Ma teşi, ni mã ya mi tşẹ ngò, ni ma kẹ lẹ, akẹ: „Ata, mi fe eşa

mi si ngwei ni mi fe eṣa ye o hie hù; ni e saa mi, akẹ a tṣeṣo mio bi dong; ngò mi o fe o pafoi lẹ ekol! Ni e teṣi ni e ba e tṣe ngò. Si beni e nie ṣong lolo kẹba lẹ, e tṣe na lẹ ni e na lẹ moṣo, ni e dṣofoi, ni e ya here lẹ atū ni e ṣo e na ahù. Si bi lẹ kẹ lẹ, akẹ: „Ata, mi fe eṣa keyaṣi ngwei kẹ o hie, ni e saa mi, akẹ a tṣeṣo mi o bi dong.“ Si tṣe lẹ kẹ e tṣudṣi lẹ, akẹ: „Nye kẹ atade kpakpa a ba ni nye kẹ ba wo lẹ, ni nye kẹ ninega a ba wo e nine, ni nye kẹ tokota hù ba wo e nane; ni nye kẹ tṣinabi, ni ewo fọ lẹ, a ba ni nye ba gbe lẹ, ni nye há wọ ye nii ni wọ na tṣuidṣurò! Si mi bi ne egbo, ni e hie ká ekong, ni e ladṣe ni a na lẹ ekong.“ Ni amẹ boi tṣuidṣurònamo.“

18. Niatṣe lẹ kẹ Lasaro.

No be lẹ mli Jesu gba amẹ nẹkẹ sane ne hù, akẹ: „Niatṣe ko ni yọ ni dane e wo atade tṣuru kẹ klala fẹfẹ, ni e yeṣo nii kpakpai dane, ni e na tṣuidṣurò. Ni ohiafo ko hù ye, ni a tṣeṣo lẹ Lasaro, ni e kaṣi ye e gbo na kẹ e he fadṣi tọ; ni ē tao, akẹ e ye fufudṣi, ni dṣeṣo niatṣe lẹ okplò lẹ nò ṣṣeṣi le; si kẹlẹ gbei lẹ ba ba lẹmo e fadṣi lẹ a nò. Si e'ba ba mli, akẹ

ohiafo lẹ ba gbo, ni bofoi ba wo lẹ kẹate Abraham mliṣi. Si niaṣe lẹ hù ba gbo ni a fù lẹ. Ni bení e yọ gbọhiadse lẹ ni e nanó lẹ, e hole e hingmeii a nó, ni e na Abraham yẹ song, ni Lasaro họ e mliṣi. Ni e bo e kẹ, akẹ: „Ata Abraham, na mi mọbọ, ni o tṣu Lasaro, ni e kẹ e wao na a ya tṣo nu mli, ni e kẹ ba sa mi lilei na; ṣi mi nanó yẹ lalilei ne mli.“ Si Abraham kẹ lẹ, akẹ: „Kaimo, akẹ o ngó o nii Kpakpai yẹ o wola be lẹ mli; ṣi Lasaro na nii fódṣi lẹ; ṣi agbene a ṣedse e mī ni bo lẹ o nanó. Ni agbene hù bu kpetengkple yẹ wó kẹ nye teng, ni moko nyèng a dṣe bie a ba nye ngó, ni asang moko nyèng a dṣe nye ngó a ba bie.“ Kẹkẹ lẹ e kẹ, akẹ: „Belẹ mi kpa o fai, Ata, koni o tṣu lẹ mi tṣe we lẹ, — ṣi mi yẹ nyemimeii enumo yẹ dṣei, — koni e ya dṣadse e tṣò amẹ, ni amẹ ka ba hegbe ni hedṣramo yọ ne.“ Ni Abraham kẹ lẹ, akẹ: „Amẹ yẹ Mose kẹ gbaloi lẹ; há amẹ bo amẹ toi.“ Si e kẹ: „Dabi, Ata Abraham; ṣi kẹ moko dṣe gbóhi a dṣe te amẹ ngó lẹ, amẹ a tṣake amẹ tṣui a mli.“ Si e kẹ lẹ, akẹ: „Kẹ amẹ boo Mose kẹ gbaloi lẹ a toi lẹ, amẹ heng amẹ yeng hù, kẹ moko teṣi kedṣe gbóhi a teng tete lẹ.“

19. *Gbekebii a tṣemo, hí a ka.*

Ni amẹ kẹ gbekebii ba Jesu ngó, komi e kẹ e nine a ṣue amẹ nó. Si e kaseloi lẹ fámo meini hie amẹ lẹ. Si beni Jesu na lẹ, e naa hé tṣui, ni e kẹ, akẹ: „Nye há gbekebii lẹ a ba mi ngó, ni nye ka tṣia amẹ gbẹ; ṣi menemei a nó dṣi Nyongmo mangtṣeyeli lẹ. Lẹlẹng, mi kẹọ nye, akẹ: Mofémo, ni hee Nyongmo mangtṣeyeli lẹ, takẹ gbeke lẹ, e nyèng mli e bote.“ Ni e wo amẹ yẹ e kpọkoi a mli, ni e ngó e nine e ṣue amẹ nó, ni e dṣọ amẹ.

Ene se lẹ etṣe kẹkẹ lẹ oblanyo niaṣe ko ba, ni e ba kulaṣi yẹ Jesu hie, nie e bi lẹ, akẹ: „Nuntṣo kpakpa, meni ma fe, ni ma na nanó wola?“ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Me' ekpakpa hewọ o kẹ mi wieọ lẹ? Mokpakpa

ko bẹ; akẹ d̄sa Nyongmo kome kẹkẹ. Si kẹd̄si o tao, akẹ o boteṣ wola mli lẹ, ye kitai lẹ a n̄o. “ Si e herend̄, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Mi ye enemei f̄e n̄o kẹd̄ṣe mi gbekebiiaṣi. Meni ṣuṣeṣ mi lolo? “ — Kẹkẹ ni Jesu kwẹ lẹ, ni e sumo lẹ, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Nokome pe e ṣuṣe o: ya, ni o ya h̄o nii f̄e; ni o yo, ni o nḡo h̄a ohiafoi, ni oo na d̄suetri ye ngwei, ni o ba ni o ba nie mi ṣe, ni o wo o s̄engmotṣo lẹ n̄o o f̄o o n̄o. “ Ni e t̄u e hie ye nakai wiemo lẹ hewo, nie e wure ho e he kẹ te; ed̄ṣakẹ e ye nii babao. Ni Jesu kwẹ e hewo ni e kẹ e kasel̄o lẹ, akẹ: „Nto nye na, boni e wa h̄a niiatṣemei, akẹ amẹ a bote Nyongmo mangṣeyeli lẹ mli! “

Si k̄elẹ e ṣṣe kẹkẹ ni amẹ na niiatṣe ko, ni ba bote mli. Beni Jesu ba ya Jerusalem ni e ya gbo ye d̄sei ne, e ya ṣṣo Jeriko. Ni na, n̄u ko ye d̄sei, ni a ṣṣe lẹ Sakeo, ni e d̄si ntohel̄o lẹ a nupka, ni niiatṣe d̄si lẹ; ni e tao Jesu e kwe; ṣi mei pii le a fimo lẹ hewo lẹ e nȳēe; ed̄ṣakẹ e kẹkẹ. Nohewo lẹ e d̄sofoi e ṣṣo hie ni e ya kw̄o ṣo, ni e kwẹ lẹ; ṣi e ba ṣṣo nakai gb̄e lẹ n̄o. Ni beni e ba d̄sei lẹ, e kwẹ ngwei, ni e na lẹ, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Sakeo, o he a fe oya ni

o kplekeşi; şi ngmène mi ba to o we lè!“ Ni e he fe oya ni e kplekeşi, ni e here lè kẹ mişè. Ni beni amẹ na lè, amẹ fè amẹ wie huhuhu amẹ kẹ: „Ake e kẹ gbomo ni dşi eşafelọ ya hişi.“ Si Sakeo damoşi ni e kẹ Nuntşo lè, ake: „Na, Nuntşo, mi nii lè fá mi ngò há ohiafoi, ni kẹ mi ye moko şè lè, mi toọ lè nádşiang nakai bọ edsue.“ Si Jesu kẹ lè, ake: „Ngmène gbi ne dşiemo eba şia ne; şi lè hù Abraham bi dşi lè. Si gbomo bi lè ba noni eladşe lè taomo kẹ dşiemo.“

20. Samarianyo, ni na mọbọ lè; kẹ tşulo, ni naa mọbọ lè.

Gbiko lè wulongmalọ ko ba Jesu ngò, ni e ba ka lè ni e kẹ, ake: „Nuntşo, meni ma fe ni ma na nanò wola?“ Ni Jesu kẹ lè, ake: „Meni a ngma ye mla lè mli?“ E herenò e kẹ, ake: „Suomo Nyongmo fe nofèno, ni suomo o nanyo, takẹ bodientşe o he!“ Jesu kẹ lè, ake: „Dşogba, femo ene ni o na wola!“ Si lè lè e tao, ake e ye bem, ni e kẹ Jesu, ake: „Namo dşi mi nanyo mọ?“ Ni Jesu here lè nó kẹ neke sane ne, ake:

„Nū ko dşe Jerusalem e ya Jeriko, ni e ya gbe odşotsualọi a teng. Ni ame gbila e tadei lè, ni amẹ

tşua lẹ nii, ni amẹ te, ni ame şi lẹ ni e gbo fá kẹ fá. Ni e ba mli, akẹ osofo ko ba tşó nakai gbẹ lẹ nõ, ni beni e na lẹ lẹ, e ho e he, ni e te. Ni Lewifonyo ko ho nakai nong. Si Samarianyo ko, beni e nie e gbẹ lẹ, ba hegbe nie e ká lẹ, ni beni e na lẹ lẹ, e na lẹ mọbọ, ni e te e ngó, ni e fimo e pilamoi lẹ a nõ, ni e ngó mu kẹ wein e şue nõ, ni e ngó lẹ e ta ledientşę e kolo lẹ nõ, ni e kẹ lẹ ba gbọiatohe, ni e ba kwẹ lẹ yẹ dşei. Ni dşetşerenò, beni e ba ya lẹ, e dşie denarioi enyo, ni e ngó há gbọiatolọ lẹ, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Kwẹmo lẹ dşogba, ni kẹ o fite eko o fata ene he lẹ, kẹ mi ba ekong lẹ, ma wo o.“ — „Agbene mei ete ne a teng lẹ namo o susuọ, akẹ moni ya gbe odşo-tşualọi a teng lẹ nanyo?“ — Wulongmalọ lẹ herenò ni e kẹ, akẹ: „Moni na lẹ mọbọ lẹ.“ Kẹkẹ lẹ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Beleş ya, ni o ya fe nakai nong.“

Si moni enaa mọbọ lẹ, meni a ba e nõ? Jesu tşó wọ ene yẹ abẹ mli, akẹ:

„Nyongmo mangtşeyeli lẹ tamo mangtşę ko, ni kẹ e tşudşi ba bu akunta. Si beni e boi bu lẹ, a kẹ moko ba e ngó, ni hie lẹ talantoi akpei nyongma (á fe dale 1,000,000). Ni noni e bẹ noko, ni e kẹ a wo lẹ lẹ, e nuntşọ lẹ fá, akẹ a hó lẹ kẹ e ngá kẹ e bii kẹ nii, ni e yọ lẹ, fè, ni a ngó wo nyomó lẹ. Kẹkẹ lẹ tşulo lẹ ho kulaşı, ni e kpa lẹ fai e kẹ: „Oura, to tşui o há mi, ni ma wo o nyomo lẹ fè!“ Kẹkẹ lẹ e nuntşọ lẹ na lẹ mọbọ, ni e ngıme e he, ni e kẹ nyomo lẹ hú ke lẹ. Si nakai tşulo lẹ nong lẹ, beni e dşekpo lẹ, e na e nanemei tşudşı lẹ a teng mokome, ni hie lẹ nyomo denarioi oha (a fe dale nyongma), ni e mó lẹ e mia e sè, ni e kẹ: „Wo mi nyomo, ni o hie mi lẹ!“ Kẹkẹ lẹ e nanyo tşulo lẹ kulaşı e kpa lẹ fai, akẹ: „To tşui o há mi, ni ma wo o nyomo lẹ.“ Si lẹ lẹ e kplèè; şı e te ya wo lẹ tşung keyaşı beyinò, ni e wo lẹ nyomo lẹ. Si beni e nanemei tşudşı lẹ na ene lẹ, e dọ amẹ naakpa, ni amẹ ba gba amẹ nuntşọ lẹ. Kẹkẹ lẹ e nuntşọ lẹ tşę lẹ kẹba, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Tşulo fong!

mi ngò nyomo ne fè mi ke o, edşake o kpa mi fai; ani kulè e saa, akè bo hù o na o nanyo tsulo lè mọbọ, takè bọni mi na o mọbọ lè?“ Ni e nuntşo lè mli fu, ni e kè lè hà yiwalọi keyaşi beyinò, ni e ba wo lè nyomo lè fè. — Nakai nong mi tşę, ni yọ ngwei lè, a ngò fe nye hù, kęđşi nye kę nye nyemimei a tómoi lè nye faa amẹ kęđşę nye tşuii a mli lè.“

21. *Heriba.*

Gbiko lè Jesu bu meikomei, ni ngòọ amẹ hie amẹ fòọ amẹdientşę amẹ he nò, akè dşalọi dşi amẹ, ni amẹ gbeọ meikrokomei a he guọ lè, abẹ, akè: „Mei enyo ying amẹ te sọlemo yę Nyongmo we lè; Farisifonyo dşi mokome ni ntohelọ dşi mọkroko lè. Farisifonyo lè ho e damoşi ni e kę lędientşę e he hie neķę sọlemo, akè: „Mi nda o şi, Nyongmo, akè mi tamoo meikrokomei, weiyelọi, tẹitsobulọi kę adşuamangbọlọi, alo takè neķę ntohelọ ne. Otsi lè mi yeọ buada şii enyo, mi ngò nibii fè, ni mi yọ lè, mlidşa noni dşi nyongma lè mi há.“ Ni ntohelọ lè edamo sę flęng, ni e mii, ni e wo e hie nò e kwe ngwei tete; şi e şimo e tşitsi ni e kę: „Nyongmo, na mi eşafelọ mọbọ!“ Ml kę nye, akè neķę nù ne kę bembu te e we lè fe mọkroko lè. Si

mofemo, ni woq e he nõ le, aa ba le ši; ni mo hũ ni ba e he ši le, aa wo e nõ.“

Ni ye be ko mli le e kaseloi le ba e nõ, ni amẹ bi le, akẹ: „Name fe mo ye ngwei mangtseyeli le mli?“ Ni Jesu tşę gbeke bibio ko keba e nõ, ni e ke le damo amẹ teng; ni e ke: „Leleng, mi keq nye, akẹ kedşi nye tşõõ nye he ni nye tşõ tamo gbekebii bibii le, nye boteng ngwei mangtseyeli le mli kura. Nohewo le, mofemo, ni ba e he ši, akẹ gbeke ne le, le dşi moni fe ye ngwei mangtseyeli le mli. Ni mofemo, ni a to gbeke fio kome ye mi gbẹi a nõ le, e toq mi. Nye kwea dşogba, koni nye ka gbe bibii ne a teng mokome he guo! Si mi ke nye, akẹ amẹ bofoi le, ni yo ngwei le, mkwe mi tşę, ni yo ngwei le, hie dā.“

Fe se le Jesu yo Jerusalem ye Nyongmo we le, ni e tşõ mei le, akẹ: „Nye hie a hia nye he nõ ye wulongmaloi le a hewo, meini sumo atade yũ wo ke ngamo ye dşadşi a nõ ke itşoşitramo ye kpehei le a mli ke okplõitşoşikpasamo ye niyenii a ši.“ Ni e taşi ye şikatohe le masei, ni e kweq boni asafõ le tşuo şika le. Ni niatşemei pii woq mli babao. Ni yõ okulafõ ko hũ, ni dşi ohiafo, ba, ni e ba wo mli leptoi enyo, ni na şio hẹbii nyongma. Ni e tşę e kaseloi le ke ba

e ngò ni e kẹ amẹ, akẹ: „Lẹlẹng, mi kẹọ nye, akẹ nekẹ okulafoyo ohiafo ne kẹ pii ewo mli fe meini tşu wo adeka lẹ mli lẹ fẹ. Si amẹ fẹ lẹ noni eteke nò ehà amẹ lẹ eko amẹ kẹ ba wo mli; şi mene lẹ noni e yọ yẹ e hia mli ni e kẹ lẹọ e he lẹ e kẹ ba wo mli ne.“

22. Jesu tşakemo kẹ e numnyamwo.

Dani Jesu ba ya Jerusalem ni e ya gbo yẹ dşei lẹ, e ngò e kaselọi lẹ ete, Petro kẹ Jakobo kẹ Johane, e fata e he, ni e kẹ amẹ te gong kple ko nò yẹ afà. Ni e he tşakẹ yẹ amẹ hie, ni e hie fe ngulang, akẹ hùlu, ni e tade lẹ he yẹ, akẹ la. Ni na, Mose kẹ Elia dşie amẹ he kpo yẹ anumnyam mli amẹ tşò amẹ, ni amẹ kẹ lẹ miwie yẹ nagbe, ni e ba gbe na yẹ Jerusalem lẹ, hewọ. Si wọ elo Petro kẹ meini kẹ lẹ yọ lẹ. Si beni amẹ hie tşè lẹ, amẹ na e numnyam lẹ kẹ mei enyo, ni kẹ lẹ yọ lẹ. Kẹkẹ lẹ Petro kẹ Jesu, akẹ: „Nuntşo, e hi hà wọ, akẹ wọ hiọ bie: kẹ o sumo lẹ, há ni wọ fe bui ete yẹ bie; o nò ekome, kẹ Mose nò ekome kẹ Elia nò ekome.“ Si e lee, noni e kẹọ, edşakẹ amẹ şe gbeye naakpa. Ni beni e wieọ lolo lẹ, na atatu kẹ la bá ha amẹ nò, ni na, gbe dşẹ atatu lẹ mli, ni e kẹ, akẹ: „Mone dşi mi suomobi lẹ, mo he ni mi na tşui; lẹ toi nye boa!“ Ni beni kaselọi lẹ nu lẹ, amẹ şe gbeye babao ni amẹ kẹ amẹ hie bumọşi. Ni Jesu ba tra amẹ he, ni e kẹ, akẹ: „Nye teaşi ni nye ka şea gbeyel!“ — Ni beni amẹ hole amẹ hingmeii a nò lẹ, amẹ naa moko, dşa Jesu kẹkẹ. Si beni amẹ kplekeọ gong lẹ, Jesu bọ amẹ kọkọ, akẹ: „Nye ka gba moko noni nye na lẹ keyaşı beyinò, ni gbomo bi lẹ a teşi kẹ a dşẹ gbohí a teng lẹ.“

23. Jesu ngamoi ete yẹ Betania.

A fe ngmlẹtşua kome kẹdşẹ Jerusalem yẹ Mugong lẹ sẹ lẹ Betania, mang bibio lẹ ká, hegbẹ ni nyemimeí kpakpai ete; Lasaro kẹ Marta kẹ Maria yọ lẹ; ni Jesu

sumo amẹ, ni e ba ngá amẹ dá. Gbiko lẹ e te dsei ni nyemimeí lẹ fẹ na mişẹ yẹ e ngamo lẹ hewọ. Ni amẹ fẹ amẹ tsò lẹ amẹ suomo, mofẹmo yẹ e gbẹ nò. Maria ta e nàdsiasi ni e bo e wiemoi lẹ a toi; si Marta hao e he pii kẹ lẹ suomo. Ni e ba Jesu ngò ni e kẹ

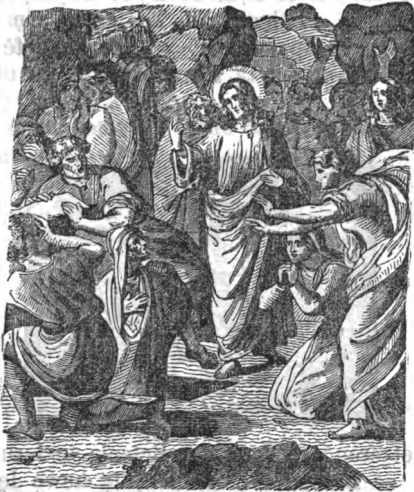

lẹ, akẹ: „Nuntşo, o dsuèng nò, akẹ mi nyemi lẹ si mi kome, ni mi sumo ne? Kẹmo lẹ, ni e ba fata mi he.“ Si Jesu herenò, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Marta, Marta! o gba o he na ni o hao o he pii; si nokome pẹ a taoq! Si Maria ehala nokpakpa fá lẹ, noni a şong yẹ e deng.“

Beni Jesu ya Jerusalem, ni e ba gbo yẹ dsei lẹ, a tşu kẹ ba e ngò, ni a kẹ, akẹ: „Nuntşo, na, moni o dọ e he lẹ e he miye.“ Beni e nu ene lẹ, e kẹ, akẹ: „Nẹkẹ helá ne edşee gbele helá; si yẹ Nyongmo anumnyam hewọ, koni Nyongmo bi lẹ hie a ba nyam.“ Ene sẹ lẹ e hişì gbil enyo yẹ hegbe ni e yọ lẹ; kẹkẹ lẹ e kẹ e kaselọi lẹ, akẹ: „Nye há wọ ya Judea ekong!“ E kaselọi lẹ kẹ lẹ, akẹ: „Nuntşo, nye sẹ lẹ ni Judafoi lẹ tao bo tei a tşuia lẹ; ni o ya dşemei ekong, lo?“ — Jesu herenò, akẹ: „Ke moko nie şuane lẹ, e tẹş.“ No sẹ lẹ e kẹ e kaselọi lẹ, akẹ: „Lasaro, wọ şientşẹ

míwọ, ̀̀ sí mī yá' nī mà t̀̀síè lẹ̀ yẹ̀ wọ̀ lẹ̀ mī.“ Kẹ̀kẹ̀ lẹ̀ amẹ̀ kẹ̀ lẹ̀, akẹ̀: „Nunt̀̀şọ, kẹ̀ wọ̀ e wọ̀ lẹ̀, aa hi a há lẹ̀!“ T̀̀şebelẹ̀ e gbele hewọ̀ Jesu wíeọ; ̀̀ sí amẹ̀ susu, akẹ̀ wọ̀ kpakpa hewọ̀ e wíeọ. Agbẹ̀ne e kẹ̀ amẹ̀ fang, akẹ̀: „Lasaro egbo; ̀̀ sí nye há wọ̀ ya e ngó. Ni amẹ̀ ying amẹ̀ te. Agbẹ̀ne beni Marta nu, akẹ̀ Jesu miba lẹ̀, e te e ya kpe lẹ̀; ni e kẹ̀ lẹ̀, akẹ̀: „Nunt̀̀şọ, o yẹ̀ bie d̀̀şikulè, mī nyemi lẹ̀ nang a gbo.“ Jesu kẹ̀ lẹ̀, akẹ̀: „O nyemi lẹ̀ a tẹ̀şì ekong.“ Marta kẹ̀: „Mi lẹ̀, akẹ̀ ee tẹ̀şì ekong yẹ̀ gboht̀̀şite lẹ̀ mli yẹ̀ nagbe gbì lẹ̀ nò.“ Jesu kẹ̀ lẹ̀, akẹ̀: „Mi d̀̀şì şite-ekong kẹ̀ wola lẹ̀; moni heọ̀ mī nò yeọ̀ lẹ̀, kẹ̀d̀̀şì e gbo tete lẹ̀, e hie a ká; ni mofẹ̀mọ, ni hie ká, ni heọ̀ mī nò yeọ̀ lẹ̀, gbong kate nanò. O he ene o ye, lo?“ E kẹ̀ lẹ̀, akẹ̀: „A, Oura! mī he mī ye, akẹ̀ bo d̀̀şì Kristo, Nyongmo bi lẹ̀, moni ba ba d̀̀şe lẹ̀ mli lẹ̀.“ — Kẹ̀kẹ̀ lẹ̀ e t̀̀şẹ̀ e nyemi Maria lẹ̀ kẹ̀ ba. Si Judafoi pii yẹ̀ d̀̀şei, ni amẹ̀ m̀̀işẹ̀-d̀̀şe Marta kẹ̀ Maria mī yẹ̀ amẹ̀ nyemi lẹ̀ ni e gbo lẹ̀ hewọ̀. Ni beni amẹ̀ na Maria, akẹ̀ e tẹ̀şì mramra e d̀̀şekpo lẹ̀, amẹ̀ tu lẹ̀, ni amẹ̀ kẹ̀, akẹ̀: „E ya fuhe lẹ̀, ni e ya fo yẹ̀ d̀̀şei.“ Ni Maria gbe Jesu nàd̀̀şiasì ni e kẹ̀ lẹ̀, akẹ̀: „Nunt̀̀şọ, o yẹ̀ bie d̀̀şikulè, mī nyemi lẹ̀ nang a gbo.“ Ni beni Jesu na lẹ̀, akẹ̀ e foọ̀ kẹ̀ Judafoi lẹ̀ hù, akẹ̀ amẹ̀ foọ̀ lẹ̀, e mumo lẹ̀ mli ta ni e hao e he ni e kẹ̀: „Nigbẹ̀ nye kẹ̀ lẹ̀ engmẹ̀?“ Amẹ̀ kẹ̀ lẹ̀, akẹ̀: „Oura ba ni o ba kwẹ̀.“ Jesu fo. Kẹ̀kẹ̀ lẹ̀ Judafoi lẹ̀ kẹ̀: „Kwẹ̀mọ, b̀̀ni e dọ̀ e het!“ Ni amẹ̀ teng meikomei kẹ̀, akẹ̀: „Monẹ̀, ni gbleọ̀ şulafoi a hingmeii lẹ̀, ani e nyèng e há, akẹ̀ nū ne tete a ka gbo?“ Ni e ba fuhe lẹ̀ he. Si bu, ni tẹ̀ ká nò, d̀̀şì. Jesu kẹ̀: „Nye d̀̀şiea tẹ̀ lẹ̀.“ Si Marta kẹ̀ lẹ̀, akẹ̀: „Nunt̀̀şọ, benẹ̀ e d̀̀şefù; ̀̀ şì e ye gbìl'ed̀̀şue song.“ Jesu kẹ̀ lẹ̀, akẹ̀: „Ani mī kẹ̀ o, akẹ̀ kẹ̀d̀̀şì o he o ye lẹ̀, oò na Nyongmo anumyan lẹ̀?“ — Kẹ̀kẹ̀ lẹ̀ amẹ̀ d̀̀şie tẹ̀ lẹ̀. Si Jesu hole e hingmeii lẹ̀ a nò mī e kẹ̀: „Ata, mī da o şì, akẹ̀ o bo mī toi: — şì mī lẹ̀, akẹ̀ o boọ̀ mī toi da; — şì belẹ̀ meibi danoşì lẹ̀ hewọ̀ mī kẹ̀, koni amẹ̀

he amẹ ye, akẹ bo o t̄su mi.“ Ni beni ẹ wie nẹkẹ lẹ, e bo kẹ gbe wa lẹ, akẹ: „Lasaro, d̄seko!“ Ni moni egbo lẹ d̄seko; fumamai fimo e n̄d̄si kẹ e n̄d̄si, ni duku fi e hie. Jesu kẹ amẹ, akẹ: „Nye fenea lẹ ni nye há e ya!“

Ene sẹ lẹ Jesu te afá, ni e ya hişi diõ yẹ Efrem má lẹng, noni benkeọ nga lẹ nó lẹ. Agbene gbli ekpa, dani a ye Henõho gb̄d̄surò lẹ, Jesu ba Betania ekong. D̄sei lẹ amẹ fe lẹ niyenii yẹ nu kò, ni a t̄seọ lẹ Simon lẹ, we. Ni Marta sumo, ̄si Lasaro d̄si meini kẹ lẹ kpasasi a teng mokome. Kẹkẹ lẹ Maria ngò nardo nku krong paund kome, ni d̄sra wa po; ni e kẹ kpa Jesu n̄d̄si a he, ni e kẹ e yit̄soi lẹ t̄sumo e n̄d̄si a he; ni ̄siá lẹ yi kẹ nku lẹ ngma lẹ. Koni e kasełoi lẹ a teng mokome, Jada Iskariote, Simon bi lẹ, ni a t̄sò e segbẹ lẹ, kẹ, akẹ: „Meni hewọ ni a hòd nku ne a hee denariotai ohai ete, ni a ngò há ohiafoi?“ Si e kẹ ene

dşee akę e dşuè ohiafoi a nò lę; şi akęşi dşuło dşl lę, ni e hie kotoku lę, ni e hieq noni a ngó woq mli lę. — Si Jesu kę, akę: „Męba nye haoq yó lę? E fe ni-kpakpa e há mi. Si nye kę ohiafoi yę dā, ni befébe ni nye sumoq lę, nye a fe amę ekpakpa; şi mi lę mē kę nye bę dā. E fe boni ee nyè, edşakę e fe ene e to mi fú gbí lę. Lęlęng, mi kęq nye, akę heféhe, ni aa dşadşe sanekpakpa ne yę, yę dşe neng fè lę, aa tşl noni yó ne efe ne hú ta a ngó kai lę.“

24. Jesu bote Jerusalem.

Ni dşetşerenó lę Jesu dşę Betania te Jerusalem. Ni beni amę şę Betfage yę Mugong lę hewq lę, Jesu kę e kaselqi lę a teng mei enyo, akę: „Nye ya akrowa lę, ni yq nye hie lę mli, ni amró lę nye a na tedşi, ni a ngmó lę şi, kę e bi; nye fenea lę ni nye kę amę a ba mi ngó. Ni kędşi moko kę nye noko lę, nye kęa lę, akę: „„Nuntşq lę mitao amę;““ ni amró lę ee há nye kę amę a ba.“ — Si ene lę a fe fè, koni noni gbalq lę wie lę a ba mli, akę: „Nye kęa Sion biyo lę, akę: „„Na, o mangtşę lę miba o ngó bleq, ni e ta tedşi nq, tedşi ni dşl nitşumokolo lę bi nq.““ Ni kaselqi lę te ni amę ya fe, takę boni Jesu kę amę lę; ni amę kę tedşi lę kę e bi lę ba, ni amę ngó amę tadei lę amę ngmę e nq, ni amę wo lę amę ta nq. Si asafoku kple ngó amę tadei amę ha gble lę nq, ni meikomei folq

Tsei a nid̄si, ni am̄e nḡo s̄ue gb̄e l̄e n̄o. Ni meini nie hie k̄e meini nie s̄e l̄e, bl̄o am̄e k̄e, ak̄e: „Hos̄iana (d̄siemo ko!) Dawid bi l̄e (Mesia l̄e)! A d̄so moni ba ye Nunt̄so l̄e gb̄ei l̄e mli l̄e! Hos̄iana ye ngwei s̄ong l̄e mli!“ — Ni beni Jesu na Jerusalem l̄e, e fo e s̄ue n̄o ni e k̄e, ak̄e: „O kul̄e bodient̄s̄e o le kred̄e ye nek̄e o gb̄it ne mli l̄e noni hi h̄a o hed̄sole l̄e! si agbene a k̄e ete ye o hie. Si gb̄it l̄e a ba o n̄o, ni o henyel̄oi l̄e a t̄sa bu a wo o k̄e o bii a he, ni am̄e a wo o he ka, ni am̄e a bole o hef̄ehe, ni am̄e a kumo o mli t̄sui, ni am̄e a nḡo o am̄e a fo s̄ikpong, ni o k̄e s̄ikpong a ye gb̄o, ni am̄e s̄ing t̄e kome ye eko n̄o ye o mli, ed̄sak̄e o lee o ngamo be!“ — Ni e te Nyongmo we l̄e, ni e boi meini h̄oq̄ nii k̄e meini heq̄ l̄e ye d̄sei l̄e a s̄uemo, ni e t̄sire s̄ikatsakel̄oi l̄e a kpl̄oi l̄e k̄e meini h̄oq̄ okpoi l̄e a mangoi l̄e. Ni e k̄e am̄e, ak̄e: „Aa t̄s̄e mi we l̄e solemowe, si nye l̄e nye k̄e fe od̄otsua-l̄oi a bu!“ — Si beni os̄ofonukpai l̄e k̄e wulongmal̄oi l̄e nuq̄ gbekebii a bl̄omo ye Nyongmo we l̄e, ak̄e: „Hos̄iana Dawid bi l̄e!“ am̄e mli fu, ni am̄e k̄e l̄e, ak̄e: „O nu, noni menemei k̄e ne?“ Ni Jesu k̄e am̄e, ak̄e: „A, ani nye kaneko, ak̄e: „Ye abifabii k̄e fufobii a na ni o sa yid̄siemo o to!—?“ Ni e si am̄e, ni e d̄se m̄a leng e te Betania, ni e ya to d̄sei. — Agbene (D̄su) lebi l̄e, beni e ya m̄a l̄e mli ekong l̄e, homo ye l̄e. Ni noni e na agbamt̄so ye gb̄e l̄e he l̄e, e t̄si e s̄e d̄sei, si e naa noko ye n̄o, ak̄e bai kek̄e; si agbam-iwo be l̄e es̄eko. Ni Jesu k̄e, ak̄e: „Agbene moko a ka ye o n̄o noko dong kate nan̄o!“ Ni amr̄o l̄e agbam-it̄so l̄e ngala k̄e e s̄isifa f̄e. — Nek̄e agbamt̄so ne d̄si kadi h̄a Judaf̄oi l̄e, ni sumoo, ak̄e am̄e woq̄ yibii kpakpai l̄e.

25. Okwaf̄oi l̄e k̄e mangt̄sebi yokpemo l̄e he abei.

Ni ye nakai gb̄i l̄e n̄o nong l̄e e wie nek̄e abei ne ye Jerusalem, ak̄e: „Siatt̄se ko ye, ni e fe weintrom.

ni e fo akرباتša kẹ ọle he, ni e t̄sa weinbu yẹ mli, ni e t̄sua mò, ni e kẹ há huloi apayeli ni e te mang sẹ song. Si beni yibii be lẹ eṣe lẹ, e t̄su e t̄sud̄si kẹte huloi lẹ a ngò, akẹ amẹ ya ngò e yibii lẹ kẹ ba. Ni huloi lẹ mòmò e t̄sud̄si lẹ, ni amẹ yi mokome, ni amẹ gbe mokome, ni amẹ t̄sua mokome t̄ei. Asang e t̄su t̄sud̄si krokomei, ni fa fe t̄sut̄sabii lẹ, ni amẹ fe amẹ nakai nong. Si fe sẹ lẹ e t̄su e bi kẹte amẹ ngò; si e kẹ, akẹ: „Amẹ hie a sọ mi bi lẹ.“ Si beni huloi lẹ na e bi lẹ, amẹ kẹ yẹ amẹ teng, akẹ: „Niyelilọ lẹ ne, nye ba nye há wọ gbea lẹ, koni wọ ye e mi lẹ a nò!“ Ni amẹ mò lẹ, ni amẹ t̄sire e yi sẹ kẹd̄sẹ weintrom lẹ mli, ni amẹ gbe lẹ. Nohewọ lẹ, beni weintromt̄sẹ lẹ a ba lẹ, te ee fe huloi ne teng?“ Amẹ kẹ lẹ, akẹ: „Ee kpata gbomei fód̄si ne a hie, ni e ngò weintrom lẹ e há huloi krokomei apayeli, mehai a ngò yibii a há lẹ yẹ be, ni sa lẹ, mli.“ Jesu kẹ amẹ, akẹ: „Nohewọ ni mi kẹọ nye, akẹ aa sò Nyongmo mang-t̄sẹyeli lẹ yẹ nye deng, ni aa ngò há mangbii krokomei, ni woọ e yibii.“

Abẹ kroko e bu amẹ, e kẹ: „Ngwei mangt̄sẹyeli lẹ tamo mangt̄sẹ ko, ni kpe yó há e bi. Ni e t̄su e t̄sud̄si lẹ, akẹ amẹ ya t̄sẹ meini a kpe amẹ lẹ kẹba yokpemo he lẹ, si amẹ baa. Asang e t̄su t̄sud̄si krokomei ni e kẹ, akẹ: „Nye ya kẹa meini a kpe lẹ, akẹ: Na mi niyenii lẹ efe klalo; a gbe mi t̄sinai lẹ kẹ mi koloi, ni eto fọ lẹ, ni nii fẹ efe klalo: nye ba yokpemo he lẹ!“ Si amẹ lẹ amẹ d̄suèng nò, ni amẹ ying amẹ te, mokome te e bọ mli, mokroko lẹ hú te e guoyeli. Si meini s̄uẹ lẹ mòmò e t̄sud̄si lẹ, ni amẹ wa amẹ yi, ni amẹ gbe amẹ. Ni beni mangt̄sẹ lẹ nu ene lẹ, e mli fu ni e t̄su e tabilọ lẹ, ni amẹ ya gbe neke awuyelọf ne, ni a s̄a amẹ mang lẹ. Kẹkẹ lẹ e kẹ e t̄sud̄si lẹ, akẹ: „Yokpemo lẹ efe klalo mong; si meini a kpe lẹ, amẹ saa. Nohewọ lẹ nye ya gbẹd̄sẹgbẹi lẹ a nò, ni mei abọ, ni nye a na lẹ, nye kpea amẹ kẹba yokpemo he lẹ. Ni t̄sud̄si lẹ d̄sẹkpo te gbẹi lẹ a nò, ni amẹ

bua mei fê, ni amê na lê, na, meikapapai kô meifôdî; ni a na şikpasalôî ba kpe yê kpemo he lê. Si beni mangtşê lê ba şikpasalôî lê a kwemo lê, e na nû kô yê dşei, ni woo yokpemo atade. Ni e kê lê, akê: „Nanyo, te fe teng, ni o ba bie ni o woo yokpemo atadeng?“ Ni e tòmum. Kêkê lê mangtşê lê kê e tşudşî lê, akê: „Nye fimoa e nâdşî kê e nidşî, ni nye woa lê nye ya şea lê nye fôa gbêşê dung lê mli. Yafô kê nyanyôdşî a şişikpemo a hi dşei. Si a tşê mei pii mong, şî fio a hala.“

Ni Jesu dşadşemo kê tşômo kroko, ni e wie yê wulongmalôî lê kê Farisifoi lê a nifôdşianii lê a he lê, wiemo ni e kê gbe na ne, akê: „Jerusalem, Jerusalem! bo moni o gbeô gbalôî lê, ni o tşuia meini a tşuô o ngô lê tşî lê: şî enie mi tao, akê mi bua o bii lê a na, takê bôni wuô bua e bii a na e woo e fidşî a şîşî

lê; ni nye kplêê! Na, aa şî nye we lê a há nye amangfô; şî mi kê nye, akê kêdşê ene nô keya ne nye nang mi dong, dani nye a kê, akê: „A dşô moni ba yê Nuntşô lê gbêî lê mli lê!“

26. Jesu wiemoi ye nagbenii le a hewo.

Ni Jesu dsekpo ye Nyongmo we le, ni e ying e te; ni e kaseloi le ba e ngò, akẹ amẹ ba tsò le Nyongmo we le tsui le, boni a wula le kẹ tei fefeò le kẹ nii, ni dşra wa le. Ni Jesu kẹ amẹ, akẹ: „Nto nye mĩna

nii ne fè? Lẹlẹng mi kẹọ nye, akẹ a şing te kome ye ekroko nõ ye bie, ni a tşing a tşuangşı. Si beni nye a na, akẹ tabiloi ebọle Jerusalem le, bele nye lea, akẹ e fitemo eşẹ etá. Kẹkẹ le meini yọ Judea le a dşofoi keya gòdşı le a nõ, ni meini yọ mã leng le, a dşekpo, ni meini yọ nga le nõ le, a ka bote mli. Si oweletọ gbii dşı ne, koni nii fè, ni a ngma le, a ba mli. Si amane a ba meini hie họ kẹ meini há fufọ ye no be le mli nõ; şı amanehùlu babao kẹ mliфу a ba ye şikpong ne kẹ mangku ne nõ. Ni amẹ a gbeşi ye klante na, ni aa ngò amẹ nom kate mangkui fè mli; ni wongdşaloi a nana Jerusalem nõ kate a ya şı wongdşaloi le a be yinò, ni eşẹ etá le.

Ni beni e taşi ye Mugong le nõ le, Petro kẹ Jakobo kẹ Johane kẹ Andrea ba e ngò ye afá, ni amẹ bi le, akẹ: „Kẹmo wọ beyinò, ni nii ne a ba mli kẹ noni

d̄si o ba l̄e he k̄e d̄se l̄eng nagbe l̄e he okadi?" Si Jesu heren̄o, ak̄e: „Nye kw̄ea d̄sogba, koni moko a ka laka nyel Si mei pii a ba ȳe mi gb̄ei a n̄o, ni am̄e a k̄e, ak̄e: „Mi d̄si Kristo“ l̄e, ni am̄e a laka mei pii. Ni nye a nu tai k̄e tai a bl̄omoi a hew̄o. Si mangku a t̄esi ȳe mangku n̄o, ni mangt̄seyeli a t̄esi ȳe mangt̄seyeli n̄o; ni h̄od̄si k̄e helai k̄e ̄sikpongwosomoi a ba hei sr̄otoi pii. Ni am̄e a nḡo nye am̄e a h̄a, ni nye a na amane, ni am̄e a gbe nye. Ni aa d̄sad̄se mangt̄seyeli l̄e he sanekpakpa ne aa t̄s̄o d̄seng f̄e ni aa nḡo ye odase a h̄a mangkui f̄e; ni no s̄e l̄e ni nagbe l̄e a ba. Si no be l̄e mli l̄e amaneh̄ulu babao a ba, noni a nako n̄o da k̄ed̄se d̄seng ̄s̄isid̄se l̄e k̄ebāsi ngm̄enengm̄ene ni asang a nang n̄o gb̄ikogbiko dong. No mli l̄e k̄e moko k̄e nye, ak̄e: „Na Kristo ȳe bie lo d̄sei“ l̄e; nye ka hea nye yea. Si tak̄e b̄oni srawa gba k̄ed̄sēo boka, ni e k̄p̄ēo k̄e hōo anai l̄e, nakai nong h̄u gbomo bi l̄e ba l̄e a tamo. Si heni gbonyo l̄e k̄a l̄e, d̄sei okropoi l̄e a na a bua ȳe. — Si no gb̄it̄ l̄e a n̄o amaneh̄ulu l̄e s̄e amr̄o l̄e h̄ulu k̄e nyongt̄sire a hie a wo dung ni ngulamii a t̄sere k̄ed̄se ngwei a t̄suasi, ni ngwei hewalei l̄e a woso. Ni no mli l̄e gbomo bi l̄e okadi l̄e a pue ȳe ngwei. Ni no mli l̄e ̄sikpong l̄e n̄o wekumei f̄e a fe yara, ni am̄e a na gbomo bi l̄e, ak̄e ee ba ȳe ngwei atatui l̄e a mli k̄e hewale k̄e anumnyam babao. Ni e t̄su e b̄ofoi k̄e t̄etremant̄rei kp̄amo h̄o, ni am̄e a bua e halamobii l̄e a na k̄e a d̄sē koyoi edsue l̄e n̄o k̄e d̄se ngwei l̄e nagbe kome l̄e n̄o k̄e a te ekroko l̄e n̄o. — Si no gb̄it̄ l̄e k̄e no ngml̄etsua l̄e moko lee, dabi, b̄ofoi l̄e, ni ȳo ngwei l̄e tete lee; ̄si mi t̄sē kome k̄e k̄e. Nohew̄o l̄e nye sra; ̄si nye lee no ngml̄etsua n̄o, ni nye Nunt̄s̄o l̄e ba.

27. Jesu wiemoi ȳe nagbenii l̄e a hew̄o.

(N̄ot̄samo).

K̄e k̄e l̄e ngwei mangt̄seyeli l̄e a tamo oblayei nyongma, ni k̄o l̄o am̄e kanei, ak̄e am̄e ya k̄p̄e ayenfor̄owa l̄e.

Si amẹ teng mei enumo lẹ nilelọi dsi amẹ, ni amẹ teng mei enumo lẹ hù bului. Meini dsi bului lẹ ngò amẹ kanei lẹ; si amẹ ngò mu amẹ fataa he. Si nilelọi lẹ ngò mu wo amẹ tọi a mli kẹ fata amẹ kanei lẹ a he. Si beni ayenforowu lẹ tşẹ lẹ, amẹ fẹ amẹ wọ wọi. Si nyóng teng lẹ a bo, akẹ: „Na, ayenforowu lẹ miba, ẹel nye dşeakpo nye ya kpea lẹ!“ Kẹkẹ lẹ oblayei lẹ fẹ teşi, ni amẹ sa amẹ kanei lẹ. Si bului lẹ kẹ nilelọi lẹ, akẹ: „Nye há wọ nye mu lẹ eko, si wọ kanei lẹ migboi!“ Si nilelọi lẹ herenò amẹ kẹ: „Dabi, ekole e ba şeng wọ kẹ nye; si mong nye ya meini hòọ lẹ a ngò nye ya hea eko nye há nye he.“ Ni beni amẹ te bemo lẹ, ayenforowu lẹ ba; ni meini esa amẹ he eto lẹ kẹ lẹ te yokpemo lẹ, ni a ngá agbo lẹ. Si no sẹ lẹ oblayei krokomei lẹ hù ba ni amẹ kẹ: „Oura, Oural gblemo o há wọ.“ Si e herenò e kẹ, akẹ: „Lẹlẹng, mi kẹọ nye, akẹ mi lee nye!“ — Nohewọ lẹ nye sra; si nye lee nò gbí lo nò ngmlẹtsua nò, ni ghomobi lẹ ba. — Si tamo nū ko, ni beni e ya mangşẹ şong lẹ, e tşẹ e tşudşi, ni e ngò e nii e wo amẹ deng. Ni e há mokome talantoi enumo, mokome hù nò enyo, ni mokome hù nò ekome; mofẹmo lẹdientşẹ e hewale na; ni amrò lẹ e dom. Si moni a há lẹ talantoi enumo lẹ te e ya tşómo he, ni e ku talantoi enumo e bọ he. Nakai nong moni a há lẹ enyo lẹ, lẹ hù e na enyo hù e bọ he. Si moni a há lẹ ekome lẹ te e ya tşá

şikpong, ni e ngò e nuntşo lę şika lę e te. Si e yę ahù lę tsudşi ne a nuntşo lę ba, ni e ke amę ba bu akunta. Ni moni a há lę talantoi enumo lę ba, ni e ke: „Oura, o ngò talantoi enumo lę o há mi; na, mi na talantoi enumo há mi fata he.“ E nuntşo lę ke lę, akę: „Mo, tsulo kpakpa, anękwafo; o ye anękwa yę nii fio nó: ma há o ye nii pii a tşę: botemo o nuntşo mişę lę mli!“ Keke mi mo hú, ni na talantoi enyo lę ba; ni e nuntşo lę ke lę nakai nong. Si moni na talanto kome lę hú ba ba ke, akę: „Oura, mi le o he, akę o yi wa; o kuę yę heni o duko; ni o bua na yę heni o şakko. Ni mi şę gbeye ni mi te mi ke o talanto lę ya te şikpong: na o nii!“ E nuntşo lę herenó ni e ke lę, akę: „Tsulo fong! anihaoló! á, o le, akę mi kuę yę heni mi duu, ni mi bua na yę heni mi şudá; kulę gbena dşi, akę o ngò mi şika lę, o woę tsakelęi lę a dę, ni ke mi ba lę, ma na mi nii ke e hekpa! Nohewę lę nye hea talanto lę yę e deng, ni nye ngò há moni yę talantoi nyongma lę. Si mofemo, ni yę noko lę, aa há lę, koni e na a teke nó; şimonii bę noko lę, aa he noni e yę lę tete yę e deng. Si yakayakatsulo lę nye tşia lę nye woa gbęşę dung lę mli; yafo ke nyanyódşi a şşikpemo a hi dşei.“ Si beni gbomo bi lę a ba yę e numnyam lę mli, ni bofol krongkrong lę fę a fata e he lę, no mli lę ee ta e numnyam sęi lę nó; ni aa bua mangkui fę na yę e hie. Ni ee gbla amę mli, takę boni tokwelę gbla gwangtengi ke abotiai a mli lę; ni ee ngò gwangtengi lę e to e ninedşuró nó; şimonii abotiai lę e ngò amę e to abęku nó. Keke lę mangtşę lę a ke meini yę e ninedşuró nó lę, akę: „Nye ba, nye meini mi tşę a dşę nye; nye ba ngó mangtşeyeli lę, ni a sa a to nye kędşę dşeng şişidşę lę nye yea. Si homo ye mi, ni nye há mi niyenii; kumai ye mi ni nye há mi nu; gbę dşi mi ni nye há mi ba to nye ngò. Mi nie yaiyai ni nye wo mi atade; mi heye ni nye ba sra mi; a wo mi tşung ni nye ba mi ngò.“ Keke lę dşalęi lę a herenó, akę: „Oura, ta

gbí ni wọ na o, akẹ homo miye o, ni wọ lẹ o? alo akẹ kumai miye o, ni wọ há o, o nu? Alo te gbí ni wọ sumo o nakai?" Ni mangtşę lẹ a herenó, akẹ: „Leleng, mi kẹọ nye, akẹ nofeno, ni nye fe nye há mi nyemimei ne a teng bibio kome lẹ, nye fe nye há mi hú!" Kẹkẹ lẹ ee kẹ meini yọ abẹku nó lẹ hú, akẹ: „Nye dşea mi ngó, nye meini a lomo nye lẹ, nye yá nanó la lẹ, ni a sa a to abonsam kẹ e bọfoi lẹ mli! Si homo ye mi ni nye háá mi nii ma ye; kumai ye mi, ni nye háá mi nu; gbọ dşi mi ni nye háá ma to nye ngó; mi nie yayai, ni nye woo mi atade; mi heye, ni asang a wo mi tşung, ni nye ba sraa mi!" Kẹkẹ lẹ amẹ hú amẹ a herenó, akẹ: „Oura, te gbí ni wọ na o nakai lẹ, ni wọ sumoo o?" Kẹkẹ lẹ ee kẹ amẹ, akẹ: „Leleng, mi kẹọ nye, akẹ noni nye fee nye háá menemei, ni dşi bibio fe mei lẹ fẹ lẹ a teng mokome lẹ, nye fee nye háá mi hú!" Ni menemei lẹ amẹ a te nanó pimo mli; şi dşalọi lẹ a te nanó wola mli.“

28. *Nádsi a he fomo kẹ Nyongmo niyenii.*

Yẹ nagbe gbli lẹ a mli dani Jesu a na amanehúlu lẹ, e tşóọ şuane yẹ solemotşu leng, ni e ba hiq Betania nyóng. Ni e ba mli nakai gbiko (Sọ) gbẹkẹ lẹ, akẹ Jesu teşi kẹdşę niyenii a şi lẹ, ni e dşie e tade e fọşi, ni e ngó papam e fi e he. No se lẹ e fọse nu e wo kulo mli, ni e boi e kaselọi lẹ a nádsi a he fomo, ni e kẹ papam, noni e kẹ fi e he lẹ, tşumo. Si beni e şę Petro nó lẹ, e kẹ, akẹ: „Nuntşọ, ó fọ mi nádsi a he, lo?" Ni Jesu herenó ni e kẹ lẹ, akẹ: „Noni mi feq lẹ o lee agbene; şi oo le wọ se.“ Petro kẹ lẹ, akẹ: „Ka fọ mi nádsi a he keyaşi nanó!" Jesu to he, akẹ: „Kẹdşi mi fọọ o he lẹ, o kẹ mi be yeli.“ Kẹkẹ lẹ Simón Petro kẹ, akẹ: „Nuntşọ, dşee mi nádsi kẹkẹ, şi mi nidşi lẹ kẹ mi itşo lẹ hú.“ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Moni a dşu e he momo lẹ, taoo hefomo, dşa e nádsi kẹkẹ, şi e he fẹ etşę; ni nye he tşę; şi dşee nye fẹ.“ Edşakẹ e le krẹde, akẹ abonsam ngó wo Juda Iskariote

tşui mli momo, akę ee tşó e segbę hewo lę ni e kę, akę: „Dşee nye fę nye he tşe. Ene se lę Jesu ho kpasasi ekong ni e kę amę, akę: „Nye le noni mi fe mi hã nye ne lo? Nye tşeo mi tşólo kę nuntşo, ni e sa nakai; şı no dşı mi. Agbene kędşı mi, nye tşólo lę kę nye nuntşo lę, mi fọ nye nãdşı a he lę, e sa, akę nye hũ nye fọ mo e nanyo nãdşı a he. Mi to kadi mi hã nye; koni nye fe, takę boni mi fe mi hã nye lę. Lęlęng, lęlęng, mi kęo nye, akę tşulo lę efee e nuntşo, ni asang bofo lę efee moni tşu lę lę. Kędşı nye le ene lę, a dşo nye, kę nye feo lę.“

Ni ye akpiti gbi klengkleng lę nõ lę (noni dşı So), Josu kaseloi lę kę lę, akę: „Nigbę o sumo, akę woş te ni woş sa Henóho tobi lę, ni oo ye?“ Ni Jesu tşu Petro kę Johane ni e kę amę, akę: „Nye ya má lęng, ni na, nũ ko, ni tireo nukpulu lę, kę nye a kpe; nye niea e se kęya şıã hegbę ni e ba bote lę, ni nye kęa şıãtşę lę, akę: Nuntşo lę kę o, akę: Nigbę dşı tşu, hegbę ni mi kę mi kaseloi lę a ye Henóho tobi lę ye? Ni ee tşó nye ngweitsu kpetengkple, ni nye sa dşei.“ Ni amę te má lęng, ni amę na takę boni e kę amę lę, ni amę sa Henóho tobi lę. Ni gbękę lę Jesu hũ kę e kaseloi lę te Jerusalem. Ni ye gbę lę nõ amę ya tşó weintrom ko mli. Kękę lę Jesu kę, akę: „Mi dşı anq-kwa weintşo lę, ni mi tşę dşı hulo lę. Nine fę nine, ni woo yibii lę, e dşieo; ni nine fę nine, ni woo yibii lę, e kplọ he, koni e wo yibii pii fe tşutşu lę. Agbene nye he etşe ye wiemo, ni mi kę nye ewie lę hewo. Nye hia mi mli, ni mi hũ ma hi nye mli. Takę boni weintşonine dientşę nyęng a wo yibii lę, dşã e hi weintşo lę he; nakai nye hũ nye nyèè, dşã nye hi mi mli. Mi dşı weintşo lę; nye dşı nidşı lę. Moni ehii mi mli lę, a foş lę, akę tşonine, ni e ngala; ni a bua amę na a kę woş la mli, ni aa şã amę.“ Ni neke wiemoi pii, ni dşra ne, Jesu wie e tşó e kaseloi lę, dani e na amanehulu lę; ni noni dşı tşıri lę e wo Mumo krongkrong

lẹ si e há amẹ Nẹkẹ sádsi ne nye a na yẹ Johane sanekpakpa lẹ mli.

Ni beni amẹ kpasá okpló lẹ he, ni amẹ yeọ Henóho tobi lẹ, Jesu kẹ e kaselọi lẹ, akẹ: „Lẹlẹng, mi kẹẹ

nye, akẹ nye teng mokome a tşó mi sẹgbẹ.“ Ni e dọ amẹ naakpa, ni amẹ boi lẹ bimo ekome kome yẹ amẹ teng, akẹ: „Oura, ming?“ Si e herenó e kẹ, akẹ: „Nye mei nyongma kẹ enyo ne a teng mokome, ni ngó e nine kẹ mi nine tşọ fale lẹ mli lẹ, lẹ nong ee tşó mi sẹgbẹ. Gbomo bi lẹ miya, akẹ bọni a ngma yẹ e he lẹ mong; si musu a ba moni tşọ gbomo bi lẹ sẹgbẹ lẹ nó; e hi há nakat gbomo lẹ, kẹdsi a naa a fọ lẹ lẹ.“

Si beni amẹ yeọ ni lẹ, Jesu kọ abulo, ni e kumo mahi, ni e ngó há e kaselọi lẹ, ni e kẹ: „Nye hea, nye yea; ene dsị mi gbomotşo lẹ, ni a ngó há nye lẹ; nye fea ene ni nye ngó kai mi.“ Ni e wo kpulu lẹ, ni e dasi, ni e ngó há amẹ, ni e kẹ: „Nye fẹ nye nua eko; ene dsị mi la lẹ yẹ pangmo hẹ lẹ mli, ni a fose a şesị yẹ mei pii a hewọ há esai fa. Si mi kẹ nye, akẹ: Kẹdsẹ ene nó keya ne mi nung weintşo lẹ yibiú ne dong keyasi gbi nó, ni mi kẹ nye a nu lẹ ehe yẹ mi tşẹ mangtşeyeli lẹ mli lẹ.“

29. Jesu ye Getsemane.

Ni beni ame la lala (Lal. 115—118) lẹ, amẹ dşekpo amẹ te Mugong lẹ nò. Keke lẹ Jesu ke amẹ, akẹ: „Mi hewo lẹ nye fẹ nye a gbe natsò mli nyò neng. Si a ngma, akẹ: „Ma tşua tokwelo lẹ, koni toi asafò lẹ mli toi lẹ a gbẹ a şua. Si beni mi teşi ekong se lẹ, ma tşò nye hámò kate Galilea.“ Si Petro herenò e ke lẹ, akẹ: „Kedşi a tşò mei fẹ na ye o mli lẹ, mi lẹ a tşong mi na gbkogbiko.“ Jesu ke lẹ, akẹ: „Le- lẹng, mi keo o, akẹ nyong neng, dani wuo a gbẹ lẹ, oo kpa ye mi se şii ete.“ Petro ke lẹ, akẹ: „Kedşi mi ke o wa gbo tete lẹ, mi kpang ye o se.“ Nakai nong kaseloi lẹ fẹ hù ke.

Agbene Jesu ke amẹ ba he ko, ni a tşeo dşei Getsemane (mu-tşone). Ni e ke e kaseloi lẹ, akẹ: „Nye traşi ye bie, koni ma ya ma ya sole ye dşei.“ Ni e ngò Petro ke Jakobo ke Johane e fata e he, ni e boi nkòmoyeli ke haomo, ni e ke amẹ, akẹ: „Mi susuma mihao naakpa lẹ keyaşi gbele mli tete. Nye hiaşi ye bie ni nye ke mi a sra!“ Ni e te hie fio ni e ho e buşi ni e sole e ke: „Mi tsel kedşi a nye a ba mli lẹ,

há ni kpulu ne a ho mi he a ya; tşebelẹ dşee boni mi mi taoq; şii boni bo o taoq!“ Si e ba e kaseloi lẹ a ngò, ni e na, akẹ amẹ wo, ni e ke Petro, akẹ: „Nye

nyéé nẹkẹ, akẹ nye kẹ mi sra ngmlẹtṣua kome pẹ? Nye sra ni nye soḷea; koni nye ka gbe natṣò mli; mumo lẹ e kplè mong; ṣi helo lẹ hewaa.“ Ni e ying e te ekong noni dṣi ṣi enyo lẹ, ni e soḷe e kẹ: „Mi tṣe, kẹdṣi kpulu ne nyèng a ho mi he a ya, akẹ dṣa mi nu lẹ, há a fe bọni o sumo!“ Ni beni e ba lẹ, e na, akẹ amẹ wọ ekong; ṣi amẹ hingmeii etṣi. Ni e ṣi amẹ e ying e te ekong ni e soḷe noni dṣi ṣi ete lẹ, ni e wie nakai wiemo lẹ nong. Ni bọfo ko dṣe ngwei ba dṣie e he kpo e tṣò lẹ, ni e wo lẹ hewale. Ni e ba mli, akẹ e kẹ gbele miple, ni e soḷe naakpa. Si e latṣa lẹ tamo lakulibii; ni e ṣueṣi. Ni e teṣi kẹdṣe soḷemo lẹ mli ni e ba e kaselọi lẹ a ngò, ni e kẹ amẹ, akẹ: „Nye wọa agbene ni nye dṣoṣa nye he! Na, ngmlẹtṣua lẹ, ni a kẹ a tṣò gbomo bi lẹ sẹgbẹ, ni a kẹ lẹ a wo eṣafelọi a deng lẹ, eṣe etá. Nye teaṣi, nye há wọ ya; na, moni tṣòṣ mi sẹgbẹ lẹ eṣeṣi etá.“

30. *Jesu mómo. Petro kpa e se.*

Juda Iṣkariote ewo Judafoi lẹ a mli onukpai lẹ a ṣi eto momo, akẹ e kẹ Jesu a wo amẹ deng; ni amẹ wo lẹ ene nyomo dṣuṣeṣi kukudṣi 30. Ni akẹ noni Juda le, akẹ Jesu ya Getsemane kpitiokpitio lẹ, e kpla asafo lẹ, ni osofonukpai lẹ kẹ onukpai lẹ etṣu, akẹ amẹ ya mò Jesu lẹ, kẹte dṣei. Amẹ hie klantei kẹ tṣei. Ni Juda eto amẹ okadi e kẹ, akẹ: „Moni ma ṣo e na lẹ, lẹng; nye móa lẹ ni nye kẹ lẹ a ya tong.“ Ni amró lẹ e ba Jesu ngò, ni e kẹ: „Tṣòlo, oṣuè!“ nie e ṣoṣo e na. Si Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Juda, o tṣò gbomo bi lẹ sẹgbẹ kẹ naṣomo lo?“ Ni beni e kaselọi lẹ na noni a ba lẹ, amẹ bi lẹ, akẹ: „Nuntṣo, wọ bá kẹ klante lẹ lo?“ Ni Petro gbala e klante, ni e ba osofonukpa lẹ tṣulo ni e fo e ninedṣuró toi lẹ. Tṣulo lẹ gbẹi dṣi Malko. Kẹkẹ lẹ Jesu kẹ Petro, akẹ: „Ngò o klante lẹ o to e tṣe. Kpulu noni mi tṣe há mi lẹ mi ka nu lo?“ Ni e kẹ amẹ, akẹ: „Nye há mi gbẹ fio!“ Ni e ta tṣulo lẹ toi lẹ he, ni e tṣa lẹ. Ni e kaselọi lẹ fá

şi lẹ ni amẹ dşofoi. Ni oblanyo ko (ekolẹ Marko, sanekpakpa şielọ lẹ) nie Jesu sẹ, ni e wo klala kẹ e yayiaing, ni asrafoi lẹ mọ lẹ. Si e şi klala lẹ ni e dşofoi yayiai kẹdşẹ amẹ ngó.

Si amẹ ngó Jesu kẹte osófonukpa lẹ ngó, heni wulongmalọi lẹ kẹ onukupai lẹ te adşiná yẹ lẹ. Si Petro moni kai e şiwo lẹ, nie şong kẹ nie e sẹ kẹba osófonukpa lẹ mọ lẹ teng; ni e kẹ tşudşi lẹ ya traşi yẹ la lẹ he, koni e na nagbe lẹ. Kẹkẹ lẹ osófonukpa lẹ weyei lẹ a teng mokome ba, ni beni e na Petro lẹ, e kẹ lẹ, akẹ: „Ni bo hù o kẹ nekẹ Jesu Nasarenyo lẹ yọ.“ Si e tşo ni e kẹ, akẹ: „Mi lee lẹ, ni mi lee noni o kẹọ ne tete.“ Ni e dşekpo kẹ te agbo lẹ na, ni wuọ gbẹ. Si Petro yoo sẹ. Ni oblayo lẹ na lẹ ekong, ni e boi meini damo dşei lẹ kẹmo, akẹ: „Amẹ teng mokome nel“ Ni e tşo ekong. Ni fe sẹ fio lẹ meini damo dşei lẹ kẹ Petro ekong, akẹ: „Lẹlẹng, akẹ amẹ teng mokome dşi o; şi Galileanyo dşi o, ni o wiemo tamo nakai.“ Si e boi lomo kẹ kitakamo, akẹ: „Mi lee nekẹ gbomo ne, ni nye tşiq e ta ne.“ Ni wuọ sa gbẹ

ekong. Kẹkẹ ni Jesu tşó e he e kwẹ lẹ; ni Petro hie ba Jesu wiemo lẹ nọ, ni e dşekpo e ya fo ahù.

31. Jesu yẹ Kaiafa hie.

Ni nakai be lẹ nong Jesu damo Kaiafa, osófonukpa lẹ, hie; ni e bi lẹ nii yẹ e kaselọi lẹ kẹ e tşómo lẹ

hewo. Jesu here le nõ, akẹ: „Mi wie fang mi tşo dşe leng; mi tşo dā ye kpehe le ke Nyongmo tşu le mli, heni Judafoi le kpeo ye dā le, ni mi keko noko ye fifi a mli. Meni hewo ni o biõ mi le? Bi meini nu mi le noni mi ke amẹ; na, amẹ le noni mi ke.“ Si beni e wie neke le, tşudşi le, ni damoşi le, a teng mokome gba Jesu ma ni e ke: „Neke o hereo osofonukpa le nõ lo?“ Jesu herenõ, akẹ: „Ke mi wie efong le, ye efong le he odase; şi ke dşogbang le, meba o tşua mi mo?“

Si osofonukpa le ke onukpai le ke adşinā le fe tao odase ye Jesu he, koni amẹ gbe le; şi amẹ naa eko; ni noni amale odasefoi pii ba tete le, amẹ dase le yee gbõ. Keke le osofonukpa le teşi, ni e bi Jesu, akẹ: „O herenõ noko? Meni dşi noni menemei yeo nõ odase ye o he ne?“ Si Jesu bu e na, ni e too he noko. Keke le osofonukpa le bi le ekong ni e ke, akẹ: „Mi

na o Nyongmo hiekalo lẹ, akẹ o kẹ wọ, kẹ bo dsi Kristo, Nyongmo bi lẹ.“ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Mi dsi lẹ; ni nye a na gbomobi lẹ, akẹ e ta hewale ninedsurò nò, ni e ba yẹ ngwei atatu lẹ a mli.“ Kẹkẹ lẹ osofonukpa lẹ gbla e tadei ni e kẹ: „E bọ musu; meni wọ sa wọ taoq odasefei wọ feq dong? na agbene nye nu e muşubọ lẹ! Te nye susuq teng?“ Amẹ fẹ amẹ herendò, akẹ: „E sa gbele!“ — Kẹkẹ lẹ amẹ tşere ladşò amẹ şue e hie; ni amẹ ha e hie, ni amẹ gbla lẹ mai ni amẹ kẹ: „Kristo, gba o tşò wọ, namo dsi moni tşua o lẹ?“

Si beni dşe tşere lẹ, osofonukpai lẹ kẹ onukpai lẹ fẹ te adşinà ekong yẹ Jesu hewọ, koni amẹ gbe lẹ. Ni amẹ fi lẹ ni amẹ ngò lẹ kete, ni amẹ kẹ lẹ ya há Pontio Pilato, Romafoi a lumo lẹ. Kẹkẹ lẹ Juda, moni tşò e segbẹ lẹ, beni e na, akẹ a bu Jesu fọ lẹ, e şua e he, ni e ngò dşuetei kukudşi 30 lẹ kẹba há osofonukpai lẹ kẹ onukpai lẹ ekong, ni e kẹ, akẹ: „Mi fe eşa, akẹ mi tşò la, ni eşa ko bẹ he lẹ, segbẹ!“ Si amẹ kẹ: „Wo he same meni dsi no? Bo ni o kweq no nò!“ Ni e şere dşuetei lẹ e şuşeşi yẹ Nyongmo tşu lẹ mli, ni e ying e te, ni e ya wo e sè kpá. Si osofonukpai lẹ kolọ dşuetei lẹ, ni amẹ kẹ: „E dşaa, akẹ wọ ngò wọq Nyongmo şikatohe lẹ mli; akẹşi lahemoni dsi.“ Ni amẹ te adşinà, ni amẹ ngò he şòlo abọ lẹ, koni a fù gbọi yẹ dşei. Nohewọ lẹ a tşe nakai abọ lẹ la-abọ kẹ ngmene.

32. Jesu yẹ Pilato kẹ Herode hie.

Si Jesu damo lumo lẹ hie. Ni lumo lẹ bi lẹ, akẹ: „Ani Judafoi lẹ a mangtşe lẹ dsi o?“ Si Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Mi mangtşeyeli lẹ bẹ dşe ne he. Mi mangtşeyeli lẹ dşe dşe ne mli dşikule, mi webii lẹ a wu, koni a ka ngò mi a há Judafoi lẹ.“ Kẹkẹ lẹ Pilato kẹ lẹ, akẹ: „Si agbene mangtşe dsi o kẹ?“ Jesu herendò, akẹ: „A, mangtşe dsi mi! Ene hewọ ni a fọ mi ni mi ba dşe ne mli lẹ, koni ma ye odase ma há anqkwale lẹ. Mo-

fèmo, ni dşę anọkwale mli lę, nuọ mi wiemo!“ Pilato kę lę, akę: „Me' dşi anọkwale lę?“ Ni beni e kę ene lę, e dşekpo ekong e te Judafoi lę a ngò, ni e kę amę, akę: „Mi lę mi naa eşa ko kura yę e mli!“ Si amę ká hę amę kę, akę: „E ta mangbii lę a mli, ni e tşò yę Judafoi lę a şikpong fè mli e boi kędşę Galilea kę-başı bie.“ Si beni Pilato nu Galilea hewọ lę, e bi, akę: „Galileanyo dşi lę lo?“ Ni beni e na lę, akę e dşę Herode nọyeli şişi lę, e há a kę lę ya há Herode, moni lędientşę e yọ Jerusalem yę gbıdşurò lę nò lę. Ni beni Herode na Jesu lę, e na mişę naakpa; şi e tao lę e kwę dşeengmo; edşakę e nu nibii pii yę e hewọ, ni e susu, akę e na aşuiai ni e feọ lę eko. Kękę lę e bi lę nii pii; şi e heree lę nò noko. Ni Herode kę e webii lę gbe e he guọ, ni amę ye e he feọ, ni amę wo lę atade yęng, ni amę kę lę ya há Pilato ekong. Ni yę nakai gbı lę nò nong lę Pilato kę Herode fe nanyo, şi tşutşu lę amę nyę amę he.

Si dane kę şę gbıdşurò nò lę, lumo ngmeọ gboklęfonyo kome he e há asafo lę, mofèmo ni amę sumo. Si no mli lę e yę gboklęfonyo, ni awuyelọ dşi lę, ni a tşęọ lę Baraba. Ni Pilato kę Judafoi lę, akę: „Namo he nye taoọ, akę mi ngmeọ mi há nye? Baraba alo Jesu, moni a tşęọ lę Kristo lę?“ Ni beni e taşı yę kodşomo sèi lę nò lę, e ngá tşu a ba e ngò a ba kę lę, akę: „O kę dşalọ ne a ka ye sane ko; şi mi he edşra mi babao yę lamo mli ngmene yę e hewọ.“ Si oşofonukpai lę kę onukpai lę laka asafo lę, akę amę bi Baraba, şi amę kpata Jesu hie. Pilato kę amę, akę: „Meni mi fe Jesu he mọ?“ Asafo lę fè blọ, amę kę: „Há ni a sęng lę! Há ni a sęng lę!“ Ni beni Pilato na, akę e nyèè noko e fe, ni akę a tşę atua lę, e ngò nu ni e fọ e deng yę asafo lę hie ni e kę: „Mi lę dşalọ ne la bę mi he; nye kwęa nọ!“ Ni asafo lę fè herenò ni amę kę akę: „E la a ba wọ kę wọ bii a nó!“ —

Kẹkẹ lẹ Pilato há akẹ a ngò Jesu ni a yi lẹ kplebii. Ni asrafoi lẹ bọ ngmei kakra amẹ ngò wo e itso he, ni amẹ ngò bo tşuru amẹ wo lẹ, ni amẹ kẹ, akẹ: „Oşuē, Judafoi a mangtşel!“ Ni amẹ gbla lẹ mai. Kẹkẹ lẹ Pilato kẹ lẹ dşekpo ekong, ni e kẹ amẹ, akẹ: „Na, mi kẹ lẹ ba tşò nye, koni nye le, akẹ mi naa eşa ko yẹ e mli.“ Agbẹne Jesu dşekpo e bu ngmei kakra lẹ kẹ bo tşuru lẹ. Ni Pilato kẹ amẹ, akẹ: „Na gbomo le!“ Si beni osòfonukpai lẹ kẹ tşudşi lẹ na lẹ lẹ, amẹ blọ amẹ kẹ: „Sèngmo lẹ! Sèngmo lẹ!“ Pilato kẹ amẹ, akẹ: „Nye lẹ nye ngòda lẹ ni nye ya sèa lẹ; şi mi lẹ mi naa eşa ko yẹ e mli.“ Judafoi lẹ here lẹ nò; akẹ: „Wọ yẹ mla, ni yẹ wọ mla lẹ na lẹ e sa, akẹ e gboq; şi e fe e he Nyongmo bi.“ Ni beni Pilato nu neke wiewmo ne, e şe gbeye fe tşutşu lẹ, mi e te kodşomo asa lẹ nò ekong, ni e bi Jesu, akẹ: „Nigbẹ o dşẹ?“ Si Jesu haa lẹ heto ko. Kẹkẹ lẹ Pilato kẹ lẹ, akẹ: „Ani o kẹ mi ewiee? O lee, akẹ mi yẹ hegbe, akẹ mi sẹq o; ni akẹ mi yẹ hegbe, akẹ mi ngmeq o he?“ Jesu herenò, akẹ: „O bẹ mi he nokò femo hegbe, akẹ dşa

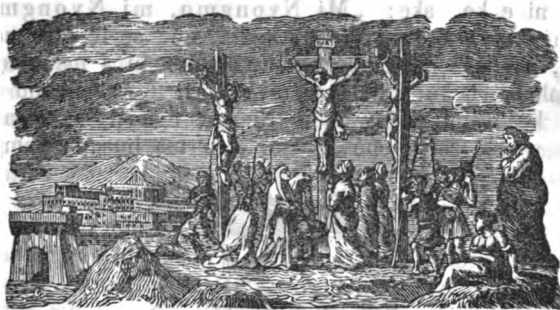
a há o kédşę ngwei; nohewo lę moni ngó mi há o lę yę eşa fe o.“ Kédşę no nó lę Pilato mitao, akę e ngmeo e he. Si Judafoi lę blo amę kę, akę: „Kędşi o ngme mone he lę, o dşee Kaisaro nanyo; şı mofemo, ni feo e he mangtşę lę, e teşi yę Kaisaro nó.“ Beni Pilato nu neke wiemo ne, e ngó Jesu e há, akę a sęng lę. Ni e tıre e sęngmotşo lę.

Ni asafo pii nie e se kę yei, ni foq há lę. Si Jesu tşó e he e há amę, ni e kę amę, akę: „Jerusalem biyei! nye ka foa nye há mi; şı nye foa nye há nye-dientşę nye he kę nye bü a he. Si kędşi a fe neke nii ne yę tşó ngmong nó lę, meni a fe yę egbing lę nó?“

34. Jesu yę sęngmotşo nó.

Ni beni amę ba hegbe, ni a tşęq dşei Golgota (Itşo-ngongohę) lę, amę ngó wein, ni a kę muro efutu mli, há lę, akę e nu; ni beni e sa e na lę, e nuu. Ni amę kala lę yę sęngmotşo lę nó yę dşei kę awayeloı enye amę fata e he, mokome yę e ninedşuró nó, ni mokome yę e boku nó. Ni a fe lebi ngmlę nehu, beni amę sęng lę lę. Ni Jesu kę: „Ata, ngó fa amę; şı amę lee noni amę feo.“ Si beni amę sęng lę lę, amę dşę e tadei lę a mli mlidşai edşue, asrafonyo kome ekome. Si e bę lę bę tşamohe, şı a lo kędşę yıteng kę yişı. Nohewo lę amę kę, akę: „Nye ka há wo gba mli, şı

nye há wọ fọa nô oşiki, moni a na.“ Nẹkẹ nii ne asrafoi lẹ fe. Si Pilato ngma ngmale, ni e ngọ kpẹtẹ sẹngmotşo lẹ nô; ni a ngma ye Hebri ke Heleni ke Romani wiemo mli, akẹ: „Jesu Nasarenyo Judafoi lẹ a mangtşẹ lẹ.“ Si asafo lẹ kẹ osofonukpai lẹ kẹ asrafoi lẹ lomo lẹ, ni amẹ kẹ, akẹ: „Kẹ Nyongmo bi dşi o lẹ, dşẹ sẹngmotşo lẹ nô o kplekeşil“ Ni awuyelọi lẹ a teng mokome tete lomo lẹ, ni e kẹ: „Kẹ Kristo dşi o lẹ, dşiemo bedientşẹ o he lẹ kẹ wọ hù!“ Si mokroko lẹ ká lẹ ni e kẹ lẹ, akẹ: „Ani bo tete hù o şes Nyongmo gbeye, bo ni a bu o fọ takẹ lẹ lẹ? Ni wọ lẹ e sa nakai e há wọ, şi wọ na wọ nitşumoi lẹ a he nyomowo, şi mone lẹ efeko noko fong ko.“ Ni e kẹ Jesu, akẹ: „Nuntşo, kaimo mi, beni o ba ye o mangtşeyeli lẹ mli lẹ!“ Ni Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Lẹleng, mi kẹ o, akẹ ngmenengmene o kẹ mi a şe Paraiso!“ Si e nye kẹ e nye nyemiyo lẹ, Maria, Klopa ngá lẹ, kẹ Maria Magdalene damo Jesu sẹngmotşo lẹ masi. Nohewọ lẹ beni Jesu na e nye kẹ kaselọ moni e sumo lẹ, akẹ amẹ damoşilẹ, e kẹ e nye lẹ, akẹ: „Yó, na o bi nel!“ Fe şẹ lẹ e kẹ kaselọ lẹ, akẹ: „Na o nye nel“ Ni kẹdşẹ nõ ngmlẹtşua lẹ nõ lẹ kaselọ lẹ ngọ lẹ kẹte ledientşẹ e nõ ngọ lẹ. Ni kẹdşẹ şuane ngmlẹ nyongma kẹ enyo nõ lẹ dung ha şikpong lẹ nõ keyaşi gbẹkẹ ngmlẹdşilẹ ete nõ. Kẹkẹ lẹ Jesu bo

wa, ni e kẹ, akẹ: „Mi Nyongmo, mi Nyongmo!
meni hewo o kpa ye mi se?“ Ene se le Jesu noni
e le, akẹ agbene a gbe fe na, koni noni a ngma le a
ba mli le, e kẹ: „Kumai miye mi!“ Agbene no ma
dsei kẹ e mli asing obo. Ni amẹ ngo nşongkotşa ni
amẹ wo le asing obo ni amẹ ngo ma husopo pamplo

na amẹ ngo ha le, akẹ e nu. Ni beni Jesu nu asing
le, e kẹ: „A gbe na!“ Ni e sa e bo e kẹ: „Atal
mi ngo mi mumo le mi wo o deng!“ Ni beni e
kẹ ene le, e ba e itşo şı, ni e ngo e mumo le e ha.
Ni na Nyongmo tşu le muho le mli gbla enyo kedşe
yiteng kẹ yişi, ni şikpong le woso, ni tesai le gbla, ni
gbohi a bui le a na gble, ni krongkronghii le pii, ni
wo le, a gbomotşei le teşi, ni Jesu şite-ekong le se le
amẹ dşekpo ye bui le a mli, ni amẹ ba mang krong-
kronk le mli, ni amẹ ya dşie amẹ he kpo amẹ tşo mei
pii. Si asafobii oha a tşę le, ni damo dşei le, beni e
na şikpongwosomo kẹ nii, ni a fe le, ni akẹ e bo kẹ
neke gbe wa le ne, dani e gbo le, e kẹ, akẹ: „Leşeng,
Nyongmo bi dşi ne!“ Ni asafo le fe, ni yo dşei le,
beni amẹ na noni a fe ne, ame şimo amẹ tşitşi, ni amẹ
ku amẹ se.

35. Jesu fu.

Gbi nó ni Jesu gbo lẹ Soha, ni nie Henóho gbi-
dşuró Sabat wulu lẹ hie. Nohewọ lẹ Judafoi lẹ; koni
gbomotşei lẹ a ka hi sêngmotşei lẹ a nó yẹ Sabat gbi
lẹ nó lẹ, amẹ ba Pilato ngó, akẹ a kumo amẹ nádşı
lẹ, ni a dşie amẹ. Keke lẹ asrafoi lẹ ba, ni amẹ kumo
mei enyo lẹ, ni a sêng amẹ a fata Jesu he lẹ, a nádşı
lẹ. Si beni amẹ şe Jesu nó lẹ ni amẹ na, akẹ e gbo
momo lẹ, amẹ kumoo e nádşı lẹ; şı asrafoi lẹ a teng
mokome ke akplo gbu e ngmawang, ni amró lẹ la ke
nu dşe mli ho. Si a fe nii ne, koni noni a ngma, akẹ:
„Nye ka kua e he wu kome“ lẹ a ba mli. Ni asang
ngmale kroko hú ke, akẹ: „Amẹ a ná moni amẹ gbu lẹ.“

Ni na, gbẹke lẹ Josef dşe Arimatia ba; ni nū niatşe
ke Judafoi lẹ a dşınáfoi lẹ a teng mokome dşı lẹ; şı e
kplèè amẹ nga ke amẹ sane lẹ, edsake Jesu kaselo hú
ni, şı yẹ temo mli; lẹ lẹ e te Pilato ngó eká na, ni e
ya ba Jesu gbomotşo lẹ. Ni Pilato hie fe lẹ ya, akẹ
ni e gbo momo lẹ, ni e tşe asafobii oha a tşe lẹ, ni
e bi lẹ, akẹ e gbo e tşe, lo? Ni beni e nu yẹ asa-
fobii oha a tşe lẹ na lẹ, e fá, akẹ a ngó gbomotşo lẹ
a há Josef. Ni Josef he klala, ni yọ farefare, ni e ba
e ba dşie Jesu gbomotşo lẹ. Si Nikodemo hú, ni tşutşu
ni e ba Jesu ngó nyóng lẹ, ke muro ke aloe, ni a ngó
futu, a fe paundi oha, ba. Ni amẹ ngó Jesu gbomotşo
lẹ, ni amẹ fimo lẹ yẹ klalai a mli ke tşufái lẹ, akẹ
bóni Judafoi lẹ feọ fuọ lẹ.

Si heni a sêng Jesu yẹ lẹ, trom ko benke dşei, ni
trom lẹ mli Josef dientşe e fuhe hē, ni e há a tşua yẹ
tşea mli lẹ, yọ, no mli ni a ke moko engmeko peng.
Dşei amẹ ngó Jesu amẹ ngme, akẹşi e benke. Ni dşe-
tşerenó lẹ osofonukpai lẹ ke Farisifoi lẹ fè na kpeşi yẹ
Pilato ngó amẹ ke, akẹ: „Nuntşo, wọ kai, akẹ neke
lakalo né, beni e hie ká lolo lẹ, ke, akẹ: „Gbi, ni dşı
gbi ete lẹ, ma teşi ekong.“ Nohewọ lẹ fá, koni a ya
sra bu lẹ dşogba keyaşi gbi, ni dşı gbi ete lẹ; koni e

kaselqi lẹ a ka ba ni amẹ ba dşu lẹ, ni amẹ kẹ mang-
bii lẹ, akẹ e teşi kẹdşę gbohi a teng, ni şekpe lakamo
lẹ ba fe klengkleng nõ lẹ.“ Pilato kẹ amẹ, akẹ: „Nye
yẹ sralqi ne; nye dşea nye ya ni nye ya sra bu lẹ,
bõni nye le.“ Si amẹ te amẹ ya sra bu lẹ, amẹ sọ
tẹ lẹ na, ni amẹ to sralqi.

36. Jesu şite-ekong.

Ni oşı gbi klengkleng (Hogba), ni nie Sabat wulu
lẹ sẹ lẹ, nõ dşetşerenõ manke mara lẹ, na, şikpong-
wosomo babao ba; şi Nuntşo lẹ boşo ko dşę ngwei e
kplekeşi, ni e ba e ba koklo tẹ lẹ kẹte sẹ kẹdşę bu lẹ
şina lẹ he, ni e ho. e ta nõ. Si e hie tamo srawakpe-
mo, ni e tade lẹ yşo, akẹ Nyongmo tẹ. Si e hewo

gbeye, ni amẹ sẹ lẹ hewọ lẹ sralọi lẹ a he kpokpo, ni amẹ tşómo tamo gbohi.

Si Jesu etesi momo. Si yei komei, ni enie e sẹ kẹdşę Galilea lẹ, noni amẹ sa tşufá kẹ ngma lẹ amẹ to, amẹ ba lebi mangkpa, koni amẹ ba ngó tşufá lẹ amẹ fọ Jesu gbomotşo lẹ. Si Maria Magdalene nie amẹ hie e ba fuhe lẹ, dani húlu teşi. Ni e na, akẹ a dşie tẹ lẹ yẹ fuhe lẹ. Kẹkẹ lẹ e şafoi ni e ba Simon Petro kẹ Johane ngó, ni e kẹ amẹ, akẹ: „Amẹ dşie Nuntşo lẹ kẹdşę bu lẹ mli, ni wọ lee, heni amẹ kẹ lẹ engme.“ Nohewọ lẹ Petro kẹ Johane te amẹ ya kwe, ni Maria Magdalene ni amẹ sẹ. No mli lẹ yei krokomei hũ şẹ fuhe lẹ, ni amẹ na bu lẹ effo. Ni beni amẹ hao yẹ ene hewọ lẹ, na, amẹ na bọfoi enyo truká, ni amẹ heleşi naakpa. Si bọfoi lẹ a teng mokome kẹ amẹ, akẹ: „Nye ka şea gbeye! Męba ni nye taoş moni hie ká lẹ yẹ gbohi a teng? e be bie, şi e teşi. Nye ya ni nye kea e kaselọi lẹ.“ Ni amẹ dşekpo oya, ni amẹ dşofot kẹdşę fuhe lẹ, şi gbeye kẹ ngmingmi mó amẹ.

Ni beni amẹ ya má leng lẹ, Petro kẹ Johane hú ba fuhe lẹ, ni amẹ na klalaş, ni eha Jesu he lẹ; şi Jesu dientşę lẹ amẹ naa lẹ, nohewọ lẹ amẹ susu, akẹ a dşie Jesu kete, ni amẹ hee amẹ yee, akẹ e teşi. Ni amẹ ku amẹ sẹ ekong kẹba má leng. Si Maria Magdalene damo gbęşę yẹ fuhe lẹ he, e fo. Ni beni e foş lẹ, e kotoşi yẹ fuhe lẹ mli; ni e na bọfoi enyo, ni wo atadeş yędşi, akẹ amẹ trasi; ni amẹ kẹ lẹ, akẹ: „Yó, meni hewọ o foş?“ E kẹ amẹ, akẹ: „Edşakẹ şi amẹ ngó mi Nuntşo kẹ te, ni mi lee, heni amẹ kẹ lẹ eya ngme.“ Ni beni e kẹ neke lẹ, e ku e sẹ, ni e na Jesu damoşi, şi e lee, akẹ Jesu ni. Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Yó meni hewọ o foş? Namo o taoş?“ E susuş, akẹ bene tromsalọ lẹ dşi lẹ, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Nuntşo, kędşi bo o wo lẹ. kẹdşę bie lẹ, tşómo mi, heni o kẹ lẹ eya ngme, koni ma ya ngó lẹ kẹ ba.“ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Maria!“ Kẹkẹ lẹ e le lẹ, ni e kẹ: „Rabuni!“ ni e kulaşi yẹ e nádşi a he. Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Ka ta mi he; şi mi

nako ma ya ngwei ye mi tşę ngò. Si ya mi nyemimeř
 lę a ngò, ni o ya kę amę, akę: „Mı ya ngwei ye mi
 tşę kę nye hũ nye tşę ngò, kę mi Nyongmo kę nye
 hũ nye Nyongmo ngò.“ — Ni beni Maria ya şıá lę,
 Jesu dşie e he kpo e tşò yei krokomei, ni yọ gbę lę
 teng keya Jerusalem lę, ni e fla amę. Ni amę kulaşı
 ye e hie kę gbeye kę mişę. Ni Maria Magdalene nina
 amę, ni amę fę amę te amę dşadşę fia amę tşò e bọfoi
 lę. Si amę hee amę yee.

37. *Şişiramo kę Emao ya.*

Ni ye nakai gbl lę nõ nong Jesu dşie e he kpo tşò
 Petro hũ, edşakę e tao mişędşemo ye e şıgbemo lę
 hewọ. Ni gbękę lę kaselọi lę a teng mei enyo hũ miya
 şişiramo keya mang, ni a tşọọ lę Emao, lę mli, noni
 a fe ngmlętşuai ete kędşę Jerusalem lę. Ni amę mıwie
 ye neķę nii ne fę hewọ. Ni noni amę nie amę gbę lę
 nõ lę, nũ ko, ni amę lee lę, ba fata amę he; ni e kę
 amę, akę: „Me' sane ni nye gba ne, ni nye fe mọbọ-
 mọbọ ne?“ Ni amę teng mokome, ni a tşęọ lę Kleofa
 lę, to he ni e kę lę, akę: „Ani o kome kękę dşı meini
 yeọ gbıdşurò lę ye Jerusalem lę a teng, moni lee ni
 ni eba ho ye neķę gbl ne a mli lę?“ Ni e kę amę,
 akę: „Me' nii ni?“ Si amę kę lę, akę: „Nü ni ba ye
 Jesu, ni dşę Nasaret lę, moni dşı gbalọ, ni he wa kę
 nitşumo kę wiemo ye Nyongmo kę mangku lę fę hie
 lę hewọ lę; bõni wọ sọfonukpai lę kę onukpai lę ngò.

lẹ hà, ni a bu lẹ ẹ, ni amẹ sẹng lẹ. Si wọ lẹ wọ susu, akẹ lẹ dsi moni ba here Israel lẹ. Ni yẹ ene fẹ sẹ lẹ ngmẹne dsi gbi ete, ni a fe neke nii ne. Ni asang hù wọ teng yei komei wo wọ he gbeye; si amẹ te gbonyobu lẹ na lebi, ni amẹ naa e gbomotso lẹ; si amẹ ba amẹ ba ke, akẹ amẹ na bofoi a kpodsiemo ko; ni bofoi lẹ ke, akẹ e hie ká. Ni wọ teng meikomei te gbonyobu lẹ na, ni amẹ na, takẹ boni yei lẹ ke lẹ, si lẹ lẹ amẹ naa lẹ.“ Ni e ke amẹ, akẹ: „O bului! akẹ nye kpléé, akẹ nye a he noni gbaloi lẹ ke lẹ nye a ye. Ani e saa, akẹ Kristo na neke amanehúlu ne, koni e boteq e numnyam lẹ mli?“ Ni e boi kedse Mose nó, ni e tso amẹ gbaloi lẹ a ngmalei lẹ fẹ, ni wieq ye e hewo lẹ, a siši. Ni amẹ benke mang, hegbẹ ni amẹ ya lẹ; ni e fe takẹ e foq mli e ya hie; si amẹ kpa lẹ fai naakpa akẹ: „O ke wọ a hiši, si dse ena!“ Ni e bote mli ni e ke amẹ ya hiši. Ni e ba ba mli, beni e ke amẹ kpasasi ye niyenii a he lẹ, e ngò abulo, ni

e daşi, ni e ku mli, ni e ngó há amẹ. Kẹkẹ lẹ amẹ hingmeii gble, ni amẹ le lẹ. Ni trukā lẹ amẹ naa lẹ dong. Ni amẹ kẹ amẹ hewọ, akẹ: „Ani wọ tşui mli eşáá wọ, beni e kẹ wọ wieọ yẹ gbẹ lẹ nó lẹ, beni e gbleọ ngmale lẹ e tşóọ wọ lẹ?“ Ni amẹ teşi yẹ nakai ngmetsua lẹ nó nong, ni amẹ ku amẹ sẹ kẹba Jerusaleml ekong, ni amẹ na mei nyongma kẹ ekome lẹ, akẹ amẹ bua amẹ he na, kẹ meini fata amẹ he lẹ, ni amẹ kẹ, akẹ: „Nuntşo lẹ eteşi lẹleng ni e ya dşie e he şi e tşó Simon.“

Ni beni amẹ wieọ lolo lẹ, ni a ngamo şinai lẹ, Jesu ba ni e ba damo amẹ teng ni e kẹ amẹ, akẹ: „Hedşole a ba nye nó!“ Si amẹ he kpokpo, ni amẹ şe gbeye amẹ susuọ, akẹ amẹ na sisa. Si e kẹ amẹ, akẹ: „Mẹba nye seọ gbeye? Ni mẽba neke susumoi ne boteọ nye tşuiiang? Nye kwea mi nidşi kẹ mi nádşi; midientşe ne; nye ta mi he, ni nye kwea; şi sisa bẹ helo kẹ wui, takẹ boni nye na, akẹ mi yọ lẹ.“ Ni beni e wie neke lẹ, e ngó e nidşi kẹ e nádşi e tşó amẹ. Ni beni amẹ nako amẹ he amẹ ye yẹ mişẹ kẹ nakpe hewọ lẹ, e bi amẹ, akẹ: „Nye yẹ niyenii ko yẹ bie lo?“ Ni amẹ há lẹ lo kuku, ni a şi, kẹ wuo agbaku. Ni e kọ ni e ye yẹ amẹ hie.

38. Jesu dşie e he kpo e tşó Toma, kẹ e kaselọi le yẹ Gensaret fa lẹ na.

Si Toma mei nyongma kẹ enyo lẹ a teng mokome lẹ bẹ amẹ teng, beni Jesu ba lẹ. Kẹkẹ lẹ kaselọi kromel lẹ kẹ lẹ, akẹ: „Wọ na Nuntşo lẹ!“ Si lẹ lẹ e kẹ amẹ, akẹ: „Dşa mi na e deng kplekobii lẹ a nádşiang, ni mi kẹ mi wao wo kplekobii lẹ a nádşiang, ni mi kẹ mi nine họ e ngmawuang lẹ, dani ma he ma ye.“ Ni gbif kpanyo sẹ lẹ e kaselọi lẹ yẹ şia ekong, ni Toma kẹ amẹ yẹ. Ni Jesu ba, şinai lẹ engamo, ni e ba damo amẹ teng, ni e kẹ: „Hedşole a ba nye nó!“ Fe sẹ lẹ e kẹ Toma, akẹ: „Siámo o wao, ni o na mi deng lẹ; ni şiámo o nine hù, ni o kẹ họ mi ngma-

wuang; ni o ka d̄se ngwane, ŝi o he o ye.“ Toma herenò ni e k̄e l̄e, ak̄e: „Mi Nunt̄ŝo k̄e mi Nyongmo!“ Jesu k̄e l̄e, ak̄e: „Toma, ed̄sak̄e o na mi hewo l̄e, o he o ye; a d̄ŝo meini enaa, ni am̄e he am̄e ye l̄e.“

Nii ne a s̄e l̄e kasel̄qi l̄e ku am̄e s̄e am̄e te Galilea, ni am̄e boi am̄e wolei a nitsumo l̄e ekong. Gbiko l̄e am̄e bote l̄el̄e mli; ŝi nakai nyò leng l̄e am̄e mòò noko. Si beni d̄se t̄sere l̄e, Jesu damo n̄ŝo l̄e na, ni e bi am̄e, ak̄e: „Bii, nye ye niyenii ko, lo?“ Am̄e here l̄e nò, ak̄e: „Dabi.“ Si e k̄e am̄e, ak̄e: „Nye fòa ya l̄e ye l̄el̄e l̄e nined̄ŝurò nò, ni nye a na.“ Ni am̄e na loi

kplei 153. Kẹkẹ lẹ Johane kẹ Petro, akẹ: „Nuntsọ lẹ mi.“ Beni Petro nu ene lẹ, e gbe nşọ lẹ mli, ni e sere kẹba nşọ lẹ na. Si kaselọi krokomei lẹ ba lẹlẹ lẹ mli. Ni beni amẹ şẹ şikpong lẹ, amẹ na ngai a la ye dşei, ni lo dşoro nó, kẹ abulo. Jesu kẹ amẹ, akẹ: „Nye ba yea nii.“ Agbẹne beni amẹ ye nii etá lẹ; Jesu kẹ Petro, akẹ: „Simon, Jona bi, ọ sumo mi fe menemei?“ E herenó, akẹ: „A, Nuntsọ, o le, akẹ mi dọ o he.“ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Lẹ mi tobii lẹ!“ E kẹ lẹ ekong, noni dşi şi enyo lẹ, akẹ: „O sumo mi lo?“ E kẹ lẹ, akẹ: „A, Nuntsọ, o le, akẹ mi dọ o he.“ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Kwẹmo mi toi lẹ!“ E bi lẹ noni dşi şi ete lẹ hú, akẹ: „O dọ mi he, lo?“ Petro kwo-ngọbẹ, akẹşi e bi lẹ şii ete, akẹ: „O dọ mi he, lo?“ lẹ, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Nuntsọ! o le nii fia, o le, akẹ mi dọ o he.“ Jesu kẹ lẹ, akẹ: „Lẹ mi toi lẹ! Lẹlẹng, lẹlẹng, mi kẹọ o, akẹ beni o dşi oblanyo lẹ, bodientşẹ o mia o he, ni o nie hefẹhe, ni o sumoo; şi beni ọ gbọ lẹ, oo şia o nidşi, ni mokroko a mia o he, ni e kẹ o wa te, heni o sumoo, akẹ o ya.“ Si ene lẹ e kẹ e kẹ tşó no gbele, ni Petro kẹ a wo Nyongmo hie nyam.

Gbi kroko lẹ nó lẹ Jesu dşie e he kpo e tşó ye heni e kaselọi lẹ a teng mei 500 lo nó ebua amẹ he na ye lẹ. Nakai e şite-ekong he odasefoi pii ye.

39. Jesu ngwei-ya.

Siwoi kẹ kitai, ni Jesu wo e kaselọi lẹ, dani e şẹ amẹ ni e te ngwei lẹ, a teng ekomei ne:

„A ngó hegbe fẹ a há mi ye ngwei kẹ şikpong lẹ nó; nohewọ lẹ nye ya, ni nye ya fea mangkui fẹ mi kaselọi nye baptisia amẹ ye Tşẹ lẹ kẹ Bi lẹ kẹ Mumo krongkrong lẹ gbẹi a mli ni nye tşó amẹ, ni amẹ ye nibii fẹ, ni mi kẹ nye lẹ nó. Moni heọ yeọ, ni a baptisiọ lẹ lẹ, aa here lẹ; şi moni hee yee lẹ, aa bu lẹ fọ. Si neke okadii ne a nie meini heọ yeọ lẹ şẹ, akẹ mi gbẹi a nó amẹ a fá klai, amẹ kẹ wiemoi hei a

wie, amẹ a wo onufui, ni kẹd̄si amẹ nu nōko, ni gbeo mo lẹ, e feng amẹ efong ko; amẹ a ngò nid̄si amẹ s̄ue helat̄s̄emei a nò, ni amẹ he a wa amẹ. Ni na, mi kẹ nye yẹ d̄a keyasi d̄seng nagbe lẹ.“

Ni beni Jesu kẹ e kasel̄o lẹ na eba kpēsi lẹ, e wo amẹ kita, akẹ amẹ ka d̄se Jerusalem, si amẹ mẹ t̄s̄e lẹ si, ni e wo amẹ lẹ, akẹ aa ba baptisi amẹ yẹ Mumo kronglẹ mi. Si meimi bua amẹ he na lẹ bi lẹ, akẹ: „Nunt̄s̄o, nēkẹ be ne mli lẹ oo ngò mangt̄s̄eyeli lẹ o to o h̄a Israel ekong lo?“ Ni e kẹ amẹ, akẹ: „D̄s̄ee nye he sane ko, akẹ nye lēo be lẹ lo ngml̄ets̄ua lẹ, ni t̄s̄e lẹ engò wo l̄edient̄s̄e e hewale mli lẹ. Si nye a na Mumo krongkron̄g lẹ, ni a ba nye nò lẹ, hewale lẹ, ni nye a t̄s̄omo odasefoi nye h̄a mi yẹ Jerusalem kẹ Judea kẹ Samaria f̄e ni keyasi s̄ikpong nagbe lẹ.“ Ni beni e wie nēkẹ nii ne lẹ, a wo lẹ yẹ am̄ hie, ni atatu ko ngò lẹ kẹd̄s̄e amẹ hie. Ni beni amẹ kwẹ ngwei

ḡa, akẹ ni e ya lẹ, na, mei enyo, ni wo atadei yed̄si lẹ, damo amẹ masei, ni amẹ kẹ, akẹ: „Nye Galileahi, m̄eba nye damosi nye kwẹo ngwei ḡa nēkẹ? Nēkẹ Jesu lẹ nong, ni a ngò lẹ kẹd̄s̄e nye ngò k̄ete ngwei ne, ee ba ekong akẹ b̄o nong, ni nye na lẹ, akẹ e ya ngwei ne.

**40. Gbì ni dsi gbì nyongmai enumo lẹ
gbìdsurò.**

Jesu ngweiya sẹ lẹ e kaselọi lẹ hişi yẹ Jerusalem yẹ afà, ni amẹ kpa Nuntşo lẹ fai yẹ Mumo krongkrong, ni a woşi a hà amẹ lẹ hewo. Ni amẹ fò abisa, ni amẹ ngò Matia amẹ şi Juda, sẹgbetsòlo lẹ, nádşiang, beni amẹ kpa Nuntşo lẹ fai sẹ lẹ, koni amẹ yi a sẹ nyongma kẹ enyo lẹ pẹpẹpẹ ekong. Amẹ kpeq dane yẹ nakpe-sádşì lẹ, ni amẹ meq lẹ, hewo; ni amẹ yibq na şiq oha kẹ nyongmai enyo. Henòho lẹ sẹ gbì 50 kẹ Kristo ngweiya sẹ lẹ gbì 10 lẹ yẹ Pentekoste (lo gbì, ni dşì gbì 50 lẹ) gbìdsurò lẹ nò amẹ bua amẹ he na ekong. A yeq neq gbìdsurò ne yẹ Judafoi lẹ a teng a ngò kaiq mlahámo lẹ kẹ klengkleng nii a kpamo lẹ. — Ni beni amẹ bua amẹ he na lẹ, truká lẹ gbemo dşo ngwei, takẹ ahum, ni na wa, ni e yi şia lẹ heni amẹ tra lẹ obò. Ni Mumo krongkrong lẹ pue yẹ amẹ nò, ni e tamo lalilei, ni e dşa mli, ni e yimo amẹ nò ekome kome. Ni Mumo krongkrong lẹ yimo amẹ mli obobòbo, ni amẹ boi dşadşemo kẹ tsòmo yẹ wiemoi krokomei a

mli, takẹ boni Mumo lẹ hà amẹ hegbe lẹ. Ni Judafoi yẹ Jerusalem, meini şeq Nyongmo gbeye lẹ, ni dşo mangkui srotói fè, ni yq ngwei şisi lẹ, mli. Agbène beni neq gbe ne ba lẹ, mei pii bua amẹ he na, ni

amẹ he dşò amẹ he, edşake mofemo nu, akẹ amẹ mi-
 wie lędientşę e mang wiemo. Ni amẹ fẹ amẹ na
 kpe amẹ he, ni amẹ kẹ, akẹ: „Ami menemei fẹ ne dşee
 Galilamei ni lo? Te teng, ni wọ teng mofemo nu. lę-
 dientşę e wiemo, nomli ni a fọ wọ yẹ lẹ?“ Ni amẹ
 kẹ amẹ he, akẹ: „Te ene aa fe teng?“ Si meikomei
 yẹ fẹo amẹ kẹ: „Amẹ tọ wein he.“ Kẹkẹ lẹ Petro kẹ
 mei nyongma kẹ ekome lẹ teşi, ni e wo e gbe nò, ni
 e kẹ amẹ, akẹ: „Judafoi kẹ meini nye hişti yẹ Jeru-
 salem fẹ lẹ; nye boa toi! Si menemei etrọo dā, takẹ
 boni nye susuọ lẹ; şi nye na, akẹ lebi ngmle nehũ kẹkẹ
 a tşua ne. Si ene dşi noni Joel, gbalọ lẹ, wie lẹ, akẹ:
 „Ni e ba ba mli yẹ nagbe gbil lẹ a nò,“ Nyongmo kẹ,
 „akẹ mi kẹ mi Mumo lẹ a şue helo fia nò; ni nye bihi
 kọ nye biyei a gba, ni nye blahi a na okadii, ni nye
 nukpai a la lamoi; ni mi kẹ mi Mumo lẹ a şue mi wehi
 kẹ mi weyei a nò yẹ no gbil lẹ a mli, ni amẹ a gba.“
 — Nye Israelhi lẹ, nye boa neke wiemoi ne a toi! Jesu
 Nasarenyo, Nyongmo gbomo lẹ, ni kẹ aşuui kẹ okadii
 a dşie lẹ kpo a tşò yẹ nye teng lẹ, lẹ lẹ nye ngò lẹ
 nye kala lẹ yẹ sęngmotşo lẹ nò. Si Nyongmo ete lẹ
 şi ekong; ni no hewọ wọ fia wọ yeọ odase. Nohewọ
 lẹ, akẹ noni e ta Nyongmo ninedşurò nò hewọ lẹ agbene,
 e ngò neke Mumo ne, takẹ boni nye na ni nye nuọ ne,
 e fọse e há. Nohewọ lẹ Israel we lẹ fẹ a le krede,
 akẹ Nyongmo engò neke Jesu ne nong, ni nye eseng
 lẹ lẹ, e wo Nuntşo kẹ moni a fọ lẹ mu.“ — Agbene,
 beni amẹ nu ene lẹ, e tşurò amẹ tşuiiang, ni amẹ kẹ,
 akẹ: „Anyemime! meni wọ fe?“ Si Petro kẹ: „Nye
 tşakea nye tşuiiang, ni nye há a baptisi mofemo yẹ nye
 teng yẹ Jesu Kristo gbei a nò, ni nye a na Mumo krong-
 krong lẹ nikenii lẹ. Si nye nò kẹ nye bihi a nò dşi
 neke şiwò ne kẹ mei abọ ni yẹ song lẹ nong, mei fẹ,
 ni Nuntşo, wọ Nyongmo lẹ a tşę amẹ lẹ.“ — Ni meini
 he e wiemo lẹ kẹ tşuidşurò lẹ, há a baptisi amẹ, ni
 yẹ nakai gbil lẹ a nò nong lẹ a ngò a fe susumai akpei
 ete a fata Jesu kaselọi lẹ a he. Ni amẹ damoşi şing

yẹ kaselọi lẹ a tşómo lẹ kẹ nanyobọ lẹ kẹ abulo kumo lẹ kẹ sọlemo lẹ mli. Ni amẹ fe ekome, ni amẹ hỏ amẹ nii fẹ ni amẹ ngỏ há ohiafoi, ni amẹ yẹ anumnyam yẹ mangku lẹ fẹ hie. Si Nuntşọ lẹ ngỏ meikomei fata amẹ yibọ lẹ he dỏ.

41. Anania kẹ Safira.

Si nũ ko, ni a tşẹ lẹ Anania, kẹ Safira, e ngỏ lẹ, hỏ e bọi lẹ, ni e kẹ şika lẹ fá to, ni e ngỏ lẹ hủ le mli, ni e kẹ fá ba, ni e kẹ ba şue bọfoi lẹ a nádşı a şı, ni e fe, takẹ fẹ dşı no. Si Petro kẹ, akẹ: „Anania, meba abonsam eyi o tşui mli obỏ, ni o male o há Mumo krongkronk lẹ, akẹ o kẹ abọ lẹ yinii lẹ fá tong? Ani dşee o nõ dşı, ni fe sẹ lẹ hủ lẹ, beni a hỏ lẹ, yi şika lẹ yẹ o deng? Meba o to neke nii ne yẹ o tşuing? Dşee gbomei o male o há, şı Nyongmo.“ Si beni Anania nu neke wiemoi ne, e gbeşı, ni e ngỏ mumo lẹ e

há. Ni gbeye kpetengkple mó mei fẹ, ni nu ene lẹ. Ni oblahi lẹ teşı, ni amẹ wo lẹ kẹ dşekpo, ni amẹ ya fu lẹ. Ni fe sẹ fıo lẹ, e ngỏ lẹ ba, ni e lee noni a fe. Ni Petro bi lẹ hủ, akẹ: „Kẹmo mi, neke nye hỏ abọ lẹ, lo?“ Si e kẹ lẹ, akẹ: „A, neke bọ.“ Si Petro kẹ lẹ, akẹ: „Te teng, ni nye kẹ mli kẹ ka

Nuntşo lę Mumo lęng? Na, meini fu o wu lę a nádşı lę ye şına lę şı, ni amę a wo o kę a dşekpo.“ Ni amrö lę e gbeşi ye e nádşı a şı, ni e ngö mumo lę e há. Ni oblahı lę ba mli, ni amę na, ake e gbo, ni amę wo lę, ni amę ya fu lę ye e wu lę masei. Ni gbeyeşemo kpetengkple mó gwabö lę fę kę mei fę, ni nu ene lę.

42. *Stefano gbele.*

Kristo gwabö lę ohiafoi a kwęłoi lę a teng mokome dşı Stefano; moni mli eyi obö kę heyeli kę hewale lę, ni e fe kadii kę aşuai ye mangku lę mli. Agbene Judafoi hebeitaoloi komei kę lę ta na ye Kristofoi a tşómo lę hewö; şı amę nyęę nile kę Mumo lę, ni e kę wieq lę, na amę ku. Nohewö lę amę mli fu, ni amę ta mangku lę kę onukpai lę kę wulongmaloi lę a mli, ni amę yi e nö ni amę mó lę, ni amę kę lę te adşıná lę hie. Ni amę kę amale odasefoi lę ba damoşi, ni amę kę: „Neķę gbomo ne eföd musubö kę hewiemo ye he krongkrong ne kę mla lę hewö; şı wö nu, aķę e kę, aķę: „Neķę Jesu Nasarenyo lę a fite bie, ni ee tşake gbena lę, ni Mose há wö lę.“ Ni mei lę fę, ni tra adşıná lę mli lę, noni amę kwęq lę gá lę, amę na, aķę e hie tamo Nyongmo bofo hie. Keķę lę osofonukpa lę bi lę, aķę: „E ye mli nakai lo?“ Si lę lę e boi wiemo kę amę tşómo ye nakpenibii wudşı, ni Nyongmo efe ehá Israel kę amę toigbo lę hewö; ni e kę neķę wiewmör ne gbe na, aķę: „Nye kuękuöloi kę foloi ye tşui kę toii a mli! Dane nye kuq Mumo krongkrong lę na; boni nye tşemei lę fe lę, nakai nye hú nye feq. Gbaloi lę a teng namo yi nye tşemei lę wakö dá? Ni amę gbe meini gba ye dşalq (Mesia) ne ba lę hewö lę. Ni agbene nye tşö e seğbe ni nye gbe lę. Nye na mla lę ye bofoi a nitşumo lę hewö, ni nye yeko nö. —

Agbene amę wo lę alali, edşake amę nyęę amę to amę mlifu lę dong, ni amę kpe amę nyanyödşı a şışi amę şue e nö. Si lę lę, aķę noni e mli eyi obö kę

Mumo krongrong lẹ hewọ lẹ, e kwẹ ngwei gá, ni e na Nyongmo anumnyam lẹ kẹ Jesu, ni e damo Nyongmo ninedşuró nó; ni e kẹ: „Na, mi na ngwei egble; ni gbomo bi lẹ damo Nyongmo ninedşuró nó.“ Kẹkẹ lẹ amẹ blọ kẹ gbe wa lẹ, ni amẹ tşimo amẹ toi, ni amẹ tşé kẹ ba e nó şi kome, ni amẹ şue lẹ kẹdşe má leng, ni amẹ tşuia lẹ tei. Ni odasefoi lẹ kẹ amẹ tadei lẹ şueşi ye oblanyo ko, ni a tşeq lẹ Saulo lẹ, nádşi a na. Ni amẹ tşuia Stefano tei, ni e bo e tşeq Nuntşo lẹ e kẹ: „Nuntşo Jesu, hemo mi mumo lẹ!“ Ni e kulaşi, ni e bo kẹ gbe wa lẹ, akẹ: „Nuntşo, ka ngó neke eşa ne o ngme amẹ nó!“ Ni beni e kẹ ene lẹ, e tşo mli e wọ.

43. Osai, ni dşeq meididşi a şikpong nó lẹ.

Si Saulo na Stefano gbele lẹ he tşui; şi meini bọ Judafoi lẹ a mla lẹ he modeng kẹ hiedọ lẹ kẹ Kristo gwabọ yiwalọi lẹ a teng mokome dşi lẹ. E dşeq şia keya şia e taoş Kristofoi, ni e mómo amẹ e wo tşung. Si ye neke yiwa ne hewọ lẹ Kristofoi lẹ fẹ gbẹ şua; ni mádşi kẹ akrowai fẹ, ni amẹ ya mli lẹ, amẹ dşadşeq şenekpakpa lẹ ye dşei.

Filipo, moni dşi ohiafoi a kwelọi kpawo lẹ a teng mokome há lẹ, te Samaria, ni e na nişumo pii ye dşei.

Beni e dşadşe sanekpakpa lę ye dşemei kplang lę, Nun-
tşo lę bofo lę ba kę lę, akę: „Teşi, ni o kę nşonggbę,
ni o tşo gbę ni ká kędşe Jerusalem kęya Gasa lę nò.“
Ni e teşi ni e ying e te. Ni na, moding osai ko, ni
dşi Kandake, meididşi a şikpong nò mangnye lę, gbomo
agbo lę, ni eba Jerusalem e ba dşa Nyongmo lę, e ku
e se ē ya şlá ekong, ni e ta e şılı mli, ni ē kane
Jeşaiia, gbalọ lę. Si Mumo lę kę Filipino, akę: „Ninamó
şılı ne, ni o kę o he a ya kpetę lę.“ Ni Filipino tu
lę, ni e nu, akę ē kane Jeşaiia gbalọ lę; ni e bi lę,

akę: „O na noni o kaneọ lę na?“ Ni e kę lę, akę:
„Te a fe teng, ni ma na nang, dşa moko etşo mi?“
Ni e ba Filipino, akę e ba ni e ba ta e masei. Ngmalę
lę heni e kaneọ lę dşi ene: „A kę lę te, takę a kę
togwanteng ya ni a ya gbę lę, ni takę boni gwantengbi
feọ ding ye e hetşokulọ hie lę, nakai nong lę hù e
tşuaa e dang.“ Ni osai lę kę Filipino, akę: „Mi kpa o
şai; namo he gbalọ lę wieọ ene ye? ledientşe e hewọ
lo mokroko?“ Ni Filipino gble e na, ni e boi kędşe
nakai ngmale lę nong nò, ni e dşadşe Jesu sanekpakpa
lę e tşo lę. Ni beni amę ba nu ko hewọ lę, osai lę
kę Filipino, akę: „Na nu, meni tşio mi baptisimo gbę?“
Si Filipino kę, akę: „Kędşi o he o ye kę o tşui mli fla
lę, aa ngme o gbę.“ E herenò, akę: „Mi heọ mi yeọ,
akę Jesu Kristo lę Nyongmo bing.“ Ni e wa şılı lę,

ni amẹ yi enyo lẹ fẹ amẹ yimosi kẹte nu lẹ mali; ni Filipino baptisi lẹ. Ni beni amẹ dşekpo kẹdşẹ nu lẹ mli lẹ, Nuntşo lẹ Mumo lẹ ngó Filipino kẹ te, ni osai lẹ enaa lẹ dong. Si e yi e gbẹ lẹ ekong kẹ mişẹ.

44. Saulo tsuitsakemo.

Si Saulo ká ye ē wa Nuntşo lẹ kaseloi lẹ a yi kẹ hegbeyewo kẹ gbe; ni e ya bi wulo yẹ osofonukpa lẹ deng, ni e ke ya há Judafoi lẹ a nukpai lẹ yẹ Damasko, kóni amẹ wa lẹ, ni e mómo Kristofoi, ni yọ dşemei lẹ, ni e kẹ amẹ a ba Jerusalem. Ni beni e nie gbẹ lẹ nò, ni e benkẹ Damasko lẹ, truká lẹ la tşo kẹdşẹ ngwei yẹ e hewo. Ni e gbeşi, ni e nu gbe ko, ni kẹ lẹ, akẹ: „Saulo, Saulo, meba o wa mi yi?“ Ni e kẹ:

„Bo namo, Nuntşo?“ Nuntşo lẹ kẹ, akẹ: „Mi Jesu moni o wa mi yi leng. E wa há o, akẹ o fa ntia o şi akplo lẹ.“ Ni e he kpokpo ni e na kpẹ e he, ni e kẹ, akẹ: „Nuntşo, meni o taoş mi, akẹ mi fe?“ Nuntşo lẹ kẹ lẹ, akẹ: „Teşi, ni o ya má leng, ni aa tşò o noni o fe.“ Ni Saulo teşi yẹ şikpong lẹ, ni beni e gble e hingmeii lẹ, e naa moko. Si amẹ mómo e nidşi a şi kẹte Damasko. Si Nuntşo lẹ kaselò ko yẹ Damasko, ni a tşeq lẹ Anania; ni lẹ Nuntşo lẹ dşie e he kpo e tşò, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Teşi, ni o ya blohu lẹ, ni a tşeq lẹ, akẹ „tromo lẹ“ mali, ni o bi moko, ni a tşeq lẹ Saulo, ni dşẹ Tarso lẹ, şi yẹ Juda we lẹ. Si na, ē sole, ni e na nū ko, ni a tşeq lẹ Anania yẹ kpó-

dșiemo mli, ni ē ba e ngò, ni e ngò e nine e fò e nò, koni e na nii ekong.“ Si Anania herenò, ni e kẹ: „Nuntşo, mi nu ye mei pii a na, akẹ neke nũ ne efe o krongkrongbii lẹ efong pii ye Jerusalem. Ni bie hũ e na hegbe kẹdşę osofonukpai lẹ a ngò, akẹ e ba fi mei fẹ, ni tşęo o gbẹi a nò lẹ.“ Si Nuntşo lẹ kẹ lẹ, akẹ: „Ya, şı lẹ lẹ mi nò, ni mi hala momong, akẹ ee hie mi gbẹi lẹ ye wongdşaloı lẹ kẹ mangtşemei lẹ kẹ Israelbii lẹ a hie. Ni ma tşò lẹ amanehũlui pii, ni ee na ye mi gbẹi lẹ a hewo.“ Ni Anania ying keba şia lẹ ni e ngò e nidşi e şue e nò, ni e kẹ: „Anyemi Saulo, Nuntşo lẹ etşu mi, koni o na nii ekong, ni o yi obò kẹ Mumo krongkrong lẹ.“ Ni amrò lẹ nong lẹ nokomei dşę e hingmeii lẹ a nò şueşi, takẹ lototoi, ni e na nii ekong, ni e teşi, ni a baptisi lẹ; ni beni e na nii e ye lẹ, e he wa lẹ. Kẹdşę nakai be lẹ mli lẹ Saulo dşadşę fang ye Damasko kẹ Jerusalem, akẹ Kristo dşi Nyongmo bi lẹ.

45. *Kornelio asrafoiatşę lẹ.*

Nũ ko ye Kaisaria, ni a tşęo lẹ, akẹ Kornelio; Romafoi lẹ asrafoiatşę. Ni e dşę Nyongmo, ni e şęo lẹ gbeye, lẹ kẹ e we fẹ; ni e feş edşurò babao e hã mangku lẹ, ni e sọleş hũ dane e hã Nyongmo. E na fang ye kpodşiemo mli gbiko gbekenaşi a fe ngmedşi

ete yinò, akẹ Nyongmo bofo ba e ngò, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Kornelio! o solemoi lẹ kẹ o dşurófemoi lẹ Nyongmo ekai. Ni agbẹne tşu mei keya Jopa, ni a ya kpe Simon, mo nong ni a tşeq lẹ Petro lẹ kẹba, ni e toq Simon, wulokpolo lẹ, ngò ye nşo lẹ na. Lẹ dşi moni a ba kẹ o noni o fe.“ Kornelio fe, takẹ bõni bofo lẹ kẹ lẹ lẹ, ni e tşu e tşudşi ete kete Jopa. Ni dşetşerenò beni amẹ ya lẹ, ni amẹ benke ma lẹ, Petro ete tşuyiteng e ya sole a fe ngmlẹ nyongma kẹ enyo yinò. Ni homo ye lẹ, ni kule e ye nii. Si beni a to e niyenii lẹ, e na nii, ni na, ngwei egble, ni nó ko kplekeşi kẹba e ngò tamo mama, ni a fi na, ni koloì srõttoi srõttoi fẹ yọ mli. Ni gbe ko kẹ lẹ, akẹ: „Teşi, Petro, gbe ni o ye!“ Si Petro kẹ: „Dabida, Nuntşo! şi mi yekẹ noko ni hetşee peng.“ Ni gbe lẹ kẹ ekong, akẹ: „Noni Nyongmo etşu he lẹ, bo lẹ o ka tşeq lẹ, akẹ noko ni hetşee.“ Ni a fe ene noni dşi şi ete hù, kẹkẹ ni a ngò nó lẹ kete ngwei ekong. Agbẹne beni Petro dşuèq neke kpodşiemò ne, ni e na lẹ, hewo lẹ, na, hi ni Kornelio tşu lẹ, mibi Simon we lẹ gbẹ. Ni Mumò lẹ kẹ Petro, akẹ: „Na, mei ete komei mintao o; nohewo lẹ teşi ni o kplekeşi, ni o kẹ amẹ a ya; şi mi mi tşu amẹ.“ Ni Petro kplekeşi, ni e kẹ mei lẹ, akẹ: „Na, mi dşi moni nye taoq lẹ. Me' sane hewo ni nyc ba?“ Ni amẹ kẹ lẹ amẹ sane lẹ; ni Petro ngò amẹ to. Ni dşetşerenò lẹ e kẹ amẹ ying, ni nyemimeì komei dşeq Jopa fata amẹ he. Ni no se gbi kome lẹ amẹ ba Kaisaria. Ni Kornelio mímẹ amẹ, ni e tşeq e wekumei kẹ e nanemei kẹba buaşi. Ni beni Petro ba lẹ, Kornelio kẹ lẹ ya kpe, ni e kuá e nádşi a na, akẹ ni Nyongmo tşu lẹ lẹ. Si Petro wo e nó ni e kẹ, akẹ: „Teşi, şi mi hù gbomo dşi mi!“ Kẹkẹ ni e bote şia lẹ, ni e na mei pii, ni ebua amẹ he na lẹ, ni e kẹ amẹ, akẹ: „Nye le, akẹ e dşaagbẹ háá Judafonyo, akẹ e kẹ mangşenyò ko feq nanyo; şi Nyongmo edşie etşò mi, akẹ mi ka tşeq moko yakagbomo alo moni he tşee. Nohewo lẹ mi mbi nye, akẹ: „Mehewo nye ba kpe mi ne?“ Ni

Kornelio gba lẹ fang boni bofo lẹ dšie e he kpo tşo lẹ. Kẹkẹ ni Petro gble e na ni e kẹ: „Agbene lẹleng mi yo krede, akẹ Nyongmo kpa ghomei a mli; şi mangku fẹ mangku teng mofemo, ni şeq lẹ gbeye ni e tşu dşalenii lẹ, lẹ he tşui Nyongmo na.“ Ni e dşadş Kristo sanekpakpa lẹ e tşo amẹ. Ni beni e wieq lolo lẹ, Mumo krongkong lẹ yi mei fẹ, ni boq wiemo lẹ toi lẹ a nõ. Ni Judafoi heyeliloi lẹ, ni kẹ Petro ba lẹ, na kẹ amẹ he; akẹşi yẹ wongdşaloi lẹ a nõ tete lẹ a ngò Mumo krongkong lẹ a şue; şi amẹ luu, akẹ amẹ miwie wiemoi srotai, ni amẹ midşie Nyongmo yi. Si Petro kẹ, akẹ: „Ani moko a nyè nu na a tşi, koni a ka baptisi menemei hù, ni nine eşş Mumo krongkong lẹ nõ, takẹ wọ nong ne?“ Ni e fá, akẹ a baptisi amẹ yẹ Nuntşo lẹ gbẹi a nõ. Ni noni amẹ kpa lẹ fai lẹ e kẹ amẹ hişii gbii fio, koni e kẹ wo amẹ hewale.

Menemei dşii klengklengbii, ni dşş wongdşaloi lẹ a teng, ni a ngò amẹ a wo Kristofoi lẹ a gwabo lẹ mli.

46. Petro dşiemọ yẹ tşu mli.

Mangtşş Herode Agripa efa, akẹ a gbẹ Jakobo, bofo lẹ, ni dşii Johane nyemi lẹ, kẹ klante. Ni beni e na, akẹ Judafoi lẹ na ene he tşui lẹ, e mò Petro hù, ni e wo lẹ tşung. Si Henòho lẹ hewọ lẹ a nako a gbẹ lẹ. Ni Petro ká tşu lẹ mli, ni asrafoi mimbu e he; şi Kristofoi, ni yọ Jerusalem lẹ, kpa Nyongmo fai há lẹ dane. Ni gbi nyong, ni dşş a tşere nõ feda, ni a gbẹ lẹ lẹ, e wọ asrafoi enyo teng, ni a wo lẹ kosongkosong kẹ ngmòlo amẹ, ni buloi enyo hù damo şina lẹ şi. Ni na, Nuntşo lẹ bofo ba, ni la kẹ yẹ tşu leng, ni bofo lẹ gba Petro ma, ni e kẹ lẹ, akẹ: „Teşii mramra!“ Kẹkẹ ni kosongkosoi lẹ kplọ yẹ e nidşii. Ni bofo lẹ kẹ lẹ, akẹ: „Fi o mli te leng, ni o wo o tokotai kẹ o tade lẹ, ni o nie mi şş.“ Ni amẹ ying kẹ ho sraloi lẹ a he, ni amẹ tşò agbo, ni egble ledientşş e he mo-mo lẹ mli. Si fẹ feq Petro, akẹ lamo. Ni amẹ tşò bhohu kome mli, ni bofo lẹ şi lẹ. Ni beni Petro hie

tşê lẹ, e kẹ, akẹ: „Agbẹne mi yo krede, akẹ Nuntşo lẹ etşu e bofo e ba dşie mi.“ Ni e ba Maria, Johane Marko nye lẹ, we, heni mei pii ebua amẹ he na ye, ni amẹ sọleq lẹ. Ni beni e şi agbo lẹ, tşuloyo ko ba bo toi, ni e yo e gbe. Si ye mişẹ ni e na hewq lẹ e gblee agbo lẹ, şi e ku e se e ba kẹ amẹ, akẹ Petro damo agbo lẹ se. Si amẹ hee amẹ yee. Si beni e ká he e şiq lolo lẹ, amẹ ba gble lẹ, ni amẹ hie fe amẹ ya, beni amẹ na lẹ lẹ. Si e fò amẹ nine, akẹ amẹ bu amẹ na, ni e gba amẹ boni Nuntşo lẹ dşie lẹ kedşẹ tşu lẹ mli.

Ni e kẹ amẹ, akẹ: „Nye ya, ni nye ya dşadşea nii ne nye tşoa Jakobo kẹ nyemime lẹ;“ ni e ying kẹ te he kroko. Si dşetşerenò, beni a naa lẹ ye tşu lẹ mli lẹ, Herode bu sralqi lẹ a fq.

47. Paulo ye Lystra.

Beni Paulo (moni klengkleng ni a tşeq lẹ Saulo lẹ) kpaşi ye Asia fio lẹ, e ba Lystra hù. Ni nu ko ye dşei, ni obubuafò dşi lẹ kedşẹ e nye musung, ni e nu, akẹ Paulo miwie. Si beni Paulo na, akẹ e heq e yeq, akẹ aa nye a tşa lẹ lẹ, e bo, akẹ: „Teşi, ni o damo o nadsì lẹ a nò!“ Kẹkẹ ni e tu ni e boi niemo. Ni beni mei lẹ na noni Paulo efe lẹ, amẹ bo wa, akẹ:

„Wòd̄si et̄sòmo am̄e he gbomei, ni am̄e kplek̄eši k̄e ba wò ngò.“ Si Helenifoi l̄e a wong l̄e, ni a t̄ş̄eş̄ l̄e Dio l̄e, ni yò am̄e mang l̄e masei l̄e, wulòmo ba, ni e k̄e t̄ş̄inai k̄e nyanyalai ba agbo l̄e na, koni e k̄e mei l̄e a ba ş̄a afòle. Si beni b̄ş̄ofoi enyo l̄e Barnaba k̄e Paulo nu ene l̄e, am̄e gbla am̄e he atadei l̄e, ni am̄e d̄ş̄ofoi k̄e bote mei l̄e a teng k̄e blòmo, ni am̄e k̄e, ak̄e: „Nanemei, meni nye feş̄ ne? Gbomei d̄ş̄i wò, tak̄e nye nong hù; ni wò mindş̄adş̄e sanekpakpa l̄e, wò t̄ş̄ò nye, koni nye t̄ş̄òmo nye he k̄edş̄e wòd̄si ne a ngò k̄eba Nyongmo hiekalo l̄e, moni fe ngwei k̄e ş̄ikpong k̄e nş̄o k̄e nofèno, ni yò am̄e mli l̄e, ngò.“ Ni beni am̄e wie ene l̄e, am̄e k̄e fe k̄pakpa, dani am̄e t̄ş̄i mei l̄e afòleş̄a l̄e na. Si Judafoi komei d̄ş̄e Antiokia k̄e Ikonio ba d̄ş̄ei, ni am̄e wo mei l̄e a ying, ni am̄e t̄ş̄uia Paulo t̄ei, ni am̄e gbla l̄e k̄edş̄e mà l̄eng, ş̄i am̄e susu, ak̄e e gbo. Si beni Kristofoi l̄e b̄ş̄ole e he l̄e, e t̄eş̄i k̄e te mà l̄eng. Ni d̄ş̄etş̄erenò l̄e e k̄e Barnaba te Derbe, ni e d̄ş̄adş̄e sanekpakpa l̄e e t̄ş̄ò mangbii l̄e. Ye neke d̄ş̄adş̄emo ne mli nong l̄e oblanyo ko, ni a t̄ş̄eş̄ l̄e, ak̄e Timoteo l̄e, t̄ş̄ake e t̄ş̄ui e hà Kristo. E ye nye k̄e na k̄pakpa, ni k̄edş̄e e gbekebiiaşi e le Nyongmo wiemo. Ni fe ş̄e l̄e

e tşó tamo bofo Paulo le bi kpakpa ke e şientşę; ni e wo le Efeso Kristofoi le a gwabo le nókweło; ni dşei nong e gbo ye ye e Nuntşo gbęi a hewo.

48. *Lydia ke gboklefoiakweło le ye Filipoi.*

Beni Paulo yo Troya ye Asia fio le, e na kpodşiemonyong, ni nū ko dşę Makedonia ba kpa le fai, akę: „Ba Makedonia, ni o ba wa wo!“ E bo nekę tşęmo ne toi ni e ba Filipoi. Ni Sabat gbi le nō e dşekpo kędşę má leng, ni e te fa le na, heni Judafoi ya solemo ye le, ni e wie e tşó yei le, ni ebua amę he na ye dşei le. Ni yō ko, ni a tşęq le Lydia le, ni dıi mama tşuru guoyelilo, ni dşę Tyatira le, moni şęq Nyongmo gbeye le, hū ba boq toi. Le le Nuntşo le gble e tşul mli, koni e yo noni Paulo wieq le şę. Ni e hā a sole le ke e webii le fę. Ni e kpa bofoi le fai naakpa, akę amę to e we le. Ni tşuloyo ko ni kla ye má leng, ni Paulo fá e kla le. Si e nuntşomei le, beni amę na, akę amę naa noko şę dong ye e klamo le mli le, amę mli fu, ni amę gbła bofoi le kete kodşolqi le a hie; ni amę flo amę na, akę amę ke dşamo srto eba má leng. Ni kodşolqi le fá, akę a yi amę, ni amę he a flo, ni a wo amę tşung. Si nyong teng Paulo ke Sila sole ni amę dşie Nyongmo yi. Keķę le trukā le şikpongwosomo babao ba, ni tşu le şiši woso, ni şinai le gble, ni amę fę amę gboklei le kplq. Agbene beni gboklefoiakweło le heleşi kędşę wo le mli le, ni e na, akę şinai le fę kamo le, e gbła e klante, ni e ya gbe e he; şi e sūsu, akę gboklefoi le edşofoi. Si Paulo bo wa, akę: „Ka fe o he efong ko, şi wo fę wo ye.“ Si e tşę ni a su kane, ni e dşofoi e ba mli ke hekpokpomo, ni e ho e kulaşı ye Paulo ke Sila hie, ni e ke amę, akę: „Nuntşomei, meni ma fe, koni a dşie mi?“ Ni amę ke, akę: „He Nuntşo Jesu Kristo nō o ye, ni aa dşie o ke o we fę.“ Ni e ngō amę nakai nyō le mli nong, ni e fq amę fadşı le a nō; ni amrō le e hā a baptisi le ke e webii le fę; ni e ke amę ba e we le ni e hā

amẹ niyenii; ni e na mişę kẹ e webii lẹ fẹ, akẹ amẹ he Nyongmo amẹ ye. Si dşetşerenò lẹ kodşoloi lẹ bu bofoi lẹ a bem.

49. Paulo ye Atene.

Ni Paulo dşę Filipo ni e te Atene; ni e mẹ Sila kẹ Timoteo ye dşei. Ni beni e kwẹ neķe mang ne, e mumo mlfu ye e mli, beni e na amẹ wongdşamo kpe-tengkle lẹ. Si e dşadşę Jesu kẹ e şite-ekong sane-kpakpa lẹ e tşò mei lẹ ye Judafoi a kpehe lẹ kẹ dşa lẹ nò. Keķe lẹ nileloi (Filosofoi) komei, ni yọ dşei lẹ, kẹ lẹ boi natamo, ni amẹ kẹ lẹ ba kodşomohe lẹ, ni amẹ kẹ, akẹ: „Ani wọ nyè wọ le tşómo hẹ, ni o tşò wọ ne?“ Si Paulo kẹ, akẹ: „Nye Atenemei! mi na, akẹ ye nibii fẹ mli lẹ wongdşaloi dşi nye tutu. Si mi ba bie ne ni mi hoq lẹ mi kwẹ nye dşamoi lẹ, ni mi na afoleşanò, ni a ngma ye nò, akẹ: „Hå Nyongmo, ni a lee lẹ lẹ.“ Agbene neķe Nyongmo ne, ni noni nye lee lẹ lẹ nye dşa lẹ kẹ lẹ, mi dşadşę mi tşò nye. Nyongmo, ni bọ dşę leng kẹ nibii fẹ, ni yọ mli lẹ, ehiişì ye tşui, ni a kẹ nidşì feq lẹ mli lẹ; şì ngwei kẹ

şikpong Nuntşo dşî lę, ni e kę wọ teng dşekę; şî e mli wọ na wọ wola ye, ni wọ tşîo wọ he ni wọ yọ; edşakę wọ dşę e ngó. Si akę bõni wọ dşę Nyongmo ngó lę, wọ ka susu, akę Nyongmo tamo şika-lo dşuętei-lo tę-amagá, ni a kpe mli ye gbomei a nile na. Ni bei ni a lee lę lę, Nyongmo eku e hie e fô nô; şî agbene e wo mei fè kita ye hefèhe, akę amę tşakę amę tşuii-ang, edşakę e to gbi, no nô ni e ba kodşo dşę lę ye dşale na ye nũ lę, ni e to lę, deng; ni e tao, akę mofemo a he neķę nũ lę nô a ye, edşakę e te lę şî kędşę gbohî a teng.“ Si beni amę nu gbohî a şite-ekong hewọ lę, meikomei ye e he feo, şî meikomei kę, akę: „Wọ bo o toi ekong.“ Kęķę lę Paulo ying kędşę amę teng. Si meikomei he ye; amę teng meikomei dşî Dionysio, adşınáfonyo lę kę yó ko, ni a tşęo lę Damari.

50. *Paulo tşungwo ye Kaisaria.*

No sę e tşęę lę a wo Paulo gboklę ye Jerusalem, ni a kę lę ba Kaisaria, koni e ya dşie e na ye Felike, Roma lumo lę hie. Felike fe lę edşuró, ni e kplèè e háá Judafoi, ni flọ e na babao lę. È há lę hegbe, akę e na hekamo fe gboklęfoi krokomei lę, ni kulę e ngmę Paulo he tete, kędşî Paulo na e ke lę şika ko lę. No-hewọ lę e tşuọ a ya tşęo lę kpitiokpitio kę ba, ni e kę lę gba sane. Gbiko lę Felike kę e ngá Drusila, ni dşî mangtşę Herode Agripa biyo lę, ni e taoọ Paulo toi e bo lę, ba. Si beni Paulo wieọ ye dşale kę tşuing-tşemo kę kodşomo, ni ba ba lę, he lę, Felike he kpokpo, edşakę e gbeşi ebu lę fọ, ni e kę Paulo, akę: „Agbene ya; kę mi na deka dşogbang lę, ma há a ba tşę o ekong. Afii enyo sę lę Festo ba ye Felike ná-dşiang. Si lę hũ e be anọkwale lę he suomo tutu bõni e kę a na, akę Judafoi lę a nô be mli kura. Ni Paulo hũ, edşakę e sę gbeye, akę ekolę beni ya wulaşî lę Festo a kplè a há Judafoi lę hewọ lę, e ngó e sane lę, e fô Kaisaro nô. Kęķę ni Festo kę, akę: „Kaisaro nô o ngó o sane lę o fô; ni Kaisaro ngó oo te.“

Ngamo, noni mangtşę Agripa ya ngá Festo lę, no mli Paulo na hegbe ye ekong, ni e ke ye odase, ni he đşra, ye Kristo ke anumnyam noni e na lę hewo ye fang. Neke e gbe e wiemo lę na: „Nohewo lę ake noni Nyongmo eye ebua mi hewo lę mi damoşi kebaşi ngmenengmene, ni mi ye odase mi tşo mei bibii ke agboi, ni mi kee nokonoko, ake đşa noni gbaloi lę ke Mose tete eke, ake ba ba lę, ake Kristo a na amane, ni ake lę dşi klengklengmo, ni a teşi ke a dşę gbohi a teng, ni ee ngó la e tşo mangku lę ke gbomei fia.“ Si beni Paulo đşie e na neke lę, Festo bo ke gbe wa lę, ake: „Paulo, o ye seke; o nile kpetengkple lę ehá o ye seke!“ Si e ke, ake: „Mi yeko seke, onukpa Festo, şi mi wie anokwale ke nile wiemoi. Ni asang mangtşę, mo hie ni mi wieo fang ye ne, le neke nii ne krede, şi mi kpaasi, ake a ngó neke nii lę a te lę; edşakęşi neke nii ne a fee ye fđşiang. Ani o heo gbaloi lę o yeo lo, mangtşę Agripa? Mi lę, ake o heo o yeo.“ Si Agripa to he há Paulo, ake: „Şue fio keke ni o tşo mi Kristofonyo.“ Si Paulo ke: „Mi na Nyongmo, ake mi sumo, şue fio dşi o, şue pii dşi o, ake dşee bo keke, şi mei fe hú, ni boq mi toi ngmene-nngmene, a tşomo tamo mi, đşa neke gboklei ne keke.“ Mei pii ye, ni e şue ame fio keke; şi kele ame tşomoo Kristofoi; ni beni feo ni ame şeş kura ne. O, ake nye meini nye kaneo ene lę, a ka şue nye noko!

51. Paulo Roma ya.

Ene se lę e tşę keke ni a ngó Paulo a há Roma asafoatşę lę, ni ame te leleng, ni ame ya Roma. Ni Aristarko ke Luka ya wa lę. Ni ame ntao, ake ame hięşi ye Kreta nşokpo lę mli ye feibe lę mli; şi ahum kpetengkple wo lele lę kedşę şikpong lę, ni e ke meini ye lele lę mli lę fe ba amanehulu mli. Nofeno, ni a be he nitşumo tutu lę, a şe a fó nşo leng; fe se lę a şeşe niyenil tete a şue. Si Nuntşo lę bofo ha đşie e ke kpo e tşo Paulo ye nyong, ni e ke lę, ake: „Ka:

şe gbeye, Paulo; şi a ke o ya damo Kaisaro hie; ni na, Nyongmo engò mei fè, ni ke o yò lele le mli le, e ke o! Ni fe şe le, beni ahum le egbla amè kete kèba otşii enyo song le, amè benke şikpong ko, şi amè lee noni dşı. Si amè naa amè şe he, ni lele le ya şi te, ni e dşua. Keke le meini yò lele le mli le, boi sere-mo ke amè he dşiemo, ni meini nyèè a sere le meikomei bumo ngmongmodşı a nò, ni meikomei hù bumo lele koi le a nò ke ba şikpong. Ni beni fe ni amè fè, mei 276 le, amè yi na wola, dşı no.

Sikpong, ni amè şe nò le, nşokpong, ni a tşe le Melite (agbene: Malta). Ni dşeibii le fe amè edşurò naakpa, ni amè şe le la amrò amè há amè, ni amè ke gbomo amè he. Ni beni Paulo lo lai ngmęngmlębii e wo la le mli le, şikpà dşe tşei le a mli ba kpete e nine hewo. Ni beni gbomei le na kolo le kpete e nine he le, amè ke amè hewo, akę: „Bę ngwanedşe, akę neke gbomo ne awuiyelọ, ni oweletọ ekplèè, akę e yi na wola, dşı le, tşe e dşie e he ye nşo le mli.“ Si e hoso kolo le e wo la le mli, ni noko efee le. Keke ni gbomei le tşake amè susumo ye e hewo, ni amè ke, akę wong ko dşı le. Ni ye fèibe le mli le amè hişı ye nşokpo le mli, ni Paulo na hegbe pii ye dşei, ni e tşa helai. E şe nyòdşı ete le amè yi nşo le hie ye lele kroko mli; ni şekpe le amè ba Roma şuesuüşue. Dşei Paulo dşadşe sanekpakpa le e tşò Judafol le ye, ni e fe haomo kpetengkle ye amè teng; ni meikomei

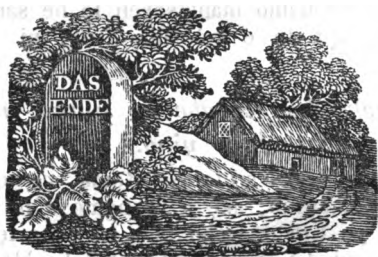

he amẹ ye. Ni Paulo hişi afii nakplọi enyo yẹ Roma, yẹ şia, ni e ma lẹ mli; ni e heọ meini ba e ngò lẹ fẹ, ni e dşadşeo Nyongmo mangtşeyeli lẹ he sane kẹ Jesu Kristo sanekpakpa lẹ e tşo amẹ fang, ni moko etşii lẹ gbẹ.

52. Sanekpakpa lẹ gbẹ kẹ şuamo yẹ bofoi lẹ a yinó.

Paulo ngma wudşi srọtai yẹ Roma, ni nomei a mli e kẹ yẹ, akẹ e susuọ, akẹ a ba ngmẹ e he ekong; ni asang a gba yẹ Kristo webii lẹ a he sane lẹ mli, akẹ e ba Roma noni dşi şi enyo lẹ, ni a kẹ klante gbe lẹ yẹ dşei yẹ Kristo he odase, ni e ye lẹ hewọ. Yẹ neķe tşungwo, noni dşi şi enyo ne mli lẹ e ngma e wulo, noni dşi enyo lẹ, e ya hã Timoteo. Asang sa lẹ e ngma wudşi pii e madşe Kristofoi a gwabọi srọtai, ni e ya ngà amẹ yẹ e gbñiemoi a mli lo meini e le lẹ. Wọ yẹ wudşi ne lolo yẹ Pangmo hẽ lẹ mli. A ngma klengkleng sádşi kpakpai ete lẹ, ni dşi Pangmo hẽ lẹ

şışidşe lẹ hù, dani Paulo gbo. Mateo ngma ya há Judafoi Kristofoi lẹ yẹ Palestina; Marko lẹ ekolẹ bene Romafoi lẹ e ngma e ya há; Luka lẹ e ngma e nò lẹ kẹ ya há Heleni Kristofonyo ko, ni yọ gbẹi, ni a tşę lẹ Teofilo lẹ. Jesu gba lẹ, ni e gba yẹ Jerusalem fitemo (Kristo fomo sẹ afii 70 lẹ) hewọ lẹ, eba mli momo, beni Johane ngma e sanekpakpa lẹ kẹ e kpodşiemokrongkong wulo lẹ. Wọ sa wọ na wudşı, ni Petro kẹ Jakobo kẹ Juda ngma yẹ Pangmo hē lẹ mli. Johane lẹ wọ le yẹ e he, akẹ e gbọ naakpa, dani e gbo. Bọfoi krokomei lẹ wọ lee amẹ he sane krẹde ko. Si ene wọ le krẹde, akẹ amẹ ye Jesu kita lẹ, ni e wo amẹ, akẹ amẹ ya dşę lęng fẹ, ni amẹ ya dşadşę sanekpakpa lẹ amẹ tşò mei lẹ, nò. Si yẹ afii 25 mli lẹ a dşadşę Kristo he sane ahù ni şuşę fio kẹkẹ ni a kple şikpòdşı fẹ, ni a le yẹ nò be lẹ mli lẹ nò. Ni bõni amẹ ye e kita lẹ nò lẹ, nakai hù e ye e şıwo lẹ nò, ni e ká he ē ye nò lolo. A, amẹ nu he, ni e kaselọi lẹ fẹ nuọ he, akẹ e kẹ amẹ yẹ dane kẹyasi dşeng nagbe lẹ.

Biblia yinó.

Dşengbo
şę afii.

Kędşę dşengbo lę mli keyaşı nu babao lę nó	1656
Kędşę nu babao lę nó keyaşı Abraham tşę- mo nó	360
Kędşę no nó keyaşı Josef Egypte ya lę nó Egypte hile kędşę Josef nó keyaşı Mose nó	185
Kędşę Egypte dşę lę nó keyaşı Nyongmo we ma lę nó	245
Kędşę no nó keyaşı Babel nomngó lę na- gbe lę yę Kores yinó lę nó	480
Kędşę no nó keyaşı Kristo fomo lę nó	480
	537
	<hr/> 3943 <hr/>
Kędşę Kristo fomo lę nó keyaşı e ngweiya lę nó	33
Kędşę no nó keyaşı Paulo klengkleng Roma ya lę nó	27
Kędşę no nó keyaşı Paulo gbele nó	8
Kędşę Paulo gbele nó keyaşı Domitian, Kaisaro lę, mo yinó ni a ngma kpo- dşiemo lę, gbele nó	27
	<hr/> 95 <hr/>

